

GRÉCKOKATOLÍCKA TEOLOGICKÁ FAKULTA
PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE

**PROCES PERMANENTNEJ FORMÁCIE
ABSOLVENTOV TEOLOGIE AKO
SÚČASŤ CELOŽIVOTNÉHO
VZDELÁVANIA II.**

PETER ŠTURÁK (ED.)

Prešov 2024

Peter Šturák (ed.)

***Proces permanentnej formácie absolventov teológie
ako súčasť celoživotného vzdelávania II.***

Recenzenti:

prof. ThDr. Cyril Hišem, PhD.

doc. ThDr. Bogdan Wegrzyn,
PhD.

Technický redaktor, spracovanie obálky a grafická úprava:

PhDr. ThLic. Juraj Gradoš, PhD.

Príprava obálky:

Mgr. Jana Lukáčová, PhD.

Publikácia vychádza v rámci projektu KEGA č. 003PU-4/2023

Za obsahovú, jazykovú a gramatickú úpravu textov zodpovedajú autori príspevkov

Vydavateľ:

Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove

vydanie prvé

Prešov, 2024

ISBN 978-80-555-3119-9

OBSAH

ÚVOD5

ThDr. Patrik Taraj, PhD.

1 Byť šťastným kňazom v rýchlo sa meniacej dobe

– medzinárodné skúsenosti7

doc. ThD. Marcel Mojzeš, PhD.

2 Imulzy synodálnej cesty pre peramanentnú formáciu kňazov.....16

prof. PhDr. Pavol Dancák, PhD.

3 Kestňanské uchopenie Herakliatovho pojmu v súvislosti s formáciou seminaristov 21

doc. ThDr. Štefan Paločko, PhD.

4 Vývoj a perspektívy metódy fundamentálnej teológie33

Mgr. Jana Lukáčová, PhD.

5 Úcta k osobnostiam gréckokatolíckej cirkvi
na našom území na príklade života blahoslaveného mučeníka
Dominika Metoda Trčku CSsR 50

Mons. prof. ThDr. Peter Šturák, PhD.

6 Prínos blahoslaveného biskupa mučeníka Vasiľa Hopka pre
Gréckokatolícku cirkev na Slovensku pre oblasť teológie 62

Kongregácia pre klerikov

Dar povolania ku kňazstvu

Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis75

Adresár autorov151

ÚVOD

Permanentná formácia v živote Cirkvi má veľmi dôležité miesto. Svedčí o tom aj tá skutočnosť, že v dňoch 6. – 10. februára 2024 sa v Ríme uskutočnilo medzinárodné sympóziu o permanentnej formácii kňazov. Bolo organizované Dikastériom pre klérus v spolupráci Dikastériom pre evanjelizáciu a tiež Dikastériom pre východné cirkvi. K tejto téme sa následne vyjadril aj Svätý Otec František 16. februára v príhovore bohoslovcem z arcibiskupského seminára v Neapole, ktorý slávil 90. výročie vzniku týmito slovami: „Budte k dispozícii pôsobeniu Ducha Svätého bez toho, aby ste sa zatvrdili a bránili... Kňazská formácia je stavenisko, na ktorom je každý z vás povolaný nasadiť sa v pravde a dovoliť, aby Boh v priebehu rokov budoval svoje dielo.“ V centre odovzdaného príhovoru je kňazská formácia, ktorá musí zahŕňať aj rast v ľudskej a citovej oblasti – bez toho, odkazuje pápež bohoslovcem, „sa nikam nepohnete.“ Základom je v pravde sa vložiť do hry bez toho, aby sme upadli do omylného „pocitu, že sme už dorazili do cieľa.“

O tom, že proces permanentnej formácie je skutočne veľmi dôležitý, dokumentuje Cirkev aj v *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* vydanom Kongregáciou pre klerikov v roku 2016, kde v bode č. 56 je zdôrazňovaná jeho nevyhnutnosť týmto vyjadrením: „Permanentná formácia je celkom nevyhnutná pre život každého kňaza a na vykonávanie jeho služby; vskutku vnútorný postoj kňaza musí charakterizovať permanentná ochota pre Božiu vôľu, nasledujúci príklad Krista. Z tejto ochoty vyplýva trvalé obrátenie srdca, schopnosť čítať život a udalosti vo svetle viery a – predovšetkým – pastoračnej lásky na úplné darovanie seba Cirkvi podľa Božieho plánu.“

Aj v miestnych cirkvách je procesu permanentnej formácie venovaná veľká pozornosť. Výnimkou nie je ani Gréckokatolícka cirkev na Slovensku. Nielen na cirkevnej rovine, ale aj na akademickej pôde, tento proces formácie kňazov má svoje osobitné miesto. Svedčí o tom aj projekt KEGA003PU-4/2023 s názvom *Proces permanentnej formácie absolventov teológie ako súčasť celoživotného vzdelávania*. V rámci riešenia tohto projektu vychádza zborník štúdií, ktorý v pestrej škále ponúka štúdie venované tejto téme z mnohých hľadísk. Má ambíciu byť určitým študijnou pomôckou ponúkajúcou prezentáciu proces permanentnej formácie na základe diania vo všeobecnej cirkvi venujúcich sa tomuto procesu, ako aj z hľadiska jednotlivých teologických disciplín a filozofie.

Verím, že jednotlivé štúdie v predmetnom zborníku prinesú inšpiráciu pre všetkých absolventov teológie, osobitne v Prešovskej gréckokatolíckej

archieparchii a budú prínosom pre ďalšiu dynamizáciu procesu permanentnej formácie.

Peter Šturák, zodpovedný riešiteľ projektu

1 BYŤ ŠŤASTNÝM KŇAZOM V RÝCHLO SA MENIAJEC DOBE – MEDZINÁRODNÉ SKÚSENOSTI

THDR. PATRIK TARAJ, PHD.

Abstrakt: Kvalitná permanentná formácia kňazov je výzvou pre všetky partikulárne cirkvi vo svete. Každá v rámci svojich možností a schopností ponúka svojim kňazom isté programy, ktoré majú napomôcť osobnej formácii a dozrievaniu v čase po prijatí kňazskej vysviacky. Dikastérium pre klérus sa po zmapovaní situácie ešte na jeseň roku 2023 rozhodlo usporiadať medzinárodné sympóziu o permanentnej formácii kňazov, ktoré by pomohlo zodpovedným za formáciu skvalitniť programy prebiehajúce na lokálnych úrovniach. Stretnutie, ktoré sa konalo v Ríme vo februári 2024, ponúкло viac ako 800 účastníkom z približne 80 krajín sveta nielen odborné prednášky, ale aj príklady dobrej praxe a podnety získané na základe zdieľania formou synodálnej metódy konverzácie v Duchu.

Kľúčové slová: Permanentná formácia kňazov. Sympóziu. Integrálna formácia. Medzinárodné skúsenosti.

Abstract: The quality ongoing formation of priests is a challenge for all the particular churches in the world. Each, within the limits of its possibilities and abilities, offers certain programmes to its priests to facilitate personal formation and maturation in the time after priestly ordination. The Dicastery for the Clergy, after mapping the situation in the autumn of 2023, decided to organize an international symposium for the ongoing formation of priests to help those responsible for formation to improve the quality of the programs taking place at the local level. The meeting, which took place in Rome in February 2024, offered to more than 800 participants from some 80 countries not only expert lectures but also examples of good practice and suggestions gained through sharing in the synodal method of the conversation in the Spirit.

Keywords: Ongoing formation. Symposium. Integral formation. International experiences.

ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O SYMPÓZIU

V dňoch 6. – 10. februára 2024 sa v Ríme uskutočnilo medzinárodné sympóziu o permanentnej formácii kňazov. Bolo istou reakciou na výsledky dotazníka, ktorý prostredníctvom biskupských konferencií celého sveta zbieral informácie o spôsoboch konania permanentnej formácie v jednotlivých diecézach. Z mnohých národov sveta tak došlo na Dikastérium pre klérus veľmi veľa podnetov, ktoré sa stali užitočným podkladom pre zdieľanie radostí i starostí spojených s praxou permanentnej formácie kňazov.

Februárové sympóziu organizovalo Dikastérium pre klérus v spolupráci Dikastériom pre evanjelizáciu – Sekciou pre prvú evanjelizáciu a nové partikulárne cirkvi a tiež Dikastériom pre východné cirkvi. Zúčastnilo sa ho približne osemsto

účastníkov z celého sveta a to tak z radov biskupov, ako aj kňazov, zasvätených či laikov. Priestory pre spoločné stretnutia ponúklo Auditorium Conciliazione na Via della Conciliazione.

Program sympózia bol organizovaný už otestovanou synodálnou metódou, ktorá okrem istých nosných prednášok, predstavujúcich jednotlivé témy, obsahovala prácu v jazykových skupinách s bohatou možnosťou diskusie a vymieňania si medzinárodných skúseností. V rámci programu boli zvlášť dôležité momenty spoločnej modlitby. V prvý deň stretnutí slávil účastníci spoločne svätú omšu v Bazilike sv. Petra, pri ktorej bol hlavným celebrantom vatikánsky štátny sekretár kardinál Pietro Parolin. Podobne záverečný deň priniesol spoločné slávenie liturgie vo Vatikánskej bazilike, pričom hlavný celebrant a kazateľ bol tentokrát kardinál Lazzaro You Heung sik, prefekt Dikastéria pre klérus. Avšak aj v priebehu každého dňa patrili viaceré momenty modlitby vo viacerých formách a tiež uvažovaniu v Duchu, ktoré nasledovalo po vypočutí si relácií či príspevku účastníkov jazykovej skupiny.

Mimoriadne obohacujúcim bodom programu bolo zdieľanie príkladov dobrej praxe, kde rôzni ľudia z rôznych krajín sveta prezentovali fungujúce aktivity napomáhajúce integrálnej formácii kňazov. Pre úplnosť je potrebné tiež spomenúť ponúknutú možnosť sledovať projekciu filmu *Sacerdoce* (2023) od francúzskeho režiséra Damiena Boyera, zachytávajúci inšpirujúce príbehy života piatich rôznych kňazov dnešnej doby, ale tiež aj meditatívny koncert o povolani Apoštolov Petra a Pavla v podaní Zboru Rímskej diecézy a Orchestra *Fideles et Amati* pod taktovkou Mons. Marca Frisinu.

Motto sympózia bola časť Druhého listu Timotejovi: „Roznecuj Boží dar, ktorý je v Tebe“ (2Tim 1,6), pričom pracovný podnadpis obsahoval myšlienku z úvodu dokumentu *Ratio fundamentalis*: „Krása byť dnes učeníkmi. Jednotná, integrálna, komunitná a misionárska formácia“. Práve tieto štyri prvky formácie sa stali aj štyrmi veľkými témami počas štyroch pracovných dní. V rámci každej veľkej témy boli sedenia, ktoré prinášali ešte špecifickejšie témy pre ich konkrétnejšie uchopenie. Každé zo sedení obsahovalo následne ešte niekoľko vstupov, ktoré predniesli rôzne osobnosti z celého sveta.

PROGRAM SYMPÓZIA Jednotná formácia

I. sedenie – Kňazi v premenách doby v synodálnej a misionárskej Cirkvi

Integrálna formácia : oblasť ľudská, duchovná, intelektuálna a pastoračná

II. sedenie – Znovu vyjsť od Prameňa: Boží muži a muži

III. sedenie – Sprevádzať: rozmery a cesty integrálnej formácie

Komunitná formácia

IV. sedenie – „Cítiť sa doma“: život presbytéria a kňazské bratstvo

Misionárska formácia

V. sedenie – Kvalifikovať: dispozície a schopnosti pre nastúpenie nových ciest v pastorácii **Motivačné slová kardinálov**

V úvode prvého dňa sa po spoločnej modlitbe prihovoril všetkým zúčastneným kardinál Lazzaro You Heung sik, prefekt Dikastéria pre klérus. Vo svojej reči spomenul, že krátko po menovaní za prefekta dikastéria mu jeden z jeho priateľov biskupov povedal: „Teraz si ty zodpovedný za to, aby všetci kňazi na svete boli šťastní“. Tieto slová ostali v jeho srdci a stále ho pohýňajú dopredu v jeho činnosti. Uvedomuje si, že aj práca Dikastéria pre klérus má byť tak smerovaná, aby napomáhala všetkým kňazom na svete prežívať svoje kňazstvo v šťastí.

Dnes prežívame veľmi rýchlu dobu, ktorá je poznačená častými zmenami. Tieto spôsobujú, že kňazi pri svojej pastierskej službe mnohokrát zápasia so skutočnosťou, že ich príprava na kňazskú službu prebiehala v úplne inej dobe. Cieľom kvalitnej permanentnej formácie má byť pomoc a podpora kňazov v ich náročnom povolaní v aktuálnej dobe. Permanentná formácia má napomôcť tomu, aby kňazi všetkých vekových kategórií mohli svoje povolanie prežívať v radosť a to napriek jeho náročnosti a napriek novým výzvam.

Aj toto sympóziu v Ríme, ktoré nebolo jednoduché zorganizovať, malo prispieť práve k tomu, aby sa permanentná formácia vo všetkých krajinách sveta mohla robiť kvalitnejšie a aby jej konkrétne ovocie mohli pociťovať všetci kňazi. Základným podnetom pre jeho konanie bola reflexia, či sa dá niečo spraviť pre to, aby si permanentná formácia získala po celom svete pozornosť kňazov, aby ponúkla ucelenejší obsah, sprevádzanie a starostlivosť, počnúc tými najkonkrétnejšími potrebami.

Ako druhý sa zhromaždeným prihovoril kardinál Luis Antonio Gokim Tagle, proprefekt Dikastéria pre evanjelizáciu. Vyjadril radosť, že formácia kňazov už konečne nie je založená iba na formácii v kňazských seminároch. Niekedy sa totiž objavovala myšlienka, že kňaz je vďaka sviatostnej vysviacke už „hotový“ a nič viac netreba robiť. Pravdou však je, že kňazskou vysviackou všetko iba začína a permanentná formácia je úplne nevyhnutnou súčasťou života kňaza, ktorý chce dobre vykonávať svoje povolanie.

Kardinál Tagle tiež zdôraznil, že pri permanentnej formácii je veľmi dôležité prihliadať na kultúru. Snáď práve preto neexistuje žiadny presný predpis, žiadne fixné kurikulum, ktoré by bolo predlohou permanentnej formácie v každom národe a kultúre. Sú mnohé odlišnosti, na ktoré treba brať ohľad. Nie je správne absolutizovať niektorú kultúru a na základe skúseností jedného kontinentu tvrdiť, že takto to musí

fungovať aj v iných podmienkach. Rovnako netreba ani podceňovať iné kultúry, ktoré v jednotlivých geografických oblastiach formujú myslenie a konanie ľudí jedinečným spôsobom. Toto sympóziu má byť istým prehľadom možností, ktoré môžu ponúknuť medzinárodnú inšpiráciu, avšak je stále dôležité si uvedomovať, že prax z iných kultúr fungovať nemusí.

V závere úvodných príhovorov troch kardinálov predniesol svoj príspevok aj kardinál Claudio Gugerotti, prefekt Dikastéria pre východné cirkvi. Jeho slová boli zamerané najmä na meditatívne uchopenie textu, ktorý sa stal mottom sympózia. Jedná sa o verš z Druhého listu Timotejovi: „Preto ti pripomínam, aby si rozniecovať Boží dar, ktorý je v tebe prostredníctvom vkladania mojich rúk“ (2Tim 1,6). Slovo „rozniecovať“, ktoré sa nachádza v gréckom origináli biblického textu prináša význam spojený z troch termínov: znova a znova – fúkať – oheň. Ide teda o opätovnú a neustálu činnosť pastiera Božieho stáda, ktorý má aktívne hľadať spôsoby rozduchania ohňa, ktorý v ňom horí od momentu vkladania rúk pri posvätnéj vysviacke. Je stále dobrý znak, ak ten oheň nevyhasol. Vtedy aj z niečoho, hoci len tlejúceho, sa môže stať nový oheň. Takýmto nástrojom rozduchovania ohňa má byť aj permanentná formácia v živote kňazov.

SEDEM KONKRÉTNÝCH MYŠLIENOK PRE PRAX

Sympóziu ponúklo v rámci svojho programu množstvo podnetných myšlienok, úvah, či zdieľaní dobrej praxe z celého sveta. Väčšina z nich sa časom dostala aj na webstránku Dikastéria pre klérus clerus.va, kde ich možno celé nájsť. Ja v mojom príspevku chcem interpretovať sedem konkrétnych myšlienok od siedmich rozličných autorov z rôznych kútov sveta, ktoré považujem mimoriadne inšpiratívne pre rozvíjajúcu sa prax permanentnej formácie v slovenských diecézach.

1. Hľadať vhodný spôsob formácie v zmenenej dobe

Prvá myšlienka, ktorá ma inšpirovala, pochádza od francúzskeho kardinála menom François-Xavier Bustillo, biskupa v Ajaccio. Poukázal na fakt, že bolo chybou hľadať v minulosti odpovede na kňazské problémy očami sveta bez pohľadu viery. Často sa prepadávalo istej panike z toho dôvodu, že sa požadovali počty. Hľadali sa taktické odpovede na vzniknuté otázky a všemožne sme sa usilovali zaplniť prázdne miesta, čo však malo niekedy negatívny dopad. Toto je svetské riešenie problému. Ak máme svetskú predstavu o kňazoch a kňazstve, potom tak budeme riešiť aj vzniknuté problémy. Kňaza však možno pochopiť len z pohľadu viery a len tento pohľad ponúkne správne riešenie rôznych kríz. Dnes je na čase, aby sme nepozerali na kňazov a povolania z pohľadu „skladania účtov“, ale pohľadom viery, ktorá ponúka iné riešenia ako svet.

Pohľad na kňazov sa musí zmeniť. Majú predstavovať to, čo pripomína pracovný podnadsis sympózia – aké krásne je byť dnes učeníkom Krista. V takomto duchu máme formovať pastierov, ktorí budú „motormi“ radosti a pokoja. Ak hľadáme dnes vhodný spôsob formácie kňazov, dôležité je uvedomiť si ich pôvod, z akého prostredia pochádzajú. Seminaristi a kňazi dnes prichádzajú z rôznych rodín, spoločností a z rôzneho náboženského prostredia. Preto nie je možné použiť všeobecný prístup, ako sa to dalo skôr, keď boli mladí chlapci do čias svojho vstupu do seminára formovaní viac-menej jednotne. Formácia kňazov dnes musí prebiehať prístupom AD PERSONAM, jedine tak sa dá dosiahnuť skutočné napredovanie formovaných. Rôzne prostredie spôsobuje, že medzi jednotlivými kandidátmi na kňazstvo môžu byť veľké rozdiely, ktoré sa možno na intelektuálnej rovine dajú dobehnúť za kratší čas, avšak v rovine duchovnej, skúsenostnej a zrelostnej sa skákať nedá. Preto je dôležité rovnako prejsť od istej technickej formácie k formácii charismatickej. Tak bude možné skôr vychovať kňazov, ktorí budú vo svojom povolani šťastní.

2. Byť kontemplatívni v aktivite

Asi najväčší potlesk po svojom vystúpení na sympóziu zožala sestra Martha Driscoll, OCSO, emeritná opátka cisterciánskeho kláštora Gedono v Indonézii. Jedná sa o rehoľnú sestru, ktorá zakladá svoje slová na osobnej skúsenosti sprevádzania a formácie kňazov. Ide o skúsenosť konkrétnej pomoci vo forme podpory, modlitby a ponuky duchovného materstva pri rôznych kňazských krízach, ktoré mohli kňazi okúsiť v komunite, kde slúžila.

Ako nevyhnutný základ života kňazov, ku ktorému musí formovať každý druh formácie, je eucharistická spiritualita. Centralita Eucharistie má v živote kňazov podstatný význam. Kristova láska sa vylieva práve cez kňazov a to najmä pri vysluhovaní sviatostí, zvlášť Eucharistie. Eucharistia má byť preto pre kňaza cez deň tým najdôležitejším momentom, ktorý prenáša následne svoje poslanstvo do každej hodiny dňa.

Kňazská služba musí vychádzať z osobnej kontemplácie tajomstva Krista. Častokrát si však zamieňame modlitbu s kontempláciou. Modlitba je aktivita, pri ktorej človek komunikuje v spojení s Bohom. Kontemplácia je však počúvanie Boha, pri ktorom dovoľíme jemu, aby konal. Kňazi takto majú vnášať svoju každodennosť do Božej prítomnosti.

Kontakt kňazov s Bohom je častokrát obmedzený len na odriekanie modlitieb, ktoré sú predpísané a ktoré mnohokrát ostanú len kdesi na perách. Skutočnou výzvou je naučiť kňazov kontemplanovať denne Eucharistického Krista. Takto potom kňazi pokračujú vo svojej aktivite s úplne iným prístupom. Sú viac schopní prinášať Krista k ľuďom a do situácií, kde sú poslaní. Kňazi sa môžu stať kontemplatívni jedine vďaka

túžbe byť denne s Ježišom myslou, srdcom a telom. Prvá cesta evanjelizácie je byť s Ježišom.

Byť kontemplatívny neznamenaá hneď aj byť bezhriešny. Čas v kontemplácii s Ježišom je však časom, kedy nás Ježiš osvecuje a vo svojom milosrdenstve poukáže na temné stránky.

Nebezpečenstvo dnešnej formácie kňazov je tiež v tom, že môže ostať často akademická a abstraktná. Takýto spôsob formácie nedokáže formovať k radostnému prežívaniu kňazstva. Výzvou ostáva kresťanská antropológia a teológia, ktorá sa bude dotýkať srdca a vďaka radostnému posolstvu pripraví aj radostných kňazov.

3. Kráčať spolu – formátori a formovaní

So svojim príhovorom na sympóziu vystúpila aj talianska psychologička a psychoterapeutka Dr. Chiara D'Urbano. V jej posolstve bol silne prítomný rozmer vzťahov pri formovaní kňazov. Spočiatku sa pristavila pri termíne „formácia“ s otázkou, či tento samotný pojem nespôsobuje u niektorých formovaných ten dojem, že ich tu chce niekto slepo zobrať za ruku a previesť niekde tam, kde to vníma ako vhodné. Toto by mohlo byť istou prekážkou pri vnímaní dôležitosti permanentnej formácie ako takej.

Permanentná formácia je vždy založená na vzťahu formátor a formovaný. Ak tento vzťah bude vytváraný v priateľskej atmosfére, kde sa bude formátor pozerat' na formovaného ako na svojho spolupútnika, môže to priniesť veľký úžitok. Z tohto dôvodu je dobre aktivity permanentnej formácie kňazov vložiť do atmosféry spolupráce a vzájomného zdieľania medzi formovaným a formátorom.

S týmto kontextom súvisí aj dôležitosť zdravých vzťahov ako takých, ktoré podstatne vplývajú na osobnostný rozvoj kňazov. Je nevyhnutné pre kňazov pestovať zdravé priateľstvá, zdravé vzťahy tak s mužmi ako aj so ženami, bez ktorých hrozí kňazom opustenosť, samotárstvo a nepochopenie. Zdravé priateľstvá môžu napomôcť kňazovi byť samým sebou. Nároky na isté diplomatické správanie môžu vyvolať dojem, akoby kňaz ani nebol reálnou živou cítiacou bytosťou. Pritom je úplne normálne, že aj kňaz, nakoľko je človek, ako ostatní, môže trpieť, plakať, cítiť sa zle a tiež aj zlyhať. Kňaz rovnako stále ostáva mužom, až potom je mužom, ktorý je povoláný vykonávať nejakú službu. V tomto všetkom je povoláný, aby bol vo svojom povolaní šťastný. K tomu môže napomôcť jeho osobná zrelosť, ale rovnako aj vzťahy, nakoľko nikto nemôže kráčať životom sám.

4. Aby sa kňazi cítili „doma“

Myšlienka, ktorú chcem ponúknuť ako štvrtú, hovorí o dôležitosti zázemia, vytvoreného pre kňazov v ich diecéznom presbytériu. Autorom tejto myšlienky v

programe sympózia bol Mons. José Romeo Juanito Lazo, arcibiskup arcidiecézy Jaro na Filipínach.

V úvode svojho príhovoru poukázal na rozdiel medzi termínmi „dom“ a „domov“. Dom môže byť hocijaké miesto, ktoré je určené na bývanie, avšak ak sa zamyslíme nad termínom „domov“, tu už nejde iba o isté miesto, ale o vzťahy ľudí v dome. Takto je každá diecéza pre kňaza domom, avšak je omnoho dôležitejšie, aby bola aj domovom. Ten je charakteristický zdravými vzťahmi, radosťou, vďačnosťou, rešpektom i úctou. Arcibiskup Lazo v tomto kontexte vyzdvihol významnú úlohu osoby biskupa. Je to totiž práve on, ktorý v diecéze ako prvý vytvára priestor, aby sa tu kňazi cítili ako doma a mali tu svoj domov. Tento priestor vytvára najmä svojou prítomnosťou v diecéze. Ak trávi biskup veľa času mimo diecézy a nevenuje sa svojim kňazom, stráca sa pre nich pocit domova.

Kňazi sa v diecéze cítia ako doma, ak ich biskup prijíma takých, akí sú, má ich rád a načúva im. Je potrebné vnímať, že kňazi pochádzajú z rôznych rodín, kde vyrastali – neprítomnosť otca, otec, ktorý zneužíva svoju moc alebo citovo chladný otec je bežnou skúsenosťou z ich rodinného života. Preto je pre biskupa veľmi dôležité rozlišovať, ako prežívať rolu otca voči svojim kňazom. Autoritárskeho a násilného otca sa deti boja a nedôverujú mu. Podobne je to aj v prípade kňazov. Biskup má predstavovať pre kňazov dobrého a starostlivého otca, ktorý má dôveru svojich kňazov.

Arcibiskup predstavil v rámci svojho príspevku formát permanentnej formácie kňazov na Filipínach, ktorý funguje už od roku 1998 a jeho úlohou je ponúknuť službu kňazom v núdzi alebo v ťažkostiach. Program je pripravený v šiestich skupinách podľa dĺžky kňazského pôsobenia, pričom každá skupina má osobitne ciele program pre svojich účastníkov. Okrem toho arcibiskup poukázal aj na výzvu permanentnej formácie biskupov. Niekedy sa môže stať, že práve biskupi vo svojej službe ostanú osamotení, že oni sami prechádzajú náročným obdobím a niet tých, ktorí by sa ich vtedy ujali a sprevádzali ich. Z tohto dôvodu už nejaký čas funguje na Filipínach aj permanentná formácia biskupov.

5. Nevyhnutnosť sabatického času

Snáď ako „prelomová“ by sme mohli nazvať myšlienku brazílskeho biskupa z Petrópolis Mons. Joela Portellu Amada o sabatickom čase. V cirkevných dokumentoch usmerňujúcich formáciu a život kňazov sa tento pojem spomína, avšak často je vnímaný medzi kňazmi a aj biskupmi ako mimoriadny prostriedok vo chvíľach, keď je už niektorý kňaz totálne vyčerpaný, vyhorený, závislý alebo z nejakých príčin takmer suspendovaný. Problémom však ostáva, že vtedy v mnohých prípadoch príde na reč sabatický rok bez nejakej konkrétnejšej náplne. Byť prakticky mimo pastoraácie a nerobiť možno nič spoločné s kňazstvom a kňazským životom. Niet sa čo diviť diecéznym biskupom, že v kritických chvíľach neradi kňazov púšťajú

na sabatický rok, pretože sú odôvodniteľné obavy, že sa v tom čase ešte viac stratia a vôbec neprospeje tomu cieľu, pre ktorý bol zvolený. Sabatický čas by mal však v prípade kňazov vypadáť inak.

Mons. Portella Amado pripomína, že ak hovoríme o sabatickom čase, nemusí byť vždy v hre iba obdobie jedného roka. Sabatické obdobia sú veľmi vhodné a účinné ako preventívne momenty v rámci formačného procesu kňazov. Môže byť neskoro dovoliť niekomu sabatický čas, keď už je vyhorený a úplne vyčerpaný. Preto je dobré, aby takého momenty prichádzali do kňazského života častejšie a boli kratšie. Napríklad sabatický mesiac, ktorý by si každý kňaz mohol dopriať v rámci niekoľkých rokov služby. Toto obdobie je však veľmi dôležité naplniť správnou činnosťou. Kňaz by mal byť počas sabatického obdobia sprevádzaný duchovne i psychologicky, mal by mať čas na osobné úvahy a zamyslenia, prípadné medicínske doprevádzanie či venovať celkom prirodzene pozornosť svojmu telu, ktoré je pre službu nevyhnutné a častokrát je starostlivosť oň zanedbávaná.

Obohacujúcou myšlienkou v rámci sabatických programov je aj idea vytvorenia priestoru pre skúsenosť kňazov s pastoraáciou v iných diecézach. Pomôcť by mohli aj dohody medzi biskupmi rozličných zahraničných diecéz, možno jazykovo bližších, vďaka ktorým by kňazi mohli načerpať skúsenosti a poznatky zo života Cirkvi v inom kontexte.

6. Nepretechnizovať, nepreštruktúrovať, nesterilizovať

V závere sympózia vystúpil so svojim veľmi podnetným príhovorom aj kardinál Luis Antonio Gokim Tagle, proprefekt Dikastéria pre evanjelizáciu. Jeho príhovor začal prosbou o šírenie dobrého mena permanentnej formácii. V mnohých diecézach sa možno navrhované programy stali neoblúbené medzi kňazmi. Niekde prevládala dojem, že je tu niečo navyše, čo len málo alebo vôbec neobohacuje, avšak z dôvodu nariadenia to treba absolvovať. Inde sa zasa vníma ako test biskupa, ktorým skúša svojich kňazov. Je pred nami úloha, aby všetci kňazi sveta pochopili, že permanentná formácia je úplná nevyhnutnosť v rámci kňazského života. Permanentná formácia má byť rozdielna v rôznom veku – je potrebné reflektovať na osobitné problémy, s ktorými sa vekové skupiny kňazov aj reálne stretávajú a ktoré sami riešia.

Za zlyhaním projektov permanentnej formácie môže byť predstavenie jej cieľa ako istého problému, ktorý treba vyriešiť. Ak budú kňazi so svojimi životnými otázkami chápaní ako problém a formátori ako tí, ktorí ho idú vyriešiť, nebude mať permanentná formácia úspech. Má tu ísť, práve naopak, o spoločné kontemplatívne hľadania a rozlišovanie odpovede na otázky, ktoré prináša kňazský život. Kňaz a jeho služba tu stojí pred nami ako tajomstvo, ktoré v Božom Duchu chceme poznávať. Nejde tu teda o ponúkanie technických riešení, striktné ustanovených uzavretých

štruktúr a predpísaných programov. Ide o sledovanie príbehu človeka, kňaza a jeho doprevádzanie.

Formácia nie vždy musí prinášať hneď očakávané ovocie. Aj v prípade Ježišových apoštolov sa ukázalo, že ho nakoniec napriek všetkej jeho formačnej snahe opustili a v kritických bodoch jeho života pri ňom nestáli. Ježiš však prišiel k nim cez zatvorené dvere, ponúkol im odpustenie, milosrdenstvo a nový začiatok. Potom ich opäť formačne sprevádzal päťdesiat dní, až do zoslania Ducha Svätého. Tu si môžeme uvedomiť, že aj naše kňazské povolanie je výsledkom milosrdenstva Boha a tiež milosrdenstva formátorov. Toto má byť výzva pre všetkých, ktorí boli formovaní a dnes sú poslaní, aby vo formácii sprevádzali iných.

7. Prorocké slová Petra dnešných čias

Svoj príspevok chcem ukončiť prorockými slovami, ktoré adresoval účastníkom sympózia o permanentnej formácii sám Peter dnešných čias. Jeden z najsilnejších momentov sympózia bola totiž práve audiencia so Svätým Ocom Františkom vo štvrtok 8. februára, ktorý po svojom príhovore aj osobne pozdravil niekoľko desiatok účastníkov z každého národa. V slovách, ktoré adresoval prítomným v Aule Pavla VI., prejavil svoju otcovskú starostlivosť o kňazov dnešnej doby a túžbu po oživení daru, ktorý kňazi dostali prostredníctvom vkladania rúk svojich biskupov. Ponúkol tri spôsoby, ako môžu kňazi lepšie prežívať svoje pomazanie a udržať oheň, aby nikdy nevyhasla horlivosť apoštolskej služby: radosť z evanjelia, spolupatričnosť s ľuďmi a plodnosť služby.

Prvým spôsobom je prežívanie radosti z evanjelia. Pápež pripomenul, že jadrom celého kresťanského života je dar priateľstva s Pánom. Práve toto priateľstvo oslobodzuje od individualizmu a akéhosi smútku a dáva možnosť žiť evanjeliou radosť. Ak chce kňaz túto evanjeliou radosť odovzdávať, najskôr ju musí žiť on sám. Pápež svätý Pavol VI. pripomínal, že je dôležitejšie byť dnes svedkami ako učiteľmi. Ak niektorý kňaz nie je schopný byť takýmto svedkom, je to veľmi smutné. Pri permanentnej formácii si máme pripomínať, že sme putujúcimi Ježišovými učeníkmi a máme svedčiť o tom, že je to tá najkrajšia vec, ktorá sa nám prihodila. Nakoľko však platí, že milosť predpokladá prirodzenosť, potrebujeme integrálnu ľudskú formáciu kňazov. Byť učeníkmi Krista totiž nie je iba nejaké prezlečenie sa, ale štýl života, ktorý angažuje celú našu ľudskosť.

Ako druhý spôsob udržania kňazskej horlivosti predstavil Svätý Otec kňazom príslušnosť k Božiemu ľudu. Ak máme byť učeníci misionári, nedá sa to inak, len ak sme spolu. Upozornil, že ak sa kňaz odtrhne od Božieho ľudu, ak prestane vnímať, že je jeho súčasťou, stane sa odtrhnutým od reality, niekým, kto sa bude dívať zvrchu s pocitom všemocnosti. Kňaz si musí uvedomiť, že vychádza z Božieho ľudu, udržiavať zdravé a živé vzťahy na každej úrovni. Preto aj kňazská formácia musí dávať priestor

vzťahu s kňazmi i laikmi, mužmi i ženami, osobám žijúcim v celibáte, ale aj manželom, starým i mladým, trpiacim a chudobným. Je potrebný synodálny postoj kráčania uprostred Božieho ľudu, spolu s biskupom a kňazským presbytériom. Odklon od takéhoto postoja prináša mnoho bolestí, ktoré sa prejavujú žiaľ aj v rôznych formách zneužívania.

Tretí spôsob, ktorý ponúkol pápež František kňazom je plodnosť služby. Kňaz je povoláný, aby jeho pastoračné úsilie bolo plodné. V centre pastorácie nemá stáť on sám, ale má plodiť nových synov a dcéry pre život v Kristovi. Má byť ten, ktorý prináša živú vodu evanjelia do pôdy ľudského srdca a súčasnosti. Preto je potrebné, aby tí, ktorí sú zodpovední za formáciu sami pristupovali k formovaniu iných s Kristovým postojom skláňania sa a umývania nôh. Len tak sa aj samotní kňazi stanú tými, ktorí budú slúžiť Božiemu ľudu a budú vo svojej službe plodní.

2 IMULZY SYNODÁLNEJ CESTY PRE PERAMANENTNÚ FORMÁCIU KŇAZOV

DOC. THD. MARCEL MOJZEŠ, PHD.

TPS:/ / ORCID.ORG/0000-0001-9854-1769

Abstrakt: Autor vo svojom článku ponúka niektoré impulzy synodálnej cesty na Slovensku pre permanentnú formáciu kňazov. Vychádza z vlastnej skúsenosti účasti na celoslovenskom synodálnom stretnutí v Nimnici 25. – 26. januára 2024 ako aj z príhovoru Svätého Otca Františka k účastníkom sympózia „O fundamentálnej teológii kňazstva“ organizovaného Kongregáciou pre biskupov 17. februára 2022. Svätý Otec hovorí o štyroch formách blízkosti v živote kňaza: blízkosť k Bohu, blízkosť k biskupovi, blízkosť medzi kňazmi a blízkosť k ľudu. V kontexte Gréckokatolíckej cirkvi je dôležité zdôrazniť, že pre tých kňazov, ktorí žijú v manželstve, môžeme hovoriť aj o piatej forme blízkosti v živote kňaza: je ňou blízkosť k manželke a vlastnej rodine.

Kľúčové slová: Synodálna cesta. Kňaz. Blízkosť. Súcit. Permanentná formácia.

Abstract: In his article, the author offers some impulses of the synodal journey in Slovakia for the permanent formation of priests. It is based on his own experience of participating in the Slovak synodal meeting in Nimnica on January 25-26, 2024, as well as on the address of the Holy Father Francis to the participants of the symposium „On the fundamental theology of the priesthood“ organized by the Congregation for Bishops on February 17, 2022. The Holy Father talks about four forms of closeness in the life of a priest: closeness to God, closeness to the bishop, closeness between priests and closeness to the people. In the context of the Greek Catholic Church, it is important to emphasize that for those priests who live in marriage, we can also talk about the fifth form of closeness in the life of a priest: it is a closeness to his wife and his own family.

Keywords: Synodal journey. Priest. Closeness. Compassion. Permanent formation.

ÚVOD

V nedávnej verejnej diskusii s vladykami Jonášom Maximom a Cyrilom Vasiľom, ktorá sa uskutočnila 20. 3. 2024 v M Aréne v Prešove zaznela okrem iného aj otázka: „Čo priniesla veriacim synoda? Okrem stoviek strán výstupov nevidíme žiadny prínos.“ Táto otázka mala v aplikácii Slido 18 lajkov, čo ju posunulo na 7. miesto v počte lajkov zo všetkých položených otázok.

Naozaj je to tak, že okrem „stoviek strán výstupov“ nie je pre veriacich žiaden prínos zo synody, alebo je problém len v tom, že ho ešte veriaci (zatiaľ) nevidia? Synodalita sa má pritom stále viac stávať „životným štýlom Cirkvi“, ako pripomenul aj o. biskup Marek Forgáč pri celoslovenskom synodálnom stretnutí v Nimnici.

No aby veriaci mohli lepšie vedieť prínos synody pre život Cirkvi, je dôležité, aby ho mohli lepšie vnímať v prvom rade kňazi. V tomto príspevku by som rád zdieľal skúsenosti z celoslo-

venského synodálneho stretnutia v Nimnici, ktoré sa uskutočnilo v dňoch 25. – 26. 1. 2024.¹ Synodalita naozaj nie je o množstve strán výstupov, ale skôr o skúsenosti tohto „životného štýlu Cirkvi“.

DIAKONI, KŇAZI A LAICI V SYNODÁLNEJ CIRKVI

Názov pracovnej skupiny, do ktorej som sa prihlásil počas celoslovenského synodálneho stretnutia v Nimnici, bol „Diakoni a kňazi v synodálnej cirkvi.“ Boli sme tam piati gréckokatolícki kňazi a o niekoľko viac rímskokatolíckych kňazov. Je zaujímavé, že sa do tejto skupiny prihlásili aj dvaja laici. Spoločne sme potom konštatovali, že hlas laikov je veľmi dôležitý aj pre samotných kňazov (i diakonov), pretože môže kňazom pomôcť lepšie žiť ich poslanie v Cirkvi. Prítomnosť laikov a ich ochota spolupodieľať sa na reflexii o poslaní kňazov je obohacujúca nielen pre kňazov, ale aj pre samotných laikov. V dare a moci svätého krstu sú si kňazi a laici rovní. Svätý Otec František vo svojom príhovore k účastníkom sympózia „O fundamentálnej teológii kňazstva“ organizovaného Kongregáciou pre biskupov 17. februára 2022 okrem iného povedal: „Život kňaza to sú predovšetkým dejiny spásy pokrsteného... Niekedy zabúdame na krst a kňazstvo sa stáva funkciou, pričom hrozí nebezpečenstvo funkcionalizmu. Nikdy nesmieme zabúdať, že každé konkrétne povolanie, vrátane povolania do kňazského stavu, je naplnením krstu. Vždy je veľkým pokušením žiť kňazstvo bez krstu – a existujú kňazi „bez krstu“ – teda bez toho, aby si uvedomili, že naše prvé povolanie je povolanie k svätosti. Byť svätí znamená pripodobniť sa Ježišovi a nechať svoje srdce pulzovať rovnakými pocitmi ako on (porov. Flp. 2, 15). Len keď sa snažíme milovať tak, ako miloval Ježiš, zviditeľňujeme Boha a naplňame svoje povolanie k svätosti.“²

V našej skupine bolo konštatované, že kňazi potrebujú v sebe objaviť laika a tiež trvalého diakona. Kňazská vysviacka totiž neznamená, že by kňaz mal prestať slúžiť (diakonia) podľa vzoru Ježiša Krista a tiež, že by nemal ďalej prehĺbovať život v Kristovi, ktorý prijal iniciačnými sviatosťami podobne ako laici. Práve naopak, kňaz je pozvaný naďalej žiť, rozvíjať a prehĺbovať tieto sväté tajomstvá (službu nevynímajúc). Sväté tajomstvo pokánia a zmierenia je totiž to isté, ktoré sú pozvaní

¹ Porov. Nimnica hostila celoslovenské synodálne stretnutie, hovorilo sa o Cirkvi v misii. In: <https://www.ttkbs.sk/view.php?cislocianku=20240127005> (10. 5. 2024)

FRANTIŠEK: Príhovor k účastníkom sympózia „O fundamentálnej teológii kňazstva“ organizovaného Kongregáciou pre biskupov, 17. februára 2022. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/prihovor-papeza-frantiska-k-ucastnikom-sympozia-ofundamentalnej-teologii-knazstva>. (10. 5. 2024)

žiť kňazi i laici ako účasť na živote Ježiša Krista. Dokonca v Gréckokatolíckej cirkvi tí kňazi, ktorí žijú v manželstve, sú v tom blízko aj laikom, ktorí žijú manželský a rodinný život.

AKÝ BY MAL BYŤ KŇAZ V DNEŠNEJ DOBE?

V našej skupine, aj vďaka prítomnosti laikov, zaznelo aj to, že kňaz v dnešnej dobe má byť autentický, normálny, ľudský. Skúsenosť jedného kňaza zo života v spoločenstve s laikmi bola

2

naformulovaná do vety, že kňaz je ten, kto kráča spolu s bratmi a sestrami na ceste obrátenia. Kňaz má byť ďalej svedkom poslušnosti a jednoty s predstavenými.

Spolu s inou skupinou, ktorá tiež mala názov „Diakoni a kňazi v synodálnej cirkvi“ boli závery sformulované do troch spoločných oblastí:

1. Kristov kňaz formovaný a premieňaný láskou pre službu Cirkvi v misii: Dôležitý je dôraz na permanentnú formáciu a osobný rast kňaza, ktorý by mal byť vedený láskou a zameraný na službu Cirkvi. To zahŕňa duchovnú, teologickú, pastorálnu a ľudskú formáciu. Láska by mala byť kľúčovou motiváciou pre všetky aspekty kňazskej služby, od dennodennej pastoračnej práce v najbližšej komunite až po misie na globálnej úrovni.

2. Láska k ľuďom – podstatná súčasť identity kňaza: Kňazská identita by mala byť hlboko zakorenená v láske a vzťahoch s ľuďmi, ktorým slúži. Podľa diskutujúcich by mal byť kňaz prístupný a empatický voči potrebám svojich farníkov citlivý k osobným príbehom a situáciám ľudí, s ktorými sa stretáva, a snažiť sa o pochopenie ich životných skúseností a perspektív. Pravá láska k ľuďom sa prejavuje angažovanosťou v komunite, kde kňaz pôsobí nielen ako duchovný vodca, ale aj ako súčasť spoločenstva.

3. Ľudskosť v normálnosti: Kňaz je viditeľným príkladom ľudskosti. Byť „normálny“ znamená byť prístupný, nie odstrčený a odlišný od tých, ktorým slúži. Je dôležité, aby kňaz žil autentický život, v ktorom sú jeho slová a skutky v zhode. To pomáha budovať dôveru a rešpekt v komunite. Kňazova ľudskosť by mala byť prepojená s jeho duchovným životom, čo znamená, že jeho vonkajšie prejavy a činy by mali byť v súlade s jeho vnútornými presvedčeniami a duchovným záväzkom.

FRANTIŠEK: Príhovor k účastníkom sympózia „O fundamentálnej teológii kňazstva“ organizovaného Kongregáciou pre biskupov, 17. februára 2022. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/prihovor-papeza-frantiska-k-ucastnikom-sympozia-ofundamentalnej-teologii-knazstva>. (10. 5. 2024)

ŠTYRI FORMY BLÍZKOSTI KŇAZA PODĽA SVÄTÉHO OTCA FRANTIŠKA

V našej skupinke zaznela aj dôležitá časť z už spomenutého príhovoru Svätého Otca Františka k účastníkom sympózia „O fundamentálnej teológii kňazstva“ organizovaného Kongregáciou pre biskupov 17. februára 2022, v ktorom hovoril aj o štyroch formách blízkosti kňaza. Tieto štyri formy blízkosti podľa pápeža „napodobňujú vlastný Boží štýl, ktorý je v podstate blízkosťou (porov. Dt. 4, 7). On sám sa takto predstavuje ľudu: ‚Veď kdeže je národ taký mocný, ktorý by mal svojich bohov tak blízko, ako vy mňa?‘ Boží štýl je blízkosť, je to zvláštna, súcitná a nežná blízkosť. Tri slová, ktoré definujú život kňaza, ale aj kresťana, pretože sú prevzaté práve z Božieho štýlu, sú tieto: blízkosť, súcit a neha.“³

O aké štyri formy blízkosti ide v živote kňaza? Je to blízkosť k Bohu, blízkosť k biskupovi, blízkosť medzi kňazmi a blízkosť k ľudu. Vo svojom príhovore Svätý Otec František každú z týchto štyroch foriem blízkosti bližšie vysvetľuje.

3

Napokon hovorí: „Kňazské srdce pozná blízkosť, pretože prvý, kto mu chcel byť nablízku, bol Pán. Nech Kristus navštívi svojich kňazov v modlitbe, v ich biskupovi, v bratoch kňazoch a v ich ľude. Nech naruší rutinu a vyruší nás, vyvolá nepokoj – ako v čase prvej lásky – a nech uvedie do pohybu všetky schopnosti, aby náš ľud mal život a to život v hojnosti (porov. Jn. 10, 10). Rôzne rozmery Pánovej blízkosti – blízkosť s Bohom, blízkosť s biskupom, blízkosť medzi nami kňazmi a blízkosť s verným Božím ľudom – nie sú úlohou navyše: sú darom, ktorý nám dáva, aby naše povolanie zostalo živé a plodné.“²

² FRANTIŠEK: Príhovor k účastníkom sympózia „O fundamentálnej teológii kňazstva“ organizovaného Kongregáciou pre biskupov, 17. februára 2022. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/prihovor-papeza-frantiska-k-ucastnikom-sympozia-ofundamentalnej-teologii-knazstva>. (10. 5. 2024)

FRANTIŠEK: Príhovor k účastníkom sympózia „O fundamentálnej teológii kňazstva“ organizovaného Kongregáciou pre biskupov, 17. februára 2022. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/prihovor-papeza-frantiska-k-ucastnikom-sympozia-ofundamentalnej-teologii-knazstva>. (10. 5. 2024)

PIATA FORMA BLÍZKOSTI V ŽIVOTE ŽENATÉHO KŇAZA

V kontexte Gréckokatolíckej cirkvi je dôležité zdôrazniť, že pre tých kňazov, ktorí žijú v manželstve, môžeme hovoriť aj o piatej forme blízkosti v živote kňaza: je ňou blízkosť k manželke a vlastnej rodine.

Táto piata forma blízkosti má svoj základ už vo Svätom písme a v apoštolskej tradícii. Svätý apoštol Pavol píše Timotejovi: „Kto nevie viesť svoj dom, ako sa bude starať o Božiu cirkev?“ (1 Tim. 3,5). Pod pojmom „dom“ (gr. *oikia*) sa tu myslí na rodinu. Východné katolíckej cirkvi od čias svätých apoštolov zachovávajú túto „paralelnú tradíciu“ ženatého kňazstva, ako ju už počas Druhého vatikánskeho koncilu nazval gréckokatolícky melchitský patriarcha Maximos IV. Saigh, a to s plným rešpektovaním kňazského celibátu.³ Život v manželstve a rodine sa pre kňaza stáva priestorom pre obrusovanie jeho egoizmu. Zároveň má hlboký terapeutický rozmer v dobe devalvácie vzťahov. Je dôležité konštatovať aj to, že kánon 375 CCEO, ktorý hovorí, že „vo vedení rodinného života a tiež výchove detí ženatí klerici majú dávať žiarivý príklad ostatným veriacim v Krista“ nemá byť neosobným morálnym imperatívom, ale pozvaním vydávať svedectvo o tajomstve Vtelenia Boha v osobe Ježiša Krista: Boh sa stal človekom, aby nás spasil. Citujúc Svätého Otca Františka môžeme povedať, že aj ženatí kňazi sú pozvaní stávať sa „pastiermi plnými súcitu, vždy pripravenými a odvážnymi, ktorí sa dokážu zastaviť pri zranených a podať im ruku; kontemplatívnymi mužmi, ktorí dokážu pred ranami tohto sveta ohlasovať pôsobiacu silu vzkriesenia.“⁶

V zrelom manželstve, kde obidve osoby dozrievajú vo vertikálnom (vo vzťahu k Bohu i horizontálnom (vo vzájomnom vzťahu manželov) rozmere, kňaz nachádza priestor pre autoreflexiu, podporovaný zrkadlením svojich reakcií zo strany najbližších osôb. Zároveň sa manželstvo stáva v tom najlepšom slova zmysle „laboratóriom“, kde rastie vzájomná dôvera

³ *Prêtres mariés dans les Églises orientales catholiques. Étude du contexte libanais.* In: *Proche Orient Chrétien* 44 (1994), s. 320.

FRANTIŠEK: Príhovor k účastníkom sympózia „O fundamentálnej teológii kňazstva“ organizovaného Kongregáciou pre biskupov, 17. februára 2022. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/prihovor-papeza-frantiska-k-ucastnikom-sympozia-ofundamentalnej-teologii-knazstva>. (10. 5. 2024)

FRANTIŠEK: Príhovor k účastníkom sympózia „O fundamentálnej teológii kňazstva“ organizovaného Kongregáciou pre biskupov, 17. februára 2022. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/prihovor-papeza-frantiska-k-ucastnikom-sympozia-ofundamentalnej-teologii-knazstva>. (10. 5. 2024)

a súcít k osobám. Súcít o to pevnejší, že je recipročne zakúšaný. A teda v období zameranom na výkon, kedy sa súcít (nie ľútosť) stáva vzácnou komoditou v medziľudských vzťahoch, manželstvo sa stáva „iskierkou“ zapalujúcou súcít, pretože bez neho, tak ako bez lásky, sa v manželstve a ani v kňazstve nedá žiť.

ZHRNUTIE

Aké sú teda impulzy synodálnej cesty na Slovensku pre permanentnú formáciu kňazov? Skúsenosť z celoslovenského synodálneho stretnutia v Nimnici nás učí hľadať odpovede s úprimne a hlboko veriacimi laikmi: potrebujeme sa navzájom. Kňaz má byť autentický, normálny, ľudský, má kráčať spolu s bratmi a sestrami na ceste obrátenia, má byť poslušný a v jednote voči predstaveným. K štyrom formám blízkosti v živote kňaza, o ktorých hovorí Svätý Otec František (blízkosť k Bohu, blízkosť k biskupovi, blízkosť medzi kňazmi a blízkosť k ľudu) môžeme v kontexte ženatých kňazov v Gréckokatolíckej cirkvi priradiť aj piatu formu blízkosti: k manželke a rodine. Táto piata forma blízkosti osobitným spôsobom učí kňaza súcitu s inými (i so sebou samým), čo je osobitne dôležité v dnešnej dobe. Súcít, ako pripomína Svätý Otec František, je totiž jednou z vlastností samého Boha.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

FRANTIŠEK: Príhovor k účastníkom sympózia „O fundamentálnej teológii kňazstva“ organizovaného Kongregáciou pre biskupov, 17. februára 2022. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/prihovor-papeza-frantiska-k-ucastnikom-sympozia-o-fundamentalnej-teologii-knazstva>. (10. 5. 2024)

Nimnica hostila celoslovenské synodálne stretnutie, hovorilo sa o Cirkvi v misii. In: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20240127005> (10. 5. 2024)

Prêtres mariés dans les Églises orientales catholiques. Étude du contexte libanais. In: *Proche Orient Chrétien* 44 (1994).

3 KEŠŤANSKÉ UCHOPENIE

HERAKLIATOVHO

POJMU V SÚVISLOSTI S FORMÁCIOU

SEMINARISTOV

PROF. PHDR. PAVOL DANCÁK, PHD.

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-8067-5651](https://orcid.org/0000-0002-8067-5651)

Abstrakt: Článok predstavuje kresťanské uchopenie Herakleitovho konceptu logos, ktorý je rozumom sveta, jeho zákonom a kozmickým princípom. Podľa Filóna je logos prostredníkom medzi Bohom a

stvoreným svetom, správcom sveta, ideou a vzorom stvorenej skutočnosti. Konceptiu loga rozvinulo kresťanské myslenie, ktoré zdôrazňovalo, že ide o vtelené Božie Slovo, totožné s druhou Osobou v Trojici, v ktorej majú pôvod všetky bytosti. Toto poňatie Loga sa objavuje v Prológu k Jánovmu evanjeliu. V závere je apel na potrebu reflexiu pojmu Logos v kontexte formácie seminaristov.

Kľúčové slová: Herakleitos, logos, kresťanstvo, formácia seminaristov

Abstract: The article presents a Christian grasp of Heraclitus' concept of logos, which is the reason of the world, its law and cosmic principle. According to Philo, the logos is the mediator between God and the created world, the steward of the world, the idea and model of created reality. The concept of the Logos was developed by Christian thought, which emphasized that it is the incarnate Word of God, identical with the second Person in the Trinity, in whom all beings have their origin. This conception of the Logos appears in the Prologue to the Gospel of John. It concludes with an appeal to the need for reflection on the concept of Logos in the context of the formation of seminarians.

Key words: Herakleitos, logos, Christianity, formation of seminarians

ÚVOD

Logos je ústredným pojmom európskeho náboženského, filozofického, kultúrneho a spoločenského diskurzu. Ako filozofický termín sa nachádza v zlomkoch Herakleita z Efezu (kol. 540-480 pnl), kde má kozmologický aj epistemologický význam. Podľa Aristotela má štyri významy: slovo, myslenie, rozum a pomer. Stoici chápali logos v rámci svojej monistickej a panteistickej filozofie ako svetový rozum, ktorý preniká a riadi celý kozmos, pričom je univerzálnym zákonom, prozreteľnosťou, osudom aj najvyšším božstvom. Pojem podstatne transformoval Filón Alexandrijský, podľa ktorého logos je sprostredkujúcim článkom medzi transcendentným Bohom a hmotným svetom a obrazne ho označoval ako prvorodeného syna, prostredníctvom ktorého Boh pôsobí na svet. Dionýzios z Alexandrie určil jeho dvadsaťtri odlišných významov. Zrejme prostredníctvom helenistickej filozofie a gnosticizmu prenikol termín logos do kresťanskej teológie, ako o tom svedčí prológ Jánovho evanjelia, ale aj Justín Filozof (logos spermatikos) a celý rad ranokresťanských mysliteľov.

Grécky termín logos etymologicky pochádza zo slovesa lego a znamená zbieranie, číta-⁴nie, počítanie, písanie, ale aj slovo, reč a rozum. Podstatné meno logos, spojené so slovesom légein (zbierať, hovoriť, myslieť) v rôznych antických filozofických koncepciách označovalo určitý súbor, kombináciu myšlienok alebo racionálne pôsobenie človeka a jeho skutky. Vo filozofickom kontexte termín logos znamenal metafyzický princíp, ktorý riadi vesmír a všetky stvorené bytosti v ňom obsiahnuté.

⁴.

Tento pojem sa objavil v mnohých iných vedných oblastiach vedomostí, ako logika, etika, rétorika, gramatika, epistemológia, psychológia, metafyzika, teológia ap.¹

HERAKLEITOV LOGOS

Herakleitos z Efezu (540 – 480 pred Kr.) ako prvý zaviedol pojem logos do filozofie v zmysle zákona, svetového rozumu, univerzálneho kozmického princípu, ktorý je božský a večný, a preto sa stotožňuje s Bohom, ktorý vládne celému svetu a dohliada na všetko, čo sa deje. Ako večne existujúci je nesmrteľný a všetky veci mu podliehajú bez ohľadu na miesto a čas.⁵ V nestvorenom svete⁶ sa všetky udalosti odohrávajú nevyhnutne v súlade s vôľou Loga. Podľa Heideggera práve Logos je tým, čo umožňuje všetkému byť, je teda *bytím samým*.⁷ Inak pove-

¹ DOUGLAS, J. D. (ed.): *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů 1996. FATTAL, M.: *Logos. Między Orientem a Zachodem*. Warszawa 2001. HORYNA, B. – PAVLINCOVÁ, H. (eds.): *SLOVNÍK JUDAISMUS – KŘESŤANSTVÍ – ISLÁM*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. KÖNIG, F. – WALDENFELS, H. (eds.): *Lexikon náboženství*. Praha: Victoria Publishing, 1992. LÉON-DUFOUR, X. (ed.): *Slovník biblické teologie*. Praha: Academia, 2002. NARECKI, K.: *Logos we wczesnej myśli greckiej*. Lublin 1999. NOVOTNÝ, A.: *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1956. *The Catholic Encyclopedia* [online databáza]. New York: Robert Appleton Company, 1910. WALTON, F. E.: *Development of the Logos. Doctrine in Greek and Hebrew Thought*. Bristol

⁵ Slovenský preklad zlomku J. Špaňárom znie: *Ale tento logos, ktorý je večný, nechápu ľudia ani predtým, ako ho počuli, ani potom, ako ho prvý raz počuli. Lebo hoci sa všetko deje podľa tohto logu, predsa si počínajú ako neskúsení, kedykoľvek sa pokúšajú o také slová a diela, aké ja vykladám, rozoberajúc každé podľa jeho prirodzenosti a vysvetľujúc, aké je. Ostatní ľudia však práve tak nevedia, čo robia v stave bdenia, ako zabúdajú, čo robia v spánku*. 22 B1 (zo Sexta). HERAKLEITOS. In: *Antológia z diel filozofov*. Predsokratovci a Platón. Zost. J. MARTINKA. Bratislava: Iris 1998, s. 99.

⁶ Tento svet, ten istý pre všetkých, nevytvoril ani nikto z bohov, ani nikto z ľudí, ale vždy bol, je a bude; večne živý oheň zapaľujúci sa podľa miery a zhasínajúci podľa miery. 22 B 30 (z *Klementa*) HERAKLEITOS. In: *Antológia z diel filozofov*. Predsokratovci a Platón, s. 108.

⁷ „Logos“ je usebrání a uvlastnění jakožto „totéž“. Nejde o stejnost několika věcí, „logos“ je vždy a jedině jednou věcí, zrozenou z mnoha, uchopenou vhladem, vblíknutím, „logos“ je vždy akceptací, nikoli pouhým subponováním, jak je tomu např. v logice. Toto je neuralgický bod celých dějin filosofie, zde a v tomto kontextu se odehrává GIGANTOMACHIA PERI TĚS ÚSIAS, o tento bod se jedná v boji mezi haecceitálním a quidditálním myšlením, mezi nominalisty a realisty; a to dosud. Pokud se nepochopí, co je to logos ve smyslu „totéž“, bude se vždy jevit péče o duši jako flatus vocis, jako závan větru, jako něco nevědeckého, dávno přežitého, o čem nemá smysl vůbec mluvit. A tak tomu je nejčastěji i v naší době. To je také důvod, proč někdy se používá „Logos“ s velkým počátečním písmenem a „logos“ s malým. Jde o to, abychom rozeznali „Logos“ jako vhlad a „logos“ jako konstrukt. HOGENOVÁ, A: Logos a jeho totéž. In: *PAIDEIA: PHILOSOPHICAL E-JOURNAL OF CHARLES UNIVERSITY* 1–2/XV/2018. file:///Users/pavoldancak/

Downloads/1363-Article%20Text-6679-1-10-20190401% 20(2).pdf

dané, Logos „sám musí vládnuť spôsobom svojej bytnosti, a tým bytnosti jedného, všetkého a bytia“.⁸

Interpretácia Herakleitových dikcií o logu však nie je ani zďaleka vyčerpaná a predstavuje možno jednu z najvážnejších výziev, ktorú nám kladie systém antického myslenia. Herakleitov logos nie je len logos kozmu, ale aj človeka; nie je len božský, duchovný, ale aj konkrétny, materiálny. Moderné pokusy o zaradenie Herakleitových výrokov do kánonov antického myslenia, metafyziky, filozofie alebo vedy sa ukazujú ako nedostatočné. Zdá sa, že absencia predsokratovského rozlišovania medzi hmotou a duchom nie je len jednoduchou nezrelosťou myslenia, ale je výzvou k vážnemu prehodnoteniu. Logos nie je primárne nejakou zložkou reality, ktorá je fyzicky obsiahnutá vo veciach,⁹ ale je akýmsi „prirodzeným“ slovom sveta, ktoré sa k nám prihovára ako poriadok celku. Logos sa nedá jednoducho vyjadriť, pretože nie je zrozumiteľný ani pre ucho, ani pre ducha. Hérakleitova nejasnosť pramení z ťažkosti vyjadriť slovne intuíciu, ktorú jazyk nedokáže zachytiť.¹⁰ Jeho reč je predovšetkým obradom a obetou, oslavou zakúšanej prírody, ktorá vo svojich premenách odhaľuje chod sveta. Neponúka poznanie, ale orientáciu.¹¹

Herakleitov logos má charakter akejsi zákonitosti a pravidelnosti sveta, rovnako ako jeho „protiklady“ a „boj“ alebo „spojenie s ohňom“¹²³⁴. Herakleitos v duchu gréckeho polyteizmu sa vyjadruje o božstvách napríklad vo fragmente B 53: „Boj je otcom, všetkých i kráľom všetkých, jedných robí bohmi, druhých ľuďmi, jedných otrokmi, druhých slobodnými.“¹⁰ Jeho logos „nechce, a predsa chce byť nazývaný menom Zeus.“¹¹ Hérakleitos zdôrazňuje, že logos je len jeden, ale nemôžeme sa nazdávať, že ide o monoteizmus v kresťanskom zmysle, pretože logos je aj súčasťou sveta, a nie je jeho tvorcom, ale zároveň nie je to jednoducho panteizmus. Je to najvyššia a racionálna sila, ktorá riadi svet resp. ktorou sa riadi svet v pohybe, pričom ľudský rozum môže postrehnúť toto „riadiace vedomie“. Antický mysliteľ používa slovo theos pre logos, ale aj pre polyteistických bohov, takže toto označenie je dosť mäťúce a možno je nesprávne pochopené. Herakleitove fragmenty sa často dajú

⁸ HEIDEGGER, M.: *Heraklit*. GA. Bd. 55. Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann 1994, s. 265.

⁹ KAHN, Ch. H.: *The Art and Thought of Heraclitus: Fragments with Translation and Commentary*. Cambridge: University Press, 1979, s. 22.

¹⁰ CHIȚOIU, D.: The Doctrine on Logos Between Heraclitus and the Patristic Horizon the Rationality of the World from the Harmony of Contraries to Indefinite Virtuality. In: *European Journal of Science and Theology*, December 2008, Vol.4, No.4, 41-58.

¹¹ KRATOCHVÍL, Z. *Délský potápěč k Herakleitově řeči*. Hermann & synové, Praha 2006, s. 87.

¹² KIRK, G. S. *Heraclitus: The Cosmic Fragments*. Cambridge: University Press, 1954, s. XII.

¹³ B53 (z Hippolyta) HERAKLEITOS. In: *Antológia z diel filozofov*. Predsokratovci a Platón. Zost. J. MARTINKA. Bratislava: Iris 1998, s. 98.

¹⁴ B32 (z Klementa) HERAKLEITOS. In: *Antológia z diel filozofov*. Predsokratovci a Platón. Zost. J. MARTINKA. Bratislava: Iris 1998, s. 107.

chápať rôznymi spôsobmi a vôbec si nemôžeme byť istí, či im dobre rozumieme.¹⁵ Zachované texty odhaľujú jeho dištancujúci postoj a odmietanie vtedajších náboženských praktík, ale najmä odmietanie spôsobu výkonu zasvätenia či náboženskej praxe. Zo zlomkov sa zároveň dozvedáme, že odmietal aj vtedajšie chápanie fyzickej skutočnosti. Héراكleitov výrok, podľa ktorého žiadna hmotná substancia nepretrváva, predstavuje rozchod s tradíciou, ktorá predpokladala, že za procesmi vo svete možno nájsť jednotiaci materiálny princíp, ktorého by sa zmeny vo svete nedotkli.¹⁶

Podľa Herakleita Boh alebo logos zahŕňa v sebe protiklady: Boh – deň a noc, zima a leto, boj a pokoj, sýtosť a hlad.¹⁷ Boh je jediný múdry, vie, že akákoľvek vynaliezavosť je riadená prostredníctvom všetkého.¹⁸ Otázka stotožnenia s Diom¹⁹²⁰ ako s najvyšším olympským bohom zostáva nezodpovedaná. O Herakleitovej predstave Boha nám môžu povedať iné fragmenty, ktoré porovnávajú Boha s ľuďmi: „Najmúdrejší z ľudí sa zdajú Bohu ako opice, aj v múdrosti, aj v kráse, aj vo všetkom ostatnom“.¹⁷ „Bohu je všetko krásne, dobré a správne; ľuďom sa však niečo zdá neusporiadané, niečo správne.“²¹ Alebo „Napriek tomu, že je to spoločné, že je to logos, mnohí žijú, akoby mali vlastné vedomie.“²²²³

Z uvedeného vyplýva, že poriadok vesmíru má svoj základ v božskej inteligencii. Je to kozmický princíp, podľa ktorého sa formujú všetky systémy vo vesmíre, planetárne systémy a životy rôznych bytostí. Božia racionalita je prítomná nielen v

¹⁵ KRATOCHVÍL, Z., KOSÍK, Š.: *Řeč o povaze bytí*. Praha: Herrmann a synové, 1993, s. 90.

¹⁶ TAYLOR, C.C.W.: *Routledge History of Philosophy*, vol. I. London: Routledge, 1997, s. 91.

¹⁷ „Boh je deň a noc, zima a leto, boj a mier, nasýtenie a hlad, ale mení sa práve tak ako oheň, keď sa zmieša s kadidlami, a nazýva sa tak alebo inak podľa vône každého z nich.“ 22 B67 (z *Hippolyta*) HERAKLEITOS. In: *Antológia z diel filozofov*. Predsokratovci a Platón. Zost. J. MARTINKA. Bratislava: Iris 1998, s. 96.

¹⁸ Múdroseľ spočíva v jednej veci: poznať myšlienku, ktorá rozumom riadi všetko až do jednotlivostí. 22 B 41 (z *Diogena*)

¹⁹ Jedno, ktoré jediné je múdre, nechce, a predsa chce byť nazývané menom Zeus. 22 B32 (z *Klementa*) HERAKLEITOS. In: *Antológia z diel filozofov*. Predsokratovci a Platón. Zost. J. MARTINKA. Bratislava: Iris 1998, s. 107.

²⁰ B83 HERAKLEITOS. In: *Antológia z diel filozofov*. Predsokratovci a Platón. Zost. J. MARTINKA. Bratislava: Iris 1998, s. 94.

²¹ Bohu je všetko spravodlivé, ľudia však pokladajú jedno za nespravodlivé, druhé za spravodlivé. 22 B 102

(z *Porfýria*) HERAKLEITOS. In: *Antológia z diel filozofov*. Predsokratovci a Platón. Zost. J. MARTINKA. Bratislava: Iris 1998, s. 97.

²² Preto sa treba riadiť spoločným. Ale hoci je logos všetkému spoločný, väčšina ľudí žije tak, akoby mala vlastný úsudok. 22 B 2 (zo *Sexta*) HERAKLEITOS. In: *Antológia z diel filozofov*. Predsokratovci a Platón. Zost. J. MARTINKA. Bratislava: Iris 1998, s. 93.

²³ B114 (zo *Stobaia*) HERAKLEITOS. In: *Antológia z diel filozofov*. Predsokratovci a Platón. Zost. J. MARTINKA. Bratislava: Iris 1998, s. 108.

kozmicom meradle, v galaxiách, hviezdach atď., ale prejavuje sa na každej existenčnej úrovni, na kvantovej úrovni, na úrovni elementárnych častíc, v mikrosвете a v histórii ľudstva. Logos je sila, ktorá riadi prírodu aj procesy prebiehajúce v spoločnosti, vyjadruje sa v morálke, odhaľuje, ako medziľudské vzťahy by mali vyzerať: „Tí, čo hovoria rozumne, musia sa opierať o to, čo je všetkým spoločné, tak ako obec o zákon a ešte pevnejšie. Lebo všetky ľudské zákony sa živia z jedného božieho; ten totiž vládne, pokiaľ chce, a stačí pre všetkých (a pre všetko), ba ešte aj všetko prevyšuje.“ 21 B 114 (zo Stobaia).²⁰

NEKREŠŤANSKÉ UCHOPENIA POJMU LOGOS

Idea Hérakleita z Efezu bola všeobecne známa v gréckej filozofii, predovšetkým bola prítomná v stoickej filozofii v období helenizmu, v neskoréj antike v novoplatónskej filozofii, ale aj v diele Filóna, židovského filozofa z Alexandrie.

Stoici vytvorili pomerne prepracovaný filozofický systém. Základom tohto systému bola sokratovská myšlienka, že hlavným dobrom je cnosť a príčinou vesmíru je hmota. Odmietali Platónovu koncepciu nehmotných foriem, ktoré by existovali nezávisle od hmotného vesmíru. Podobne ako stredovekí nominalisti uznávali existenciu abstraktných pojmov ako mentálnych entít. V určitom zmysle sa vrátili k presokratovcom, resp. k Herakleitovi, nakoľko tvrdili, že okrem hmoty, pôsobiacim princípom vo vesmíre je logos. V stoicizme bol termín logos použitý v materialistickej kozmologicko-panteistickej koncepcii a bol stotožnený s najvyšším racionálnym princípom, ktorý preniká celý vesmír, organizuje ho a prostredníctvom ohňa uvádza ho do večných cyklov deštrukcie a obnovy. Stoicizmus učil, že vzduch pochádza z ohňa, voda zo vzduchu a napokon zem z vody. Po vzniku vzduchu, vody a zeme všetko sa vrátilo k ohňu a cyklus sa začal odznova. Oheň a vzduch mali aktívny charakter, zatiaľ čo voda a zem boli pasívne. Nakoniec všetko bolo zničené v požiari, aby sa znova zrodilo, pričom hmota bola považovaná za nezničiteľnú a prechádzajúcu neustálymi cyklami, v ktorých menila svoju podobu. Od Herakleita sa stoici líšili v tom, že Herakleitos považoval očistu ohňom za niečo, čo sa deje v rámci vesmíru ako súčasť stanoveného poriadku, zatiaľ čo stoici to rozšírili aj na samotný vesmír. Logos považovali za materiálnu entitu, ale Herakleitov logos bol skôr princípom racionality, a nie materiálnou entitou. Logos podľa stoikov bol osud alebo apersonálny boh a pôsobil prostredníctvom ohňa ako archetypu všetkých vecí. Stoici verili v prísny determinizmus²⁴ a keďže všetko je vopred určené, človek by mal všetky veci, dobré aj zlé, prijímať s pokojom a bez emócií. Podľa stoicizmu kozmická príroda, čiže boh, a človek sa k sebe navzájom vzťahujú v hĺbke svojho bytia ako rozumoví činitelia, pretože podľa stoikov je celý vesmír racionálne usporiadaným systémom.²⁵

²⁴ FREDE, D.: Stoic determinism. In: INWOOD, B. (ed.): *The Cambridge Companion to the Stoics*. Cambridge: University Press 2003.

²⁵ LONG, A. A.: *Hellénistická filozofie*. Praha: Oikúmené 2003, s. 141.

Filón, významný židovský filozof z Alexandrie, prispôbil grécku ideu loga svojej filozofii Boha, inšpirovanej predovšetkým Starým zákonom. Pomocou alegorickej interpretácie sa mu podarilo vytvoriť značne exkluzívne abstraktnú koncepciu Božieho Loga. Pre stoikov bol logos individuálny aj univerzálny rozum, príroda a Boh, ale pre Filóna logos nie je nutná realita, ale len to, čo môžeme vidieť a pochopiť o Bohu, ktorý je sám veľmi vzdialený ľudskému chápaniu.²⁶ Podľa Filóna logos nie je Bohom a bližšie ho opisuje v špecifickej doktríne o Božích silách, ktoré stvorili svet a riadia ho. Logos je prostredníkom medzi transcendentým Bohom a svetom, pričom ľuďom zjavuje Božiu vôľu²⁷ a je chápaný ako bytie, ktoré má samostatnú existenciu.²⁸ Boh sám ako transcendentný zostáva ľudskému poznaniu nedostupný a poznateľný Logos je len ten, kto plní Jeho príkazy. Podľa Filóna Boh nemôže vstúpiť do vzťahu s materiálnym svetom, a preto používa Logos v akte stvorenia. Logos je preto považovaný za nástroj na formovanie všetkých prvkov vytvorenej reality,²⁹ pričom Logos priamo nevytvára hmotu, ale iba sprostredkúva obraz sveta, ktorý je večne v Bohu. Vo Filónových dielach Logos znamená, že Božia stvoriteľská moc je inštrumentálnou príčinou, ale je to aj archetypálne svetlo, otvorenie, s ktorým sa stretávame u Plotina.³⁰ Logos je obraz Boha, podľa ktorého je stvorená realita. Vo Filónovom diele je vnútorný Logos duševnou bytosťou, ideou a len vonkajší Logos sa odhaľuje ako skutočný svet. Na základe toho je však ťažké hovoriť o akte inkarnácie, pretože neexistuje priama interakcia medzi Logom a hmotnou realitou, čo predstavuje hlavný rozdiel v porovnaní s kresťanským uchopením Loga. Logos je podľa Filóna duchovný a dynamický, je teda opakom pasívnej hmoty. Filón neuvádza, že Logos sa stal človekom, pretože podľa gréckeho myslenia Boh nemôže prísť do priameho kontaktu s hmotou a nemá viditeľnú podobu.

Filónova koncepcia Loga akokoľvek blízka biblickému mysleniu predsa je len viac ovplyvnená súdobou filozofiou než náboženskou koncepciou Starého zákona. Podľa Filóna Logos je „idea ideí“, archetyp rozumnosti a poriadku ako aj ľudského rozumu. Filón niekedy hovorí o Božom Logu ako o prvorodenom Synovi nestvoreného Otca a

²⁶ CALABI, F.: *God's Acting, Man's Acting: Tradition and Philosophy in Philo of Alexandria*. Leiden: Brill 2008.

²⁷ PHILO ALEXANDRINUS, De mutatione nominum 18. In: KLOSKOWSKI, K.: *Nauka o Logosie w dziełach Filona z Aleksandrii w hymnie Prologu czwartej Ewangelii*, „Studia Gdańskie“ (1986) z. 6, s. 345.

²⁸ WOLFSON, H. A.: *Philo: Foundations of Religious Philosophy in Judaism, Christianity and Islam*, vol. 1, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press 1962, s. 200–294.

²⁹ Philo Alexandrinus, De specialibus legibus I, 339, podaję za: K. Kloskowski, *Nauka o Logosie w dziełach Filona z Aleksandrii*, s. 347.

³⁰ CHIȚOIU, D.: The Doctrine on Logos Between Heraclitus and the Patristic Horizon the Rationality of the World from the Harmony of Contraries to Indefinite Virtuality. In: *European Journal of Science and Theology*, December 2008, Vol.4, No.4, 41–58.

„druhom Bohu“ a niekedy len ako o Bohu, ktorý práve koná. Barnard ešte poznamenáva, že Logos je u Filóna zároveň aj ideálnym svetom, ktorého je reálny svet kópiou, a tiež ideálnym, prvotným človekom, obrazom Božím, ktorého potomstvom sú všetci smrteľní ľudia.³¹ Pre Filóna znamená Logos „najstarší syn“ a tí, ktorí sú synmi Loga, sa nazývajú aj synmi Božími,³² pričom napokon presne nedefinuje ani pôvod, povahu či osobnosť Loga.

Filónove filozofické učenie o Božích silách mu umožnilo zachovať jednosť a jednotu Boha napriek jeho mnohým menám a vlastnostiam, ale aj transcendentnosť Boha napriek jeho pôsobeniu na svet.³³

LOGOS V SEPTUAGINTE

Septuaginta je grécky preklad Starého zákona z hebrejčiny, ktorý vznikol v 3.-1. stor. pred Kr. v prostredí helénskej židovskej diaspóry a poznala ho aj kresťanská komunita.³⁴ Termín logos v Septuaginte je vyhradený pre Božie Slovo v kontexte stvorenia sveta a prorockých posolstiev. Slovo nie je uchopené ako niečo abstraktné, ale ako skutočne vypovedané slovo reprezentujúce konanie Boha, buď v podobe komunikácie Boha s jeho ľudom alebo v podobe stvoriteľského slova.³⁵ Už v knihe Genezis čítame o tom, že keď Boh hovorí, tak zároveň tým niečo koná (Gn 1,1-2,3, Gn 1,3-31). Autor nepoužíva termín logos explicitne, ale v celej pasáži je opakovane tvrdené, že Boh tvorí tým, že „hovorí“. Explicitné vyjadrenie sa nachádza napríklad v žalme: „Pánovým slovom povstali nebesia“ (Ž33,6) alebo „moje slovo, ktoré mi vyjde z úst, nevráti sa ku mne naprázdno, ale urobí, čo som si želal, a vykoná, na čo som ho poslal“ (Iz 55,11).

Septuaginta otvorila nové perspektívy pre pochopenie, ktoré hebrejský text neumožňoval. Takýmto prípadom je stotožnenie dabar s logos. Hebrejské slovo dabar, ktorého koreň znamená „to, čo stojí za“, keď sa prekladá slovom „slovo“, tak znamená „zvuk s významom“, ale môže znamenať aj „vec“. Avšak dabar u človeka sa

³¹ BARNARD, L. W.: The Logos Theology of St. Justin Martyr. In: *The Downside Review* 89, 1971, s. 133.

³² FILON ALEKSANDRYJSKI, De confusione linguarum, In: KLOSKOWSKI, K.: *Nauka o Logosie w dziełach Filona z Aleksandrii w hymnie Prologu czwartej Ewangelii*, „Studia Gdańskie“ (1986) z. 6, s. s. 40–41.

³³ RADICE, R.: Observations on the Theory of the Ideas as the Thoughts of God in Philo of Alexandria. In: *Studia Philonica Annual*, 3: 126. 1991, s. 126–134.

³⁴ DROBNER, H. R.: *Patrologie : úvod do studia starokresťanské literatury*. Praha : OIKOYMENH 2011, s. 36.

³⁵ BARNARD, L. W.: The Logos Theology of St. Justin Martyr. In: *The Downside Review* 89, 1971, s. 133.

považuje za predĺženie jeho osobnosti, ktorá má svoju vlastnú podstatnú existenciu.³⁶ Božie slovo má moc, ktorá je podobná moci Boha, ktorý ho vyslovuje; Božia múdrosť sa chápe ako hypostáza, ktorá je odlišná od neho, ako to je v Šalamúnovej Múdrosti.³⁴ Filón Alexandrijský na základe tohto spojenia dvoch sémantických oblastí a dvoch existenciálnych postojov stotožnil pojem logos s Platónovým svetom Ideí.

Slovo sa napokon objavuje v úzkej súvislosti s Múdroťou. Personalizované vyjadrenia o Múdrosti nachádzame v Knihe Sirachovcovej a v Knihe Múdrosti (predovšetkým Sir 1,4- 5,9; Sir 24,1-31; Sir 24, 40-41; Múd 8,3-4; Múd 18,14-16). Múdrosť vystupuje vo veľmi úzkom vzťahu k Bohu, čiastočne ako keby vykazovala rysy nezávislej existencie, alebo vystupuje ako synonymum Slova (Múd 9,1-2). Personalizované Slovo nachádzame aj v pasáži Múd 18,14-16. Použitie pojmov múdrosť a slovo v kanonických aj nekanonických spisoch sa javí ako príprava pre ranokresťanské použitie termínu logos.

Východiskom týchto veľkolepých interpretácií hebrejského Písma v preklade Septuaginty bola pasáž, v ktorej Abrahám pri dubovom strome v Mamvri víta troch anjelov a oslovuje ich v jednotnom čísle, akoby hovoril s Bohom, s Jediným. Filónov Logos je takmer personifikovaný, pretože sa nazýva aj Druhý Boh, Ideálny človek, Parakletos, Veľký kňaz. Vidí ho však len ako moc, a nie ako osobu, a už vôbec nie ako Boha – osobu Trojice.

LOGOS V PROLÓGU K EVANJELIU PODĽA JÁNA

Identifikácia Druhej Božskej Osoby s Logom predstavovala vážnu intelektuálnu výzvu pre mentalitu neskorého helenizmu. Aj keď bola zrejماً určitá blízkosť medzi Logom a konkrétnym chápaním božstva, pre Grékov, poučených elátni a Parmenidovým ontologizmom, bolo nemysliteľné, aby Bytie malo niečo spoločné s živým a telesným. Na druhej strane aj pre Židov bolo ťažké prijať stotožnenie Ježiša s Logom, s Jediným Bohom, ktorý by žil a trpel ako človek, hoci na rozdiel od neoplatonikov poznali koncept osobného Boha. Jánova identifikácia Loga ako Božieho Syna rozhodne spôsobila zásadnú zmenu paradigmy, ktorá je vlastná gréckemu chápaniu idey Loga. Zlom paradigmy je z gréckeho hľadiska spôsobený tým, že mení perspektívu vzťahov medzi absolútnym a relatívnym, senzitívnym a inteligibilným, časom a večnosťou. Dochádza k nemu na pozadí nového rozlišovania, ktoré grécke filozofické myslenie a grécke náboženstvo nepoznali. Ide o rozlišovanie medzi stvoreným a nestvoreným. Rozdiel, ktorý dominoval v gréckom myslení, bol

³⁶ DOUGLAS, J. D. (ed.): *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů 1996, s. 772. ³⁴ DOUGLAS, J. D. (ed.): *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů 1996, s. 772.

medzi vytvoreným a nevytvoreným, ale nie medzi stvoreným a nestvoreným. Stvorené zahŕňa nielen senzitivnu sféru, ale aj inteligibilnú sféru.³⁷

Jánovo evanjelium bolo napísané na prelome 1. a 2. storočia a bolo adresované kresťanom vychovaným v helenistickom svete. Používa pojmy ako „logos“, „život“, „pravda“, ktoré sa bežne používali v helenistickej kultúre. Autor evanjelia používa slovo logos, ktoré prevzal z helenistickej filozofie, no jeho obsah odkazoval na biblický koncept Božieho slova.³⁸ Rané kresťanstvo sa odvolávalo na platónske a stoické myslenie, ale nie je jednoznačne známe, do akej miery grécka filozofia a náboženstvo ovplyvnili myslenie sv. Jana.³⁹

Niektorí bádatelia v Prológu vidia vplyv helénsko-egyptského hermetizmu a podobnosť so životom, smrťou a znovuzrozením staroegyptského božstva Osirisa. Sprostredkovateľskú úlohu medzi helenistickým konceptom loga a kresťanským myslením môže niesť filozofia Filóna Alexandrijského, ktorý spojil judaistickú tradíciu s gréckou filozofickou špekuláciou a ukázal logos ako prostrednú hypostázu medzi Bohom a svetom. Stoici neuznávali logos ako medzičlánok medzi Bohom a ľuďmi, ale zdôrazňovali, že logos je rozum. V židovskom náboženskom myslení sa však nepriorizuje rozum, ale Božie Slovo, ktoré stojí nad ľudským rozumom. Je zrejmé že, autor Jánovho evanjelia prevzal z gréckej filozofie termín logos, ale dal mu originálny obsah. V sapienciálnej tradícii sa Božie Slovo stotožňovalo so zosobnenou Múdrosťou, až kým sa samotné Božie Slovo nezjavilo ako osoba. Pre svätého Jána subjektom tohto Slova je skutočný človek Ježiš Kristus. Božský Logos však môže byť prístupný chápaniu stvorenej prirodzenosti človeka len do tej miery, do akej je zjavený. Nad tento rámec je vhodnejšie mlčanie. A osobný, slobodný a úplne nepodmienený spôsob, v ktorom sa Logos prejavuje, znemožňuje jeho konceptualizáciu. Pojem kresťanského Loga jednoducho prestáva mať pojmový rozmer.⁴⁰

Chápanie racionality sveta prešlo a prechádza významnou modifikáciou, ktorá však nesúvisí len s chápaním úlohy pojmov, najmä tých, ktoré vypracovala grécka filozofia, pri vyjadrovaní skutočnosti presahujúcej slová. Kresťanstvo svojím uznaním podstatného rozmeru Osoby pri opise skutočnosti vytvorilo inú paradigmu chápania. Poznanie nie je len osobným aktom, preto sa otázka porozumenia musí klásť z

³⁷ CHIȚOIU, D.: The Doctrine on Logos Between Heraclitus and the Patristic Horizon the Rationality of the World from the Harmony of Contraries to Indefinite Virtuality. In: *European Journal of Science and Theology*, December 2008, Vol.4, No.4, 41-58.

³⁸ MĘDALA, S.: *Ewangelia według św. Jana. Rozdziały 1-2. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, (NKB IV/1), Częstochowa 2010, s. 239.

³⁹ BRODIE, Th. L.: *The Quest for the Origin of John's Gospel*. New York-Oxford 1993, s. 8.

⁴⁰ CHIȚOIU, D.: The Doctrine on Logos Between Heraclitus and the Patristic Horizon the Rationality of the World from the Harmony of Contraries to Indefinite Virtuality. In: *European Journal of Science and Theology*, December 2008, Vol.4, No.4, 41-58.

perspektívy iného antropologického modelu; nevyhnutne predpokladá iný spôsob vzťahu k svetu, ktorý sa chápe ako stvorený. Keďže svet bol stvorený prostredníctvom Loga, obsahuje zárodoky rozumu, nejaké dôvody stvorenia, dôvody, ku ktorým sa však nedá dospieť hneď. Preto možno hovoriť o pokroku v poznaní ako skúsenosti, o rozvoji toho, čo bolo nazvané Tradícia. To je dôvod, prečo sa formulácia v Jánovom prológu, ako aj celý obsah Zjavenia, dajú pochopiť len cez osobnú skúsenosť, ako osobné naplnenie Písma.

Skúsenostné naplnenie je to, čo ponúka kritériá pre pochopenie iného významu racionality. Objektívno-subjektívna dilema v chápaní toho, čo charakterizuje Logos, bola prekonaná spôsobom, ktorý predchádzajúce diskurzy v gréckom a hebrejskom horizonte myslenia nemohli predvídať. Chápanie, ktoré prekračuje pevné rámce pojmu a mysliteľného, bolo výsledkom prehĺbenia existenciálno-konkrétnej skúsenosti, ktorá sa vykryštalizovala v Tradícii kresťanského Východu.

Podstata východnej kresťanskej vízie racionality, v rámci ktorej jestvuje tento Bohom stvorený svet, spočíva v tom, že svet ako príroda, charakterizovaná racionálnou jednotou, existuje pre medziľudský dialóg, ako podmienka ľudského duchovného rastu. Racionalita sveta je pre človeka a vrcholí v človeku. Podľa patristickej tradície všetky veci svoj majú pôvod v božskom Logu. Na pojem logos sa odvoláva aj v súvislosti s uchopením objektívneho dôvodu vecí, ako aj v súvislosti s osobným rozumom. Cieľom tohto výrazu je vytvoriť významovú nuansu medzi dvoma spôsobmi chápania, ktoré sú vlastné ľuďom.⁴¹

Na jednej strane je tu spôsob analytického uvažovania – v podstate prísny a spojený s objektívnym rozumom, nazývaný aj večným alebo božským rozumom, čo vedie k čiastočnému a fragmentárnemu chápaniu, ale umožňuje postupné poznávanie materiálneho sveta, ako aj využívanie jeho vlastností podľa ľudských potrieb. Na druhej strane existuje syntetickejšie a priamejšie chápanie, ktoré je intuitívne a dáva vedomie vyššieho významu a cieľa prírody.

Potreba objektivity je dnes pre vedecké experimenty kľúčová a táto objektivita je zaručená možnosťou opakovane posudzovať jav podľa určitých parametrov, t. j. podľa merateľnosti. Racionalita sveta je však prehliadaná, ale napriek tomu znamená viac ako tento štandard objektivity a implikuje myšlienku rastu a tvárnosti. To všetko vzniká ako výsledok interakcie človeka so svetom, ktorej dôsledky znamenajú zmenu na oboch stranách. Preto keď sa hovorí o vede, treba sa usilovať o viac než psychologicky merateľnú subjektivitu. Naša doba si očividne žiada túto zmenu pohľadu, pretože údaje, ktoré ponúka základný výskum, nemožno interpretovať a chápať, vychádzajúc z klasickej paradigmy vedy. Vesmír nemožno jednoducho opísať

⁴¹ CHIȚOIU, D.: The Doctrine on Logos Between Heraclitus and the Patristic Horizon the Rationality of the World from the Harmony of Contraries to Indefinite Virtuality. In: *European Journal of Science and Theology*, December 2008, Vol.4, No.4, 41-58.

ako objektívnu realitu, ktorej existencia je zaručená a udržiavaná konštantnými parametrami, ani človeka nemožno pochopiť prostredníctvom antropologického modelu, ktorý by tvrdil jeho stabilnú podstatu.⁴²

Racionalita opísaná kresťanským Východom, predovšetkým v diele Maxima Vyznávača, predpokladá plasticitu existencie, ktorú treba vždy zohľadniť, avšak bez toho, aby sa zabudli na osobu. Interakcia so skutočnosťou, s jej stupňami, vedie k inému typu skúsenosti, ktorú možno nazvať interpersonálnou, alebo inak povedané, skúsenosťou spoločenstva. To je najhlbšie tajomstvo, lebo tu spočíva predovšetkým osobná blízkosť medzi Stvoriteľom a jeho stvorením, ale aj základ a cieľ existencie sveta.

ZÁVER: SÚVISLOSŤ S FORMÁCIOU SEMINARISTOV

Nesmierne dôležité je, že Logos ako pojem na úsvite kresťanstva, bol jedným z najzložitejších pojmov, ktorý však priniesol radosť celému svetu. Logos je pojmovou inštanciou, ktorá opisuje racionalitu – racionalitu sveta, zmysel a účel sveta ako kozmu, ako aj racionalitu, ktorá riadi človeka, zmysel, ktorý riadi alebo by mal riadiť život jednotlivca. Cesta, na ktorej Gréci pretvárali pojem, ktorý prevzali z každodenného používania svojho prirodzeného jazyka, a pri vysvetľovaní mu dávali vznešené významy, stála pod záštitou objektivity. Zrejmý je však aj subjektívny – existenciálny rozmer, ktorý sprevádzal významy hebrejského ekvivalentu. Stretnutie týchto dvoch perspektív bolo do istej miery šokujúce, ale aj veľmi produktívne. Prinieslo nielen bohatší filozofický diskurz, ale aj zmenu postoja v náboženskej skúsenosti. Záujem o logos však už nebol len oblasťou diskusií medzi filozofmi, ale stal sa záujmom, ktorý zasahoval do celého kultúrneho priestoru neskorej antiky, a to za okolností, keď to, čo vtedy chápali pod pojmom náboženstvo, riadili inovácie, synkretizmus a hľadania vyvolané potrebou inej rovnice osobnej spásy.

Dnešný človek pod vplyvom zdanlivého úspech fragmentaristického postupu stráca schopnosť vnímať celok a jeho okraj. V súčasnosti opäť ide o logos a v zmysle celej spoločnosti, ide o rekuperáciu, ktorej výsledkom by bola zdravá a kvalitná ľudská spoločnosť. Dnes morálke pomôžu len existenčné otázky. Všetko ostatné je zahltené princípom mnohoučenosti, ktorý všetko relativizuje a robí bezbranné a zbytočné, neužitočné.⁴³ Logos teda musí preniknúť všetko, aby človek bol dobrý a spravodlivý nielen v očiach iných, ale aj sám pre seba, lebo nezáleží len na činoch, ale

⁴² PENROSE, R.: *The Road to Reality: A complete Guide to the Laws of the Universe*. New York: Alfred A. Knopf 2005.

⁴³ HOGENOVÁ, A: Logos a jeho totéž. In: PAIDEIA: PHILOSOPHICAL E-JOURNAL OF CHARLES UNIVERSITY 1–2/XV/2018 ISSN 1214-8725 file:///Users/pavoldancak/Downloads/1363-Article%20Text-6679-1-10-20190401%20(2).pdf

aj na vôle a myslení, lebo človek má byť spravodlivý reálne v skutkoch, a nie v slovách, ktoré pravdu zahaľujú.⁴⁴

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BARNARD, L. W.: The Logos Theology of St. Justin Martyr. In: *The Downside Review* 89, 1971, s. 132-141.
- BRODIE, Th. L.: *The Quest for the Origin of John's Gospel*. New York-Oxford 1993.
- CALABI, F.: *God's Acting, Man's Acting: Tradition and Philosophy in Philo of Alexandria*. Leiden: Brill 2008.
- CHIȚOIU, D.: The Doctrine on Logos Between Heraclitus and the Patristic Horizon the Rationality of the World from the Harmony of Contraries to Indefinite Virtuality. In: *European Journal of Science and Theology*, December 2008, Vol.4, No.4, 41-58.
- DOUGLAS, J. D. (ed.): *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů 1996.
- DROBNER, H. R.: *Patrologie : úvod do studia starokřesťanské literatury*. Praha: OIKOYMENH 2011.
- FATTAL, M.: *Logos. Między Orientem a Zachodem*. Warszawa 2001.
- FREDE, D.: Stoic determinism. In: INWOOD, B. (ed.): *The Cambridge Companion to the Stoics*. Cambridge: University Press 2003, s. 179-205
- HEIDEGGER, M.: *Heraklit*. GA. Bd. 55. Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann 1994.
- HERAKLEITOS. In: *Antológia z diel filozofov. Predsokratovci a Platón*. Zost. J. MARTINKA. Bratislava: Iris 1998.
- HOGENOVÁ, A.: Logos a jeho totéž. In: *PAIDEIA: PHILOSOPHICAL E-JOURNAL OF CHARLES UNIVERSITY* 1-2/XV/2018. file:///Users/pavoldancak/Downloads/1363-Article%20Text-6679-1-10-20190401%20(2).pdf
- HORYNA, B. – PAVLINCOVÁ, H. (eds.): *Slovník Judaismus – Křesťanství – Islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002.
- KAHN, Ch. H.: *The Art and Thought of Heraclitus: Fragments with Translation and Commentary*. Cambridge: University Press, 1979, s. 22.
- KIRK, G. S. *Heraclitus: The Cosmic Fragments*. Cambridge: University Press, 1954.
- KLOSKOWSKI, K.: *Nauka o Logosie w dziełach Filona z Aleksandrii w hymnie Prologu czwartej Ewangelii*, „Studia Gdańskie“ (1986) z. 6, s. 313-352.
- KÖNIG, F. – WALDENFELS, H. (eds.): *Lexikon náboženství*. Praha: Victoria Publishing, 1992.
- KRATOCHVÍL, Z. *Dělský potápěč k Herakleitově řeči*. Hermann & synové, Praha 2006.

⁴⁴ PATOČKA, J.: *Evropa a doba poevropská*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992, s. 57.

- KRATOCHVÍL, Z., KOSÍK, Š.: *Řeč o povaze bytí*. Praha: Herrmann a synové, 1993.
- LÉON-DUFOUR, X. (ed.): *Slovník biblické teologie*. Praha: Academia, 2002.
- LONG, A. A.: *Hellénistická filosofie*. Praha: Oikúmené 2003.
- MĘDALA, S.: *Ewangelia według św. Jana. Rozdziały 1–2. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, (NKB IV/1), Częstochowa 2010.
- NARECKI, K.: *Logos we wczesnej myśli greckiej*. Lublin 1999.
- NOVOTNÝ, A.: *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1956.
- PATOČKA, Jan. *Evropa a doba poevropská*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992.
- PENROSE, R.: *The Road to Reality: A complete Guide to the Laws of the Universe*. New York: Alfred A. Knopf 2005.
- PHILO ALEXANDRINUS: De confusione linguarum. In: KLOSKOWSKI, K.: *Nauka o Logosie w dziełach Filona z Aleksandrii w hymnie Prologu czwartej Ewangelii*, „Studia Gdańskie“ (1986) z. 6, s. 313–352.
- PHILO ALEXANDRINUS, De mutatione nominum. In: KLOSKOWSKI, K.: *Nauka o Logosie w dziełach Filona z Aleksandrii w hymnie Prologu czwartej Ewangelii*, „Studia Gdańskie“ (1986) z. 6, s. 313–352.
- PHILO ALEXANDRINUS, De specialibus legibus. In: KLOSKOWSKI, K.: *Nauka o Logosie w dziełach Filona z Aleksandrii w hymnie Prologu czwartej Ewangelii*, „Studia Gdańskie“ (1986) z. 6, s. 313–352.
- RADICE, R.: Observations on the Theory of the Ideas as the Thoughts of God in Philo of Alexandria. In: *Studia Philonica Annual*, 3: 126. 1991, s. 126–134.
- TAYLOR, C.C.W. : *Routledge History of Philosophy*, vol. I. London: Routledge, 1997.
- The Catholic Encyclopedia* [online databáza]. New York: Robert Appleton Company, 1910.
- WALTON, F. E.: *Development of the Logos. Doctrine in Greek and Hebrew Thought*. Bristol 1911.
- WOLFSON, H. A.: *Philo: Foundations of Religious Philosophy in Judaism, Christianity and Islam, vol. 1*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press 1962, s. 200–294.

4 VÝVOJ A PERSPEKTÍVY METÓDY FUNDAMENTÁLNEJ TEOLÓGIE

DOC. THDR. ŠTEFAN PALOČKO, PHD.

[HTTPS://ORCID.ORG/0009-0003-9576-4950](https://orcid.org/0009-0003-9576-4950)

Abstrakt: Fundamentálna teológia tvorí základ všetkých teologických disciplín a tak poskytuje ich zdôvodnenie a zmysluplnosť. V histórii bolo jej hlavným zameraním obraňovať pravdy kresťanskej viery pred rôznymi námietskami, a tak sa označovala pod termínom apologetika. V rámci svojho vývoja sa

pokúšala vypracovať postupy, prostredníctvom ktorých sa pokúšala dokázať existenciu Boha a s touto problematikou súvisiace tvrdenia. V období novoveku prešla apologetiky výrazným kritickým prehodnotením, pričom sa začala spochybňovať samotná jej relevantnosť. Na začiatku dvadsiateho storočia bola najprv premenovaná na fundamentálnu teológiu a neskôr sa začal modifikovať aj jej obsah, keďže došlo k značnému spochybneniu dovtedajších metód, prostredníctvom ktorých apologetika pracovala. Výsledkom bolo rozriedenie a spochybnenie obsahu fundamentálnej teológie, ktoré v niektorých prípadoch viedli až k opusteniu tejto teologickej disciplíny ako zbytočnej. Článok podáva náčrt metódy fundamentálnej teológie, ktorá by mala obnoviť jej dôležitosť a potvrdiť ju ako relevantný základ teológie ako takej.

Kľúčové slová: Apologetika. Fundamentálna teológia. Princíp sporu. Filozofia. Metafyzika.

Abstract: Fundamental theology is a foundation stone for all theological disciplines and thus provides their justification and meaningfulness. Historically, its primary focus was to defend the truths of the Christian faith against an array of objections, and so it was referred to as apologetics. Over the centuries of its development, it attempted to devise methods to prove the existence of God and other related claims. In the modern period, apologetics underwent a major critical reassessment, and its very relevance came to the question. In the early twentieth century, it was renamed to fundamental theology, and later its content began to be modified since the methods used by apologetics until then were called to question, too. This resulted in challenging the very content of fundamental theology, leading, in some cases, to making this theological discipline redundant. This paper outlines a method of fundamental theology that could restore the importance of the discipline and affirm it as a relevant foundation for theology as such.

Keywords: Apologetics. Fundamental Theology. The principle of conflict. Philosophy. Metaphysics.

Keď upriamime pozornosť na dávnu históriu, kam až siahajú informácie z historických vied, nemôže uniknúť našej pozornosti, že fenomén náboženstva ľudstvo sprevádza od nepamäti. Zrejme v histórii ani nenarazíme na nejakú civilizáciu, národ, kultúrne prostredie, či dokonca kmeň, ktorý by nemal žiadny náboženský kult. Zároveň je však všeobecne známe, že tieto náboženstvá sa v každej kultúre, či spoločnosti viac alebo menej líšia.

V dávnej histórii sa však nestretávame s aktivitami, v ktorých by sa jedna náboženská skupina pokúšala dokázať inej, že jedno náboženstvo je pravdivé a mali by ho prijať aj vyznávači iných náboženstiev, pretože ostatné náboženstvá sú mylné. Základný model chápania náboženstva spočíval v tom, že každá nejako organizovaná spoločnosť má svoje náboženstvo a svojho boha, resp. bohov. V prípade, že jedna spoločnosť ovládne druhú, je to dôkaz, že boh vládnucej spoločnosti je mocnejší, a preto podrobená spoločnosť má prijať kult mocnejšieho boha. V biblických dejinách sa môžeme stretnúť s udalosťou, kedy Babylonom porazení Židia boli odvedení do zajatia, kde boli nútení prijať kult babylonských bohov (Dan 3,10-23). Existovala aj zmierlivejšia schéma stretu dvoch náboženstiev, kedy vládnuca spoločnosť prebrala niektoré princípy náboženstva podmanenej spoločnosti, a tak došlo k určitému synkretizmu. S takouto schémou sa môžeme stretnúť napríklad pri rozširovaní

Rímskej ríše, ktorá nemala problém prijať do svojho panteónu bohov iných náboženstiev, ktoré boli vlastné podrobeným národom.

Podstatnú rolu ani tak nehrala otázka, ktoré náboženstvo je pravdivé, ale skôr ktoré náboženstvo je „naše“, resp. ktorý boh je „nás“. Pravdivosť náboženstva sa akosi spontánne predpokladala. Akosi anomáliou uprostred týchto náboženstiev predstavovalo náboženstvo Izraela. Tento národ vnímal svoje náboženstvo ako jediné správne a svojho Boha ako jediného skutočne existujúceho. Všetky ostatné náboženstvá boli podľa tohto vierovyznania mylné a bohovia falošní. Svoje presvedčenie odvádzali predovšetkým zo svojej historickej skúsenosti, na ktorú sa odvolávali. Podľa nich Boh sa zjavil ich praotcom Abrahámovi, Izákovi a Jakubovi a vyvolil si ich spolu s ich potomstvom ako národ, ktorému chce zveriť pravdu o nadprirodzených skutočnostiach. Následne je to ten istý Boh, ktorý sa približne päťsto rokov po Abrahámovi zjavil Mojžišovi v podobe horiaceho kríku, aby vyvedol Izrael z egyptského otroctva, voviedol ho do zaslúbenej krajiny a uzavrel s týmto národom zmluvu, ktorej dodržiavanie mu prinesie večný blahobyť, a jej porušenie spôsobí večné prekliatie (Ex 3,2; Ex 19,3-5; Dt 27,26).

Tieto udalosti, ktoré sa v Izraeli tradovali ako historické skutočnosti, boli základom viery v jediného pravého Boha, ktorý si vyvolil Izraelský národ. Akékoľvek úvahy o tom, že iní bohovia, alebo iné náboženstvá by mohli byť pravdivé, boli Izraelským náboženstvom chápané ako absolútne neprijateľné (1Kron 16,26; Dt 6,14; 28,14). Napriek tomu, že v Izraeli bola zakorenená viera v to, že Boh Izraela je jediný pravý a ostatné náboženstvá sú nepravdivé, nemožno pozorovať v dejinách tohto národa nejakú intenzívnu misijnú snahu rozšíriť svoje náboženstvo u pohanských národov a presvedčiť ich o jeho pravdivosti. Spočiatku sa praktizovanie viery Izraela považovalo za výlučnú záležitosť vyvoleného národa. Ostatné národy nemajú podľa tohto chápania takéto významné postavenie v Božích očiach, a preto sú odsúdené na tápanie vo svojich pomýlených náboženstvách.

V neskorších storočiach starozákonného obdobia sa stretávame s učením prorokov, podľa ktorého sa raz pohanské národy spoja s Izraelom v uctievaní pravého Boha, a tak Izrael má zohrať v oblasti náboženstva rolu akéhosi majáka celého ľudstva (Iz 2,1nn; 19,21-25; 45,2025).⁴⁵ Pod vplyvom tohto učenia môžeme sledovať zrod určitých misijných aktivít Izraela, prostredníctvom ktorých sa Izrael pokúšal ohlásiť pohanským národom pravého Boha a jeho Zákon (Mudr. 18,4) a prijímal medzi seba pohanov, ktorí prijali vieru Izraela (Iz. 56,6-7). Toto hnutie však v Izraeli nikdy nenabralo nejaké masové rozmery, a tak sa ani nerozvinul nejaký systém dokazovania pravosti Izraelského náboženstva.

So systémom dokazovania sa stretávame zrejme až u gréckych filozofov a tu ide dokonca aj o dokazovanie existencie pravého Boha. Konkrétne Platón a Aristoteles,

⁴⁵ LEON-DUFOUR, X. a kol.: *Slovník biblickej teológie*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990, s. 927.

hoci vyrastali v polyteistickej kultúre, prichádzajú so zdôvodnením, že Boh ako najvyššia dokonalá bytosť musí byť len jedna.⁴⁶ Tieto filozofické systémy však nemali ambíciu zaviesť, alebo ohlásiť jediné správne náboženstvo, ktoré by na základe dôkazov malo vyvrátiť a tak nahradiť všetky dovtedajšie náboženstvá.

Situácia sa do značnej miery zmenila príchodom kresťanstva. Toto náboženstvo totiž už vo svojej podstate obsahuje tvrdenie, že je to náboženstvo jediného pravého Boha, ktorý je jediným reálnym Spasiteľom, bez ktorého zo životnej tragédie, ktorou je večná smrť, či večné posmrtné utrpenie, nemôže byť zachránený žiadny človek (Jn 8,24; Mk 16,16). Preto je jednou z podstatných aktivít kresťanov konanie misií, teda ohlasovanie kresťanstva všetkým ľuďom, aby mohli byť prostredníctvom prijatia kresťanskej zvesti zachránení (Mt. 20,18-20).

V úvodnej fáze kresťanských misií boli adresátmi tohto ohlasovania predovšetkým židia. Samozrejme, že pri svojej misijnej činnosti kresťania nevyhnutne narazili na otázku, prečo by mali židia prijať vieru v to, že Ježiš z Nazareta je Bohom poslaný Mesiáš, ktorý prišiel zachrániť ľudí z hriechov a zo smrti. Existujú v prospech takýchto tvrdení nejaké dôkazy? Biblia ako zdroj historických informácií potvrdzuje, že títo prví kresťania argumentovali židom odvolávaním sa na posvätné spisy Starého zákona, ktoré boli židmi prijímané ako Božie slovo a tak nepochybne pravdivé. Tieto spisy porovnávali so životom a učením Ježiša z Nazareta a dokazovali, že to, čo bolo od dávna Bohom cez prorokov prisľúbené a predpovedané, sa práve na Ježišovi vyplnilo (Mt 26,54; Sk 8, 32-35; Sk 17,2-11).

Slabina takejto argumentácie sa ukázala, keď sa kresťania pokúšali získavať pre kresťanskú vieru pohanov. Bolo jasné, že predpoklad neomylnosti židovských posvätných spisov u pohanov nemôže fungovať. Pre židov neomylnosť posvätných spisov bola spontánne prijímaná, keďže boli po mnohé generácie formovaní prijímaním tohto predpokladu, no pre pohanov toto základné východisko bolo cudzie a zjavne nemalo absolútnu hodnotu. V aktivitách prvých kresťanov sa nestretávame s pokusmi nejako nevyvrátiteľne dokázať pohanom najprv neomylnosť židovských spisov, aby následne na ich základe mohli dokazovať pravdivosť kresťanskej zvesti. Skôr môžeme sledovať siahnutie po klasickej filozofii, ktorá bola dedičstvom práve pohanského sveta už od Platóna a Aristotela a prostredníctvom týchto filozofických princípov postupne začínajú vznikať spisy takzvaných apologéto, teda obrancov kresťanskej viery pred námietkami pohanov.⁴⁷

Toto hnutie apologéto sa však nevyvinulo do zostavenia nejakého uceleného systému dôkazov pravosti kresťanstva. Najprv rozvoju systematickej kresťanskej teológie bránilo silné prenasledovanie rannej Cirkvi. Začiatkom štvrtého storočia toto prenasledovanie ustalo, keďže samotný rímsky cisár Konštantín Veľký bol veľkým

⁴⁶ CARDAL, R.: *Bůh ve světle filosofie*. Praha: Krystal OP, 2001, s. 10.

⁴⁷ RATZINGER, J.: *Wiara – prawda – tolerancja*. Kielce: Jedność, 2005, s. 67-68, 135-136.

sympatizantom kresťanstva. Tak mohlo dôjsť k slobodnému rozvíjaniu kresťanskej teológie, ktorá sa sústredila predovšetkým okolo Alexandrijskej a Antiochijskej školy. Sympatie cisára ku kresťanstvu však mali značný vplyv aj na obyvateľstvo ríše. Z prenasledovaného náboženstva sa stalo náboženstvo prestížne a moderné. Kým počas prvých troch storočí sa ku kresťanstvu obracali pohania po zvážení všetkých rizík a presviedčali ich len dostatočne dobré dôvody na to, aby opustili svoje pohanské postoje, stali sa kresťanmi, a tak v prenasledovaniach riskovali život, od štvrtého storočia ustal dopyt po jasných a presvedčivých argumentoch v prospech kresťanstva. Dostatočným dôvodom bolo, že samotný cisár je kresťan a že kresťanstvo je dobré prijať, lebo „všetci tak robia“. Dôraz sa v teologickom bádani od apologetických otázok presunul na kristológiu, keďže prakticky od začiatku štvrtého storočia až po deviate sa kresťanstvo potýkalo s nejasnosťami ohľadom učenia o Kristovi a bolo treba vypracovať jasné definície tejto osobnosti, ktoré boli zostavené na všeobecných konciloch prvého tisícročia.

V nasledujúcich storočiach sa môžeme v kresťanstve stretnúť s prirodzeným uznávaním autority všeobecných koncilov a predovšetkým pápeža, ktorý bol poslednou rozhodujúcou inštanciou v prípade akýchkoľvek sporov a nejasností v Cirkvi. Pápežovo rozhodnutie malo absolútnu platnosť, a tak tvorilo východisko dokazovania správnosti kresťanstva a jeho učenia. Východisko, ktoré sa zdalo natoľko jasné a zrejmé, že jeho platnosť nebolo potrebné dokazovať.

Aj v stredoveku sa síce stretávame s dielami teológov, ktoré by sa dali zaradiť do kategórie apologetiky, no opäť nemožno hovoriť o nejakom ucelenom systéme. Napokon, Európa bola v zásade kresťanská. Kresťania sa v bežnom kontakte nestretávali s inovercami. Najbližšími potenciálnymi súpermi v dialógu mohli byť moslimovia, ktorí však žili prakticky za hranicami Európy a potom pravoslávni kresťania, ktorí však žili taktiež izolovaní od Európy v Byzantskej ríši, či v Rusku. Preto otázka dokazovania pravosti kresťanstva nebola natoľko páľčivá. Tomáš Akvinský v trinástom storočí síce vypracoval známych päť ciest, ktorými má rozum dôjsť k poznaniu existencie Boha, no v týchto svojich vysvetleniach nejde do značnej hĺbky, keďže predpokladá, že adresáti jeho vysvetlení nie sú neveriaci, či pohania, ktorým treba nevyvrátiteľne dokázať existenciu Boha, ale skôr veriaci kresťania, ktorí sa vďaka jeho dielu môžu utvrdiť vo svojej viere v Boha a nadobudnúť presvedčenie, že táto ich viera nie je nerozumná.

Situácia sa začala výrazne meniť s príchodom reformácie. Martin Luther sa svojím reformovaným učením postavil do rozporu s učením pápežov, čím vlastne odmietol východisko, o ktoré sa dovtedy opieralo každé tvrdenie o kresťanstve, ktoré si chcelo zachovať nárok na pravdivosť. Na dišpute v Lipsku, kde otvorene vyhlásil, že učenie pápežov nie je zárukou pravej viery, bol upozornený, že sa stavia proti učeniu

koncilov, ktoré potvrdili pápeža ako hlavu Cirkvi.⁴⁸ Florentský koncil vo svojej dogme potvrdil pápeža ako otca a učiteľa všetkých kresťanov a túto moc má podľa koncilu od samotného Krista.⁴⁹ Vtedy Luther vyhlásil, že aj koncil sa môže myliť, čím odmietol pápeža aj koncil ako garantov neomylnosti v Cirkvi. Vtedy fakticky napadol piliere, na ktorých viac ako tisícročie stála spoľahlivosť všetkých tvrdení o kresťanstve. Samozrejme, že ak chcel Luther zachovať svoj nárok na pravdu, nevyhnutne potreboval iný spoľahlivý základ, na ktorý by sa mohol odvolať. Formula svornosti, ktorá má byť konečným zopakovaním a vysvetlením niektorých článkov reformovaného kresťanstva, vysvetľuje, že jediným sudcom, pravidlom a meradlom, podľa ktorého sa má a musí skúšať každé učenie a rozsudzovať, či je dobré alebo zlé, pravé alebo falošné, je výlučne Sväté písmo (Sola Scriptura).⁵⁰ Toto tvrdenie sa stalo jedným zo základných princípov reformácie.⁵¹

Martin Luther otriasol piliermi, o ktorých spoľahlivosti sa dovtedy nediskutovalo. Akosi spontánne sa prijímalo, že pápež a ním potvrdené všeobecné koncily sú smerodajnými v otázkach pravého náboženstva. Pápež bol poslednou inštanciou. Základný predpoklad akejkoľvek pravdivej náboženskej reflexie. Luther sa pokúšal toto zručiť a poukázať na to, že neexistuje spoľahlivý dôkaz, na základe ktorého by bolo možné s absolútnou istotou priznať pápežovi schopnosť byť garantom pravdivého náboženského učenia. Preto to nemožno samozrejme žiadať ani od neho, ani od ostatných kresťanov. Zrejme bol do smrti presvedčený, že našiel skutočný spoľahlivý pilier náboženskej absolútnej pravdy, ktorou bolo výlučne Sväté písmo. Podobne, ako to bolo pred Lutherom, kedy bol pápež pokladaný za garanta pravdivého náboženského učenia, tak aj nejaký čas po Lutherovi kresťania storočiami formovaní úctou k Svätému písmu spontánne prijímali jeho autoritu a hľadali v ňom spoľahlivé odpovede na svoje náboženské otázky.

Martin Luther otvoril dobu novoveku, v ktorej dochádza k rozvoju novovekej filozofie.

Na scéne sa objavuje René Descartes, ktorý v zásade veľmi správne zavádza do seriózneho hľadania pravdy metodickú pochybnosť. Upozorňuje na to, že nemožno s istotou za pravdu prijať žiadne východisko, kým ho kriticky nepreveríme. Číra viera v nejaké tvrdenie nie je dôkazom jeho platnosti a pravdivosti. Ak má byť nejaké

⁴⁸ Porov. tézy Jána Husa, ktoré boli odsúdené Kostnickým koncilom – SOBOR W KONSTANCII. In: BARON, A. – PIETRAS, H.: *Dokumenty soborów powszechnych, tom III*. Kraków: Wydawnictwo WAM, Księża Jezuici, 2003, s. 134 – 142.

⁴⁹ BULLA UNIONIS GRAECORUM 17, dekrét Florentského koncilu. In: BARON, A. – PIETRAS, H.: *Dokumenty soborów powszechnych, tom III*, Kraków: Wydawnictwo WAM, Księża Jezuici, 2003, s. 474, (DS 1307).

⁵⁰ FORMULA SVORNOSTI. In: *Symbolické knihy*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1992, s. 253.

⁵¹ HAHN, S. a K.: *Naše cesta do katolíckej Cirkve*. Ronov nad Doubravou: Triality, 2000, s. 57.

tvrdenie prijaté ako objektívne platné, musí byť, ak je to vôbec možné, najprv spoľahlivo dokázané.⁵² Hoci Descartes pri zavádzaní tejto univerzálnej metodologickej pochybnosti nebol úplne dôsledný,⁵³ stačilo to na to, aby v náboženskej oblasti bola nastolená oprávnená otázka, na ktorú Luther nepomyslel, keď sa pýtal, prečo by sme vlastne mali veriť pápežovi a koncilom. Tá otázka sa logicky rozširovala aj na jeho základné východisko pravdivosti kresťanského učenia: Prečo by sme vlastne mali veriť Biblii? Luther tak spochybnením pápeža a koncilov paradoxne otvoril cestu k spochybneniu aj vlastného východiska, ktorým bola Biblia, keďže poctivé hľadanie pravdy sa musí týkať metodického spochybnenia a tak spoľahlivého preverenia a dokázania platnosti každého východiska, ktoré si robí nárok na svoju objektívnu platnosť.

Vývoj novovekej filozofie pokračoval ďalej vplyvom Johna Locka, ktorý začal upozorňovať na to, že podľa neho človeku sprostredkujú kontakt s realitou a tak jej poznanie výlučne zmysly. Do všeobecného presvedčenia sa začala dostávať predstava, že o nemateriálnych či pozamateriálnych objektoch človek nemôže vedieť absolútne nič. Pozornosť sa tak začala prioritne upriamovať na materiálne skutočnosti.⁵⁴

K zakladateľom novovekej filozofie napokon pristúpil ešte Kant so svojim učením, podľa ktorého človeku zabezpečujú prístup k realite zmysly a človek je schopný spracovávať tieto zmysly uchopiteľné informácie svojím rozumom. Čo nie je vnímateľné zmyslami, to človek nemá ako spoľahlivo spoznať. Výsledkom je, že veda, ak si chce zachovať svoj nárok na poznávanie skutočností vo svete, môže sa sústrediť výlučne na zmyslami vnímateľné objekty. Čokoľvek nespadá do tejto kategórie, musí byť vykázané do oblasti viery a výroky o týchto objektoch si nemôžu nárokovať na všeobecnú platnosť.⁵⁵ Kým v stredoveku počas celej existencie univerzít bola teológia chápaná ako súčasť vedy a hľadalo sa na ňu ako na objektívne správny popis reality sveta, vďaka týmto trom zakladateľom novovekej filozofie dochádza k oddeleniu teológie od vedy a jej vykázanie do oblasti nepoznateľných záležitostí, v ktoré možno síce veriť, ale vyjadrovať sa o nich s istotou je nemožné. Človek podľa Kanta nemá poznávací aparát na to, aby mohol spoľahlivo poznávať pozamateriálne objekty.

Spomínaní filozofi boli známi tým, že to boli veriaci kresťania, a tak ich prioritnou motiváciou nebolo odmietnutie kresťanskej viery. No ich filozofia spolu s rozvojom cestovania, spoznávania cudzích kultúr a civilizácií a so vznikom bezprostredných kontaktov s inými náboženstvami nevyhnutne vyvolali otázku: „Prečo by sme si mali myslieť, že práve kresťanstvo je to pravé náboženstvo?“ Vo svete je mnoho

⁵² FUCHS, J.: *Předpoklady nerelativizované etiky*. Praha: Krystal OP, 2007, s. 47 – 49.

⁵³ FUCHS, J.: *Předpoklady nerelativizované etiky*. Praha: Krystal OP, 2007, s. 48.

⁵⁴ FUCHS, J.: *Předpoklady nerelativizované etiky*. Praha: Krystal OP, 2007, s. 53.

⁵⁵ ŠOKA, S.: *Úvod do dejin filozofie – Novovek*. Košice: 1992, s. 81.

náboženstiev. Kde máme dôkazy, že práve kresťanské je to pravdivé? Keď sa táto otázka spojila s Kantovou predstavou o poznaní reality, vo vedeckom svete začala prevažovať mienka, že zistiť a dokázať, ktoré náboženstvo je pravdivé, je vlastne nereálne, keďže sú to otázky nespádajúce do kategórie zmyslovej skúsenosti, a tak sú nepoznatelné. Napokon táto spochybňujúca úvaha vyústila do finálnej otázky: „Odkiaľ vlastne vieme, že existuje Boh?“ Aj samotný Boh totiž spadá do kategórie zmyslovo nevnímateľných objektov, a tak je podľa novovekej filozofie nepoznatelný.

Tým bola teológia ako spoľahlivé vysvetlenie pozamateriálnych vecí a ich vplyv na život človeka absolútne vylúčená z vedeckého sveta. Vedecký svet bol ovládnutý buď agnosticizmom, ktorý síce pripúšťa možnosť existencie Boha a pravého náboženstva, no odmieta jeho poznateľnosť, alebo priamo ateizmom, ktorý výslovne existenciu Boha popiera.

Na túto historickú skutočnosť sa pokúšali zareagovať kresťanskí teológovia, ktorí vnímali potrebu brániť kresťanstvo pred nastupujúcim osvietenickým trendom, ktorý nie len že vylúčil teológiu z vedeckého sveta, ale postupne ovplyvňoval svojím agnosticizmom a ateizmom každodenný život na všetkých spoločenských i osobných úrovniach.

V prvej fáze tejto obrany bol predimenzovaný pokus o rehabilitáciu schopností rozumu spoľahlivo spoznávať nemateriálne skutočnosti. Tak sa začíname stretávať s tvrdeniami, ktoré hovoria, že *„ľudský rozum rozhoduje jedine sám, bez akéhokoľvek ohľadu na Boha, čo je pravdivé a nepravdivé, dobré a zlé. (...) Všetky pravdy náboženstva sa odvodzujú od prirodzenej schopnosti ľudského rozumu; rozum je preto prvou normou, podľa ktorej človek môže a má dosiahnuť poznanie všetkých právd a každého poriadku. (...) Všetky články viery kresťanského náboženstva sú bez akéhokoľvek rozdielu predmetom prirodzeného poznania či filozofie.“*⁵⁶

V súvislosti s týmto racionalistickým smerom sa začali objavovať pokusy čisto na rozumovom princípe dokázať rôzne aspekty kresťanského náboženstva, čo viedlo k zjavným neúspechom. Už samotný fakt, že sa kresťanské pravdy dotýkajú nadprirodzených skutočností, predučuje tento pokus prirodzeného rozumu na neúspech.

Racionalizmus teda stroskotal, a to nie len na základe ľudskej skúsenosti s obmedzením ľudského rozumu, ale aj na základe oficiálnych vyjadrení Cirkvi. Najjasnejšie bol racionalizmus odsúdený v Syllabe pápeža Pia IX. z roku 1864.⁵⁷ Napokon sa stretávame s autoritatívnym dogmatickým vyhlásením Prvého

⁵⁶ PIUS IX.: Vety odsúdené pápežom Piom IX. („Syllabus“). In: NEUNER – J., ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, 22-26, s. 35. DS 2903-2909.

⁵⁷ PIUS IX.: Vety odsúdené pápežom Piom IX. („Syllabus“). In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, 22-26, s. 35. DS 2903-2909.

vatikánskeho koncilu, ktoré hovorí: „*Ten, kto tvrdí, že v Božom zjavení niet pravých tajomstiev vo vlastnom zmysle, ale že všetky články viery možno správne vzdelaným rozumom pochopiť a dokázať z prirodzených zásad, nech je exkomunikovaný.*“⁵⁸

Kríza racionalizmu otvorila cestu k hľadaniu inej možnosti, ako obhájiť poznanie náboženských právd. Na tejto ceste bol rozum prakticky úplne odmietnutý ako nedôveryhodný a jeho úlohu prebrala číra viera v Božie slovo, prípadne nadprirodzená skúsenosť. Priekopníkom prvého prúdu, ktorý možno nazvať fideizmom, bol štrasburský profesor Bautain (1796-1867). Tento profesor sa vzdal možnosti, že by sa dalo čisto prirodzeným poznaním dôjsť k istote o existencii Boha a jeho Zjavenia. Vzdal sa akéhokoľvek zdôvodňovania, prečo prijať vieru a oddal sa číremu nezdôvodnenému prijímaniu náboženských právd zapísaných v Biblii. Takéto slepé prijímanie náboženských právd však bolo absolútne neuspokojivé. S týmto prístupom by bolo možné tvrdiť, že pravdivé je čokoľvek, čomu ľudia len tak bez dôvodu uveria. V takomto prípade by ale pravdivé bolo prakticky akékoľvek náboženstvo, a to napriek tomu, že náboženstvá si vzájomne odporujú a vylučujú sa. Napokon sa začal na troskách racionalizmu a fideizmu upevňovať prúd senzualizmu, ktorý ako dôvod viery zdôrazňoval nadprirodzenú skúsenosť. Aby človek mohol prijať pravdy viery, podľa tohto smeru musí mať nejaký duchovný zážitok so skutočným Bohom, musí dôjsť k akémusi druhu vnútorného osvietenia, ktoré sa stane vierohodným základom pre prijímanie kresťanských právd a človek je utvrdený, že tieto pravdy skutočne pochádzajú od Boha.

Hoci senzualizmus na prvý pohľad vyzerá ako uspokojujúce riešenie pri hľadaní Boha a jeho Zjavenia, ak ho použijeme v praxi, zisťujeme, že vedie k širokému spektru tých najrozličnejších vierovyznaní. Ľudia odvolávajúci sa na svoju náboženskú skúsenosť sa totiž v týchto svojich skúsenostiach podstatne líšia a hoci oni sami sú presvedčení, že ich skúsenosť je autentická, pričom sa odvolávajú na svoju hlbokú duchovnosť, reálny výsledok potvrdzuje, že ide len o subjektívny dojem, ktorý v žiadnom prípade nemôže byť chápaný ako spoľahlivé potvrdenie reality. Duchovná skúsenosť je iste osožná, ale ak okrem nej neexistuje už nič viac, čím by sa dala autentickosť tejto skúsenosti potvrdiť, nevyhnutne výsledok takejto skúsenosti zostáva pochybný.

Tento vplyv senzualizmu si veľmi dobre uvedomovala Cirkev už v 19. storočí, a preto sa na Prvom vatikánskom koncile môžeme stretnúť s autoritatívnym vyhlásením, ktoré znie takto: „*Ten, kto tvrdí, že božské Zjavenie sa vonkajšími znakmi*

⁵⁸ DEI FILIUS, dogmatická konštitúcia Prvého vatikánskeho koncilu o katolíckej viere, 4. kapitola, 1. kánon. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, 55, s. 43. DS 3041.

nemôže stať hodnoverným, a preto ono musí ľudí pohýnať k viere čisto vnútornou skúsenosťou každého jedného alebo osobným vnuknutím, nech je exkomunikovaný.⁵⁹

Z vyjadrení Cirkvi môžeme vidieť na jednej strane odmietnutie číreho racionalizmu, a na druhej strane tiež odmietnutie fideizmu a senzualizmu. Cirkev nesúhlasí ani s tvrdením, že všetky pravdy kresťanskej viery sa dajú dopodrobna dokázať a odvodiť svetlom prirodzeného rozumu, no odmieta tiež tvrdenie, že kresťanské Zjavenie je otázkou čírej viery bez akéhokoľvek zdôvodnenia, bez dôkazu a bez istoty.

Dokumenty Cirkvi poukazujú na to, že v procese poznávania Boha a jeho Zjavenia vládne jasný poriadok medzi rozumom a vierou. Tento poriadok spočíva v tom, že rozum a viera nespolupracujú na tej istej úrovni a pri poznávaní tých istých právd, ale rozum svojím poznaním dokazuje pravdy, na základe ktorých potom spoľahlivo môže nastúpiť viera. Možno skonštatovať, že pri hľadaní Boha a jeho Zjavenia musí rozum nevyhnutne vieru predchádzať.

Keď dokumenty Cirkvi hovoria o možnosti spoznať existenciu Boha, zdôrazňujú, že poznanie tejto existencie je absolútne spoľahlivé na základe prirodzeného rozumu. Prvý vatikánsky koncil sa vyjadruje v súlade s (Rim 1,20) „*Svätá matka Cirkev sa pevne pridrižiava toho a učí: Boha, základ a cieľ všetkých vecí, možno s istotou spoznať zo stvorených vecí prirodzeným svetlom ľudského rozumu.*“⁶⁰ Toto učenie Prvý vatikánsky koncil napokon potvrdzuje autoritatívnym vyhlásením: „*Ten, kto tvrdí, že jediného a pravého Boha nášho Stvoriteľa a Pána, nemožno prirodzeným svetlom ľudského rozumu pomocou toho, čo bolo stvorené, s istotou poznať, nech je exkomunikovaný.*“⁶¹ Možno teda skonštatovať, že Cirkev nástojí na tvrdení, že existencia Boha je absolútne istá a k spoľahlivosti tohto poznania človek prichádza svetlom prirodzeného rozumu. Nie je teda odkázaný na čiru nezdôvodnenú vieru, ani na subjektívnu senzualistickú skúsenosť, ktorá sa rada vydáva za objektívnu duchovnosť.

Samozrejme, že nejde len o otázku existencie Boha, ale o samotné kresťanstvo ako Bohom zjavené náboženstvo. Ak má človek odpovedať na Božie volanie k spásu, potrebuje toto volanie spoľahlivo identifikovať v Božom zjavení. Nestačí teda dokázať len existenciu Boha, ale aj spoľahlivosť a autentickosť Božieho zjavenia. Preto pápež

⁵⁹ DEI FILIUS, Dogmatická konštitúcia Prvého vatikánskeho koncilu o katolíckej viere, 3. kapitola, 3. kánon. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, 51, s. 43. DS 3033.

⁶⁰ DEI FILIUS, Dogmatická konštitúcia Prvého vatikánskeho koncilu o katolíckej viere, 2. kapitola. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, 27, s. 36. DS 3004.

⁶¹ DEI FILIUS, Dogmatická konštitúcia Prvého vatikánskeho koncilu o katolíckej viere, 2. kapitola, 1. kánon. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, 45, s. 42. DS 3026.

Pius IX. v encyklike *Qui pluribus* hovorí: „*Aby ľudský rozum v takej vážnej veci nebol oklamáný a nezablúdiť, skutočnosť Božieho zjavenia musí dôkladne preskúmať; tým nadobudne istotu, že Boh prehovoril a preukáže mu rozumnú bohoslužbu. [...] Máme naporúdzi obdivuhodné a žiarivé dôkazy, ktorými musí byť ľudský rozum dokonale presvedčený, že Kristovo náboženstvo je božské.*“⁶²

Cirkev teda učí, že úloha rozumu nevyhnutne predchádza úlohu viery. Najprv človek prostredníctvom rozumových dedukcií dokazuje existenciu Boha a autenticitu jeho Zjavenia a až keď je s istotou dokázané, čo Boh prostredníctvom Zjavenia povedal, vtedy nastupuje poslušnosť viery, ktorou človek Bohom zjavené pravdy prijíma a svojím spôsobom života na nich odpovedá. Z toho dôvodu aj Cirkev vyjadruje tento poriadok rozumu a viery, keď hovorí, že vo všetkých náboženských otázkach rozum predchádza vieru a musí k nej viesť.⁶³

Z vyjadrení Magistéria Cirkvi môžeme jasne vybadať, že pri hľadaní Boha a jeho Zjavenia nevyhnutne v poriadku postupnosti má na začiatku stáť rozum so svojimi logickými dedukciami. Vďaka nemu možno podľa učenia Cirkvi spoľahlivo a s úplnou istotou dôjsť k existencii Boha, ako aj k potvrdeniu autenticity jeho konkrétneho Zjavenia, ktoré je totožné s kresťanským náboženským učením. Keď sa rozum dopátra k tomu, že Boh prehovoril, obsah Božieho slova už svetlom prirodzeného rozumu nemôže overiť, keďže ide o nadprirodzené pravdy. Keď sa teda človek stretne s Božím slovom, ktorého autenticosť si rozumom overil, ďalej sa necháva viesť už len vierou v pravdivosť tohto slova.

Možno skonštatovať, že Katolícka cirkev na konci 19. storočia sa nemienila uspokojiť so spochybnením pravosti jej učenia a svojimi najvyššími prostriedkami, ako sú pápežské autoritatívne vyhlásenia a dogmy, nástojila na tom, že človek je schopný svojím rozumom dopracovať sa k istote existencie Boha a pravosti učenia Katolíckej cirkvi. Spôsob, ako sa má rozum k týmto tvrdeniam dopracovať, Cirkev ponechala na teológoch, ktorí vypracovávali systém apologetiky ako reťazec logických zdôvodnení, ktoré sa následne stávali obsahom teologických štúdií bohoslovcov.

Paralelne s týmito snahami Magistéria však existoval aj silný prúd modernistických teológov, ktorí sa nestotožňovali s chápaním náboženstva, ako ho predkladala autorita Cirkvi. Modernizmus ako súhrn rôznych náboženských tvrdení prijímal za svoje východisko filozofický agnosticizmus formovaný už od zakladateľov novovekej filozofie, Locka, Humea a Kanta, ktorý popieral možnosť spoľahlivého

⁶² PIUS IX.: encyklika *Qui pluribus*. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, 9, s. 31. DS 2777-2779.

⁶³ TĚŽY PODPÍSANÉ BAUTAINOM (1840), 5. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, 5, s. 30. DS 2755.

poznania vecí, s ktorými človek nemá zmyslovú skúsenosť.⁶⁴ Tak sa pokúšali zladíť náboženské východiská s novovekou filozofiou a s novodobými myšlienkovými trendami vo vedeckých kruhoch. Samozrejme, že pri takomto východisku nie je priestor na objektívnu istotu, či dôkazy existencie Boha a zaistenú obhajobu objektívnej pravdivosti konkrétneho náboženstva. Modernizmus preto začal ustupovať od takýchto ambícií a obhajoval náboženstvo len ako vyjadrenie subjektívnej vnútornej potreby človeka, ktorého „pravdivosť“ sa meria len súladom mysle s konkrétnou náboženskou skúsenosťou, či vnútorným citom jednotlivca. Náboženstvo teda stojí na subjektívnom pociť, na subjektívnej viere, nie na objektívnych faktoch. Tie sú podľa modernizmu a agnosticizmu aj tak nepoznatelné, lebo nespádajú do kategórie zmyslami vnímateľných javov.²¹

Na strane Magistéria Cirkvi ako reakcia na modernizmus sa objavila silná aktivita pápeža Pia X., ktorý vo svojej encyklike *Pascendi Dominici gregis* z roku 1907 tento myšlienkový prúd veľmi tvrdo odsúdil. V roku 1910 dokonca vydal protimodernistickú prisahu, ktorú museli skladať všetci katolícki kňazi, biskupi, členovia vatikánskych kongregácií, kazatelia, duchovní vodcovia a profesori filozoficko-teologických seminárov.⁶⁵

Hoci tieto zásahy voči modernizmu boli zo strany pápeža veľmi tvrdé a hoci modernizmus vo svojej oficiálnej podobe prakticky vymizol, jeho základné východiská a myšlienky pretrvávali ďalej. Keďže šlo o akúsi spriaznenosť teológie s dobovou filozofiou, stúpenci týchto modernistických prúdov sa vedeli uchýtiť na univerzitách a teologických fakultách, kde hoci sa otvorene nehlásili k modernizmu, vysvetľovali teológiu na moderných a teda modernistických princípoch. Tak agnostický prístup, nedôvera v metafyziku a orientácia na vnútorný pocit, presvedčenie, či skúsenosť postupne rozširovali svoj vplyv aj medzi katolíckymi teológmi. Tomuto trendu do značnej miery napomáhala aj nekvalitná a ľahko spochybniteľná vypracovaná apologetika. Jej značnou slabinou bolo predovšetkým stávanie rozumových dôkazov na nedostatočne odôvodnených, či nedokázaných predpokladoch. Tak aj výsledné tvrdenie napokon stálo len na subjektívnom fideizme a nemohlo si nárokovať na absolútnu platnosť. V odborných kruhoch sa čoraz intenzívnejšie presadzovala myšlienka o nedokázateľnosti Boha, či pravosti konkrétneho, resp. katolíckeho náboženstva. S tým súvisel aj prístup k dogmám a k autorite Cirkvi. Ak sú záležitosti katolíckeho náboženstva objektívne nedokázateľné, nemožno sa s absolútnou istotou odvolávať ani na to, že autorita Cirkvi je od Boha,

⁶⁴ PIUS X.: encyklika *Pascendi Dominici gregis* I/1. Praha: Dědictví sv.

Prokopa, 1911. ²¹ PIUS X.: encyklika *Pascendi Dominici gregis* I/1. Praha:

Dědictví sv. Prokopa, 1911.

⁶⁵ NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 45.

alebo že dogmy sú neomylné. Takto aj v samotných centrách katolíckej vzdelanosti došlo k postupnému strácaniu vplyvu pápežských nariadení, ktoré sa pokúšali odmietiť prístupy novovekej filozofie k teologickým štúdiám a dôležitú rolu v rámci teológie namiesto dogiem začala zohrávať vnútorná subjektívna skúsenosť. Dogmy začali byť v týchto odborných kruhoch predstavované len ako dobové rozumovo vyjadrené vnútorné duchovné skúsenosti ľudí, ktoré sa postupne vyvíjajú, modifikujú, a tak sú vo svojom obsahu dobovo podmienené a meniteľné.⁶⁶

Vo Francúzsku sa v prvej polovici dvadsiateho storočia môžeme stretnúť so zrodom takzvanej „Nouvelle théologie“, ktorej predstaviteľmi boli Marie-Dominique Chenu, Yves Congar, Jean Daniélou či Henri de Lubac. Táto nová teológia bola akýmsi vyústením základov, ktoré položili takí myslitelia, ako Maurice Blondel, Joseph Maréchal či Pierre Teilhard de Chardin.⁶⁷ V Nemecku k teológom podobného prúdu patrili Bernard Häring, Karl Rahner, či Hans Küng. Kým títo teológovia v prvej polovici dvadsiateho storočia budovali „novú teológiu“, ktorá bola v rozpore so zásadami, na ktoré upozorňoval pápež Pius X. a vytvárala skôr akýsi „podzemný prúd“ v rámci Cirkvi, dokonca oficiálne odsudzovaný ešte pápežom Píom XII., vplyv týchto teológov časom natoľko vzrástol, že na prekvapenie mnohých práve títo teológovia sa stali poradcami na Druhom vatikánskom koncile.⁶⁸

Ak zvážime, že podľa tejto „Nouvelle théologie“ absolútna pravda o pozamateriálnych skutočnostiach, o Bohu, o pravom, reálne Bohom zjavenom náboženstve sa poznať nedá, keďže sa vymyká zmyslovej skúsenosti, nemôžeme nevyhnutne ani v rámci ekumenického či medzináboženského dialógu žiadať, aby niekto opustil svoje vyznanie ako mylné a prijal katolícke ako jediné pravdivé. Náboženstvo je podľa tohto myšlienkového prúdu vyjadrením vnútorných subjektívnych skúseností. Tie sú dobovo, kultúrne i osobnostne podmienené. Preto aj náboženstvo môže vyzeráť rôzne a každý prejav náboženstva, ktorý je v súlade s vnútornou skúsenosťou jednotlivca, je v tomto zmysle pravdivé. Cieľom ekumenizmu tak už nie je opustenie mylného vyznania a prijatie jediného objektívne pravdivého, ale vzájomná tolerancia, láska a spoločné kráčanie vyznaní vedľa seba. Hľadanie objektívne pravého náboženstva tak už prestáva byť témou a problémom, pretože človek, ktorý nie je schopný vystúpiť zo seba poza vlastnú skúsenosť a poznávať realitu takú, aká je, bez filtra vlastných zmyslov, aj tak nemôže s istotou spoznať, či vôbec skutočný Boh existuje, a ak áno, aký vlastne je.

⁶⁶ De MATTEI, R.: *Druhý vatikánsky koncil, Doposiaľ nenapísané dejiny*. Bratislava: Nadácia Slovakia Christiana, 2019, s. 57-58.

⁶⁷ De MATTEI, R.: *Druhý vatikánsky koncil, Doposiaľ nenapísané dejiny*. Bratislava: Nadácia Slovakia Christiana, 2019, s. 37-39.

⁶⁸ De MATTEI, R.: *Druhý vatikánsky koncil, Doposiaľ nenapísané dejiny*. Bratislava: Nadácia Slovakia Christiana, 2019, s. 131-132.

Samozrejme, že takéto náboženstvo je len určitou formou psychologického uspokojenia vnútorných potrieb človeka, ničím, čo mu uľahčuje život, no hovoriť, že ide o objektívnu realitu, o večný život a záchranu od smrti, od hriechov a od pekla v reálnom zmysle slova, ako o tom hovoria podstatné témy kresťanstva, nepripadá do úvahy.

Na Druhom vatikánskom koncile došlo k stretu krídla novej, či progresívnej teológie na jednej strane a tradičnej teológie na druhej strane. Kým progresívni teológovia bojovali o formovanie dokumentov koncilu v duchu prispôsobenia sa dobe a vnútorným subjektívnym potrebám či skúsenostiam súčasných ľudí, teológovia zdôrazňujúci tradičné katolícke učenie sa pokúšali revidovať progresívne formulácie na im prijateľnú úroveň.⁶⁹ Výsledným efektom bolo vyprodukovanie koncilových textov s dvojnásobným výkladom. Kým progresívni teológovia používali koncilové texty na podporu svojej teológie, tradiční teológovia zdôrazňovali, že koncil treba vykladať v zmysle doterajšieho učenia Cirkvi. Keďže progresívni teológovia boli prakticky z univerzitného prostredia, ich výklad našiel široké prijatie a uplatnenie práve v tomto prostredí. Je len samozrejmé, že klasická apologetika so svojou ambíciou nevyvrátiteľne dokázať existenciu Boha a pravosť katolíckeho náboženstva sa ocitla vo veľmi nepriaznivých podmienkach.

Pod vplyvom nedôvery k metafyzike v univerzitnom prostredí samotný defenzívno-ofenzívny apologetický postoj sa vnímal ako prekonaný a neaktuálny. Už od prvej polovice dvadsiateho storočia sa pre disciplínu zdôvodňujúcu pravosť katolíckej viery namiesto označenia „apologetika“ začal presadzovať skôr názov „fundamentálna teológia“, ktorý po koncile napokon apologetiku nahradil nie len vo svojom názve, ale začal modifikovať aj jej obsah.

Samozrejme vznikla otázka, že ak fundamentálna teológia už viac nemá s istotou dokazovať pravosť Božieho zjavenia neomylnne zachyteného v učení Katolíckej cirkvi, čo je vlastne jej obsahom. Po koncile sa objavilo široké spektrum názorov fundamentálnych teológov, čím by sa vlastne ich disciplína mala zaoberať. Najširšie prúdy tejto disciplíny sa sústreďia na popis základných kresťanských náuk, ktoré tvoria akúsi prípravu, či úvod ku katolíckej vierouke, alebo popisujú Kristov život, zázraky, jeho zmŕtvychvstanie a poukazujú na možnosť uveriť v tieto udalosti.⁷⁰ Pritom sa dôraz prioritne nekladie na dokázateľnosť týchto skutočností, ale na človeka, jeho potreby a jeho schopnosť prijať a uveriť.

Popri progresívnom prístupe k fundamentálnej teológii existuje aj tradičný, orientujúci sa na klasickú apologetiku, ktorá má ambíciu dokázať, a to aj pred

⁶⁹ De MATTEI, R.: *Druhý vatikánsky koncil, Doposiaľ nenapísané dejiny*. Bratislava: Nadácia Slovakia Christiana, 2019.

⁷⁰ KRUMPOLC, E.: *Cesty fundamentální teologie po koncilu*. In: *Teologické texty 1996/1*. Praha: 1996. (ISSN 0862-6944), s. 21-23.

neveriacimi, či inovercami nevyvrátiteľnú pravdivosť Božieho zjavenia, ktorého obsah je neomylnne uchovávaný v učení Katolíckej cirkvi. Bohužiaľ, často opakujúc staré nedostatky klasickej apologetiky postavenej na nedokázaných predpokladoch.

Celý tento historický prehľad apologetiky až po súčasnosť vyvoláva zásadné otázky. Je úlohou fundamentálnej teológie s istotou dokázať existenciu Boha a pravdivosť Božieho Zjavenia, alebo jej úloha je popísať základné tvrdenia, ktorým kresťania veria a ponúknuť ich ako jednu z možností, ktorú si môže človek vybrať, ak vyhodnotí, že mu to môže pomôcť psychologicky uspokojiť jeho duševné potreby?

Mnoho fundamentálnych teológov v druhej polovici dvadsiateho storočia začalo spracovávať fundamentálnu teológiu metódou, ktorá bola postavená práve na tejto druhej spomínanej možnosti. V akademickom prostredí sa do značnej miery zakorenilo východisko novovekej filozofie, podľa ktorého dokazovanie v oblastiach, metafyziky, ktoré by prinieslo univerzálne trvalo platné výsledky, nie je možné. Človek na to nemá dostatočný poznávací aparát. Takýto prístup k fundamentálnej teológii je však v rozpore s učením Cirkvi, ktoré bolo zafinované na Prvom vatikánskom koncile, a ktoré explicitne potvrdzuje, že „Boha, základ a cieľ všetkých vecí, možno s istotou spoznať zo stvorených vecí prirodzeným svetlom ľudského rozumu,“⁷¹ a „ten, kto tvrdí, že jediného a pravého Boha nášho Stvoriteľa a Pána, nemožno prirodzeným svetlom ľudského rozumu pomocou toho, čo bolo stvorené, s istotou poznať, nech je exkomunikovaný.“⁷²

Druhým problémom takéhoto metodického prístupu k fundamentálnej teológii je, že vedie k nevierohodnosti samotného kresťanstva a spochybňuje dôvody, prečo vôbec v kresťanskú zvesť veriť a prakticky ju aplikovať na život, a to zvlášť v prípadoch, keď sa to stane nepohodlným alebo dokonca nevýhodným z hľadiska prirodzených pozemských cieľov. Ak je nemožné s istotou poznať Božie Zjavenie, ba dokonca ak sa nedá dokázať ani samotná existencia Boha, celé náboženstvo sa stáva neistým a pochybným a na takýchto predpokladoch vystavať náboženský život sa javí zbytočným, ba dokonca v určitých prípadoch nerozumným až nevýhodným. Tieto skutočnosti napokon vedú k prirodzenému záveru, že na niektorých teologických vzdelávacích inštitúciách sa upúšťa od vovádzania študentov do obsahu fundamentálnej teológie a táto teologická disciplína postupne zaniká ako nepotrebná.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že zničením fundamentálnej teológie je v konečnom dôsledku zničená aj samotná zmysluplnosť celej teológie, ktorej chýba adekvátny

⁷¹ DEI FILIUS, Dogmatická konštitúcia Prvého vatikánskeho koncilu o katolíckej viere, 2. kapitola. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, 27, s. 36. DS 3004.

⁷² DEI FILIUS, Dogmatická konštitúcia Prvého vatikánskeho koncilu o katolíckej viere, 2. kapitola, 1. kánon. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, 45, s. 42. DS 3026.

základ. Zo záchrannej Božej zvesti, ktorú má človek prijať od Boha a držať sa jej aj za cenu vlastného života sa stáva len určitý neistý konštrukt na uspokojenie akéhosi psychologického diskomfortu človeka a aj to len v prípade, ak človek momentálne vyhodnotí, že mu takýto konštrukt vyhovuje. Takýto prístup k fundamentálnej teológii sa tak ukazuje ako neudržateľný, ak nemá byť v konečnom dôsledku zničená aj samotná teológia ako disciplína sprostredkujúca objektívnu pravdu, ktorá je skutočnou odpoveďou na skutočné problémy človeka.

Ak sa vrátíme k vyššie popísanému učeniu Cirkvi, ktoré nástojí na tom, že základné východiská pre teológiu sú dokázateľné, potom ak má fundamentálny teológ zostať verný tomuto učeniu Cirkvi, metóda fundamentálnej teológie nutne musí byť postavená na objektívne platnom dokazovaní v oblasti metafyziky. Fundamentálny teológ, ak chce pracovať vedecky, nemôže svoje východiská zdôvodňovať autoritou akýchkoľvek mysliteľov. Keďže autorita je omylná okrem prípadu, že by bol dokázaný v konkrétnom prípade opak, samotný fakt, že nejaký filozof či teológ zastáva nejakú mienku, nemôže byť vedeckým východiskom, na ktorom môže byť postavené dokazovanie. Preto nekritické odvolávanie sa na mená slávnych filozofov a ich mienky nemá v serióznej metóde fundamentálnej teológie miesto. Ak máme hovoriť o nevyvrátiteľných dôkazoch, každý krok dokazovania musí byť spoľahlivo a definitívne preverený. Bez takéhoto prístupu ak je dôkaz vystavaný len na pochybných a neistých základoch, nie je žiadnym spoľahlivým dôkazom.

Oponenti spoľahlivého poznania veľmi správne upozorňujú na problém logického usudzovania, podľa ktorého sa dôkaz vypracováva ako nevyhnutný dôsledok určitých tvrdení. Aby bol dôkaz spoľahlivý, musí nevyhnutne vychádzať zo spoľahlivých tvrdení. To znamená, že tvrdenia, ktoré tvoria východisko dôkazu, musia byť taktiež spoľahlivo dokázané. Ak však chceme dokázať nejaké tvrdenie, ktoré tvorí východisko dôkazu, potrebujeme ho taktiež dokázať ako dôsledok nevyhnutne vyplývajúci z predošlých tvrdení, ktoré budeme musieť dokázať opäť z predošlých najprv dokázaných tvrdení. Tak sa nám dôkaz odsúva stále viac k ďalším a ďalším predpokladom a tento postup nevyhnutne vedie do nekonečna.

Tento fakt nekonečného prepádania sa k predošlým predpokladom nevyhnutne vedie k jednému z dvoch možných záverov. Buď tento nekonečný regres spôsobí, že nemôžeme tvrdiť o ničom nič, keďže východisko, od ktorého by sme sa mohli odraziť a začať konečne vyvodzovať nejaké závery, sa nám donekonečna prepadáva, alebo umelo zastavíme tento regres stanovením východiska, ktoré odmietneme dokazovať a vyhlásime ho za axiómu, východisko, ktoré z nejakého dôvodu, napríklad na základe domnejšej zrejmosti a odmietnutia metodologickej pochybnosti, odmietneme potvrdzovať dôkazom. V takom prípade sa dôkaz postavený na nedokázanom predpoklade stane nevyhnutne pochybným. Či prijmeme nekonečný regres, alebo za východisko zvolíme axiómu, v jednom i v druhom prípade je záver rovnaký: K absolútnej a nevyvrátiteľnej pravde sa touto metódou dopracovať nedá.

Metóda, ktorú potrebujeme zvoliť, musí byť schopná preveriť každé tvrdenie, ak si má zachovať ambíciu dopracovať sa k absolútnej pravde. Musí byť schopná odpovedať vždy na otázku, prečo by sme mali práve takéto tvrdenie považovať za pravdivé. Na takéto dokazovanie možno použiť dva základné princípy. Prvým je princíp sporu a druhým je stanovenie dvoch téz s vylúčením tretej možnosti. Tieto dva princípy si vyžadujú bližšie vysvetlenie. V prvom rade je potrebné objasniť, čo pod týmito princípmi myslíme a následne, prečo by sme mali vôbec tieto princípy považovať za správne, funkčné a platné.

Princíp sporu znamená, že čokoľvek, čo je, alebo môže byť, nemôže zároveň byť tým, čím je a zároveň v tom istom zmysle nebyť tým, čím je. Ak chceme nejako popísať či zdefinovať niečo, čo existuje, alebo môže existovať, priradzujeme mu znaky, ktoré ho určujú. Tieto znaky mu patria a bez nich by nebolo tým, čím je. Nemôžeme tie isté znaky tej istej veci zároveň priradiť i uprieť.

Ak však chceme zaviesť a použiť princíp sporu, je potrebné dokázať, že skutočne platí. Aj naňho sa vzťahuje metodická pochybnosť, ktorá vyžaduje overenie. A hoci sa princíp sporu zdá na prvý pohľad tak zrejmy, že ho človek so samozrejmosťou používa v praktickom živote, v novovekej filozofii sa stretáme s námietkami proti tomuto princípu s tvrdením, že ide o princíp vymyslený a zavedený starovekými a stredovekými klasickými filozofickými koncepciami, ktoré sú už prekonané a neexistuje dôvod sa v dnešnej dobe na nich viazať.⁷³

Ako sme vyššie uviedli, platnosť princípu sporu nemôžeme dokazovať ani z autority klasických filozofov, ani z nedokázaných predošlých predpokladov. Existuje však možnosť pripustiť neexistenciu platnosti princípu sporu a preskúmať jej funkčnosť. Ak pochybujeme, či princíp sporu je platný, a treba povedať, že takéto metodická pochybnosť je pre spoľahlivé ďalšie legitímne dokazovanie oprávnená, vyplynú nám dve možné tvrdenia: Prvé tvrdenie hovorí, že princíp sporu neplatí. Opisne povedané, tej istej veci môžeme určujúci znak zároveň priradiť aj uprieť. Druhé tvrdenie hovorí, že princíp sporu platí.

Predpokladajme, že je správne prvé tvrdenie popierajúce princíp sporu. Takéto tvrdenie vo svojich dôsledkoch znamená, že princíp sporu zároveň platí i neplatí. Schvaľuje totiž súčasné priradenie i upretie určujúceho znaku. Problém tohto tvrdenia je, že v skutočnosti nič netvrdí. Téza „princíp sporu platí i neplatí“ nemá žiadny obsah. Priradenie a zároveň upretie znaku totiž anuluje akúkoľvek výpovednú hodnotu tézy. Problém popretia princípu sporu však siaha ešte ďalej. Ak neplatí, nie je jasné, čo v téze popretia platnosti princípu sporu vlastne znamenajú jednotlivé pojmy. Pojem „princíp“ je a zároveň nie je tým, čím je. Prestáva byť pojmom, lebo stratil obsah a vyjadrený slovné sa stáva prázdny zvukom. Rovnako je to s pojmom „spor“. Bez princípu sporu sa nevyhnutne rozpadajú nie len akékoľvek tvrdenia, ktoré

⁷³ FUCHS, Jiří: *Předpoklady nerelativizované etiky*. Praha: Krystal OP, 2007, s. 36.

sú nevyhnutne anulované svojim opakom, ale rozpadajú sa aj samotné pojmy, keďže ich zároveň určujú aj neurčujú nutné znaky. Z toho môžeme vidieť, že princíp sporu nie je systém, ktoré zaviedla nejaká filozofická koncepcia, ale je to samotný popis myslenia ako takého. Ten, kto popiera princíp sporu, popiera samotné myslenie. Paradoxom je, že ak chce teoreticky popierať princíp sporu a tým samotné myslenie, tak to prakticky robí myslením, ktoré používa princíp sporu, a tak predpokladá jeho platnosť. Inak by vyjadrenia, ktorými sa pokúša teoreticky princíp sporu poprieť, stratili svoju identitu a svoj obsah.

Dali sme teda možnosť téze spochybnujúcej princíp sporu realizovať sa v praxi. Skončilo to rozpadom samotnej tézy, ktorá napokon nebola schopná tvrdiť nie len neplatnosť princípu sporu, ale stratila akýkoľvek obsah. V konečnom dôsledku sa rozpadla nie len samotná téza, ale aj myslenie ako také. Keďže sa táto téza ukázala ako absolútne nemožná, pripadá do úvahy len druhá téza, ktorou je potvrdenie platnosti princípu sporu. Takto môžeme tento princíp pokladať za absolútne dokázaný. Neexistuje námietka, ktorá by ho mohla diskvalifikovať. Každá námietka, ktorá by siahla na jeho platnosť, by podľa vyššie popísanej analýzy diskvalifikovala samu seba.

Druhým spomínaným princípom je stanovenie dvoch téz s vylúčením tretej možnosti. Tento princíp sme použili aj pri vyššie vyvrátenej téze, ktorá popiera platnosť princípu sporu. Ide o skúmanie platnosti nejakého tvrdenia spôsobom, kde pripustíme v prvej téze určité tvrdenie a k tejto téze postavíme antitézu, teda tvrdenie, ktoré je presným a dokonalým opakom prvej tézy. Takýmto kladením téz pokryjeme celé spektrum možností. Pri správnom položení tézy a antitézy je vylúčená akákoľvek tretia možnosť. Pri takto kladených tvrdeniach princíp sporu zabezpečuje, že platiť môže len jedna z dvoch téz, keďže jedna téza je dokonalým opakom druhej a vylučuje ju. Keď je takto stanovený problém, dôkaz spočíva v tom, že sa jednej, alebo druhej téze dá možnosť realizovať sa v realite. Ak sa ukáže, že jedna z týchto dvoch téz sa rozpadá pod tlakom princípu sporu, nevyhnutne musí platiť téza, ktorá princípu sporu neodporuje.

Touto metódou možno prísť k nevyvrátiteľným záverom. Alternatívne riešenie sa totiž rozpadne a stratí akýkoľvek obsah. Prestane tvrdiť aj to, čo pôvodne tvrdiť chcelo. Týmto spôsobom je načrtnutý princíp dokazovania, ktorý je možné uplatniť pri spoľahlivom bádani v oblasti metafyziky. Línia dokazovania tak nestojí na tvrdeniach autorít, ani na názoroch, presvedčeníach, či subjektívnych zdaniach, alebo na momentálnom „duchu doby“. Ide o postupné sprevádzanie mysle, kde každý nasledujúci krok je zaistený predošlým krokom potvrdeným prostredníctvom princípu sporu a princípom vylúčenia tretej možnosti.

Na princípe takéhoto dokazovania následne možno vyskladať jednotlivé traktáty fundamentálnej teológie. Pri skladaní postupných krokov v oblasti dokazovania základu teológie, ktoré by prísne a plynule na seba nadväzovali, sa javí ako prvý

traktát dokazovanie existencie Boha a jeho atribútov. Ak má byť teológia prepojená s praktickým životom a má byť odpoveďou na zásadné otázky a problémy ľudského života, potom sa ukazuje, že toto dokazovanie Boha by malo vyústiť do dôkazu existencie prirodzeného morálneho zákona, ktorý zaväzuje k morálnemu konaniu každého človeka, no zároveň človek nedokáže vlastnými silami tento zákon naplniť. Toto prakticky tvorí kľúčové dokázanie životného problému človeka, ktorý potvrdzuje, že človek nutne musí vykazovať taký spôsob správania sa, ktorý nie je schopný vlastnými silami dosiahnuť.

Druhým traktátom je hľadanie riešenia tohto problému v jednotlivých náboženstvách, pričom sa prostredníctvom kritérií postavených na princípe sporu a vylúčenia tretej možnosti kriticky zhodnotí objektívna pravdivosť týchto náboženstiev. Tento traktát vo svojich dôsledkoch napokon vedie k potvrdeniu pravosti kresťanskej zvesti.

Napokon tretí traktát sa zaoberá dokazovaním autentickej verzie kresťanstva, čo v konečnom dôsledku vedie k potvrdeniu učenia Katolíckej cirkvi, resp. k potvrdeniu, že Katolícka cirkev disponuje spôsobom, ako uchovať kresťanskú zvesť v autentickej podobe a tento spôsob aj dôsledne a spoľahlivo uplatňuje.

Takto načrtnutá metóda fundamentálnej teológie v súčasnosti nie je široko prijímaná, keďže ešte stále možno badať v rámci teologických inštitúcií silné dozvuky princípov novovekej filozofie, prípadne, ako bolo spomenuté, v niektorých ohniskách teologickej vzdelanosti možno pozorovať dokonca úplný zánik fundamentálnej teológie. Ak však si má zachovať teológia ako taká pevný základ a svoju zmysluplnosť a v neposlednom rade ak má katolícky fundamentálny teológ zostať verný učeniu Katolíckej cirkvi, je nevyhnutné prehodnotiť „moderné“ vplyvy zodpovedajúce „duchu doby“, ktoré boli bez adekvátneho kritického myslenia vnesené do základov teológie a vrátiť sa k funkčným princípom myslenia, na ktorých môže byť vyskladaná zmysluplná a užitočná fundamentálna teológia.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BULLA UNIONIS GRAECORUM, dekrét Florentského koncilu. In: BARON, A. – PIETRAS, H.: *Dokumenty soborów powszechnych, tom III*, Kraków: Wydawnictwo WAM, Księża Jezuici, 2003.
- CARDAL, R.: *Bůh ve světle filosofie*. Praha: Krystal OP, 2001.
- DEI FILIUS, dogmatická konštitúcia Prvého vatikánskeho koncilu o katolíckej viere. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995.
- De MATTEI, R.: *Druhý vatikánsky koncil, Doposiaľ nenapísané dejiny*. Bratislava: Nadácia Slovakia Christiana, 2019.
- FORMULA SVORNOSTI. In: *Symbolické knihy*. Liptovský Mikuláš: Tranoscus, 1992.
- FUCHS, J.: *Předpoklady nerelativizované etiky*. Praha: Krystal OP, 2007.

- HAHN, S. a K.: *Naše cesta do katolíckej Cirkve*. Ronov nad Doubravou: Triality, 2000.
- KRUMPOLC, E.: *Cesty fundamentální teologie po koncilu*. In: Teologické texty 1996/1. Praha: 1996.
- LEON-DUFOUR, X. a kol.: *Slovník biblickej teológie*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990.
- NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995.
- PIUS IX.: encyklika *Qui pluribus*. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995.
- PIUS IX.: *Vety odsúdené pápežom Piom IX. („Syllabus“)*. In: NEUNER – J., ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995.
- PIUS X.: encyklika *Pascendi Dominici gregis*. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1911.
- RATZINGER, J.: *Wiara – prawda – tolerancja*. Kielce: Jedność, 2005.
- SOBOR W KONSTANCIÍ. In: BARON, A. – PIETRAS, H.: *Dokumenty soborów powszechnych, tom III*. Kraków: Wydawnictwo WAM, Księża Jezuiti, 2003.
- ŠOKA, S.: *Úvod do dejín filozofie – Novovek*. Košice: 1992.
- TÉZY PODPÍSANÉ BAUTAINOM (1840). In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995.

5 ÚCTA K OSOBNOSTIAM GRÉCKOKATOLÍCKEJ CIRKVI NA NAŠOM ÚZEMÍ NA PRÍKLADE ŽIVOTA BLAHOŠLAVENÉHO MUČENÍKA DOMINIKA METODA TRČKU CSSR

MGR. JANA LUKÁČOVÁ, PHD.

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0003-2931-8437](https://orcid.org/0000-0003-2931-8437)

Abstrakt: Predložená štúdia zameriava svoju pozornosť na vplyv médií pre spoločnosť, ktorá nám prostredníctvom nich ponúka rôzne vzory nasledovania alebo nášho záujmu. Samotná štúdia je prerozdelená do niekoľkých častí, ktoré majú predstaviť význam médií v dnešnej dobe a toho ako sa v nich predstavuje koncept úcty, rešpektu či nasledovania. Ďalšia časť sa venuje terminologickému vymedzeniu termínu úcty a rešpektu, ako aj jeho vnímania v spojitosti s Katolíckou cirkvou a jej učením. Cieľom tejto štúdie je predstaviť význam osoby bl. mučenika Dominika Metoda Trčku CSSR a jeho pôsobenia v Cirkvi, ktorú potvrdila aj Katolícka cirkev jeho blahoslaveným 4. novembra 2001 na Svätopeterskom námestí v Ríme. Práve jeho život a pôsobenie sa môže stať pre dnešného človeka vzorom pre vybudovania si hodnotového rebríčka v meniacej sa spoločnosti, ktorá často stráca hodnotový morálny kódex na ktorom bola vybudovaná európska spoločnosť.

Kľúčové slová: Gréckokatolícka cirkev na Slovensku. Bl. mučeník M. D. Trčka CSsR

Abstract: The present study focuses its attention on the impact of media for the society, which offers us different patterns of following or our interest through them. The study itself is divided into several parts to present the importance of the media nowadays and how the concept of respect, esteem or following is presented in the media. The next part is devoted to the terminological definition of the term reverence and respect, as well as its perception in connection with the Catholic Church and its teachings. The aim of this study is to present the significance of the person of the Blessed Martyr Dominic Methodius Trčka CSsR and his action in the Church, which was also confirmed by the Catholic Church with his beatification on November 4, 2001 in St. Peter's Square in Rome. It is his life and ministry that can become a model for today's man to build a value ladder in a changing society, which often loses the moral code of values on which European society was built. **Keywords:** Greek Catholic Church in Slovakia. Bl. M.D. Trčka CSsR

ÚVOD

V rámci prostredia v ktorom je jednotlivec vychovávaný na neho vplyvajú viaceré faktory, ktoré sa podpisujú pod to, akou osobnosťou je. Mienka, ktorá sa okolo nás šíri má vplyv aj na hodnoty, ktoré sú spoločnosťou predstavené. Pričom na tvorbu verejnej mienky majú bezpochyby vplyv aj samotné médiá. Samozrejme aj oni prešli svojim vývojom. V 20. storočí to boli masové médiá najmä printového a rozhlasového charakteru, ktoré boli dostupné pre väčšinu spoločnosti. 21. storočie je však érou rozvoja digitálnych médií, ktoré zahŕňajú skutočne širokú škálu služieb, či už ide sociálne siete a rôzne aplikácie, webové stránky, atď. Merítkom ich pôsobenia na ľudí však nie je objektivnosť či hodnovernosť informácií, ale často iba miera popularity. Byť populárnym v dnešnom svete ide v spojitosti s médiami ruka v ruke s počtom followerov, ktorí danú osobu „sledujú“ pričom nezáleží na tom či hodnoty, ktoré predstavuje sú morálne správne, často sa pri nich tlačí do popredia iba záujem a popularita.

MÉDIA A ICH VÝZNAM PRE SÚČASNOSŤ

Médiá tak v minulosti, ako aj v súčasnosti hrajú dôležitú rolu pri vytváraní mienky ľudskej spoločnosti. Sú prostriedkami komunikácie, ktoré môžu obohacovať vnútorný život ľudí, pomôcť pri budovaní nových vzťahov a prispievať k hľadaniu kľúča vedúcemu k medziľudskej jednote a pocitu spolupatričnosti.⁷⁴ Rovnako netreba opomenúť skutočnosť, že médiá môžu uzatvárať a formovať to, čo človek prijíma a môžu sa stať aj prostriedkom, vďaka ktorému sa začne orientovať vo svete.⁷⁵

⁷⁴ PALA, G. – PETRO, M.: *Médiá v kontexte dokumentu Katolíckej cirkvi*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2010. s. 5.

⁷⁵ BURTON, G. – JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*. Praha : Barrister & Principal, 2001. s. 24.

Pri vytváraní terminologickej konštanty netreba opomenúť skutočnosť, že k médiám možno zaradiť internet, noviny, časopisy, televíziu, atď.⁷⁶

Média spoločnosti do istej miery ponúkajú vzory- či už na ne nazeráme z pozitívneho alebo negatívneho uhla pohľadu a tie sa napodobňujú v spoločnosti a jej fungovaní. Spoločnosti tak podsúvajú hodnoty, vzory, normy a presvedčenia na základe ktorých sa riadi a reguluje systém pravidiel a hodnotového rebríčka. Obsah médií má priamy dopad na ľudí, ktorí prijímajú mediálny obsah a stávajú sa tak „konzumentmi“ médií.⁷⁷

Okrem toho ich možno z hľadiska sociálnej funkcionality rozčleňovať do 5 skupín a to na základe toho, aký úžitok prinášajú:

1. Informovanie- teda prinášajú, resp. tlmočia nejakú informáciu.
2. Socializácia- teda to, že prenášajú tlmočia nejaký obsah vedie k socializácia spoločnosti a individuí.
3. Kontinuita- podpora rozvoja prevládajúcich vzorov, vrátane objavenie subkultúr a nových smerov vo vývoji kultúry.
4. Zábava- ide o prostriedok vďaka, ktorej sú média prostriedkom pre uvoľnenie napätia, ale rovnako slúžia aj ako rozptýlenie.
5. Získavanie- získavanie pre spoločensky vyššie ciele.⁷⁸

DIGITÁLNE MÉDIA

Ich existencia je naviazaná na existenciu internetových sietí. Obsahujú širokú škálu služieb od emailov, sociálnych sietí, webových stránok, internetového rádia a aj televízie. Nie sú ohraničené lokáciou, ale vďaka internetovému pripojeniu sú dostupné pre všetkých potencionálnych zákazníkov. Svojím obsahom prinášajú veľkú škálu informácii, nahrávok, videí, správ, elektronických obchodov, atď., ktoré sú často vyvíjané na základe potreby a dopytu. Nebezpečenstvom je prílišná otvorenosť informácií, ktorá často nie je ničím chránená. Na druhej strane zasahujú masívne pole zákazníkov, ktoré nepozná hranice priestoru a ani času. Jednotlivé informácie sú pre ľudí prístupné behom niekoľkých sekúnd či minút. Pričom k dnes najviac využívaním médiám patria práve sociálne média.⁷⁹ Ďalšou skutočnosťou je, že túto skupinu tvorí množstvo ľudí, pričom medzi sebou nemusia mať fyzické alebo sociálne väzby.⁸⁰

⁷⁶ Media. In: Cambridge dictionary. https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/media#google_vignette. (06.05.2024).

⁷⁷ ROZEHNAL, A.: *Média, etika a právo*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čekan, 2022. s. 28.

⁷⁸ JIRÁK, A. – KÖPPLOVÁ, B.: *Média a společnost*. Praha : Portal, s. r. o., 2003. s. 44.

⁷⁹ ROZEHNAL, A.: *Média, etika a právo*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čekan, 2022. s. 22 – 25.

⁸⁰ REIFOVÁ, I. a kol.: *Slovník mediální komunikace*. Praha : Portal, s. r. o., 2004. s. 128.

Podľa údajov z roku 2020 sa odhaduje, že na celom svete až 3,8 miliárd ľudí používa sociálne médiá, pričom možno predpokladať, že to predstavuje takmer polovicu populácie.⁸¹

Vývoj ľudskej populácie bol od nepamäti spätý s odovzdávaním informácií. Dedičstva predkov a prenášania tohto dedičstva na ďalšie a ďalšie generácia- tzv. múdrosť predkov. Gabriel Paľa a Martina Poláková vo svojej publikácii *Online doba, Online cirkev I.* poukazujú na prvok významu masových médií ku ktorým patrí aj rozhlas a noviny a predstavujú 5 základných zdrojov, ktoré súvisia s médiami:

1. Zdroj moci.
2. Prostredie- teda samotná lokácia.
3. Význam zdrojov výkladov reality a predstáv o nej.
4. Kľúč k akému si ohodnotenie- zisku popularity či slávy.
5. Vytvorenie hodnotových štruktúr daného územia/obdobia či spoločnosti.⁸²

Tu však možno vnímať podľa niektorých autorov zaoberajúcich sa médiami a ich vplyvom na spoločnosť tzv. terminologickú nepresnosť. Pretože podľa nich možno hovoriť skôr o masívnosti prijímateľov, ako o masovosti samotných médií- teda presnejším termínom by bol skôr- masoví príjemcovia, ako masmédiá.⁸³

ÚCTA

Úcta ako taká je súčasťou nášho každodenného života v každodennom živote sa s ňou v určitej miere dostávame do kontaktu s ňou pričom netreba opomenúť skutočnosť, že vplyv na naše správanie má bezmála vecí. Rodinné a školské prostredie, dopravné zákony, kultúrne tradície. Ďalším prvkom je to, že do istej miery sa úcta ako taká vyvíja v človeku po celý jeho život. *Jazykovedný ústav L. Štúra* vymedzuje termín úcty ako „uznanie dôležitosti, dôstojnosti, vážnosti, závažnosti, autority.“⁸⁴ Táto definícia nás vedie k predpokladu termín úcty prepojiť s termínom rešpektu. Termín rešpektu nás nutne privádza k ďalšiemu termínu, ktorým je latinský termín *respicere*. Pričom samotný základ tohto termínu možno vnímať ako istý spôsob pozornosti a uznania

⁸¹ NASLUND, J. A. – BONDRE, A. – TOROUS, J. – ASCHBRENNER, K. A.: *Social Media and Mental Health: Benefits, Risks, and Opportunities for Research and Practice*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7785056/>. (06.05.2024).

⁸² PAĽA, G. – POLÁKOVÁ, M.: *Online doba, online cirkev I.* Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, 2013. s. 32 – 33.

⁸³ MEZULÁŇÍK, R.: *Katolícka cirkev a médiá*. In: NEKVAPIL V. – VÉVODA, R. (eds.): *Média, kultura a náboženství*. Praha : Vyšší odborná škola publicistiky, 2007. s. 10. 2

⁸⁴ Úcta. In: *Slovníkový portál Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV*. In: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=%C3%BA&t=s=exact&c=626c&cs=&d=kssj4&d=psp&d=ogs&d=sss&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=bermolak&d=nounb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskfr&d=pskcs&d=psken#>. (08.05.2024).

objektu ako niečoho, čo treba brať vážne.⁸⁵ Túto definíciu rozoberá vo svojom diele *Umenie milovať* aj Fromm, podľa ktorého termín úcty vychádza zo slova *respicere*, pričom predznamenáva schopnosť hľadieť na človeka a vnímať ho ako jedinečnú bytosť, ale zároveň dopĺňa, že je dôležité danú osobnosť aj poznať.⁸⁶ Túto skutočnosť potvrdzuje aj Vasil Gluchman vo svojej publikácii *Človek a morálka* kde koncept vyjadrenia úcty a rešpektu k ľudskému životu považuje za morálne rovnocenné a pripisuje ich k prejavom ľudskej dôstojnosti.¹⁴ *Oxford Advanced American Dictionary* definuje rešpekt ako pocit obdivu k niekomu alebo niečomu kvôli ich dobrým vlastnostiam alebo úspechom. Pričom zdvorilé správanie alebo starostlivosť o niekoho alebo niečo je pre nás dôležitým.⁸⁷

Úcta dokáže mnoho a zohráva v živote dôležitú úlohu, naše rodiny dokážu vďaka úcte lepšie fungovať, nemusia sa rozpadáť manželstvá, pretože v ich vzťahu je vzájomná úcta podstatnou zložkou.⁸⁸

Rešpekt a úcta majú dôležité miesto aj z pohľadu morálky a majú svoje odzrkadlenie v spoločenskom a osobnom živote. Pavol Dancák predstavuje myšlienku, že v kontexte dnešného globálneho konzumu ľudia strácajú rešpekt k svetu, domovu, ale aj k vzájomnému rešpektu. Pričom odzrkadlením je skutočnosť, že človek stráca vnímanie seba samého a svojej vlastnej hodnoty.⁸⁹

K samotnej úcte sa vyjadruje aj Katolícka cirkev „*pobožnosti kresťanského ľudu, pokiaľ sú v súlade so zákonmi a predpismi Cirkvi, sa veľmi odporúčajú, najmä ak sa konajú z príkazu Apoštolskej stolice.*“ „*Tieto pobožnosti však treba... usporiadať tak, aby boli v súlade s posvätnou liturgiou, aby sa od nej určitým spôsobom odovzdali a k nej ľud privádzali, pretože ona ich svojou povahou ďaleko prevyšuje.*“ (SC, 13).

⁸⁵ *Respect*. In: Stanford Encyclopedia of Philosophy. In: <https://plato.stanford.edu/entries/respect/>. (06.05. 2024).

⁸⁶ FROMM, .: *Umenie milovať*. Bratislava : Obzor, 1966. s. 58. ¹⁴ GLUCHMAN, V.: *Človek a morálka*. Brno : Doplněk , 1997.

⁸⁷ *Respect*. In: *Oxford Advanced American Dictionary*. In: rešpektovať podstatné meno – Definícia, obrázky, výslovnosť a poznámky k použitiu | Oxfordský pokročilý americký slovník na OxfordLearnersDictionaries.com. (07.05.2024).

⁸⁸ NORVILLOVÁ, D.: *Co dokáže úcta... aneb každý si zaslouží úctu*. Praha : Návrat domů , 2009. s. 26.

⁸⁹ DANCÁK, P.: Rešpekt a úcta v rodine. In: *Slovo Slovo – časopis gréckokatolíckej cirkvi*. In: <https://casopisslovo.sk/2020/05/17/respekt-a-ucta-v-rodine/>. (07.05.2024).

ÚCTA V KATOLÍCKEJ CIRKVI

Jednou z inštitúcií Katolíckej cirkvi, ktorá skúma jednotlivé skutky v spojení s osobnosťami a kandidátmi blahorečenia a svätorečenia je *Dikastérium pre kauzy svätých*- *Dicasterium de Causis Sanctorum*. Táto *Posvätná kongregácia pre kauzy svätých* bola založená 8. mája 1969 pápežom Pavlom VI. Pričom za jej prvého prefekta bol vymenovaný kardinál Paolo Bertoli a prvým sekretárom Ferdinando Giuseppe Antonelli. V roku 1984 došlo k zmene názvu tejto inštitúcie na *Kongregáciu pre kauzy svätých*, pričom práve súčasný pápež František jej názov opätovne pozmenil a to apoštolskou konštitúciou *Praedicate Evangelium*. Pričom obsahuje 5 článkov:

Čl. 98

Dikastérium pre kauzy svätých sa podľa predpísaného postupu zaoberá všetkým, čo sa týka kázňahorečenia a svätorečenia.

Čl. 99

§ 1. *Dikastérium vydáva osobitné normy a pomáha radami a pokynmi diecéznym/eparchiálnym biskupom, ktorí sú zodpovední za vedenie kauzy.*

§ 2. *Skúma úkony už vedených kázňah, overuje, či postup bol vykonaný podľa noriem a vyjadruje úsudok o samotných kázňah, aby mohli byť predložené Rímskemu veľkňazovi.*

Čl. 100

Dikastérium dohliada na uplatňovanie noriem upravujúcich správu Fondu dobier kauzy.

Čl. 101

Dikastérium stanovuje kánonický postup, ktorý sa má dodržať pri overovaní a vyhlasovaní pravosti posvätných relikvií a pre zaručenie ich zachovania.

Čl. 102

Dikastériu patrí, aby posúdilo udelenie titulu učiteľa Cirkvi, ktorý sa má pripísať svätcovi, po obdržaní mienky Dikastéria pre náuku viery ohľadom jeho výnimočného učenia.⁹⁰

Jej súčasný názov je toho odzrkadlením a súčasný názov organizácie je *Dikastérium pre blahorečenie a svätorečenie*. Od októbra 2023 je prefektom kongregácie kardinál Marcello Semerato, ktorý túto službu vykonáva od 15. októbra 2020.

Úlohou tohto dikastéria je zhromažďovanie informácií o osobách, ktorých proces blahorečenia/svätorečenia prebieha. Následne informácie preskúma historická

⁹⁰ FRANTIŠEK: *Apoštolská konštitúcia o Rímskej kúrii a jej službe Cirkvi vo svete. Praedicate evangelium*. In: <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/apostolska-konstituciapraedicate-evangelium#Dikast%C3%A9gium%20pre%20kauzy%20sv%C3%A4t%C3%BDch>. (07.05.2024).

komisia, komisia kardinálov a biskupov, teologická, lekárska komisia. Pričom skúma podnety, ktoré podčiarkujú príkladný a svätý život danej osoby.⁹¹

Samotný predseda tohto dikastéria v rámci trojdňového sympózia uskutočneného pod názvom „Vzory svätosti a svätorečenia 40 rokov po apoštolskej konštitúcii *Divinus perfectionis Magister*“ potvrdil to ako vnímať termín svätosti. V ňom doplnil, že svätosť „nikdy nie je individuálnou, ale je vždy cirkevnou svätosťou, ktorá ovplyvňuje život Cirkvi a prejavuje sa ako svätosť pre všetkých“.⁹²

Na vnímanie svätosti v dnešnom svete reaguje aj pápež František a to v rámci apoštolskej exhortácie Svätého Otca Františka *Gaudete et exultate* v ktorej čítame nasledovné: „ale je to päť veľkých prejavov lásky k Bohu a k blížnemu, ktoré pokladám za osobitne dôležité, pre niektoré riziká a limity súčasnej kultúry. V nej sa prejavujú: nervózna a násilná úzkosť, ktorá nás rozdrobuje a oslabuje; negativita a smútok; pohodlná, konzumistická a egoistická lenivosť; individualizmus a mnohé formy falošnej duchovnosti bez stretnutia s Bohom, vládnuce na súčasnom náboženskom trhu.“ K týmto 5 prejavom lásky k Bohu a k blížnemu patrí:

1. znášateľnosť,
2. trpezlivosť,
3. tichosť,
4. radosť a zmysel pre humor,
5. odvaha a horlivosť.

Pričom podčiarkuje, že tento boj by sa mal uskutočňovať v rámci spoločenstva: „Je veľmi ťažké bojovať proti vlastnej žiadostivosti a proti úkladom a pokušeniam diabla a egoistického sveta, ak sme izolovaní. Je to bombardovanie, ktoré nás zvádza natoľko, že ak sme príliš osamelí, ľahko stratíme zmysel pre realitu, vnútornú jasnosť a podľahneme.“ a v spojitosti s neustálou modlitbou.⁹³

Tomu, aby niekto mohol byť svätorečený, či blahorečení samozrejme predbieha proces. Pričom v minulosti rozdielnosť medzi blahorečením a svätorečením neexistovala. V dnešnom ponímaní najskôr prebieha beatifikačný proces, ktorý je nižším stupňom kanonizácie, pričom daná osoba disponovala heroickými čnosťami a

⁹¹ Dikastérium pre kauzy svätých. In: https://www.wikiwand.com/sk/Dikast%C3%A9rium_pre_kauzy_sv%C3%A4t%C3%BDch. (07.05.2024).

⁹² ZK.: *Vzory svätosti a rozvoj svätorečení od legislatívnej úpravy Jána Pavla II.* In: <https://www.vaticannews.va/sk/vatikan/news/2022-11/vzory-svatosti-a-rozvoj-svatoreceni-od-legislativy-jana-pavla-ii.html>. (07.05.2024).

⁹³ FRANTIŠEK.: *Apoštolská exhortácia Gaudete et exultate.* In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/apostolska-exhortacia-gaudete-et-exultate>. (07.05.2024).

teda povestou svätosti. Pričom ďalší proces už vyhlásenia za svätého má niekoľko stupňov:

1. Vyhlásenie za Božieho služobníka.
2. Vyhlásenie za ctihodného služobníka.
3. Beatifikácia- nižší stupeň svätorečenia.
4. Kanonizácia.⁹⁴

ŽIVOT A PÔSOBENIE BLAHOSLAVENÉHO MUČENÍKA METODA DOMINIKA TRČKU CSSR

Život a pôsobenie rehoľného kňaza Metoda Dominika Trčku CSsR⁹⁵ a jeho prínos pre Gréckokatolícku cirkev možno vnímať z viacerých pohľadov. Zamerajme sa však na jednu udalosť, ktorá je spätá aj s vojenskou agresiou ku ktorej dochádza v Európe napr. aj dnes.

Špecifikom práce otca Dominika Metoda Trčku bola počas prvej svetovej vojny starostlivosť o utečencov a vojakov. V danom období bol vo viacerých mestách v nemocnici a školských budovách umiestnený vojenský lazaret pre vojakov rakúsko-uhorskej armády s kapacitou 900 lôžok. Do Příbrami a na Březové Hory bolo v čase vojny umiestnených okolo 1200 utečencov. Pričom práve redemptoristi mali od januára 1915 každú nedeľu a sviatok slúžiť svätú omšu. Pričom od apríla 1917 prebrali duchovnú správu lazaretu.

Pokiaľ ide o službu vojnovým utečencom, 12. novembra 1914 prebehol prvý transport s 200 utečencami z Haliče, pričom z hľadiska etnicity išlo o Poliakov, Ukrajincov, Rusínov, ale aj Židov. Dominik Metod Trčka sa aktívne venoval

⁹⁴ SOLÁROVÁ, J.: *Otec Gabriel o procesoch kanonizácie: Poznáme svätorečenie, ktoré nastalo až 1000 rokov od smrti, iné sa, naopak, udiali do jedného roka.* In: <https://dominikani.sk/otec-gabriel-o-procesochkanonizacie-pozname-svatorecenie-ktore-nastalo-az-1000-rokov-od-smrti-ine-sa-naopak-udiali-dojedneho-roka/>. (07.05.2024).

⁹⁵ Jeho rodiskom je mestečko Frýtlant nad Ostravicí nachádzajúce sa v Českej republike. Narodil sa manželom Tomášovi a Františke rod. Štěrbovej 6. júla 1886 ako jedno z ôsmich detí. Napriek tomu, že sa zarátava k blahoslaveným pôsobiacich v Gréckokatolíckej cirkvi, bol vychovávaný v rímskokatolíckom obrade. Žil v katolíckom prostredí, jeho otec sa venoval práci s drevom a na ramenách matky spočinula starostlivosť o deti a domácnosť. Jeho vzdelávanie začalo navštevovaním ľudovej školy v jeho rodisku a pokračovalo na reálnom gymnáziu v Místku. Pre jeho „osobnostný rozvoj“ mal bezpochyby veľký význam vstup do juvenátu redemptoristov na Červenke, kde sa formoval v rokoch 1902/1903. Ako to už v prípade výberu Kongregácie Najsvätejšieho Vykupiteľa, býva jeho ďalšie kroky viedli do Bílska, kde vstúpil do noviciátu a po roku formácie tu zložil aj rehoľné sľuby. Po vysvätení za kňaza 17. júla 1910 pražským arcibiskupom Leom kardinálom Skrbenským dokončil štúdiá teológie. Následne uskutočnil druhý noviciát, ktorý ho azda najviac pripravil pre prácu ľudového misionára. Pôsobil v rôznych kláštoroch či už v Prahe, Svatej Hoře a Plzni. In: Metod Dominik Trčka, CSsR. Muž, ktorý si vykoledoval mučenícku smrť. In: LAGOVÁ, V. a kol.: *Smrť za mrežami*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. s. 263 – 264.

Slovincom (príhovory a pobožnosti pre pútnikov), Rusínom a Ukrajincom (príhovory a pobožnosti), Chorvátom (kázne v nedele a sviatky, vysluhovanie sviatostí a pobožností, zbierka šatstva, slávnosť 1. sv. prijímania, vyučovanie náboženstva).

Po práci, ktorý vykonával počas vojnového obdobia medzi utečencami a vojakmi, sa pole jeho pôsobnosti rozšírilo o ďalšiu „typickejšiu“ prácu členov Kongregácie Najsvätejšieho Vykupiteľa.⁹⁶

Aj keď práca na východnom Slovensku sa ukazovala ako prínosná, čoraz viac sa objavovala potreba vytvorenia vlastného samostatného kláštora. Azda aj vďaka perspektívnemu umiestneniu sa ním stalo mesto Michalovce a túžba sa stala realitou, 17. septembra 1931 bol posvätený kláštor Kongregácie Najsvätejšieho Vykupiteľa v Michalovciach.²⁵

Prelom však prišiel v roku 1948, kedy sa po februárových voľbách k moci dostala Komunistická strana Československa. Po domovej prehliadke počas leta 1948 a spomenutých neblahých situáciách bol otec Metod nútený k odchodu z Michaloviec a za obdobie do jeho zatknutia pôsobil v Podolínci.

Pojednávanie proti otcovi Metodovi sa uskutočnilo 21. apríla roku 1952 v Justičnom paláci v Bratislave. Aj napriek chabým výpovediam a priznaniam bol obvinený z velezrady a vyzvedačstva. Po vykonštruovaných obvineniach bol odsúdený za špionáž a velezradu na 12 ročný trest, peňažný trest vo výške 20 000 korún, konfiškáciu celého majetku a stratu občianskych práv na desať rokov.²⁶

Aj keď by sa zdalo, že zaobchádzanie vo väzení a rovnako aj súdny proces podlomila jeho osobnosť, aj počas „pobytu“ vo väzeniach (Ilava, Mírov, Brno, neskôr Leopoldov)²⁷ sa snažil liturgizovať. Horšie na tom bolo jeho zdravie, akýmsi vrcholom v tejto oblasti bola jar roka 1954, kedy ho na následky urémie a bezvedomia previezli do nemocnici v Brne.

Počas jari 1958 bol prevezený do väznice v Leopoldove, kde ukončil aj svoju pozemskú cestu. Práve obdobie pred Narodením Pána sa preň stalo osudným, kedy ho kvôli spevu vianočnej koledy za trest poslali na samotku, čoho následkom bolo prechladnutie a zápal pľúc. Dňa 23. marca²⁸ 1959 si ho Pán povolal k sebe. Miestom uloženia jeho telesných ostatkov sa stal leopoldovský cintorín, kde bolo jeho telo bez kňaza uložené do siedmeho hrobu v prvom rade.

V roku 1996 bol započatý proces zbierania materiálov o živote a pôsobení otca Dominika Metoda Trčku CSsR a po zakončení diecéznej a rímskej fázy beatifikačného procesu, bol v apríli 2001 pred pápežom Jánom Pavlom II. prečítaný dekrét, ktorým ho Cirkev uznala za mučeníka.²⁹

⁹⁶ Napr. dôraz na kult Matky Ustavičnej pomoci, Arcibratstvo sv. ruženca, duchovné cvičenia pre rôzne stupne duchovenstva, či samotné ľudové misie. Ľudové misie, ktoré sú pre členov Kongregácie Najsvätejšieho Vykupiteľa azda najpríznačnejšie viedol spolu s otcom Nekulom CSsR a viedli ich skutočne naprieč celým

územiím spomenutých eparchií. In: *Misie a obnovy misií 1922 – 1932*. <http://www.redemptoristi.nfo.sk/index.php/archives/2518>. (18.03.2024).

25 Tento úspech sa však odrazil aj na živote otca Metoda a aj preto sa v roku 1932 rozhodol zotaviť v kláštore v Stropkove, pričom do Michaloviec sa vrátil v roku 1934. Pričom práve 29. septembra 1935 bola posviacka prvého chrámu gréckokatolíckych redemptoristov. In: LUKAČIK, M.: *Chrám Zoslania Svätého Ducha v Michalovciach*. Michalovce : Redemptoristi – Vydavateľstvo Misionár, 2012. s. 4.

26 *Vopred jasný trest. Metod Dominik Trčka, C.Ss.R. (1886 – 1959) mučeník pre Krista*. In: <http://leopoldov.fara.sk/index.php/relikvie/bl-metod-dominik-trcka>. (18.03.2024).

27 *NAŠI SVÄTÍ/BLAHOŠLAVENÍ. Blahoslavený Metod Dominik Trčka*. In: <https://redemptoristi.sk/nasisvatiblahoslaveni/blahoslaveny-metod-dominik-trcka/>. (18.03.2024).

28 Podľa ďalšieho svedectva to bolo 24. marca.

29 MANDZÁK, D. A.: *Dominik Metod Trčka C.Ss.R. (1886 – 1959) nový patrón a ochranca našej miestnej Cirkvi*. In: <http://www.dmt.sk/historicke-texty/dominik-metod-trcka-c-ss-r-1886-1959-novy-patron-a-ochrananasej-miestnej-cirkvi/>. (18.03.2024).

Samotná beatifikácia blahoslaveného mučeníka Dominika Metoda Trčku CSsR prebehla spolu s blahoslaveným biskupom Pavlom Petrom Gojdičom OSBM. Vtedajší pápež Ján Pavol II. ich vyhlásil za blahoslavených 4. novembra 2001 na Svätopeterskom námestí v Ríme.⁹⁷ Počas blahorečenie pápež vypočul životopisy ôsmich blahorečených a následne predniesol nasledovnú formulu: „*Našou apoštolskou autoritou povoľujeme, aby sa služobníci Boží Pavol Peter Gojdič, Metod Dominik Trčka, ... odtiaľ nazývali blahoslavenými a aby sa uctievali ich sviatky.*“⁹⁸

Táto udalosť mala svoje pokračovanie aj na Slovensku. V sobotu 10. novembra 2001 bola vo vtedajšom Chráme Zoslania Svätého Ducha v Michalovciach slávnostná svätá liturgia, ktorej predchádzal sprievod s telesnými pozostatkami blahoslaveného Metoda Dominika Trčku CSsR.⁹⁹

⁹⁷ ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku v rokoch 1945 – 1989*. Prešov : Petra, n. o., 2018. s. 133.

⁹⁸ GÁBOR, S.: Historická beatifikácia biskupa kyr Pavla Petra Gojdiča a otca Metoda Dominika Trčku (Rím. 4. novembra 2001). In: *Slovo – časopis gréckokatolíckej cirkvi*. Prešov : Petra, 2001. roč. XXXIII., č. 25 – 26, s. 13

⁹⁹ HOSPODÁR, M.: Slávnostné prenesenie relikvií. Michalovce – kňaz – mučeník D. M. Trčka. In: *Slovo – časopis gréckokatolíckej cirkvi*. Prešov : Petra, 2002. roč. XXXIV., č. 1. s. 6.; *PROGRAM HLAVNÝCH AKCIÍ BLAHOREČENIA Služobníka Božieho o. Metoda Dominika Trčku CSsR rehoľného kňaza*. In: <http://www.trcka.nfo.sk/beatif.htm>. (18.03.2024).

MODLITBA K BLAHOŠLAVENÉMU MUČENÍKOVI METODOVI DOMINIKOVI TRČKOVI, CSSR

Blahoslavený Metod Dominik, ktorý si celý svoj život zasvätil Kristovi Vykupiteľovi, teraz si v nebi a máš účasť na sláve nášho Pána – zľutuj sa nado mnou biednym pútnikom, ktorý v bázni očakávam na tejto zemi to, čo sa ma dotkne vo večnosti.

V tejto chvíli sa obraciam k Pánovi s touto prosbou (dodať úmysel). Prihovárať sa za mňa u Pána, pre ktorého si podstúpil toľké utrpenie o dar milovať ho nadovšetko. Nech mi dá silu trpieť s nádejou vo všetkých protivienstvách života, aby som premohol všetky pokušenia, a tak vytrval až do smrti. Prihovárať sa za mňa, aby som sa raz mohol stať tvojím spoločníkom, chváliť a milovať Boha – Nekonečné Dobro, ktorému už teraz hľadíš tvárou v tvár. Amen.

ZÁVER

Denne sa stretávame s tým, že nám sú spoločnosťou predstavované rôzne pseudo vzory hodné nasledovania a rovnako aj našej pozornosti. V našich vlastných dejinách Cirkvi je však skutočných osobností podstatne viac. Ľudí, ktorí nepachtili za slávou tohto sveta, ale svojou existenciou si vždy boli vedomí večného života. Často konali skutky, ktoré boli pre svet danej doby nepochopiteľné a neakceptovateľné. Svojimi životmi však chceli predstaviť hlbšiu pravdu. Pravdu viery v Krista, ktorí ich oslobodí. V liste Galaťanom čítame: „*Nepachtíme po márnej sláve, nedráždime sa navzájom, nazávidíme jeden druhému* (Gal 5, 26).“ Hodnoty a skutky, ktoré konali mali pre spoločnosť a aj Cirkev veľký význam, ale ich mená sú žiaľ v spoločnosti často opomínané. K nim možno zaradiť aj bl. mučeníka Dominika Metoda Trčku CSsR. Čecha, pôvodne rímskokatolíka bojujúceho za práva a pôsobenie Gréckokatolíckej cirkvi v Československu, ktorá bola v istom období 20. storočia neprijateľná. Pretože nebola ochotná sa podvoliť panujúcemu režimu. Jeho meno sa v tejto štúdií neobjavuje náhodou, výberom tejto osobnosti sme ho chceli prepojiť s našimi miestnymi dejinami Cirkvi, ale rovnako aj s pomocou, ktorú venoval utečencom v období prvej svetovej vojny. Aj v kontexte tejto realie si môžeme pripomenúť slávny výrok starorímskeho filozofa, rečníka a politika Marcusa Tulliusa Cicera „*Historia magistra vitae*“ „*História je učiteľkou života*“. Aj keď naša spoločnosť sa mení, história, ktorá by nám mohla byť skutočnou učiteľkou života sa nechceme poučiť. Strach z vojny a agresie je niečo, s čím je žiaľ v kontakte aj súčasná Európa.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BURTON, G. – JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*. Praha : Barrister & Principal, 2001. 391 s. ISBN 8085947676.
- DANCÁK, P.: Rešpekt a úcta v rodine. In: *Slovo. Slovo – časopis gréckokatolíckej cirkvi*. In: <https://casopisslovo.sk/2020/05/17/respekt-a-ucta-v-rodine/>. (07.05.2024).

- Dikastérium pre kauzy svätých.* In: https://www.wikiwand.com/sk/Dikast%C3%Agrium_pre_kauzy_sv%C3%A4t%C3%BDch. (07.05.2024).
- FRANTIŠEK.: *Apoštolská exhortácia Gaudete et exsultate.* In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/apostolska-exhortacia-gaudete-et-exsultate>. (07.05.2024).
- FRANTIŠEK.: *Apoštolská konštitúcia o Rímskej kúrii a jej službe Cirkvi vo svete. Praedicate evangelium.* In: <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/apostolska-konstitucia-praedicate-evangelium#Dikast%C3%Agrium%20pre%20kauzy%20sv%C3%A4t%C3%BDch>. (07.05.2024).
- FROMM, E.: *Umenie milovať.* Bratislava : Obzor, 1966. 117 s.
- GÁBOR, S.: Historická beatifikácia biskupa kyr Pavla Petra Gojdiča a otca Metoda Dominika Trčka (Rím. 4. novembra 2001). In: *Slovo – časopis gréckokatolíckej cirkvi.* Prešov : Petra, 2001. roč. XXXIII., č. 25 – 26, s. 13. ISSN 1335-7492.
- GLUCHMAN, V.: *Človek a morálka.* Brno : Doplněk, 1997. 203 s. ISBN 80-85765-95-0.
- HOSPODÁR, M.: Slávnostné prenesenie relikvií. Michalovce – kňaz – mučeník D. M. Trčka. In: *Slovo – časopis gréckokatolíckej cirkvi.* Prešov : Petra, 2002. roč. XXXIV., č. 1. s. 6. ISSN 1335-7492.
- JIRÁK, A. – KÖPPOVÁ, B.: *Média a spoločnosť.* Praha : Portal, s. r. o., 2003. 208 s. ISBN 80-7178-697-7.
- LUKAČIK, M.: *Chrám Zoslania Svätého Ducha v Michalovciach.* Michalovce : Redemptoristi – Vydavateľstvo Misionár, 2012. 16 s. ISBN 978-80-88724-57-5.
- MANDZÁK, D. A.: *Dominik Metod Trčka C.Ss.R. (1886 – 1959) nový patrón a ochranca našej miestnej Cirkvi.* In: <http://www.dmt.sk/historicke-texty/dominik-metod-trcka-c-ss-r1886-1959-novy-patron-a-ochranca-nasej-miestnej-cirkvi/>. (18.03.2024).
- Media. In: *Cambridge dictionary.* https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/media#google_vignette. (06.05.2024).
- Metod Dominik Trčka, CSsR. Muž, ktorý si vykoledoval mučenícku smrť. In: LAGOVÁ, V. a kol.: *Smrť za mrežami.* Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. s. 263 – 283. ISBN 80-7165-570-8.
- MEZULÁNÍK, R.: Katolícka cirkev a média. In: NEKVAPIL V. – VÉVODA, R. (eds.): *Média, kultúra a náboženstvo.* Praha : Vyšší odborná škola publicistiky, 2007. s. 9 – 39. ISBN 97880-903757-2-7.
- Misie a obnovy misií 1922 – 1932.* <http://www.redemptoristi.nfo.sk/index.php/archives/2518>. (18.03.2024).

- NASLUND, J. A. – BONDRE, A. – TOROUS, J. – ASCHBRENNER, K. A.: *Social Media and Mental Health: Benefits, Risks, and Opportunities for Research and Practice*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7785056/>. (06.05.2024).
- NAŠI SVĚTÍ/BLAHOŠLAVENÍ. *Blahoslavený Metod Dominik Trčka*. In: <https://redemptoristi.sk/nasi-svatiblahoslaveni/blahoslaveny-metod-dominik-trcka/>. (18.03.2024).
- NORVILLOVÁ, D.: *Co dokáže úcta... aneb každý si zaslouží úctu*. Praha : Návrat domů , 2009. 186 s. ISBN 978-80-7255-223-8.
- PALA, G. – PETRO, M.: *Médiá v kontexte dokumentu Katolíckej cirkvi*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2010. 130 s. ISBN 978-80-5550306-6.
- PALA, G. – POLÁKOVÁ, M.: *Online doba, online cirkev I*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, 2013. s. 243 s. ISBN 978-80-555-0934-1.
- PROGRAM HLAVNÝCH AKCIÍ BLAHOŠEČENIA Služobníka Božieho o. Metoda Dominika Trčku CSsR rehoľného kňaza. In: <http://www.trcka.nfo.sk/beatif.htm>. (18.03.2024).
- REIFOVÁ, I. a kol.: *Slovník mediální komunikace*. Praha : Portal, s. r. o., 2004. 327 s. ISBN 807178-926-7.
- Respect. In: *Oxford Advanced American Dictionary*. In: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/respect_1?q=respect. (07.05.2024).
- Respect. In: *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. In: <https://plato.stanford.edu/entries/respect/>. (06.05.2024).
- ROZEHNAL, A.: *Média, etika a právo*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čekan, 2022. 342 s. ISBN 978-80-7380-884-6.
- SOLÁROVÁ, J.: *Otec Gabriel o procesoch kanonizácie: Poznáme svätorečenie, ktoré nastalo až 1000 rokov od smrti, iné sa, naopak, udiali do jedného roka*. In: <https://dominikani.sk/otec-gabriel-o-procesoch-kanonizacie-pozname-svatorecenie-ktore-nastalo-az-1000-rokov-od-smrti-ine-sa-naopak-udiali-do-jedneho-roka/>. (07.05.2024).
- ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku v rokoch 1945 – 1989*. Prešov : Petra, n. o., 2018. 295 s. ISBN 978-80-8099-138-8.
- Úcta. In: *Slovníkový portál Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV*. In: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=%C3%BA&cs=&d=kssj4&d=psp&d=ogs&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=bermolak&d=noundb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskfr&d=pskc&d=psken#>. (08.05.2024).

Vopred jasný trest. Metod Dominik Trčka, C.Ss.R. (1886 – 1959) mučeník pre Krista. In: <http://leopoldov.fara.sk/index.php/relikvie/bl-metod-dominik-trcka>. (18.03.2024).

ZK.: *Vzory svätosti a rozvoj svätorečení od legislatívnej úpravy Jána Pavla II.* In: <https://www.vaticannews.va/sk/vatikan/news/2022-11/vzory-svatosti-a-rozvoj-svatoreceni-od-legislativy-jana-pavla-ii.html>. (07.05.2024).

6 PRÍNOS BLAHO SLAVENÉHO BISKUPA MUČENÍKA VASIĽA HOPKA PRE GRÉCKOKATOLÍCKU CIRKEV NA SLOVENSKU PRE OBLASŤ TEOLÓGIE

MONS. PROF. THDR. PETER ŠTURÁK, PHD.
HTTPS:// ORCID.ORG/ 0000-003-4606-5208

Abstrakt: Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku v minulom 20. storočí ponúkajú celý rad vynikajúcich osobností. Predovšetkým sú mučeníci a vyznávači viery, ktorí sa dokázali vzoprieť represiam totalitného režimu a zachovali vernosť svojmu presvedčeniu a Cirkvi. Medzi nimi patrí čestné miesto pomocnému prešovskému biskupovi ThDr. Vasiľovi Hopkovi (1904-1976). Štúdia prezentuje túto veľkú osobnosť miestnej Cirkvi, ktorá je známa verejnosti už v spomenutom rozmere jeho vernosti Cirkvi až po mučeníctvo (zomrel síce na slobode, ale na následky dlhoročného väzenia), ale predovšetkým predstavuje biskupa Hopka a jeho prínos pre teológiu v kontexte jeho spirituality. V štúdií prezentujeme okrem vyjadrenia jeho osobnej lásky a vzťahu ku Gréckokatolíckej cirkvi, ktorú prezentoval v o svojom *Grekatoličeskaja cerkov 1646 –1946*, ale predovšetkým rozmer jeho osobnosti cez jeho vyjadrenia o Eucharistii, ktorá bola základným pilierom jeho duchovného života. K tomuto poznaniu sme sa dostali cez analýzu jeho diel *Christos posredi nas a Christos v nas (Sv. Pričastije I. časť)* najprv ako prvá časť a v tom istom roku pokračovanie tejto publikácie s tým istým názvom *Christos v nas (Sv. Pričastije II. časť)* ako druhá časť. Pri spracovaní predmetnej problematiky sme použili viacero metód, predovšetkým historickú a analytickú. Pri skúmaní témy sme vychádzal z prameňov Archívu Prešovskej gréckokatolíckej archieparchie a taktiež z dostupnej literatúry, domácej ako aj zahraničnej providencie. Dovoľíme si konštatovať, že dosiahnuté výsledky sú prínosné a prispievajú k plnšiemu poznaniu tejto veľkej osobnosti Gréckokatolíckej cirkvi v uplynulom 20. storočí. Môžu nájsť uplatnenie aj v súčasnosti, nakoľko myšlienky biskupa Vasiľa Hopka o Eucharistii a jeho vnútorné prežívanie úcty k eucharistickému Kristovi, sú aktuálne a oslovujúce aj dnes a sú výrazom jeho viery. Ona je totiž ako to povedal pri návšteve Slovenska v Levoči pápež sv. Ján Pavol II. týmito slovami: „Viera je základom identity, vďaka ktorej sme tí, čím sme. Ona dáva zmysel bytiu, životu, dáva optimizmus a nádej do života!“ A takýmto mužom viery bol aj biskup Hopko. A to je veľká devíza aj pre súčasnú generáciu ako aj do budúcnosti.

Kľúčové slová: Gréckokatolícka cirkev. Biskup Vasiľ Hopko, spiritualita, Eucharistia

Abstrakt: In the rich history of the Greek Catholic Church in Slovakia in the 20th century, one can find a number of outstanding personalities. Among them, there are martyrs and professors of faith who stayed strong, resisted the repression of the totalitarian regime and remained faithful to their belief and the Church. Among those, the auxiliary bishop of Prešov, ThDr. Vasil Hopko (1904-1976) holds an honourable place. The paper introduces Bishop Hopko as the great figure of the local Greek Catholic Church whose fidelity to the mother Church culminated in his martyrdom (he died free, but as a result of long years of incarceration) and his contribution to theology in the context of his spirituality. In

addition to presenting Hopko's personal loving relationship towards the Greek Catholic Church, which he expressed in his *Grekatolíčeskaja cerkov 1646–1946*, the paper also outlines other dimensions of his personality. Above all, it focuses on Bishop Hopko's formulations on Eucharist as the fundamental pillar of his own spiritual life. This can be concluded from an analysis of Bishop Hopko's works *Christos posredi nas* and *Christos v nas (Sv. Pričastije I and II)*. When addressing the topic, we have employed several methods. Among them, the most used were historical and analytical methods. In our research, we have drawn on the primary sources found in the Archives of the Greek Catholic Archeparchy in Prešov and available secondary sources of both domestic and foreign provenience. We believe that the findings presented in this paper are beneficial and contribute to a broader knowledge about the life and work of Bishop Hopko, the great figure of the Greek Catholic Church in the 20th century. These findings are relevant today, since Bishop Hopko's expression of his unshakeable faith, his thoughts on the Eucharist and his inner experience of reverence for the Eucharistic Christ are still appealing. Faith, as Pope St. John Paul II said in Levoča during his visit to Slovakia, "is the fundament of identity that makes us who we are. It gives meaning to being and to life; it gives optimism and hope for life." Bishop Hopko was such a man of faith and this is a great asset for the current generation and for the future, too.

Keywords: Greek Catholic Church. Bishop Vasiľ Hopko. Spirituality. Eucharist.

ÚVOD

Gréckokatolícka cirkev na Slovensku má bohaté dejiny, ktoré historici postupne odkrývajú a odhaľujú. Za každým dreveným a murovaným chrámom, ikonostasom, napísanou ikonou, knihou, či osadením prícestného kríža, musel byť obetavý veriaci, ktorý verný odkazu Spasiteľa usiloval sa vytvoriť materiálnu hodnotu na Božiu slávu, aby tak navonok vyjadril svoju vieru. Preto najcennejším pri skúmaní predchádzajúcich úsekov je život vzácných a obetavých ľudí, ktorí boli tvorcami a iniciátormi mnohých krásnych duchovných či materiálnych diel. Jedným z tých, ktorí sa nezamazateľne vryli do dejín našej Cirkvi a národa a vyoralí hlbokú duchovnú brázdú s presahom na ďalšie generácie bol aj pomocný biskup vладыky Gojdiča, dnes blažený hieromučeník biskup ThDr. Vasiľ Hopko (1904–1976). vzdelaný a neúnavný kňaz a neskôr biskup, ktorý takmer štrnásť rokov prežil v komunistickom väzení, svojím príkladom horlivosti aj dnes inšpiruje.¹⁰⁰ Všetkých, ktorí sa s ním osobne stretli, upevnili sa vo viere. Uchovávajú si spomienku na neho. Pán nás nabáda cez svedectvá mnohých veriacich, aby sme na neho nezabudli.¹⁰¹ Biskup Hopko bol vždy verný svojej Cirkvi, bol muž viery. Zreteľne to vyplýva aj z jeho slov, ktoré napísal v *Blahovistniku* na začiatku roku 1947: „Všetci musíme byť preniknutí duchom živej

¹⁰⁰ KRAJNĀK, P. ml. (ed.): *Jepiskop Vasilij vo fotografiách. Fotografie a korešpondencia biskupa Vasiľa Hopka a kňaza Vojtech Molčana*. Prešov – Solivar: Adin, s.r.o. Prešov, 2019, s. 5.

¹⁰¹ Porov. GAVALA, M.: *Blahoslavený Vasiľ Hopko*. Michalovce: BYZANT Košice, s.r.o. Vydavateľstvo Spolku sv. Cyrila a Metoda Michalovce, 2017, s. 26.

viery. *Svetová vojna sa skončila. Musíme pokračovať v boji proti nepriateľom Krista a Jeho Cirkvi.*¹⁰²

Biskup Hopko počas celej j služby Cirkvi na mnohých postoch vždy vykonával svoje povinnosti so zápalom a zodpovedne. Tak to môžeme vidieť jeho účinkovanie v Prahe a systematizovanie novej farnosti pre gréckokatolíkov, ako na rôznych pozíciách pri jeho pôsobení po návrate do Prešova. Vyvíjal aj literárnu činnosť a zaslúžil sa o prvé vydanie časopisu *Blahovistník*, ktoré sa uskutočnilo v roku 1946 a stal sa jeho hlavným redaktorom.⁴ Samozrejme aj po menovaní za pomocného prešovského biskupa nadšene plnil toto zodpovedné poslanie. Aj vo väzení zachoval svoju vernosť Cirkvi a po uvoľnení spoločenko – politických pomeroch v roku 1968 sa aktívne zapojil do procesu jej legalizácie. Práve biskup Hopko adresoval československej vláde list, v ktorom žiadal obnovu gréckokatolíckej cirkvi.¹⁰³

Prínos biskupa Vasiľa Hopka¹⁰⁴ je zdôrazňovaný pre miestnu Gréckokatolícku cirkev na Slovensku predovšetkým v rozmere jeho vernosti Cirkvi a Svätému Otcovi a vo vytrvalosti v utrpení. Kristov námestník, pápež sv. Ján Pavol II., zhodnotil tento dar tichého utrpenia, ale aj celej Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku takto: „*Gréckokatolícke spoločenstvo vyšlo z tejto skúšky obnovené a posilnené aj vďaka svedectvu a krvi početných mučeníkov. Živým dôkazom je viera veľkého počtu laikov, rehoľníkov, rehoľníčok, kňazov i duchovných pastierov. Stačí spomenúť utrpenie biskupa Hopka a mučeníctvo Pavla Gojdiča. Na prahu tretieho tisícročia je to vzácny*

¹⁰² PEKAR, A. *OSBM: Historic Background of the Eparchy of Prjashév*. Pittsburgh: Byzantine Seminary Press, 1968, s. 73.

¹⁰³ Lukáčová, Jana [Autor, 45%]; Šturák, Peter [Autor, 45%]; Weis, Martin [Autor, 10%]. – [recenzované]. – DOI 10.15503/jecs2022.2.631.644. – WOS CC In: *Journal of education culture and society* [elektronický dokument] .

– Vroclav (Poľsko) : Fundacja Pro Scientia Publica. – ISSN 2081-1640. – Roč. 13, č. 2 (2022), s. 631-644. [online]

Sile:///C:/Users/Peter%20Sturak/Downloads/JECS_2_2022_631_644.pdf

¹⁰⁴ Vasiľ Hopko sa narodil 21. apríla 1904 v obci Hrabské, neďaleko Bardejova. Základné a stredoškolské vzdelanie získal v Bardejove a v Prešove, kde maturoval na maďarskom evanjelickom gymnáziu. Teologické štúdium ukončil v Prešove v roku 1928. Za kňaza ho vysvätil biskup Gojdič 3. februára 1929. Jeho prvým pôsobiskom až do roku 1936 bola pražská farnosť. V tomto roku ho biskup Gojdič povolal do Prešova, kde sa stal špirituálom kňazského seminára. V roku 1937 už pôsobí ako konzistoriálny konzultor. Gojdič si ho vyberá za svojho tajomníka, po získaní doktorátu z teológie súčasne prednáša morálku na Vysokej škole bohosloveckej v Prešove. 2. januára 1947 bol Svätou Stolicou vymenovaný za pomocného prešovského biskupa a 11. mája 1947 konsekrovaný biskupom Gojdičom. Po „Veľkom sobore“ – 28. apríla 1950 bol zatknutý a odsúdený na 15 rokov. Pre zlý zdravotný stav mu bol v roku 1964 trest prerušený, dočasne bol umiestnený do kláštora v českom Oseku. Definitívne na slobodu bol prepustený v roku 1968. 2. apríla 1969 ho pápež Pavol VI. vymenoval za svätiaceho biskupa Prešovského gréckokatolíckeho biskupstva. Zomrel 23. júla 1976. Jeho telesné pozostatky sú uložené v krypte Katedrálneho chrámu svätého Jána Krstiteľa v Prešove. 14. septembra 2004 ho pápež Ján Pavol II. vyhlásil v Bratislave – Petržalke za blahoslaveného.

*príspevok do pokladnice Cirkvi a v prospech ekumenizmu.*¹⁰⁵ Samotný proces blahorečenia biskupa Vasiľa Hopka začal ešte v roku 1986 v Pittsburgu v USA nakoľko v Československu to totalitný režim neumožňoval. Až v čase demokratických zmien Sekretár Kongregácie pre kauzy svätých arcibiskup Edward Nowak adresoval 19. októbra 1995 prešovskému biskupovi Janovi Hirkovi dekrét, v ktorom mu oznámil, že Gréckokatolícka eparchia v Prešove má pokračovať v kauze blahorečenia biskupov P. Gojdič a V. Hopko.¹⁰⁶ Proces

⁴ Šturák, Peter [Autor, 50%]; Lukáčová, Jana [Autor, 50%]. Komunistická diktatúra po februárových udalostiach roka 1948 a pozícia Gréckokatolíckej cirkvi v Československu = Communist dictatorship after the events of February 1948 and the status of the Greek Catholic Church in Czechoslovakia / SCO. In: *Historia Ecclesiastica* [textový dokument (print)] : časopis pre dejiny cirkví a náboženstiev v Strednej Európe. – Prešov (Slovensko) : Prešovská univerzita v Prešove. – ISSN 1338-4341. – Roč. 11, č. 2 (2020), s. 156-167 [tlačaná forma]

bol zavržený 14. septembra 2004, keď ho pápež Ján Pavol II. vyhlásil v Bratislave – Petržalke za blahoslaveného.

Pri príležitosti slávnostného prenesenia relikvií blahoslaveného biskupa Vasiľa Hopka v Prešove vyjadril arcibiskup Mons. Henryk Józef Nowacki v príhovore k veriacim dôležitosť tejto skutočnosti pre miestnu Cirkev, keď okrem iného povedal: „Zrnom vhozeným do zeme, pošliapaným a pokoreným v očiach sveta sa stal biskup mučeník Hopko. Ale on ožil a dnes je uprostred nás. Jeho príklad nás oživuje, posilňuje, priťahuje k Bohu a pozýva do neba. Vďaka jeho mučeníckej smrti sa Gréckokatolícka cirkev stala sa ešte mocnejšou, bohatšou a svätejšou. To je ovocie zrna, ktoré odumrelo, aby iným dalo život.“¹⁰⁷ Počas celej svojej biskupskej činnosti nosil vo svojom srdci všetkých veriacich, ktorým preukazoval lásku svojho srdca. Môžeme v tom vidieť paralelu s veľkým biskupom Hlouchom, ktorý mal veľkú lásku k veriacim ako o tom hovorí toto svedectvo: „Josef Hlouch byl nepřáteli nenáviděn a lidem Božím milován právě pro svou lásku k lidu sobě svěřenému, kterou výstižně vyjádřil i ve své závěti kde napsal: „Všechny vás v srdci na věčnost nesu.“¹⁰⁸

BLAHOSLAVENÝ BISKUP VASIĽ HOPKO A JEHO PRÍNOS V TEOLÓGII

Vo svojej štúdií sa zameriam na predstavenie prínosu blahoslaveného biskupa – mučeníka TDr. Vasiľa Hopka pre oblasť teológie na príklade jeho lásky k východnému

¹⁰⁵ SZÉKELY, G. – MESÁROŠ, A.: *Gréckokatolíci na Slovensku*. Košice: Slovo, 1997, s. 83.

¹⁰⁶ CORANIČ, J.: *A concise history of the Greek catholic church in Slovakia following the fall of the communist regime historical and social excursus in the years 1989-2002* [print, elektronický dokument]. : scientific letters of the University of Žilina, roč. 19, č. 1. Žilina, (2017), s. 98.

¹⁰⁷ DANCÁK, F.: *Aby všetci boli jedno*. Prešov: Petra, n. o., 2007, s. 55.

¹⁰⁸ WEIS, M.: Sociální citění Božího Služebníka Josef Hloucha. In: *Theologos 1/2022*, roč. XXIV, 2022, Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, s. 147.

byzantskému obradu a predovšetkým na Eucharistiu, ktorej venoval aj svoje tri síce rozsahom maličké, ale veľmi prínosné publikácie, odhaľujúce jeho hlboký duchovný život. Biskup Hopko sa neustále vzdelával. Výrazom jeho snahy je aj tá skutočnosť, že aj pri namáhavej pastoračnej práci v Prahe pokračoval vo svojom teologickom formovaní na slávnej Karlovej univerzite. Štúdium musel viackrát prerušiť pre pastoračnú zaneprázdnenosť a taktiež kvôli politickým zmenám spojených s rozpadom ČSR v roku 1939. Na Karlovej univerzite si vykonal písomné rigorózum z biblíka a ústne z morálnej teológie. V Bratislave na Bohosloveckej fakulte absolvoval rigorózum z dogmatiky, práva a histórie. V roku 1940 obhájl prácu na tému *Objasnenie svätej liturgie* a v apríli bol promován za doktora teológie na Bohosloveckej fakulte v Bratislave.¹⁰⁹

PRÍKLAD LÁSKY K VÝCHODNÉMU BYZANTSKÉMU OBRADU

Blahoslavený biskup – mučeník ThDr. Vasiľ Hopko je príkladom lásky k východnému byzantskému obradu. V knihe *Grekotoličeskaja cerkov 1646 – 1946*, ktorú napísal z príležitosti 350. výročia Užhorodskej únie a ktorá je priam preplnená myšlienkami o jednote Cirkvi v spoločenstve so Svätým Otcom, podáva svoje osobné vyznanie týmito krásnymi slovami:

„Ja som gréckokatolík. Kdekoľvek počujem tieto slová, zastavím sa a zaujímam sa, čo sa hovorí o gréckokatolíkoch, lebo aj ja som gréckokatolík. Keď čítam noviny alebo knihu a keď sa v týchto novinách alebo knihe nachádza to slovo – gréckokatolík – moje oči v tej chvíli sa v prvom momente zastavia nad ním. Ja za to nemôžem! Už materinským mliekom som prijímal túto lásku k všetkému, čo je gréckokatolícke. Aj teraz opakujem, že nemôžem Pánu Bohu dostatočne poďakovať za milosť byť narodeným ako gréckokatolík. Mnohí sa hanbia za to, že sú gréckokatolíkmi, odcudzujú sa, schovávajú svoj krstný list ... , že sa narodili gréckokatolíkmi. Nemôžem to pochopiť, zaiste nepoznajú svoj obrad, svoju Cirkev. Kto, čo nepozná, nemôže ani milovať, nemôže sa za to ani oduševňovať!“¹¹⁰ Ďalej pokračuje týmito slovami: „Bratia a sestry pod Karpatami! Radujte sa a denne vzdávajte Bohu vďaky za to, že ste sa narodili práve v Gréckokatolíckej cirkvi i za to, že sa naši predkovia už pred 300 rokmi zjednotili s Rímom, lebo je to veľká milosť! Nikdy sa za to nehanbite, ale skôr buďte naplnení vďakou a svätou hrdosťou! Pretože naša Cirkev je tou Cirkvou, ktorá si za svojich otcov môže uctievať sv. Atanáza, sv. Bazila Veľkého, sv. Jána Zlatoústeho, sv. Gregora Bohoslovca, sv. Gregora Nysského, sv. Cyrila a Metoda, sv. Jána Damascenského, sv. Romana Sladkopevca, sv. Cyrila Alexandrijského atď., veľké množstvo zástupov veľkých svätých, ktorí boli gréckokatolíkmi, to znamená katolíkmi

¹⁰⁹ AGABÚ v Prešove, bez. sign. *Vlastný životopis napísaný biskupom Hopkom 3. apríla 1945.*

¹¹⁰ HOPKO, V.: *Grekokatoličeskaja cerkov 1646–1946*. Publikácia vydaná z príležitosti 300. výročia Užhorodskej únie. Prešov: 1946, s. 15.

východného obradu. Oni sú zakladateľmi katolíckeho bohosloveckého učenia (teológie), vyriešili najťažšie dogmatické otázky a skrze ne odsúdili herézy. Tvorili zlatý vek bohosloveckého učenia, nielen na Východe, no i v celej Všeobecnej cirkvi. Oni sú stĺpmi Kristovej cirkvi, a pri tom vyznávali svoju vieru východným obradom, takým ako aj my.¹¹¹

V publikácii Františka Dancáka, ktorý pôsobil ako pravoslávny kňaz v rodisku biskupa Hopka v Hrabskom a s ktorým viedol biskup Hopko korešpondenciu je zachytená v jeho knihe pod názvom *Da vsi jedino budut. Aby všetci jedno boli*. V nej píše autor v jednom zo svojich listov o knihe *Grekokatolíčeskaja cerkov 1646 – 1946*, kde uvádza aj krásne svedectvo a o pohľad a potrebu zjednotenia biskupa Hopka. Veľmi si prial, aby došlo k tomu, aby v celej Prešovskej eparchii boli všetci gréckokatolíci. List uvádzam v plnom znení, aby sme mohli poznať bližšie spôsob jeho listovej komunikácie.

„Ak už korešpondujeme, myslím, že by bolo dobre, aby ste si prečítali moju brožúrku o Gréckokatolíckej cirkvi. Keď bolo 300. výročie Užhorodskej únie, vtedy z vďačnosti za veľkú milosť, že sme sa mohli vrátiť späť k základu k sv. Petrovi, napísal som ju podľa mojich slabých síl. Myslím, že nepoškodí, ak si ju prečítate. Snáď tam nenájdete nič nové, ale poznáte moju lásku k únii, k zjednoteniu. Keď som sa stal biskupom, vtedy podobne ako každý biskup si vyvolí heslo, aj ja som si ho vyvolil: *Da vsi jedino budut*. V tom duchu som pracoval, žil a chcem aj budúcnosti žiť a pracovať. Bol by som najšťastnejší, keby som sa dožil toho, že v Prešovskej eparchii nebude ani jedna fara i cerkov, ktorá by nepatrila pod Rím. Keď sa toho dožijem, potom spokojne by som zomrel. Keby nám dovolili robiť misie. To znamená, žeby dovolili. „Idte, kážte a koho získate, môžu byť Vaši.“ To by bolo spravodlivé. To by ste videli tu prácu, čo by robili naši kňazi spolu so svojim biskupom. Ale my nesmieme robiť misie, my nesmieme nič robiť pre úniu, a potom je to ťažké. Iba sa môžeme modliť. To robí každý. Ale pri tom všetkom sme odovzdaní do Božej vôle. Pán Boh vidí, Pán Boh dopúšťa, ale neopúšťa. S Bohom.¹¹²

Teologické myslenie biskupa Vasiľa Hopka malo ekumenický charakter a je identické s jeho biskupským heslom *Aby všetci jedno boli*. (Niektorí autori hovoria, že samotné heslo, ktoré si Hopko zvolil, bolo aj výrazom situácie rozdelenia miestnej cirkvi v jeho rodisku v Hrabskom. Skutočne často svojich rodákov napomínal, aby sa zmierili a znova zjednotili. Spôsob jeho komunikácie bol pritom zmierlivý a skôr hľadal slová povzbudenia ako výčitiek.)¹¹³

¹¹¹ HOPKO, V.: *Grekokatolíčeskaja cerkov 1646–1946*. Publikácia vydaná z príležitosti 300. výročia Užhorodskej únie. Prešov: 1946, s. 16.

¹¹² DANCÁK, F.: *Da vsi jedino budut. Aby všetci jedno boli*. Prešov: PETRA, s. 44.

¹¹³ ČITBAJ, F.: Kánonicko – náboženská situácia v Hrabskom a okolí v čase mladosti o. biskupa Vasiľa Hopka. In : BOHÁČ, V. (ed.): *Reflexia jednoty a pôsobení blahoslaveného biskupa Vasiľa Hopka*

Je zreteľné, že biskup Hopko chcel sprostredkovať veriacim zložité teologické skutočnosti adekvátnym spôsobom. Aj dnes je potrebné vysvetľovať ľuďom kresťanskú náuku, lebo medzi kresťanmi prevláda nevedomosť. Mnohé konštatovania biskupa Hopka sú explicitne alebo implicitne obsiahnuté v dokumentoch Druhého vatikánskeho koncilu, čo poukazuje na veľkosť jeho teologického, ekumenického a cirkevného myslenia. Jeho myslenie treba chápať v kontexte doby, keď v katolíckej teológii sa zdôrazňovala dôležitosť pápežstva pre skutočnú i ovocnú vieru veriacich. Publikácia biskupa Hopka *Grekokatolíčeskaja cerkov 1646–1946* je predovšetkým apológiou Užhorodskej únie a Gréckokatolíckej cirkvi.¹¹⁴

HLBOKÁ ÚCTA BISKUPA HOPKA K EUCHARISTIÍ

Z poznania života biskupa Vasiľa Hopka môžeme konštatovať, že jeho sídelný biskup Pavol Peter Gojdič OSBM¹¹⁵ mu bol veľkým vzorom, nielen čo sa týka vernosti svojej Cirkvi, ale aj v rozmere spirituality, ktorej základom bol eucharistický Kristus. Jasné to dokumentuje svedectvo jeho súčasníkov. Pri príležitosti šesťdesiatin biskupa Gojdiča v roku 1948 sa môžeme o ňom dočítať tieto slová: „*Sme vďační Bohu, že máme biskupa – svätca. Svätosť je najkrajšou ozdobou jeho života a zároveň aj prešovského biskupského stolca. Jeho vlastným domovom, kde sa najviac zdržuje a kde ho najčastejšie nachádzajú, je kľakadlo pred bohostánkom v jeho kaplnke. Každý, kto ho pozná, vidí v ňom muža modlitby. Jeho najlepším a naj dôvernejším priateľom je Sviatostný Spasiteľ. On je mužom – biskupom Eucharistie. Najväčšou jeho starosťou je*

(1904–1976) v kontexte eurointegračného procesu. Zborník prednášok z vedeckej konferencie konanej na pôde GTF PU 2. decembra 2008. Prešov: GTF PU 2008, s. 23.

¹¹⁴ Porov. SLODIČKA, A.: Dogmatický aspekt teologického myslenia hieromučeníka Vasiľa Hopka. In: BOHÁČ, V. (ed.): *Reflexia jednoty v diele a pôsobení blahoslaveného biskupa Vasiľa Hopka (1904–1976) v kontexte eurointegračného procesu*. Zborník prednášok z vedeckej konferencie uskutočnenej 2. decembra 2008. Prešov: Prešovská univerzita, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2008, s. 98.

¹¹⁵ Pavol Peter Gojdič OSBM sa narodil 17. júla 1888 v Ruských Pekľanoch v gréckokatolíckej kňazskej rodine. Po absolvovaní základného a stredného vzdelania študoval teológiu v rokoch 1907–1911 v Prešove a Budapešti.

Za kňaza bol vysvätený 27. augusta 1911 v Prešove. Zastával mnohé funkcie v biskupskej kúrii, počnúc aktúrom a končiac ako riaditeľ biskupskej kancelárie. 20. júla 1922 vstúpil do kláštora oo. baziliánov na Černej hore pri Mukačeve. Za apoštolského administrátora prešovskej eparchie bol menovaný 14. septembra 1926. V tom istom roku 28. novembra zložil večné sľuby v reholi svätého Bazila Veľkého. Konsekrovaný na biskupa bol v chráme svätého Klementa v Ríme 25. marca 1927. Ako biskup veľmi horlivo pôsobil, zaslúžil sa o duchovné povznesenie duchovenstva a veriacich, významné boli jeho aktivity v oblasti sociálnej, cirkevného školstva a pod. Menovaný za sídelného prešovského biskupa bol 17. júla 1940. V roku 1950 po smutne známých udalostiach tzv. Prešovského sobora sa začala jeho internácia a následne pobyt vo väzeniach Československa. 15. januára 1951 bol odsúdený Štátnym súdom v Bratislave na trest doživotného odňatia slobody, stratu občianskych práv a konfiškáciu majetku. Zomrel ako mučeník vernosti Cirkvi a Svätému Otcovi 17. júla 1960

priviesť svojich veriacich k bohostánku, k Eucharistickému Spasiteľovi. Z ducha modlitby a spojenia so Sviatostným Spasiteľom čerpá J. E. pán biskup Pavol Peter Gojdič zdravú iniciatívu a veľkú silu vykonávať svoj vznešený a zodpovedný úrad.⁴⁸

Podobne aj biskup Vasil Hopko bol verným apoštolom Eucharistie, bol veľkým šíriteľom eucharistickej úcty,¹⁹ ako o tom svedčia jeho tri publikácie, ktoré boli vydané po jeho biskupskej chirotonii v roku 1947. V roku 1947 bola vydaná prvá publikácia o najsvätejšej Eucharistii *Christos posredi nas*,²⁰ v roku 1948 druhá knižočka *Christos v nas (Sv. Pričastije I. časť)*²¹ najprv ako prvá časť a v tom istom roku pokračovanie tejto publikácie s tým istým názvom *Christos v nas (Sv. Pričastije II. časť)*²² ako druhá časť.

Prvá z nich pod názvom **Christos posredi nás** je napísaná v rusínskom jazyku písmenami latinskej abecedy. I keď autor obsah nezadedy do kapitol, podľa nadpisov sa dá zadeliť do 18 kapitol. Tie sú rozsahom veľmi rozdielne, veľmi dôsledne však sledujú hlavnú myšlienku knihy. Kristovu prítomnosť uprostred ľudského spoločenstva sleduje cez historické udalosti Kristovho života až po jeho mystickú prítomnosť Jeho Tela a Krvi pod spôsobom chleba a vína. V úvode knihy autor na príklade spravodlivého cisára výstižným spôsobom prezentuje Ježišovu prítomnosť v nebi na zemi. V nebi je Ježiš Kristus prítomný nielen ako Boh, ale aj ako oslávený človek. Na zemi je prítomný mystickým spôsobom v Eucharistii. Eucharistia na oltároch sveta dve tisícročia spája nebo so zemou.

Jednotlivé kapitoly alebo celky sú nesú názvy ako: Čo je Eucharistia, Je tomu možno uveriť?, Ako pripravil Kristus tajomstvo Eucharistie?, Prvý zázrak – Galilejská Kána, Druhý zázrak – rozmnoženie chleba, Tretí zázrak – chodenie Ježiša po mori, Prísľub Eucharistie, Ustanovenie Eucharistie na Poslednej večeri, Toto robte na moju pamiatku, Eucharistia je najväčší dar na svete, Kristus medzi nami, Čo vyplýva z Kristovej prítomnosti medzi nami,

vo väzení v Leopoldove. Vyhlásený za blahoslaveného bol pápežom Jánom Pavlom II. 4. novembra 2001 v Ríme.

- 18 PACÁK, Š.: *Pastorálna služba blahoslaveného Pavla Petra Gojdiča OSBM, prešovského biskupa*. Krakow : PAT, 2008, s. 110.
- 19 Porov. PETRÍK, L.: *Očami hovorca II*. Prešov : Petra, 2008, s. 141. Porov. PETRÍK, L.: *Očami hovorca I*. Prešov: Petra, 2008, s. 275.
- 20 Porov. HOPKO, V.: *Christos posredi nas*. Prjašev: Blahovistnik, 1947.
- 21 Porov. HOPKO, V.: *Christos v nas – Sv. Pričastije I. časť*. Prjašev: Blahovistnik, 1948.
- 22 Porov. HOPKO, V.: *Christos v nas – Sv. Pričastije II. časť*. Prjašev: Blahovistnik, 1948. Porov. BABJAK, J.: *Zostali verní*. Prešov : Petra, 2009, s. 36. Porov. DANCÁK, F.: *Aby všetci boli jedno*. Prešov: Petra, 2007, s. 87–89.

Návšteva a odprosovanie Krista v Eucharistii, Eucharistia je centrom nášho života a Krása Božieho -domu.¹¹⁶

Blahoslavený biskup Vasil' Hopko v tejto svojej publikácii *Christos posredi nas* venuje značnú časť príprave a poďakovaniu za dar Eucharistie. V nej píše: „*Odkedy sa máme pripravovať a ako dlho sa máme poďakovať? Na túto otázku odpovedá: „Je to ďaleká i bližšia príprava. Ďaleká príprava nie je nič iné, než celý náš život prežitý v posväcujúcej modlitbe. Bližšia príprava pozostáva v modlitbách, v spytovaní svedomia, v rozmýšľaní pred svätým prijímaním (pred dňom i tento deň).*

Už večer myslí na to, že zajtra chceš ísť na sväté prijímanie, t.j. byť prítomný na veľkej hostine. Mysli na to pri spytovaní svedomia, či môžeš pristúpiť k svätému prijímaniu? Či máš čisté svedomie? Pod čistým svedomím sa myslí, či nemáš ťažký hriech. Ak nie, potom môžeš ísť na sväté prijímanie. Večerné spytovanie svedomia, večerné modlitby, rozjímanie je takto nasmerované na zajtrajšie sväté prijímanie. Ráno nech našou prvou myšlienkou bude: dnes pristúpim k svätému prijímaniu, Ježiš príde do môjho srdca! Rozjímanie, ranné modlitby, nech budú v spojení so svätým prijímaním. Aj svätá liturgia nech bude nasmerovaná k tomu. Keď spievaš alebo hovoríš Pane, zmiluj sa, myslí na to, že tento Pán, ku ktorému sa s pokorou modlíš, bude onedlho v tvojom srdci. Keď počuješ slová Vezmite a jedzte..., myslí na to: Počúvam ťa, Ježišu, idem a chcem jesť tvoje Telo a piť tvoju Krv. A modlíš sa, alebo lepšie povedané, hovoríš s Ježišom ako len najlepšie vieš.

Po svätom prijímaní neodchádzaj hneď! Ježiš je v tvojom srdci. Využi toto šťastie! Pokiaľ sa v tebe Eucharistia nepremení na pokrm, Kristus je v tebe ako v svätostánku na oltári.

Pekne je modliť sa v prírode, pretože všade vidíš Božie stopy; krajšie je modliť sa v chráme, pretože v tvojej blízkosti žije na oltári sám Pán Boh neobyčajným spôsobom. Ale najlepšie je modliť sa po svätom prijímaní, pretože nie je v tvojej blízkosti iba na oltári, ale je v teba v tvojej duši, v tvojom srdci. Už ani nemôže byť bližšie k tebe! Preto aj duchovní spisovatelia hovoria, že hoci by si žil sto rokov, nenájdeš svätejší čas, ako ten, keď máš Ježiša vo svojom srdci v podobe Eucharistie.¹¹⁷

V knihe **Christos v nas** chce biskup Hopko veriacim pomôcť radou tým, ktorí často prijímajú, aby čím dôstojnejšie mohli prijímať tento veľký Boží dar. Hovorí o dôležitosti poďakovania za veľké milosti, ktoré plynú z Eucharistie. Dielo obsahuje rozjímania o Eucharistii. I keď obsah nezadelil autor do kapitol, podľa nadpisov sa dá zadeliť do 6 celkov. Všeobecné poznámky, Idem k Stvoriteľovi, Idem k Otcovi, Idem

¹¹⁶ Tieto publikácie sú podrobne spracované v knihe prof. Vojtecha Boháča, z ktorej čerpám predmetné informácie. BOHÁČ, V.: *Blahoslavený Vasil' Hopko a svätá božská liturgia*. Nyíregyháza: Szent Atanáz Górogkatolikus Hittudományi Foiskola, 2012, s. 11–21.

¹¹⁷ HOPKO, V.: *Christos v nas*. II. Prešov, 1948, s. 9.

k Ježišovi – môjmu Bratovi, Idem k Nebeskému Otcovi, Idem k Spasiteľovi a Záverečný celok.¹¹⁸

Biskup Vasiľ Hopko v tejto knihe sa venuje praktickému rozmeru úcty k Eucharistii, keď píše: „*Odkedy sa máme pripravovať a ako dlho sa máme poďakovať*“? Na túto otázku odpovedá takto: „*Je to ďaleka i bližšia príprava. Ďaleká príprava nie je nič iné, než celý náš život prežitý v posväcujúcej modlitbe. Bližšia príprava pozostáva v modlitbách, v spytovaní svedomia, v rozmyšľaní pred svätým prijímaním (pred dňom i tento deň). Už večer myslí na to, že zajtra chceš ísť na sväté prijímanie, t.j. byť prítomný na veľkej hostine. Myslí na to pri spytovaní svedomia, či môžeš pristúpiť k svätému prijímaniu? Či máš čisté svedomie? Pod čistým svedomím sa myslí, či nemáš ťažký hriech. Ak nie, potom môžeš ísť na sväté prijímanie. Večerné spytovanie svedomia, večerné modlitby, rozjímanie je takto nasmerované na zajtrašie sväté prijímanie. Ráno nech našou prvou myšlienkou bude: dnes pristúpim k svätému prijímaniu, Ježiš príde do môjho srdca! Rozjímanie, ranné modlitby, nech budú v spojení so svätým prijímaním. Aj Svätá liturgia nech bude nasmerovaná k tomu. Keď spievaš, alebo hovoríš Pane, zmiluj sa, myslí na to, že tento Pán, ku ktorému sa s pokorou modlíš, bude onedlho v tvojom srdci. Keď počuješ slová Vezmite a jedzte... myslí na to: Počúvam ťa, Ježišu, idem a chcem jesť tvoje Telo a piť tvoju Krv. A modlíš sa, alebo lepšie povedané, hovoríš s Ježišom ako len najlepšie vieš. Po svätom prijímaní neodchádzaj hneď! Ježiš je v tvojom srdci. Využi toto šťastie! Pokiaľ sa v tebe Eucharistia nepremeni na pokrm, Kristus je v tebe ako v svätostánku na oltári. Pekne je modliť sa v prírode, pretože všade vidíš Božie stopy; krajšie je modliť sa v chráme, pretože v tvojej blízkosti žije na oltári sám Pán Boh neobyčajným spôsobom. Ale najlepšie je modliť sa po svätom prijímaní, pretože nie je v tvojej blízkosti iba na oltári, ale je v tebe, v tvojej duši, v tvojom srdci. Už ani nemôže byť bližšie k tebe! Preto aj duchovní spisovatelia hovoria, že hoci by si žil sto rokov, nenájdeš svätejší čas, ako ten, keď máš Ježiša vo svojom srdci v podobe Eucharistie.*“¹¹⁹

Biskup Vasiľ Hopko iste bez ujmy splnil v chápaní Eucharistie výzvu pápeža sv. Jána Pavla II. dávno predtým, než odznegli tieto jeho slová: „*Vstúpme do školy svätých, veľkých interpretov pravej eucharistickej zbožnosti. V nich dosiahla teológia o Eucharistii plnú krásu prenesenú do života, ktorá je pre nás nákazlivá a takpovediac, nás zahrieva.*“¹²⁰

V nasledujúcich riadkoch podávam vybrané časti rozjímaní z knihy biskupa Hopka *Kristus v nás* venovanej Eucharistii, aby sme mali tak možnosť bezprostredne cez jeho vyjadrovanie hlbšie vniknúť do jeho spirituality, kde mal svoje popredné miesto

¹¹⁸ BOHÁČ, V.: *Blahoslavený Vasiľ Hopko a svätá božská liturgia*. Nyiregyháza: Szent Atanáz Gorogkatonikus Hittudományi Foiskola, 2012, s. 21–27.

¹¹⁹ HOPKO, V.: *Christos v nás*. II. Prešov, 1948, s. 9.

¹²⁰ Ján Pavol II. *Ecclesia de Eucharistia*. Cirkev žije z Eucharistie. Trnava: SSV, 2003, s. 62.

Eucharistia. Najprv autor vysvetľuje veľkosť a nenahraditeľnosť Eucharistie v živote veriaceho človeka. Citujem: „Najprv musíme vedieť, že v našom živote niet väčšieho, cennejšieho bohatstva ako je Eucharistia. Sväté prijímanie, to nie je nič iné, než zjednotenie Pána Boha s človekom – skrze to, keď prijímame Telo a Krv Ježiša Krista. Pri sv. prijímaní je Ježiš v nás a my v ňom. Toto nie sme schopní poznať v tomto živote. Pochopíme to až vo večnosti. Túto vieru máme v sebe denne obnovovať a nesmie sa stať pre nás zvykom, ako napríklad ranná káva, ktorú pijeme mechanicky, len preto, že sme si na to zvykli.“¹²¹

V ďalších častiach píše o potrebe viery v Eucharistiu, o vzbudení si dôvery, uvedomení si pokory a nehodnosti pred Ježišom v Eucharistii a tom akým je ona úžasným darom.

„**Vzbudenie viery. Ku komu idem?** Ak pozorujem ľudí okolo seba, vidím, že každý kdesi ide alebo cestuje. Jedni idú do továrne, druhí na pole, tretí do lesa, iní na trh, zasa iní do úradu, do školy: i ja idem... Kde? Idem do Božieho chrámu, idem k Ježišovi, idem k Bohu...!“¹²²

„**Dôvera.** Ježišu, ak si pomyslím na Tvoju svätosť, bojím sa k Tebe prísť. Ak si pomyslím na Tvoje milosrdenstvo, vtedy dostávam odvahu a idem. Idem zvlášť preto, že ma voláš. Ty si mi už dávno povedal, že ak nejem Tvoje telo a nepijem Tvoju krv, nemám v sebe život.“¹³⁰

Nedôstojnosť. Viem, že som nehodný. Nehodný je môj jazyk, ktorý toľkokrát zhrešil, aby prijal na seba Ježiša... Nehodné sú moje oči, aby videli Ježiša, lebo toľkokrát zhrešili! Nehodné je moje telo, aby do seba prijalo Ježiša, lebo veľa raz zhrešilo...Nehodná je moja krv, aby sa zjednotila s najsvätejšou Ježišovou krvou, lebo moja krv často horela za hriech... Nehodné je moje srdce, lebo je také svetské, prázdne... Nehodná je moja duša, pretože toľkokrát bola poškrvnená ťažkým hriechom... Nehodné sú moje myšlienky, lebo sú veľmi hriešne, pyšné... a možno boli aj nečisté? Ty si taký svätý, taký čistý, dokonalý a ja? Ó, aká je moja minulosť? Ó, koľkokrát som zhrešil!“¹²³

Dar. Ježišu, na privítanie vzácných hostí zvykneme dávať dary. Aj ja som Ti priniesol dar. Moja cesta je ďaleko od cerkvi, veľká zima, veľká horúčava: Ježišu, som chorý, nech to bude môj dar... Ježišu, včera som mal veľké pokušenie, ale nepadol som. Nech tento

¹²¹ HOPKO, V.: *Kristus v nás. Rozjímania o Eucharistii*. Prešov: Petra, n. o., 2005, s. 11.

¹²² HOPKO, V.: *Kristus v nás. Rozjímania o Eucharistii*. Prešov: Petra, n. o., 2005, s. 15. ³⁰ HOPKO, V.: *Kristus v nás. Rozjímania o Eucharistii*. Prešov: Petra, n. o., 2005, s. 17.

¹²³ HOPKO, V.: *Kristus v nás. Rozjímania o Eucharistii*. Prešov: Petra, n. o., 2005, s. 17. ³² HOPKO, V.: *Kristus v nás. Rozjímania o Eucharistii*. Prešov: Petra, n. o., 2005, s. 20.

*boj bude dnešný dar pre teba! Ježišu, seba umŕtvovanie... čisté srdce... nech to bude dar pre Teba!*¹²⁴

Podobne aj Svätý Otec František zdôrazňuje dôležitosť Eucharistie v živote kresťana, keď pri modlitbe Anjel Pána v nedeľu 23. júna 2019 povedal: „*Eucharistia, prameň lásky pre život Cirkvi, je školou dobročinnnej lásky a solidarity. Kto sa živí Kristovým Chlebom, nemôže zostať ľahostajným zoči voči tým, čo nemajú každodenný chlieb. Kristovo telo a krv nech sú pre každého z vás prítomnosťou a oporou uprostred ťažkostí, najvyššou útechou v utrpení každého dňa a zárukou večného vzkriesenia.*“¹²⁴

ZÁVER

Svätci sú najkrajším Božím dielom. Sú Božím ovocím. Oni neprestajne vyrastajú z Kristovho koreňa, z lásky Ducha svätého, ktorý ich pretvára v Otcových synov v lone Cirkvi. Sú svätci, ktorých Boh počas v celých dejín Cirkvi vyťahuje na svetlo a stavia na svietnik, aby svietili všetkým v dome.¹²⁵

Profil pomocného prešovského biskupa ThDr. Vasiľa Hopka je žiarivým príkladom pevného pastiera ľudských duší, ktorý pre vieru a Cirkev vytrpel veľa, tvrdo pocítil prenasledovanie a útrapy 50 – tých rokov i rokov normalizácie, dočkal sa legalizácie Cirkvi, necítil nenávisť, prenasledovateľom odpustil a na následky týrania v pokoji odišiel do večnosti. Pre neoblomnosť vo viere, zanietenosť pre pravdu a ľudskú statočnosť je živo prítomný aj pre dnešné generácie.¹²⁶ Biskup Hopko na všetkých postoch prejavil veľkú svedomitosť, horlivosť a lásku k ľuďom. Príklad hlbokej viery, modlitby, obetovaného utrpenia, pokory a služby biskupa Hopka zostáva pre nás výzvou, aby sme ho nasledovali. Nehľadal vlastnú slávu. Utrpenie a chorobu znášal pokojne a ticho. Sám pokladal svoje utrpenie za vysokú školu pokory.¹²⁷ Podobné svedectvo o biskupovi Hopkovi vydal aj Atanáz Pekar OSBM, ktorý sa vyjadril: „*Vladyka Hopko nehľadal svoju slávu. Nedomáhal sa spravodlivosti. Ani nežiadal sa pomstiť. Všetkých miloval, všetkým odpúšťal a snažil sa poslúžiť svojej eparchii ako pomocný biskup.*“¹²⁸ Zaiste aj hlboká spiritualita biskupa Vasiľa Hopka je pre nás

¹²⁴ Svätý Otec František: Eucharistia je prameň lásky pre život Cirkvi. In: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20210603019>.

¹²⁵ KUHARIČ, F.: *Kráčajme v pravde*. Trnava : Dobrá kniha, 1996, s. 387. Porov. BABJAK, J. SJ.: Čo nám chce Cirkev povedať cez blahoslavených a svätých. In: ŠTURÁK, P. (ed.): *Blahoslavený biskup Vasil' Hopko (1904 – 1976)*. Zborník prednášok z vedeckej konferencie. Prešov: PETRA, 2004, s. 21.

¹²⁶ GAVALA, M.: *Blahoslavený Vasil' Hopko*. Michalovce: BYZANT Košice, s.r.o. Vydavateľstvo Spolku sv. Cyrila a Metoda Michalovce, 2017, s. 57.

¹²⁷ HROMNÍK, M.: *Blahoslavený Vasil' Hopko*. Trnava: Knižnica Posla, 2023, s. 51.

¹²⁸ BUJDA, S. ml.: *Náš zlatý muž. Rozhovor s o. Františkom Dancákom o bl. hieromučeníkovi Vasil'ovi Hopkovi*. Užhorod: RIK-U, s. 94.

všetkých inšpiratívna a nasledovaniahodná! Je blízka spiritualite biskupa Gojdiča, jeho sidelného biskupa, ktorý mu bol vzorom a je osvedčená na živote mnohých kňazov a veriacich, ktorí v čase prenasledovania ostali verní Svätému Otcovi a svojej Cirkvi, lebo boli hlboko ukotvení v Ježišovi Kristovi cez úctu k Eucharistii, ako aj k Presvätej Bohorodičke, Jeho, i našej Matke.¹²⁹ Blahoslavený biskup – mučeník Vasiľ Hopko vo svojom živote naplnil model svätosti tak ako to vyjadril aj terajší Sv. Otec František, keď na tému svätosti povedal tieto slová: „*Pripomeňme si, že svätosť je tvorená stálou otvorenosťou pre transcendenciu, ktorá sa prejavuje v modlitbe a adorácii. Svätec je človek s modliacim sa duchom, ktorý potrebuje komunikovať s Bohom... Neverím vo svätosť bez modlitby, aj keď nemusí ísť nevyhnutne o dlhé chvíle alebo intenzívne pocity.*“¹³⁰

Život biskupa Hopka bol doslova naplnený modlitbou a adoráciou. Vieme, že ťažké chvíle na samotke, kde strávil viac ako 120 dní dokázal len vďaka modlitbe. Po návrate z väzenia a internácie máme svedectvá jeho súčasníkov o tom, že neustále jeho ústa šepkali strelné modlitby. Je pre nás v tomto smere veľkou výzvou a príkladom pre naše osobné smerovanie k Bohu a svätosti.

Modlitba: Nebeský Otče, zdroj nekonečnej lásky, Ty si vložil do srdca blaženého biskupa – mučeníka Vasiľa neochvejnú nádej v Teba, ako svetlo pre Cirkev, ktorá v čase skúšky tak veľmi potrebovala. V utrpení a prenasledovaní za vernosť Svätému Otcovi stal sa pevným pilierom svojej Cirkvi a nasledovníkom svojho „brata“ biskupa Pavla. Jeho pokora, jednoduchosť, poslušnosť a láska k Tebe v Eucharistii je výzvou pre každého z nás aj v dnešných časoch.¹³¹

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

AGABÚ v Prešove, bez. sign. *Vlastný životopis napísaný biskupom Hopkom 3. apríla 1945.*

BABJAK, J. SJ.: Čo nám chce Cirkev povedať cez blahoslavených a svätých. In : ŠTURÁK, P. (ed.): *Blahoslavený biskup Vasiľ Hopko (1904–1976)*. Zborník prednášok z vedeckej konferencie. Prešov : PETRA, 2004, s. 17–21. ISBN 80-89007-48-1.

BOHÁČ, V.: *Blahoslavený Vasiľ Hopko a svätá božská liturgia*. Nyíregyháza : Szent Atanáz Gorogkatolikus Hittudomány Foiskola, 2012. ISBN 978-615-5073-02-1

¹²⁹ Porov. ŠTURÁK, P.: Spiritualita blahoslaveného biskupa – mučeníka Pavla Petra Gojdiča OSBM ako prameň pre objavovanie duchovného dedičstva Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. In: TIRPÁK, P. (ed.): *Objavenie duchovného dedičstva a viery v slove i obraze*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta PU v Prešove, 2018, s. 111.

¹³⁰ MOJZEŠ, M.: *Svätosť ako prameň spirituality*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2019, s. 74.

¹³¹ GAVALA, M.: *Blahoslavený Vasiľ Hopko*. Michalovce: BYZANT Košice, s.r.o. Vydavateľstvo Spolku sv. Cyrila a Metoda Michalovce, 2017, s. 36.

- BUJDA, S. ml.: *Náš zlatý muž. Rozhovor s o. Františkom Dancákom o bl. hieromučeníkovi Vasilovi Hopkovi*. Užhorod : RIK-U. 2017. ISBN 978-617-7404-68-1.
- CORANIČ, J.: *A concise history of the Greek catholic church in Slovakia following the fall of the communist regime historical and social excursus in the years 1989–2002* [print, elektronický dokument]. : scientific letters of the University of Žilina. Roč. 19, č. 1. Žilina, (2017), s. 98 –105. 1335-4205. ISSN 2585-7878.
- DANČÁK, F.: *Aby všetci boli jedno*. Prešov : Petra, n. o., 2007. ISBN 978-70-89007-98-1.
- DANČÁK, F.: *Da vsi jedino budut. Aby všetci jedno boli*. Prešov : PETRA , 2002. ISBN 8089007-23-6.
- GAVALA, M.: *Blahoslavený Vasil Hopko*. Michalovce : BYZANT Košice, s.r.o. Vydavateľstvo Spolku sv. Cyrila a Metoda Michalovce, 2017. ISBN978-80-85582-74-4.
- HOPKO, V.: *Grekokatolíčeskaja cerkov 1646–1946*. Publikácia vydaná z príležitosti 300. výročia Užhorodskej únie. Prešov, 1946.
- HOPKO, V.: *Kristus v nás. Rozjímania o Eucharistii*. Prešov : Petra, n. o., 2005. ISBN8089007-56-2.
- HROMNÍK, M.: *Blahoslavený Vasil Hopko*. Trnava : Knižnica Posla, 2023. ISBN 80-7241-4255.
- KRAJŇÁK, P. ml. (ed.): *Jepiskop Vasilij vo fotografiách. Fotografie a korešpondencia biskupa Vasilja Hopka a kňaza Vojtech Molčana*. Prešov – Solivar : Adin, s.r.o. Prešov, 2019. ISBN978-80-89957-17-7.
- KUHARIČ, F.: *Kráčajme v pravde*. Trnava : Dobrá kniha, 1996.
- Lukáčová, Jana [Autor, 45%] ; Šturák, Peter [Autor, 45%] ; Weis, Martin [Autor, 10%]. – [recenzované]. – DOI 10.15503/jecs2022.2.631.644. – WOS CC In: *Journal of education culture and society* [elektronický dokument] . – Vroclav (Poľsko) : Fundacja Pro Scientia Publica. – ISSN 2081-1640. – Roč. 13, č. 2 (2022), s. 631-644. [online]Sile:///C:/Users/Peter%20Sturak/Downloads/JECS_2_2022_631_644.pdf
- Lukáčová, Jana [Autor, 45%] ; Šturák, Peter [Autor, 45%] ; Weis, Martin [Autor, 10%]. – [recenzované]. – DOI 10.15503/jecs2022.2.631.644. – WOS CC In: *Journal of education culture and society* [elektronický dokument] . – Vroclav (Poľsko) : Fundacja Pro Scientia Publica. – ISSN 2081-1640. – Roč. 13, č. 2 (2022), s. 631-644.
- MOJZEŠ, M.: *Svätosť ako prameň spirituality*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2019. ISBN 978-80-555-2380-4.
- PEKAR, A. OSBM.: *Historic Background of the Eparchy of Prjashev*. Pittsburgh : Byzantine Seminary Press, 1968.
- PETRÍK, L.: *Očami hovorcu : Päť rokov biskupskej služby vladyku Jána Babjaka SJ*, 1. diel. Prešov : Petra, n.o., 2008. ISBN 978-80-8099-025-1.

- PETRÍK, L.: *Očami hovorca : Päť rokov biskupskej služby vладыku Jána. Babjaka SJ. 2. diel. Prešov: Petra, 2008. ISBN 978-80-8099-026.*
- SLODIČKA, A.: Dogmatický aspekt teologického myslenia hieromučeníka Vasiľa Hopka. In : BOHÁČ, V. (ed.): In : *Reflexia jednoty v diele a pôsobení blahoslaveného biskupa Vasiľa Hopka (1904–1976) v kontexte eurointegračného procesu. Zborník prednášok z vedeckej konferencie uskutočnenej 2. decembra 2008. Prešov : Prešovská univerzita, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2008, s. 278–291. ISBN 978-80-8068-915-5.*
- SZÉKELY, G. – MESÁROŠ, A.: *Gréckokatolíci na Slovensku. Košice : Slovo, 1997. ISBN 8085291-35-5.*
- ŠTURÁK, P.: Spiritualita blahoslaveného biskupa – mučeníka Pavla Petra Gojdiča OSBM ako prameň pre objavovanie duchovného dedičstva Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. In : TIRPÁK, P. (ed.): *Objavenie duchovného dedičstva a viery v slove i obraze. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta PU v Prešove, 2018. ISBN 978-80-555-2028-5.*
- WEIS, M.: Sociální citění Božího Služebníka Josef Hloucha. In : *Theologos 1/2022. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, roč. XXIV., 2022, s. 147 – 155. ISSN 1335-5570 (print). ISSN 2644-5700 (online)*

DAR POVOLANIA KU KŇAZSTVU

RATIO FUNDAMENTALIS INSTITUTIONIS

SACERDOTALIS

KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV

ÚVOD

1. Potreba nového *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*

Dar povolania ku kňazstvu, vložený Bohom do srdca niektorých mužov, zaväzuje Cirkev, aby im predložila seriózný formačný postup; ako pripomenul pápež František vo svojom príhovore Plenárnemu zhromaždeniu Kongregácie pre klerikov (3. októbra 2014), „ide o uchovanie a napomáhanie rastu povolaní, aby priniesli zrelé ovocie. Povolania sú ‚hrubý diamant‘, ktorý treba starostlivo opracovať, s rešpektom voči svedomiu osôb a s trpezlivosťou, aby zažiarili uprostred Božieho ľudu.“¹³²

Prešlo už tridsať rokov odvtedy, čo 19. marca 1985 Kongregácia pre katolícku výchovu, v tom čase kompetentná pre danú matériu, upravila *Ratio fundamentalis*

¹³² Pápež František, *Príhovor Plenárnemu zasadaniu Kongregácie pre klerikov* (3. októbra 2014); *L'Osservatore Romano*, 226 (4. októbra 2014), 8.

institutionis sacerdotalis, promulgované 6. januára 1970,¹³³ integrujúc predovšetkým poznámkový aparát, vo svetle promulgovania *Kódexu kanonického práva* (25. januára 1983).

Odvtedy pribudlo množstvo príspevkov k téme formácie budúcich kňazov, tak zo strany univerzálnej Cirkvi, ako aj zo strany biskupských konferencií a jednotlivých miestnych cirkví.

Predovšetkým treba pripomenúť magistérium pápežov, ktorí v tomto období viedli Cirkev: sv. Ján Pavol II., ktorému vďačíme za podstatnú posynodálnu apoštolskú exhortáciu *Pastores dabo vobis* (25. marca 1992), Benedikt XVI., autor apoštolského listu vo forme motu proprio *Ministorum institutio* (16. januára 2013) a František, z ktorého podnetu a podľa jeho pokynov sa zrodil tento dokument.

V *Pastores dabo vobis* je osobitným spôsobom, explicitne predstavená integrálna vízia formácie budúcich klerikov, ktorá si rovnomerne všima štyri rozmery týkajúce sa osoby seminaristu: ľudský, intelektuálny, duchovný a pastoračný. Zámerom *Ministorum institutio* bolo zdôrazniť, ako formácia seminaristov prirodzene pokračuje permanentnou formáciou kňazov a tvorí s ňou jednotnú skutočnosť; preto sa Benedikt XVI. rozhodol týmto dokumentom zveriť Kongregácii pre klerikov, v tom čase už kompetentnej v oblasti permanentnej formácie, aj zodpovednosť za počiatočnú formáciu v seminári, revidujúc články apoštolskej konštitúcie *Pastor bonus* (28. júna 1988) venované tejto téme a preložiť úrad pre semináre na Kongregáciu pre klerikov. V priebehu svojho pontifikátu pápež František ponúkol bohaté magistérium a trvalý osobný príklad pre službu a život kňazov, povzbudzujúc a sledujúc práce, ktoré viedli k tomuto dokumentu.

Nechýbali v týchto rokoch ani dokumenty týkajúce sa jednotlivých aspektov formácie budúcich klerikov pripravené dikastériami rímskej kúrie: Kongregáciou pre katolícku výchovu a Kongregáciou pre Boží kult a disciplínu sviatostí, ako aj Kongregáciou pre klerikov – popri rôznych národných *ratio*, z ktorých mnohé sa vzali do úvahy počas prác na tomto dokumente.¹³⁴

2. Prípravné práce

Prvý náčrt tohto *Ratio fundamentalis* vypracovala Kongregácia pre klerikov na jar roku 2014 a poslala viacerým odborníkom – predovšetkým členom dikastéria – v perspektíve blížiaceho sa plenárneho zhromaždenia, ktoré nasledovalo 1. – 3. októbra 2014. Na tomto zhromaždení text komentovali a prediskutovali kardináli a biskupi,

¹³³ Porov. Kongregácia pre katolícku výchovu, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (6. januára 1970): AAS 62 (1970), 321 – 384.

¹³⁴ Tieto dokumenty budú detailne spomenuté a bude im špecificky venovaná pozornosť v priebehu textu.

členovia kongregácie, ako aj pozvaní experti, ktorí ponúkli kongregácii osnovy a návrhy na pokračovanie prác.

Tento materiál poslužil na redigovanie rozšíreného textu, obohateného o podnety prijaté z niektorých dikastérií rímskej kúrie, ktorých kompetencie sa táto téma týka (Kongregácia pre evanjelizáciu národov, Kongregácia pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života a Kongregácia pre východné cirkvi) alebo s ňou majú nazhromaždenú skúsenosť z minulosti (Kongregácia pre katolícku výchovu).

V priebehu roku 2015 bol text poslaný početným biskupským konferenciám a apoštolským nunciatúram, aby bolo možné získať ich názor – a kvôli rozšíreniu okruhu konzultácie a reflexie aj do krajín, v ktorých *Ratio fundamentalis* má byť aplikované, v duchu tej synodality, ktorú tak často pripomína pápež František.

V dňoch 19. a 20. novembra 2015 Kongregácia pre klerikov tiež usporiadala medzinárodné sympóziu venované 50. výročiu koncilových dokumentov *Optatam totius* a *Presbyterorum ordinis*, počas ktorého kardináli, biskupi, profesori, formátori a odborníci mohli poskytnúť svoj hodnotný príspevok k uvažovaniu nad témou formácie kandidátov na posvätný stav.

Kongregácia pre klerikov, vezmúc do náležitej úvahy príspevky, ktoré k danej záležitosti prijala, zostavila definitívny náčrt, ktorý najskôr preskúmali niektorí konzultori a následne ho predstavila niektorým dikastériám rímskej kúrie (Štátny sekretariát, Kongregácia pre náuku viery, Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí, Kongregácia pre biskupov, Kongregácia pre evanjelizáciu národov, Kongregácia pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života, Kongregácia pre katolícku výchovu, Kongregácia pre kauzy svätých, Kongregácia pre východné cirkvi, Pápežská rada pre výklad legislatívnych textov) v duchu spoločnej zodpovednosti a spolupráce, ktorý pripomína *Pastor bonus*, článok 17.

Na záver tejto konzultácie a vo svetle prijatých podnetov bol vypracovaný definitívny text na predloženie Svätému Otcovi na schválenie, v zmysle *Pastor bonus*, článku 18.

3. Charakteristiky a základné obsahy

Postup formácie kňazov, počínajúc rokmi seminára, je opísaný v tomto *Ratio fundamentalis*, založený na štyroch charakteristikách formácie, ktorá je tu prezentovaná ako jednotná, integrálna, komunitná a misionárska.

Formácia kňazov je sledovaním jednotného „postupu učeníka“, ktorý začína krstom, zdokonaľuje sa ďalšími sviatosťami kresťanskej iniciácie, je prijatý ako centrum vlastného života v okamihu vstupu do seminára a pokračuje počas celej existencie.

Formácia – počiatková i permanentná – musí sa chápať v jednej integrálnej vízii, ktorá berie do úvahy štyri rozmery predstavené v *Pastores dabo vobis*; tie spoluvytvárajú a usporadúvajú identitu seminaristu a kňaza, a robia ho schopným

toho „sebaradovania Cirkvi“, ktoré je obsahom pastoračnej lásky. Je potrebné, aby sa celý proces formácie neidentifikoval len s jedným aspektom, na úkor ďalších, ale aby bol vždy integrálnym postupom učeníka povolaneho ku kňazstvu.

Takáto formácia má od svojho počiatku eminentne komunitný charakter; povolanie ku kňazstvu je vskutku dar, ktorý Boh dáva Cirkvi a svetu; cesta posvätenia seba a druhých, ktorou nemožno kráčať individualistickým spôsobom, ale vždy majúci na zreteli konkrétnu časť Božieho ľudu. Takéto povolanie sa objavuje a prijíma v rámci spoločenstva, formuje sa v seminári, v kontexte výchovného spoločenstva, do ktorého patria rozličné súčasti Božieho ľudu, aby seminaristu vysviackou priviedla k tomu, že sa stane súčasťou „rodiny“ kňazstva, na službu konkrétnej komunity. Aj vzhľadom na kňazov-formátorov, toto *ratio fundamentalis* chce zdôrazniť, že z hľadiska účinnosti svojho pôsobenia musia sa pokladať za skutočnú formačnú komunitu a konať ako takáto komunita, ktorá zdieľa spoločnú zodpovednosť, rešpektujúc kompetencie a úlohy zverené každému jednotlivcovi.

Keďže učeník-kňaz vychádza z kresťanskej komunity a do nej sa vracia, aby jej slúžil a viedol ju ako pastier, formáciu možno prirodzene charakterizovať v misionárskom zmysle, keďže má za cieľ účasť na jedinečnej misii zverenej Kristom jeho Cirkvi, teda na evanjelizácii, vo všetkých jej formách.

Stojí za tým myšlienka, že semináre by mali formovať učeníkov-misionárov „zamilovaných“ do svojho Majstra; pastierov „páchnucich po ovciach“, ktorí žijú medzi nimi, aby im slúžili a prinášali Božie milosrdenstvo. Preto je nevyhnutné, aby sa každý kňaz vždy cítil ako učeník na ceste, ktorý neustále potrebuje integrálnu formáciu, chápanú ako trvalé prispôsobovanie sa Kristovi.

V rámci tejto jednotnej formácie, integrálnej a postupnej, sa rozlišuje počiatková a permanentná fáza. V tomto *ratio fundamentalis* je počiatková fáza rozčlenená do niekoľkých etáp: etapa propedeutická, etapa filozofických štúdií – alebo učenícka, etapa teologických štúdií – alebo konfiguračná, etapa pastoračná – alebo syntézy povolania.

Predložený v daných termínoch, formačný postup predstavuje určité posuny oproti *ratio fundamentalis* z roku 1970. Po skúšobnej a overovacej fáze, iniciovanej Synodou biskupov v roku 1990 (VIII. generálne zhromaždenie), „propedeutická etapa“, so špecifickou identitou a formačnou osnovou, sa prezentuje ako nevyhnutná a povinná.

Ohľadom „učeníckej“ a „konfiguračnej“ etapy možno povedať, že takéto pomenovania sprevádzajú tie zvyčajné, teda „fázu filozofických štúdií“ a „fázu teologických štúdií“, ktoré sú rozložené do šiestich rokov.¹³⁵ Chce sa okrem iného zdôrazniť, že intelektuálna oblasť, so štúdiom filozofie a teológie, nie je jediná, ktorú treba brať do úvahy vzhľadom na hodnotenie napredovania seminaristu v každej

¹³⁵ Porov. CIC, kán. 250.

etape a vzhľadom na dosiahnuté pokroky. Komplexné rozlišovanie formátorov – týkajúce sa všetkých oblastí formácie – umožní prechod do nasledujúcej etapy len tým seminaristom, ktorí okrem zloženia určených skúšok dosiahli aj stupeň ľudskej zrelosti a zrelosti povolania, ktorý sa v danej fáze vyžaduje.

Napokon „pastoračná etapa“ alebo „etapa syntézy povolania“ prikladá osobitnú dôležitosť času, ktorý prebieha medzi ukončením formácie v seminári a kňazskou vysviackou – s cieľom napomôcť, aby sa v kandidátovi utvorilo adekvátne vedomie v perspektíve tejto vysviacky.

Učénictvo a prispôsobovanie sa Kristovi (doslovne „nakonfigurovanie sa“ na Krista, pozn. prekl.), samozrejme, sprevádzajú celý život; to, čo pomenovania „etapa učénictva“ a „konfiguračná etapa“ chcú navrhnuť je, aby sa osobitná pozornosť venovala dvom momentom počiatkovej formácie – tomu, aby si kandidáti uvedomili, že sú učeníci a nevyhnutnosti chápať povolanie do služby a životu kňaza ako neustále prispôsobovanie sa Kristovi.

Čo sa týka permanentnej formácie, vzhľadom na jej povahu ju nemožno schematizovať do vopred definovaných „etáp»; preto boli len naznačené situácie a nástroje, ktoré môžu kňazom a zodpovedným za permanentnú formáciu poslúžiť pre život a pre navrhovanie konkrétnych iniciatív.

V rámci tohto *ratio fundamentalis*, ako to už bolo aj v roku 1970, sa nachádza aj *Ordo studiorum*, obsahujúce zoznam stanovených materií, ktoré majú byť súčasťou študijného kurzu seminaristov – v jeho rôznych fázach v rámci širšej intelektuálnej formácie. Má byť integrálne aplikovaný v seminároch a formačných domoch, ktoré organizujú študijné kurzy pre šesťročnú filozofickú a teologickú formáciu – samozrejme, okrem kurzov propedeutickej fázy a tých, ktoré sa týkajú matérie ministérií.

V texte tohto *ratio fundamentalis* sú prezentované inštrukcie rozličných typov – teologické, duchovné, pedagogické, kánonické – a vlastné normy, ktoré nanovo predkladajú normy *Kódexu kánonického práva* a presnejšie určujú spôsoby, ktoré treba zachovať pri ich aplikácii.¹³⁶ Inštrukcie a normy nie sú v dokumente prísne oddelené, i keď je tu jasne vyjadrená príkazová alebo orientačná hodnota každého kroku; boli však skôr integrované, s cieľom ponúknuť text obohatený rozličnými prínosmi a príspevkami.

¹³⁶ Porov. *tamže*, kán. 31, § 1.

I. VŠEOBECNÉ NORMY

a) Oblasť aplikácie

1. Toto *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*¹³⁷ sa aplikuje integrálne v krajinách, ktoré patria do kompetencie Kongregácie pre klerikov. Avšak vezmúc do úvahy koncilový dokument *Ad gentes*, č. 16 a článok 88, § 2 apoštolskej konštitúcie *Pastor bonus*, aplikuje sa čiastočne aj na oblasti v kompetencii Kongregácie pre evanjelizáciu národov; toto dikastérium má síce úlohu „formovať sekulárny klérus“ podľa vlastných usmernení a noriem, ale toto *ratio* je vo vzťahu k „Všeobecnému študijnému plánu“ normatívne aj pre oblasti spadajúce do kompetencie Kongregácie pre evanjelizáciu národov. Okrem toho s normami *ratio fundamentalis* musia byť v zhode, s náležitými úpravami, aj ostatné *rátiá* inštitútov zasväteného života a spoločností apoštolského života¹³⁸, ktoré závisia od Kongregácie pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života, a od Kongregácie pre evanjelizáciu národov, ako aj Pápežskej komisie *Ecclesia Dei*, čo sa týka tých „členov, ktorí sa pripravujú na prijatie posvätných rádov“,¹³⁹ ako aj *ratio* klerických asociácií, ktorým bolo priznané právo inkardinovať klerikov, taktiež *ratio* osobných prelatur, vojenských ordinariátov a personálnych ordinariátov.¹⁴⁰ Preto keď sa hovorí o kompetenciách ordinára, týkajú sa aj vyšších predstavených inštitútov zasväteného života a klerických spoločností apoštolského života pápežského práva, ak z kontextu nevyplýva, že ide výlučne o diecézneho biskupa.

Na základe článkov 56 a 58, § 2 apoštolskej konštitúcie *Pastor bonus*, sa toto *ratio fundamentalis* nevzťahuje na východné katolícke cirkvi, ktoré podliehajú kompetencii Kongregácie pre východné cirkvi a ktoré v danej materii musia pripraviť vlastné normy, vychádzajúc z vlastného liturgického, teologického, duchovného a disciplinárneho dedičstva.

Treba okrem toho upresniť, že toto *ratio* sa integrálne aplikuje vo formačných domoch hnutí a nových cirkevných spoločenstiev, spolu s *ratio nationalis*, ktorú vypracúva biskupská konferencia tej krajiny, v ktorej sa nachádza daný inštitút, pod autoritou diecézneho biskupa. Čo sa týka akademických štúdií filozofie a teológie, takto definovateľných na základe kánonickej legislatívy, cirkevnej a/alebo civilnej, ako aj cirkevných fakúlt, tam je, naopak, kompetentná Kongregácia pre katolícku

¹³⁷ Dokument je exekutívnym všeobecným dekrétom, ex kán. 31, § 1, *CIC* – v aplikácii kódexových noriem týkajúcich sa formácie – ktorý nahrádza *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* z 6. januára 1970, revidovaný novou edíciou z 19. marca 1985; porov. Druhý vatikánsky koncil, dekrét o kňazskej formácii *Optatam totius* (28. októbra 1965), č. 1: AAS 58 (1966), 713.

¹³⁸ Porov. Ján Pavol II., Apoštolská konštitúcia *Pastor bonus* (28. júna 1988), čl. 88, § 2 a 108, § 2: AAS 80 (1988), 882 a 887.

¹³⁹ *CIC*, kán 659, §3.

¹⁴⁰ Porov. Benedikt XVI., Apoštolská konštitúcia *Anglicanorum coetibus* (4. novembra 2009): AAS 101 (2009), 985 – 990.

výchovu¹⁴¹, ktorej okrem toho prináleží aj starostlivosť o dohody s kompetentnými civilnými autoritami.

2. Kongregácia pre klerikov, do ktorej patrí Pápežské dielo pre kňazské povolania,¹⁴² „vyjadruje a uvádza do praxe starostlivosť Apoštolskej stolice o formáciu tých, ktorí sú povolaní k posvätnému stavu“, a zahŕňa medzi svoje inštitucionálne povinnosti aj asistovať „biskupom, aby v ich cirkvách boli s maximálnou starostlivosťou kultivované povolania k posvätnému stavu, a v seminároch“ bola ponúknutá „solídna formácia, tak ľudská, ako aj duchovná; tak doktrinálna, ako aj pastoračná“.¹⁴³

Kongregácia pre klerikov preto podporuje pastoráciu povolání, predovšetkým povolání k posvätnému stavu, a ponúka biskupom a biskupským konferenciám princípy a normy pre počiatočnú i permanentnú formáciu klerikov.

b) Vypracovanie *Ratio nationalis institutionis sacerdotalis*

3. Na základe tohto *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, každá biskupská konferencia musí zostaviť vlastný *ratio nationalis*, ktorý podľa č. 1 koncilového dekrétu *Optatam totius* a kánonu 242, § 1 *Kódexu kánonického práva*, musí byť schválený touto kongregáciou, po vhodnom vypočutí mienky Kongregácie pre katolícku výchovu v tom, čo sa týka jej kompetencie; to všetko s cieľom garantovať nevyhnutnú harmóniu a koordináciu študijného poriadku a jeho zhodnosť so študijným poriadkom rozličných krajín.

Ak by sa následne vyskytla nevyhnutnosť začleniť niektoré zmeny do predtým schváleného *ratio nationalis*, kvôli objaveniu sa nových a nečakaných situácií, bude možné upraviť text – so žiadosťou o jeho ďalšie schválenie Kongregácie pre klerikov. Na základe uvážených skúseností alebo v perspektíve uplynutia stanoveného termínu, *ratio nationalis* bude treba nanovo preskúmať kompetentným organizmom biskupskej konferencie, aby potom mohlo byť znovu predložené na schválenie týmto dikastériom. Ďalšie revízie a náležité schválenia môžu a musia byť periodicky uskutočňované a žiadané v prípade, keď sa to vidí nevyhnutné biskupskej konferencii alebo keď to z oprávneného dôvodu Kongregácia pre klerikov pokladá za vhodné.¹⁴⁴

¹⁴¹ Jednotlivé kompetencie týchto dvoch dikastérií boli stanovené Benediktom XVI. v apoštolskom liste *Ministorum institutio* (16. januára 2013), čl. 6: AAS 105 (2013), 134: „Kongregácia pre Katolícku výchovu je kompetentná v oblasti študijného poriadku akademických štúdií filozofie a teológie, pri vypočutí mienky Kongregácie pre klerikov, keď ide o záležitosti v jej kompetencii“.

¹⁴² Porov. Pius XII., *Motu proprio Cum nobis* (4. novembra 1941), č. 13: AAS 33 (1941), 479; *Ministorum institutio*, čl. 7: AAS 105 (2013), 134.

¹⁴³ *Ministorum institutio*, čl. 4 – 5: AAS 105 (2013), 133 – 134, ktorý pozmenil čl. 93, § 2 a 94 apoštolskej konštitúcie *Pastor Bonus*.

¹⁴⁴ Porov. *CIC*, kán. 242, § 1.

4. Právo a povinnosť redigovať *Ratio nationalis institutionis sacerdotalis*, ako aj – v prípade, keď si to vyžiada vhodnosť alebo užitočnosť – právo schvaľovať konkrétne skúsenosti na území biskupskej konferencie alebo v danom kraji, prináleží biskupským konferenciám, a nie jednotlivým biskupom.¹⁴⁵

Normy tohto *ratio nationalis* musia byť zachovávané vo všetkých diecéznych a interdiecéznych seminároch krajiny¹⁴⁶ a ich konkrétne aplikácie musia byť vložené do štatútu, poriadku a formačného projektu každej inštitúcie.¹⁴⁷

5. Za účelom podpory neustáleho dialógu medzi Svätou stolicou a miestnymi cirkvami, na znak blízkosti a na prijatie rady a podpory, interdiecézne semináre na základe toho, čo je stanovené v ich štatúte, budú pravidelne posielat' Kongregácii pre klerikov správu o vyvíjanej formačnej aktivite.

c) Zodpovednosť biskupských konferencií

6. Pri zachovaní autority diecézneho biskupa, *ratio nationalis* smeruje k zjednoteniu kňazskej formácie v krajine, podporujúc tak dialóg medzi biskupmi a formátormi na dobro seminaristov i samotných seminárov.¹⁴⁸

7. *Ratio nationalis* sa musí zmieniť o formačných rozmeroch, ktoré tento dokument (*ratio fundamentalis*) predvída pre kandidátov kňazstva takým spôsobom, aby sa títo kandidáti mohli integrálne formovať a byť náležite pripravení čeliť výzvam nášho času. Každé *ratio nationalis* musí tiež definovať etapy formácie a poriadok štúdií, ich ciele a ich dĺžku, pri zachovaní noriem univerzálneho práva. V edukačnej osnove zameranej na kňazstvo *ratio nationalis* musí zabezpečiť nevyhnutnú jednotnosť v rámci vlastnej krajiny, berúc tiež do úvahy eventuálnu prítomnosť kultúrnych rozdielov.

Každé *ratio nationalis* musí vnieŤ a aktualizovať do svojho kontextu to, čo predpokladá *ratio fundamentalis* – a obsahovať vždy nasledujúce časti:

a. opis, aspoň sumárny, konkrétneho sociálneho, kultúrneho a cirkevného kontextu,

v ktorom budúci kňazi majú vykonávať svoju službu;

b. syntézu eventuálnych dohôd dosiahnutých biskupskou konferenciou ohľadom organi-

zácie seminárov v danej krajine;

¹⁴⁵ Porov. *tamže*

¹⁴⁶ Porov. *tamže*, kán. 242, § 2.

¹⁴⁷ Porov. *tamže*, kán. 243.

¹⁴⁸ Porov. *tamže*, kán. 242, § 2.

- c. niekoľko poznámok k pastorácii povolání a jej nástrojom;
- d. vysvetlenie etáp formácie, kontextualizované do reality danej krajiny;
- e. opis prostriedkov, ktoré treba prijať pre starostlivosť o formačné rozmery (ľudský, duchovný, intelektuálny, pastoračný);
- f. Poriadok propedeutických, filozofických a teologických štúdií, vrátane prezentácie jednotlivých matérií – s niektorými údajmi ohľadom cieľov a obsahov, ktoré sa majú v každej z nich preberať, spolu s počtom formačných kreditov nevyhnutných pre každú disciplínu.

8. Pri vypracovaní *ratio nationalis* je nevyhnutné, aby každá biskupská konferencia vzala náležite do úvahy charakteristiky a špecifické potreby vlastného socioedukačného prostredia. Okrem toho treba napomáhať spoluprácu medzi rozličnými cirkevnými oblasťami na danom území, v snahe venovať pozornosť lokálnym skutočnostiam, aby sa zaručila čo najlepšia formačná ponuka, tak v seminároch s veľkým počtom seminaristov, ako aj v tých, ktoré sú menšie.

Na základe rozumného úsudku každej biskupskej konferencie, proces vypracovania a následných aktualizácií *ratio nationalis* by mohol obsahovať nasledujúce kroky: predovšetkým by biskupská konferencia, prostredníctvom príslušných delegátov, mohla konzultovať priamo so seminármi a – tam, kde je prítomná – aj s národnou organizáciou seminárov; biskupská konferencia by potom mohla zveriť biskupskej komisii pre klérus a pre semináre vypracovanie základného textu; napokon v znamení kolegiality a v duchu spolupráce musí tá istá biskupská konferencia pristúpiť k záverečnému spísaniu textu.

d) Národné a kontinentálne organizácie seminárov

9. Tam, kde to okolnosti umožňujú alebo kde takéto skúsenosti už prebiehajú, sa odporúča založiť naddiecízne organizácie seminárov. Takéto organizmy môžu predstavovať účinnú pomoc – ako poradné prostriedky komunikácie a spolupráce medzi formátormi, ktorí pracujú v rozličných inštitútoch – napomáhajúc analýze a jednotnejšiemu rozvoju edukačných a didaktických skúseností na regionálnej úrovni, alebo intenzívnejšej výmene a konfrontácii na medzinárodnej úrovni.

Za členov takýchto organizmov treba povolať formátorov rozličných inštitútov. Bude dôležité, aby tieto organizácie pôsobili pod vedením komisie biskupskej konferencie pre klérus a semináre. V každom prípade, v duchu cirkevného spoločenstva, prináleží Kongregácii pre klerikov vytvárať eventuálne organizácie na univerzálnej úrovni, zatiaľ čo biskupským konferenciám alebo ich rozličným organizáciám (napr. Consejo Episcopal Latinoamericano [CELAM], Consilium Conferentiarium Episcoporum Europae [CCEE], Federation of Asian Bishop's

Conferences [FABC], atď.), po konzultovaní s týmto dikastériom, prináleží zriaďovať organizácie pôsobiace v rámci ich územia a kontinentálne organizácie – schvaľujú ich štatúty, s rešpektom voči kompetenciám jednotlivých diecéznych biskupov a biskupských konferencií.

Ako sa to už deje v niektorých oblastiach, môže byť veľmi užitočné, keď takéto organizácie, v oblasti svojej kompetencie, podporujú kurzy pre formátorov a študijné aktivity týkajúce sa tém spojených s povolaním a kňazskou formáciou, s cieľom ponúknuť ich výsledky biskupským konferenciám, ktoré majú záujem¹⁴⁹.

e) Formačný projekt každého seminára

10. Diecézny biskup (alebo zainteresovaní biskupi v prípade interdiecézneho seminára), podporovaný spoločenstvom formátorov v seminári, má za úlohu vypracovať projekt „integrálnej formácie“, nazývaný aj formačný itinerár, a podporovať jeho efektívne aplikovanie¹⁵⁰ s ohľadom na rozličné etapy a pedagogický postup, ktorý je v ňom navrhnutý. S odvolaním sa na *ratio fundamentalis* takýto projekt má za cieľ uspôsobiť normatívu *ratio nationalis* a pedagogickú víziu, ktorá za ňou stojí, podľa skutočností a potrieb partikulárnej cirkvi, berúc do úvahy kultúrny pôvod seminaristov, diecéznu pastoračiu a jej „formačnú tradíciu“.

II. KŇAZSKÉ POVOLANIA

a) Všeobecné princípy

11. Cirkevné povolania sú prejavom nesmiernych bohatstiev Krista (porov. *Ef* 3, 8), a preto musia byť vo veľkej úcte, pestované so všetkou starostlivosťou a snahou, aby mohli rozkvitnúť i dozrieť. Medzi početnými povolaniami, neustále vzbudzovanými Duchom Svätým v Božom ľude, povolanie k služobnému kňazstvu volá „mať účasť na Kristovom hierarchickom kňazstve“¹⁵¹ a k zjednoteniu s ním, aby kňazi „živilí Cirkev Božím slovom a Božou milosťou“.¹⁵² Toto povolanie sa prejavuje v rozličných okolnostiach, vo vzťahu k rozličným obdobiam ľudského života: u adolescentov, v dospelom veku a – ako potvrdzuje neustála skúsenosť Cirkvi, aj u detí.

12. Povolanie k služobnému kňazstvu sa začleňuje do širšej oblasti kresťanského krstného povolania, prostredníctvom ktorého Boží ľud, ktorý Kristus „ustanovil ako

¹⁴⁹ Porov. *Optatam totius*, č. 5: AAS 58 (1966), 716 – 717.

¹⁵⁰ Porov. Kongregácia pre biskupov, Direktórium pre pastoračnú službu biskupov *Apostolorum successores* (22.

februára 2004), č. 90: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2006), 1768 – 1769.

¹⁵¹ *Optatam totius*, č. 2: AAS 58 (1966), 714 – 715.

¹⁵² Druhý vatikánsky koncil, Dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium* (21. novembra 1964), č. 11: AAS 57 (1965), 15.

spoločenstvo života, lásky a pravdy, a prijal ho tiež za nástroj vykúpenia všetkých, [je poslaný] do celého sveta ako svetlo sveta a soľ zeme (porov. *Mt* 5,13-16).¹⁵³

13. Misiou Cirkvi je „starať sa o vznik, rozoznávanie a sprevádzanie povolania, a to najmä kňazského“.¹⁵⁴ Prijímajúc hlas Krista, ktorý pozýva všetkých modliť sa k Pánovi, aby poslal robotníkov na svoju žatvu (porov. *Mt* 9, 38 a *Lk* 10, 2), Cirkev venuje osobitnú pozornosť povolaniam k zasvätenému životu a ku kňazstvu. Preto je nevyhnutné, aby v jednotlivých diecézach, regiónoch a krajinách boli zriadené a podporované centrá pre povolania,¹⁵⁵ ktoré v spolupráci s Pápežským dielom pre kňazské povolania sú povolané napomáhať a orientovať celú pastoračiu povolania,¹⁵⁶ poskytujúc nevyhnutné prostriedky¹⁵⁷. Biskupi, ako prví zodpovední za povolania ku kňazstvu, napomáhajú aktívnu spoluprácu medzi kňazmi, zasvätenými a laikmi (predovšetkým rodičmi a vychovávateľmi) a tiež so skupinami, hnutiami a združeniami laických veriacich, v rámci organického spoločného pastoračného plánu.¹⁵⁸

14. Je nevyhnutné podporovať iniciatívy, ktoré by mohli byť užitočné na získanie nových povolaní od Boha: predovšetkým modlitbu, osobnú i komunitnú. Niektoré okamihy liturgického roku sa javia osobitne vhodné na tento účel, a cirkevnej autorite prináleží stanoviť dátum niektorých obzvlášť významných slávení. Najvyšší veľkňaz dávnejšie stanovil každoročné slávenie Svetového dňa modlitieb za povolania na Štvrtú veľkonočnú nedeľu, nazývanú Nedeľou Dobrého pastiera. Okrem toho je

¹⁵³ *Tamže*, č. 9: AAS 57 (1965), 13.

¹⁵⁴ Ján Pavol II., Posynodálna apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis*, č. 34: AAS 84 (1992), 713.

¹⁵⁵ Porov. Kongregácia pre katolícku výchovu – Pápežské dielo pre kňazské povolania, *Pastoračné smernice na podporu povolaní ku kňazskej službe* (25. marca 2012), č. 13.

¹⁵⁶ Porov. Pápežské dielo pre kňazské povolania, *Rozvoj pastoračie povolaní v miestnych cirkvách* (6. januára 1992); *Pastoračné smernice na podporu povolaní ku kňazskej službe*.

¹⁵⁷ Porov. *Optatam totius*, č. 2: AAS 58 (1966), 714 – 715; Druhý vatikánsky koncil, Dekrét o službe a živote kňazov *Presbyterorum ordinis* (7. decembra 1965), č. 11: AAS 58 (1966), 1008 – 1009; Dekrét o obnove rehoľného života *Perfectae caritatis* (28. októbra 1965), č. 24: AAS 58 (1966), 711 – 712; Dekrét o pastoračnom poslaní biskupov v Cirkvi *Christus Dominus* (28. októbra 1965), č. 15: AAS 58 (1966), 679 – 680; Dekrét o misijnej činnosti Cirkvi *Ad gentes* (7. decembra 1965), č. 16 a 39: AAS 58 (1966), 966 – 967 a 986 – 987.

¹⁵⁸ Porov. *CIC*, kán 233, § 1; *Optatam totius*, č. 2. AAS 58 (1966), 714 – 715; *Presbyterorum ordinis*, č. 11: AAS 58 (1966), 1008 – 1009; *Lumen gentium*, č. 11: AAS 57 (1965), 15-16; *Christus Dominus*, č. 15: AAS 58 (1966), 679– 680; *Ad gentes*, č. 39: AAS 58 (1966), 986-987; *Perfectae caritatis*, č. 24: AAS 58 (1966), 711 – 712; Druhý vatikánsky koncil, Pastoraľna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete *Gaudium et spes* (7. decembra 1965), č. 52: AAS 58 (1966), 1073 – 1074; Dekrét o apoštoláte laikov *Apostolicam actuositatem* (18. novembra 1965), č. 11: AAS 58 (1966), 847 – 849; Pius XII., Exhortácia pre klérus v katolíckom svete o svätosti kňazského života *Menti nostrae* (23. septembra 1950), kap. III: AAS 42 (1950), 683.

vhodné podporovať aktivity zamerané na vzbudenie takého duchovného ovzdušia, ktoré pripravuje na rozlišovanie a prijatie kňazského povolania.¹⁵⁹

V tomto zmysle má pastorácia povolání ako svojich adresátov mužov rozličných vekových skupín, i keď v súčasnosti, vzhľadom na rastúci počet kandidátov v dospelom veku, ktorí už majú za sebou jednu alebo viacero pracovných skúseností,¹⁶⁰ sa pociťuje nevyhnutnosť venovať osobitnú pozornosť práve tejto vekovej skupine.

¹⁵⁹ František, Apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium* (24. novembra 2013), č. 107: AAS 105 (2013), 1065 – 1065: „Kde je život, zápal a chuť ohlasovať Krista druhým, tam sa objavia aj pravé povolania. Ešte aj vo farnostiach, kde kňazi nie sú príliš aktívni a plní radosti, bratský a horlivý život spoločenstva dokáže v ľuďoch vzbudiť túžbu naplno sa zasvätiť Bohu i evanjelizácii; predovšetkým vtedy, keď sa tieto živé spoločenstvá intenzívne modlia za povolania a majú odvahu ponúknuť svojim mladým cestu osobitného zasvätenia“.

¹⁶⁰ Porov. CIC, kán. 233, § 2; 385; *Menti nostrae*, kap. III: AAS 42 (1950), 684; *Apostolorum successores*, č. 87: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2006), 1773; Kongregácia pre katolícku výchovu, Okružný list *Vocationes adultorum*, predsedom biskupských konferencií o starostlivosti a formácii dospelých povolání (14. júla 1976): *Enchiridion Vaticanum* 5 (2000), 2097 – 2108.

15. S veľkorysťou a cirkevným duchom treba podporovať nielen povolania k službe vo vlastnej diecéze a vlastnej krajine, ale aj tie, ktoré sú pre dobro iných miestnych cirkví, podľa potrieb univerzálnej Cirkvi, podporujúc Božiu činnosť, ktorá slobodne volá jedných k služobnému kňazstvu v niektorej miestnej cirkvi, iných k službe v inštitúte zasväteného života alebo v spoločnosti apoštolského života a zasa iných k *missio ad gentes*. Je teda mimoriadne žiaduce, aby v každej diecéze bolo jedno jediné centrum pre pastoráciu povolání, ako vyjadrenie spolupráce a jednoty medzi diecéznym klérom, a klérom, ktorý patrí do iných kánonicky uznaných cirkevných oblastí.¹⁶¹

b) Malé semináre a iné formy sprevádzania adolescentov

16. Pastorácia povolání sa zameriava na rozpoznávanie a sprevádzanie odpovede poskytnutej na vnútorné povolanie od Pána. Tento proces musí napomáhať rastu ľudských a duchovných kvalít danej osoby a overiť autenticitu jej motívácií. Z týchto dôvodov, v každej partikulárnej cirkvi, v závislosti od okolností, vlastných prostriedkov a získaných skúseností, je vhodné podporovať inštitúcie schopné napomáhať a rozlišovať povolania k služobnému kňazstvu, berúc do úvahy vek a konkrétne podmienky tých, ktorí sa v nich majú formovať.

17. *Malý seminár*.¹⁶² *Kódex kánonického práva* predpisuje: „Tam, kde existujú malé semináre a iné inštitúcie tohto druhu, majú sa zachovať a podporovať; v nich sa má na rozvíjanie povolania zabezpečiť, aby sa osobitná náboženská formácia poskytovala spolu s humanitným a vedeckým formovaním; ba kde to diecézny biskup považuje za osožné, má sa postarať o zriadenie malého seminára alebo podobnej inštitúcie“.¹⁶³

18. Účelom malého seminára je pomáhať ľudskému a kresťanskému dozrievaniu adolescentov,¹⁶⁴ ktorí sa javia, že v sebe majú zárodoky povolania ku služobnému kňazstvu, s cieľom rozvíjať, v zhode s ich vekom, tú vnútornú slobodu, ktorá ich robí schopnými zhodnúť sa s Božím plánom pre ich život.

Tam, kde táto služba nie je poskytovaná v inštitucionálnej forme malého seminára, každá miestna cirkev si má osvojiť dôležitú úlohu zabezpečiť sprevádzanie

¹⁶¹ Porov. *Optatam totius*, č. 2: AAS 58 (1966), 714 – 715; *Presbyterorum ordinis*, č. 10 – 11: AAS 58 (1966), 1007 – 1010; *Apostolorum successores*, č. 91: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2006), 1787 – 1789.

¹⁶² Porov. *Optatam totius*, č. 3: AAS 58 (1966), 715 – 716; *Pastores dabo vobis*, č. 63: AAS 84 (1992), 768 – 769.

¹⁶³ CIC, kán. 234, § 1; porov. tiež *Apostolorum successores*, č. 86: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2006), 1770 – 1772.

¹⁶⁴ Porov. *Apostolorum successores*, č. 86.

dospievajúcich, podporujúc nové prístupy a overujúc kreatívne pastoračné formy, s cieľom napomôcť a usmerniť ich ľudský a duchovný rast. Možno spomenúť, medzi inými možnosťami, *skupiny povolania* určené pre adolescentov, *komunity prijatia povolania*, *katolícke kolégiá* a ďalšie mládežnícke organizácie.¹⁶⁵

19. V malých seminároch bude potrebné prihliadať na niektoré kvality chlapca, ako aj na špecifické „indície povolania». Konkrétne na hodnotenie môžu mať veľký význam isté predchádzajúce skúsenosti, určujúce pre život viery chlapcov; napríklad duchovné puto s nejakým kňazom, časté prijímanie sviatostí, východisková prax modlitby, skúsenosť s cirkvou prežitá vo farnosti, alebo v skupinách, hnutiach a združeníach, účasť na aktivitách pre napomáhanie povolania podporovaných diecézou, prijatie nejakého záväzku služby v oblasti života cirkvi, do ktorej patrí. Okrem toho je potrebné vziať do úvahy niektoré ľudské kvality, ktoré – ak sa náležite rozvíjajú – môžu mladým pomôcť pri dozrievaní povolania. Je teda úlohou formátorov overiť komplexnú spôsobilosť (duchovnú, fyzickú, psychickú, morálnu, intelektuálnu) eventualitych kandidátov.

20. Počas procesu rozlišovania povolania v malom seminári bude treba vziať do úvahy dynamiku rastu osoby, spôsobom zodpovedajúcim veku a s osobitným ohľadom na určité aspekty: úprimnosť a lojalitu k sebe a k druhým, progresívny citový rozvoj, predispozíciu pre život v komunite, schopnosť kultivovať bratské priateľstvá, dobrý stupeň zodpovednosti vzhľadom na osobné povinnosti a zverené úlohy, kreativitu a duch iniciatívy, správne prejavovanie slobody, disponibilitu pre napredovanie v modlitbe a stretnutiach s Kristom.

21. Nadobúdajúc skúsenosť priateľstva s Ježišom, chlapci nech sa učia žiť a rozvíjať vernosť Pánovi, podporovaní modlitbou a silou Ducha Svätého, aby dozreli: pokorná služba, mienená ako disponibilita pre druhých a ako pozornosť voči spoločnému dobru; poslušnosť prežívaná ako dôveryplné načúvanie; mladícka čistota, ako znak jasnosti vo vzťahoch a v sebadarovaní; chudoba, ako výchova k striedmosti pri užívaní materiálnych dobier a jednoduchý život.

Nevyhnutným prvkom tejto duchovnej formácie je predovšetkým liturgický a sviatostný život, na ktorom sa mladí musia zúčastňovať so stále živším vedomím, podľa pribúdajúceho veku, spolu s mariánskou úctou a ďalšími prejavmi zbožnosti – každodennými či periodickými, ktoré treba stanoviť – ako aj pre ďalšie aspekty v poriadku každého seminára.

¹⁶⁵ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 64: AAS 84 (1992), 769 – 770.

22. Mláďenci nech dostanú školskú prípravu vyžadovanú v danej krajine nato, aby mohli byť prijatí na vysokoškolské štúdiá.¹⁶⁶ Okrem toho, nech sa snažia dosiahnuť občiansky akademický titul aj preto, aby mali slobodu a možnosť vybrať si iný životný stav, ak by v nich nebolo rozpoznané povolanie ku kňazstvu. Bolo by vhodné, aby seminár ponúkal aj doplňujúcu formáciu, zhodnotiac napríklad kultúrne, umelecké a športové aspekty. Štúdiá bude možné dokončiť na školách patriacich priamo semináru, na externých katolíckych alebo iných školách.

23. Vzhľadom na dôležitosť a náročnosť formačnej výzvy v čase dospievania, v ktorom začína dozrievanie identity chlapcov, je nevyhnutné, aby boli sprevádzaní formátormi, ktorí nech chápu potreby ich veku, sú dobrými vychovávateľmi a svedkami evanjelia. Je žiaduce, aby sa formátori mohli oprieť o spoluprácu s rodičmi – ktorí, predovšetkým v tejto fáze, majú základnú úlohu v procese rastu vlastných detí – ako aj o podporu a blízkosť farského spoločenstva, z ktorého kandidát pochádza. Okrem toho, formátori nech sa starajú, aby seminaristi udržiavali vhodné a potrebné vzťahy s vlastnými rodinami a svojimi rovesníkmi, pretože takéto vzťahy potrebujú pre zdravý psychologický vývoj, najmä čo sa týka citového života.

c) Povolania v dospelom veku

24. Tí, ktorí objavia povolanie ku služobnému kňazstvu v pokročilejšom veku, prichádzajú s väčšmi štruktúrovanou osobnosťou a životnou dráhou charakterizovanou rozličnými skúsenosťami. Úvodné prijatie týchto osôb v seminári si vyžaduje predchádzajúce obdobie duchovného a cirkevného napredovania, v ktorom sa môže uskutočniť seriózne rozlíšenie motívácií pre povolanie.

Je nevyhnutné pozorne zhodnotiť čas, ktorý prebehol medzi krstom alebo kresťanskou konverziou, a prípadným vstupom do seminára,¹⁶⁷ pretože neraz sa môže vytvoriť zmätok medzi *sequela Christi* (nasledovaním Krista) s povolaním na kňazskú službu.

Tak ako pri ostatných seminaristoch, treba mať snahu sprevádzať týchto kandidátov v serióznom a kompletnom napredovaní, ktoré predpokladá – v prostredí komunitného života – solídnu duchovnú a teologickú formáciu,¹⁶⁸ prostredníctvom vhodnej didaktickej a pedagogickej metódy, ktorá berie do úvahy ich osobný profil. Bude úlohou biskupských konferencií vydať špecifické normy, uspôsobené vlastnej

¹⁶⁶ Porov. CIC, kán. 234, § 2.

¹⁶⁷ Porov. *tamže.*, kán. 1042, 3.

¹⁶⁸ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 64: AAS 84 (1992), 769 – 770; *Vocationes adalorum*, č. 12: *Enchiridion Vaticanum* 5 (2000), 2102.

národnej situácii – zhodnotiac vhodnosť stanovenia limitu pre vek na prijatie týchto povolaní a prípadne vezmúc do úvahy aj možnosť zriadiť pre ne osobitný seminár.¹⁶⁹

d) Povolania, ktoré rozkvitli medzi domorodým obyvateľstvom

25. „Zvláštna pozornosť sa musí venovať povolaniam medzi domorodými národmi: potrebujú formáciu inkulturovanú do ich prostredia. Pri získavaní potrebnej teologickej a pastoračnej formácie by kandidáti nemali byť vykorenovaní z ich vlastnej kultúry;“¹⁷⁰ samotná prítomnosť týchto povolaní je dôležitým prvkom pre inkulturáciu evanjelia do týchto regiónov a bohatstvo ich kultúry musí byť náležite zhodnotené. Ak by to bolo nevyhnutné, možno ponúknuť službu povolania v tom jazyku, ku ktorému patria, službu kontextualizovanú v miestnej kultúre.

e) Povolania a migranti.

26. Obzvlášť rozšírený jav sa týka rastúcej migrácie národov z rozličných dôvodov sociálnej, ekonomickej, politickej a náboženskej povahy.¹⁷¹ Je dôležité, aby kresťanské spoločenstvo ponúklo stálu pastoračnú starostlivosť prisťahovaným rodinám, ktoré už dlhší čas žijú a pracujú v inej krajine a predstavujú pre ňu hodnotný zdroj; môžu sa z nich zrodiť povolania pre kňazskú službu, ktoré treba sprevádzať, berúc do úvahy ich postupnú kultúrnu integráciu.¹⁷²

27. Ďalší, ktorí sa cítia povolaní Pánom, odchádzajú zo svojej krajiny, aby inde prijali formáciu ku kňazstvu. Je dôležité prihliadať na ich osobný príbeh, ako aj na kontext, z ktorého pochádzajú, a pozorne overiť motivácie ich výberu povolania, urobiac to, čo je možné, aby sa vstúpilo aj do dialógu s miestnou cirkvou, z ktorej pochádzajú. V každom prípade počas formačného procesu bude potrebné nájsť metódy a nástroje vhodné pre adekvátnu integráciu, bez podceňovania výzvy kultúrnej diverzity, ktorá niekedy rozlišovanie povolania robí zložitým.

III. ZÁKLADY FORMÁCIE

a) Subjekt formácie

28. Počas procesu formácie na služobné kňazstvo sa seminarista prezentuje ako „tajomstvo pre seba samého“, v ktorom sa stretajú a spoločne existujú dva aspekty jeho ľudskosti, ktoré treba navzájom integrovať: na jednej strane je táto ľudskosť

¹⁶⁹ Porov. *Apostolorum successores*, č. 87.

¹⁷⁰ Ján Pavol II., Posynodálna apoštolská exhortácia *Ecclesia in America* (22. januára 1999), č. 40: AAS 91 (1999), 776.

¹⁷¹ Porov. František, Posynodálna apoštolská exhortácia *Amoris laetitia* (19. marca 2016), č. 46, Libreria Editrice Vaticana 2016.

¹⁷² Porov. Pápežská rada pre pastoraáciu migrantov a cestujúcich, Inštrukcia *Erga migrantes caritas Christi* (3. mája 2004), č. 45: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2006), 2480 – 2481.

charakterizovaná darmi a bohatstvami, utváraná milosťou, na druhej strane je poznačená limitmi a krehkosťou. Formačná úloha spočíva v snahe pomôcť osobe integrovať tieto aspekty, pod vplyvom Ducha Svätého, v napredovaní vo viere a postupnom, harmonickom vyzrievaní všetkých súčastí, vyhýbajúc sa rozdrobeniam, polarizáciám, excesom, povrchnosti alebo predpojatostiam. Čas formácie na služobné kňazstvo je časom skúšky, zrenia a rozlišovania zo strany seminaristu, ako aj zo strany formačnej inštitúcie.

29. Seminarista je povolaný „vyjsť zo seba samého“,¹⁷³ aby kráčal v Kristovi, smerom k Otcovi a smerom k druhým, objímajúc povolanie ku kňazstvu, snažiac sa spolupracovať s Duchom Svätým na uskutočnenie vnútornej, jasnej a kreatívnej syntézy medzi silou a slabosťou. Výchovný projekt napomáha seminaristom priviesť ku Kristovi všetky aspekty ich osobnosti, a robí ich tak uvedomelo slobodnými pre Boha i pre druhých.¹⁷⁴ Vskutku, len v ukrižovanom a vzkriesenom Kristovi má tento proces integrácie svoj zmysel a naplnenie; v ňom sa zjednocujú všetky veci (*Ef 1,10*), „aby bol Boh všetko vo všetkom“ (*1 Kor 15, 28*).

b) Základ a cieľ formácie: kňazská identita

30. Pre integrálnu formáciu kandidáta je potrebné uvažovať nad identitou kňaza.⁴⁴ Prvé zvažovanie musí byť teologickej povahy, keďže povolanie ku kňazstvu je zakorenené a nachádza dôvod svojej existencie v Bohu, v jeho pláne lásky. Ježiš uskutočňuje novú zmluvu prostredníctvom obety seba samého a vyliatia svojej krvi, a tak tvorí mesiášsky ľud, ktorý „je pre celé ľudstvo najistejším zárodkom jednoty, nádeje a spásy“.⁴⁵ Ako pripomína Druhý vatikánsky koncil, povahu a misiu kňazov treba chápať v rámci Cirkvi, Božieho ľudu, Kristovho tela a Chrámu Ducha Svätého,⁴⁶ pre službu ktorému zasväcujú svoje životy.

31. Celé veriace spoločenstvo prostredníctvom pomazania Duchom, je ustanovené ako viditeľná sviatosť na spásu sveta; celý Boží ľud vskutku má účasť na vykupiteľskom diele Krista,⁴⁷ prinášajúc „živú, svätú, Bohu milú obetu“ (*Rim 12, 1*) ako kňazský ľud.⁴⁸ Jednota a dôstojnosť krstného povolania predchádzajú všetky služobné rozdiely. Druhý vatikánsky koncil hovorí, že „všeobecné kňazstvo veriacich a služobné alebo hierarchické kňazstvo, i keď sa líšia od seba podstatne, a nielen stupňom, sú na seba navzájom zamerané, keďže jedno i druhé má svojím vlastným

¹⁷³ Porov. František, *Príhovor seminaristom, novicom a novickým pochádzajúcim z rozličných častí sveta pri príležitosti Roku viery* (6. júla 2013): *Insegnamenti* 1/2 (2013), 13.

¹⁷⁴ Porov. Kongregácia pre katolícku výchovu, *Pastoračné inštrukcie pre formáciu ku kňazskému celibátu* (11. apríl 1974), č. 38: *Enchiridion Vaticanum* 5 (2000), 275-276; Kongregácia pre katolícku výchovu, *Inštrukcie pre*

spôsobom účasť na jedinom Kristovom kňazstve“.⁴⁹ Kňazská služba je teda interpretovaná vo svojej špecifickej podstate, ako aj vo svojich biblických a teologických základoch, ako služba slávy Božej a bratom, v ich krstnom kňazstve.⁵⁰

32. Každý veriaci je pomazaný Duchom Svätým a má aktívnu účasť – podľa chariziem, ktoré sú mu vlastné – na misii Cirkvi, ale je tiež pravda, že preto, „aby veriaci utvárali jedno telo, v ktorom však ‚všetky údy nekonajú tú istú činnosť‘ (Rim 12, 4), Kristus Pán ustanovil niektorých služobníkov, ktorí by mali v spoločenstve veriacich moc posvätného stavu prinášať obeť a odpúšťať hriechy a ktorí by v Kristovom mene úradne vykonávali kňazskú službu na dobro ľudí.“⁵¹ To znamená, že kňazi v spoločenstve s biskupmi, sú neoddeliteľnou súčasťou cirkevného spoločenstva a zároveň sú ustanovení, aby boli pastiermi a vodcami, z vôle

používanie psychologických kompetencií pri prijímaní a formovaní kandidátov na kňazstvo (29. júna 2008), č. 9: *Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1268-1269.

44 Porov. Kongregácia pre klerikov, *Direktórium pre službu a život kňazov* (11. februára 2013), kap. I.

45 *Lumen gentium*, č. 9: AAS 57 (1965), 13.

46 Porov. *tamže*, č. 17: AAS 57 (1965), 21.

47 Porov. *tamže*, č. 10: AAS 57 (1965), 14 – 15; CIC., kán. 204, § 1.

48 Porov. *1 Pt* 2,4 – 9.

49 *Lumen gentium*, č. 10: AAS 57 (1965), 14.

50 Porov. *tamže*, č. 10 a 18: AAS 57 (1965), 14-15 a 21 – 22; *Presbyterorum ordinis*, č. 2: AAS 58 (1966), 991 – 993; *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, č. 1547 a 1592.

51 *Presbyterorum ordinis*, č. 2: AAS 58 (1966), 992.

Krista a v kontinuite s dielom apoštolov. Preto kňaz „stojí nielen v Cirkvi, ale aj vo vzťahu k Cirkvi“.¹⁷⁵

33. Kňaz, člen Božieho ľudu, je povoláný kultivovať svoj misijný dynamizmus, s pokorou vykonávať pastoračnú úlohu smerodajného vodcu, majstra Slova a vysluhovateľa sviatostí,¹⁷⁶ praktizujúc plodné duchovné otcovstvo.

Budúci kňazi nech sú preto vychovávaní takým spôsobom, aby neupadli do „klerikalizmu« ani nepodľahli pokušeniu budovať svoj život na hľadani toho, čo je

¹⁷⁵ *Pastores dabo vobis*, č. 16: AAS 84 (1992), 681.

¹⁷⁶ Porov. Kongregácia pre klerikov, *Kňaz, majster Slova, vysluhovateľ sviatostí a vodca spoločenstva v perspektíve tretieho kresťanského tisícročia* (19. marca 1999): *Enchiridion Vaticanum* 18 (2002), 289 – 376.

populárne, pretože by ich to nevyhnutne urobilo nevhodnými na vykonávanie služby vedenia spoločenstva; viedlo by ich to brať Cirkev ako obyčajnú ľudskú inštitúciu.

34. Na druhej strane, kňazská vysviacka, ktorá kňaza urobila vodcom ľudu, vyliatím Ducha Svätého prostredníctvom vkladania rúk biskupa, nesmie ho viesť k „hraniu sa na pána» nad stádom (porov.1 Pt 5, 3): „každá autorita má byť vykonávaná v duchu služby, ako *amoris officium* a nezištná oddanosť pre dobro stád“.¹⁷⁷

Napokon na počiatku kňazského povolania je dar Božej milosti, konkretizovaný neskôr v sviatostnej vysviacke. Tento dar sa prejavuje v čase prostredníctvom Cirkvi, ktorá volá a posieľa v mene Božom. V spojení s tým sa osobná odpoveď rozvíja v procese, ktorý začína uvedením si prijatého daru a postupne dozrieva s pomocou kňazskej duchovnosti, až po uspôsobenie sa do stabilnej formy života – so súborom povinností a práv – a špecifickou misiou, ktorú svätenec prijme.

c) Postup formácie ako prispôsobenia sa Kristovi

35. Kňazi, ktorí sa vo svojom bytí prispôsobujú Kristovi Hlave, Pastierovi, Služobníkovi a Ženíchovi,¹⁷⁸ majú účasť na jedinom kňazstve, v jeho spásonosnej misii ako spolupracovníci biskupa. Tak sú v Cirkvi a vo svete viditeľným znakom milosrdnej lásky Otca. Tieto charakteristiky osoby Krista pomáhajú lepšie pochopiť služobné kňazstvo v Cirkvi, inšpirujúc a usmerňujúc – pod vedením Ducha – formáciu seminaristov; aby – vložení do trojičného tajomstva – dosiahli vlastné prispôsobenie sa Kristovi.¹⁷⁹

36. *List Hebrejom* prezentuje tému Kristovho kňazstva ako vyjadrenie jeho misie medzi ľuďmi.¹⁸⁰ Prvá črta, ktorá charakterizuje Krista ako pravého Najvyššieho veľkňaza, je jeho jedinečná bezprostrednosť – tá, ktorá ho robí blízkym Bohu aj ľuďom.¹⁸¹ V Kristovi plnom milosrdenstva máme Kňaza „svätého, nevinného, nepoškvrneného“ (*Hebr 7, 26*), ktorý potom, čo obetoval seba samého „so silným výkrikom a so slzami“ (*5, 7*), môže „mať súcit“ (*5, 2*) s každou našou slabosťou a stáva sa „pôvodcom večnej spásy pre všetkých, ktorí ho poslúchajú“ (*5, 9*).

¹⁷⁷ *Direktórium pre službu a život kňazov*, č. 25; porov. tiež *Mt 20, 25 – 28* a *Mk 10, 42 – 45*;

František, *Generálna audiencia* (26. marca 2014): *L'Osservatore Romano* 70 (27. marca 2014), 8.

¹⁷⁸ Porov. *Presbyterorum ordinis*, č. 2: AAS 58 (1966), 991 – 993; *Pastores dabo vobis*, č. 3: AAS 84 (1992), 660 – 662; *Direktórium pre službu a život kňazov*, č. 6.

¹⁷⁹ Porov. *Presbyterorum ordinis*, č. 2: AAS 58 (1966), 991 – 993.

¹⁸⁰ Porov. Benedikt XVI., *Stretnutie s kňazmi Rímskej diecézy* (18. februára 2010): *Insegnamenti VI/1* (2010), 243.

¹⁸¹ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 13: AAS 84 (1992), 677 – 678.

Pravý Boh a pravý človek, v láske, Kristus dovŕšil predchádzajúce skutočnosti: kňazstva (porov. *Hebr* 7,1 – 28), zmluvy (porov. 8, 1 – 9, 28), obety (porov. 10,1 – 18). Osobitným spôsobom bola nová aj obeta prinesená Kristom Veľkňazom: on neobetoval krv capov a teliat, ale svoju vlastnú krv, aby splnil vôľu Otca. Slová Ježiša v hornej sieni „Toto je moje telo, ktoré sa dáva za vás; toto robte na moju pamiatku... Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás“ (porov. *Lk* 22,19 – 20), vysvetľujú „špecifickú vzájomnosť medzi Eucharistiou a kňazstvom... ide o dve sviatosti, ktoré sa zrodili spolu, ktorých osudy sú nerozlučne spojené až do konca sveta.“¹⁸² Služba a život kňaza sú tak podstatne zakorenené v Eucharistii.

37. Ten, ktorý obetuje vlastný život, sa predstavuje ako Dobrý pastier,¹⁸³ ktorý prišiel, aby zhromaždil rozptýlené ovce z domu Izraela a priviedol ich do ovčince Božieho kráľovstva (porov. *Mt* 9, 36 a 15, 24; *Jn* 10,14 – 16). Týmto obrazom, intenzívne prítomným v dejinách spásy, Kristus odhaľuje, že Boh je ten, ktorý zhromažďuje, sprevádza, nasleduje a stará sa o vlastné stádo. Objavuje sa tu obraz Boha Pastiera, ktorý zdieľa náš život až do tej miery, že berie na seba naše utrpenie a našu smrť.¹⁸⁴

38. Ježiš, Boží Syn, prijal postavenie sluhu až po smrť (porov. *Fil* 2,6 – 8). Pred smrťou na kríži umyl nohy učeníkom, požiadajúc ich, aby robili to isté (porov. *Jn* 13,1 – 17). Mimoriadne sugestívnym sa javí – vo vzťahu s tzv. štvrtým spevom trpiaceho služobníka u proroka Izaiáša (porov. 52,13 – 53,12) – spojenie medzi kňazskou službou a poslaním Krista. Trpiaci služobník je prototypom toho, čo on uskutoční pre ľudstvo prostredníctvom súciteľného zdieľania bolesti a smrti, až po darovanie vlastného života na kríži (porov. 53, 4 – 8).

39. Kňazská vysviacka vyžaduje od toho, kto ju prijíma úplné sebadarovanie, pre službu Božiemu ľudu, podľa Krista Ženícha: „Kristovo odovzdanie sa Cirkvi, ktoré je ovocím jeho lásky, sa vyznačuje takým osobitným odovzdaním, aké sa uskutočňuje medzi ženichom a nevestou.“¹⁸⁵ Kňaz je povolaný prevziať city a postoje Krista vzhľadom na Cirkev, nežne milovanú prostredníctvom vykonávania služby; preto sa od neho žiada „byť ochotný milovať ľud s novým, veľkodušným a čistým srdcom, pričom sa musí celkom zaprieť, odovzdávať sa naplno, bez prestania, verne a súčasne

¹⁸² Ján Pavol II, *List kňazom na Zelený štvrtok* (28. marca 2004): *Insegnamenti* XXVII/1 (2004), 390.

¹⁸³ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 22: AAS 84 (1992), 690 – 691.

¹⁸⁴ Porov. Benedikt XVI., *Encyklika Spe salvi* (30. novembra 2007), č. 6: AAS 99 (2007), 990 – 991.

¹⁸⁵ *Pastores dabo vobis*, č. 22: AAS 84 (1992), 691.

s akousi „Božou horlivosťou“ (porov. 2 Kor 11, 2), s nežnosťou, ktorá pripomína materskú lásku“.¹⁸⁶

40. Kňaz je teda povolaný formovať sa, aby jeho srdce a jeho život boli prispôsobené Pánu Ježišovi, a stal sa tak znamením Božej lásky pre každého človeka. Intímne spojený s Kristom, bude môcť: hlásať evanjelium a stať sa nástrojom Božieho milosrdenstva; viesť a naprávať; prihovárať sa a starať sa o duchovný život jemu zverených veriacich; počúvať a prijímať, v zhode s požiadavkami a hlbokými otázkami našich čias.¹⁸⁷

d) Pre formáciu k zvnútorneniu a k spoločenstvu

41. Pastoračná starostlivosť o veriacich si vyžaduje, aby kňaz mal solídnu formáciu a dosiahol vnútornú zrelosť, pretože sa nemôže obmedziť len na ukazovanie „jednoduchej ‚fasády‘ čnostných zvykov“, len na vonkajšiu, formálnu poslušnosť abstraktným princípom, ale je povolaný konať s veľkou vnútornou slobodou. Vskutku sa od neho vyžaduje, aby deň za dňom zvnútorňoval evanjeliového ducha, vďaka stálemu, osobnému vzťahu priateľstva s Kristom, až po zdieľanie jeho citov a postojov.

Preto rastúc v láske, budúci kňaz sa má snažiť rozvíjať vyváženú a zrelú schopnosť nadväzovať vzťahy s blíznymi. Je predovšetkým povolaný k základnej vyrovnanosti, ľudskej a duchovnej¹⁸⁸, ktorá mu po prekonaní každej formy protagonizmu a citovej závislosti umožní byť mužom spoločenstva, misie a dialógu,¹⁸⁹ schopným rozdávať sa so štedrosťou a obetavosťou pre Boží ľud, kontemplujúc Pána, ktorý obetuje svoj život za druhých.

42. Pre sformovanie sa v duchu evanjelia, vnútorný človek potrebuje venovať pozornú, vernú starostlivosť duchovnému životu, prioritne koncentrovanú na spoločenstvo s Kristom podľa tajomstiev slávených v liturgickom roku a živenu osobnou modlitbou a meditáciou nad inšpirovaným slovom. V tichej modlitbe, ktorá

¹⁸⁶ Tamže

¹⁸⁷ František, *Príhovor rektorom a chovancom pápežských kolégií a konventov v Ríme* (12. mája 2014): *L'Osservatore Romano* 108 (14. mája 2014), 5; „Niekedy pastier musí ísť vpred, aby ukazoval cestu; inokedy musí byť v strede, aby vedel, čo sa deje; niekedy zasa musí byť vzadu, aby pomohol posledným a tiež aby nasledoval čuch oviec, ktoré vedia, kde je dobrá tráva“; porov. tiež. *Id.*, *Generálna audiencia* 26. marca 2014: *L'Osservatore Romano* 70 (27. marca 2014), 8; *Príhovor kňazom Rímskej diecézy* (6. marca 2014): *L'Osservatore Romano* 54 (7. marca 2014), 8.

¹⁸⁸ Porov. *Id.*, *Príhovor účastníkom Sympózia pripraveného Kongregáciou pre klerikov pri príležitosti 50. výročia koncilových dekrétov „Optatam totius“ a „Presbyterorum ordinis“* (20. novembra 2015): *L'Osservatore Romano* 267 (21. novembra 2015), 8.

¹⁸⁹ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 18: AAS 84 (1992), 684 – 686.

ho otvára pre autentický vzťah s Kristom, sa seminarista stáva tvárnym na činnosť Ducha, ktorý ho postupne modeluje na obraz Majstra. V tomto intímnom vzťahu s Pánom a v bratskom spoločenstve budú seminaristi sprevádzaní, aby spoznali a napravili „duchovné zosvetšenie“: posadnutosť vonkajším zjavom, domýšľavú doktrínálnu alebo disciplinárnu istotu, narcizmus alebo autoritárstvo, snahu presadzovať sa, len vonkajšiu a ostentatívnu starostlivosť o liturgickú činnosť, márnomyseľnosť, individualizmus, neschopnosť počúvať druhého a každý karierizmus.¹⁹⁰ Nech sú, naopak, vedení k jednoduchosti, striednosti, pokojnému dialógu, autenticite a ako učenci Majstrovej školy, nech sa naučia žiť a pracovať v tej pastoračnej láske, ktorá je v zhode s identitou „Kristových služobníkov a správcov Božích tajomstiev“ (1 Kor 4,1).

43. Kňazská formácia je postupom premeny, ktorá obnovuje srdce a myseľ osoby, aby dokázala „rozoznať, čo je Božia vôľa, čo je dobré, milé a dokonalé“ (Rim 12, 2). Postupný vnútorný rast vo formačnom napredovaní musí predovšetkým smerovať k tomu, aby z budúceho kňaza urobil „človeka rozlišovania“, schopného interpretovať realitu ľudského života vo svetle Ducha, a tak vyberať, rozhodovať sa a konať podľa Božej vôle.

Prvou oblasťou rozlišovania je osobný život a spočíva v integrovaní vlastného príbehu a vlastnej reality do duchovného života takým spôsobom, aby povolanie ku kňazstvu nezostalo uväznené v ideálnej abstraktnosti ani nebolo ohrozené rizikom, že sa zredukuje len na obyčajnú prakticko-organizačnú činnosť, nezávislú od svedomia osoby. Evanjeliovo rozlišovať vlastný život znamená denne kultivovať hlboký duchovný štýl, aby bol tento život prijatý a interpretovaný s plnou zodpovednosťou a rastúcou dôverou v Boha, orientujúc každý deň svoje srdce smerom k nemu.¹⁹¹

Ide o pokornú a neprestajnú prácu na sebe – presahujúcu introspektívne skúmania – v ktorej sa kňaz s úprimnosťou otvára pravde o živote a reálnym požiadavkám služby, učiac sa počúvať svedomie, ktoré posudzuje vnútorné hnutia a podnety motivujúce činnosti. Kňaz sa tak učí duchovnými a mentálnymi silami duše i tela ovládať seba samého; učí sa zmyslu toho, čo možno spraviť a čo nie je vhodné alebo by sa robiť nemalo; začína spravovať vlastné energie, programy, úlohy, s vyrovnanou sebadisciplínou a úprimným poznaním vlastných limitov a vlastných možností. Táto práca sa nemôže konať dostatočným spôsobom, ak by sa človek opieral len o vlastné

¹⁹⁰ Porov. *Evangelii gaudium*, č. 93 – 97: AAS 105 (2013), 1059 – 1061.

¹⁹¹ Toto je „základná otázka nášho kňazského života: kam je orientované moje srdce? Otázka, ktorú si my kňazi musíme klásť často, každý deň, každý týždeň: kde je orientované moje srdce?“, František, *Homília pri Jubileu kňazov a seminaristov* (3. júna 2016): *L'Osservatore Romano* 126 (4. júna 2016), 8.

ľudské sily; práve naopak, spočíva na prvom mieste v prijatí daru Božej milosti, ktorá nás robí schopnými prekonať seba samých, ísť za hranice vlastných potrieb a vonkajších podmienok, aby sme žili v slobode Božích detí. Je to skutočný „pohľad dovnútra“ a duchovná vízia celku, ktorá riadi celý život a službu, prostredníctvom ktorej sa učíme konať s rozvážnosťou a odhadovať dôsledky svojich skutkov, napriek niektorým okolnostiam, ktoré jasný úsudok o veciach robia ťažkým.

Toto autentické napredovanie smerom k sebe samým si vyžaduje pozornú starostlivosť o vlastné vnútro, prostredníctvom osobnej modlitby, duchovného vedenia, každodenného kontaktu s Božím slovom, „veriaceho čítania“ kňazského života spolu s ďalšími kňazmi a s biskupom, a všetky nástroje užitočné na pestovanie čností obozretnosti a úsudku. Na tejto permanentnej ceste rozlišovania kňaz dokáže odhaliť a pochopiť vlastné pohnútky, dary, potreby, krehkosti, aby „sa oslobodil od všetkých nezriadených náklonností a potom – čo ich eliminoval – hľadal a nachádzal Božiu vôľu v usporiadaní vlastného života v zameraní sa na spásu duše“.¹⁹²

e) Formačné prostriedky e.1. Osobné sprevádzanie¹⁹³

44. Seminaristi, v rozličných etapách svojho napredovania, potrebujú byť sprevádzaní osobným spôsobom tými, ktorí vedú výchovné dielo, každý podľa vlastnej úlohy a vlastných kompetencií. Cieľom osobného sprevádzania je uskutočňovať rozlišovanie povolania a formovať misijného učeníka.

45. Vo formačnom procese sa žiada, aby sa seminarista poznal a nechal sa poznať, nadviažuc úprimným a transparentným spôsobom vzťah s formátormi.¹⁹⁴ Osobné sprevádzanie má mať za cieľ „*docibilitas*“ Duchu Svätému a predstavuje nevyhnutný nástroj formácie.

46. Je nevyhnutné, aby rozhovory s formátormi boli pravidelné a časté; týmto spôsobom, v tvárnosti pre činnosť Ducha, seminarista sa bude môcť postupne prispôbovať Kristovi. Toto sprevádzanie musí integrovať všetky aspekty ľudskej osoby, vychovávajúc na počúvanie, na dialóg, ku skutočnému zmyslu poslušnosti a vnútornej slobody. Je úlohou každého formátora, konajúceho na tej úrovni, ktorá mu prináleží, pomáhať seminaristovi, aby si uvedomil vlastný stav, prijaté talenty, a aj vlastné slabosti, dávajúc sa stále viac k dispozícii činnosti milosti.

¹⁹² Ignác z Loyoly, *Duchovné cvičenia*, 1.

¹⁹³ Porov. *Evangelii gaudium*, č. 169-173: AAS 105 (2013), 1091 – 1092.

¹⁹⁴ Porov. František, *Príhovor seminaristom, novicom a novickám pochádzajúcim z rozličných častí sveta pri príležitosti Roku viery* (6. júla 2013): *Insegnamenti* 1/2 (2013), 9.

47. Nevyhnutným prvkom v procese doprevádzania je vzájomná dôvera.¹⁹⁵ Vo formačnom pláne sa musia hľadať a načrtnúť konkrétne spôsoby, ktorými takáto dôvera môže byť podporovaná a uchovávaná. Treba sa predovšetkým snažiť vopred pripraviť všetky podmienky, ktoré môžu nejakým spôsobom vytvoriť pokojné ovzdušie pre spoľahnutie sa a vzájomnú dôveru: bratská blízkosť, empatia, pochopenie, schopnosť počúvať a zdieľať a – predovšetkým – koherentné svedectvo života.

48. Sprevádzanie musí byť prítomné od počiatku formačného postupu a počas celého života, i keď odlišnými spôsobmi po vysviacke. Seriózne rozlišovanie od počiatku situácie povolania kandidáta zabráni zbytočnému oddaľovaniu posúdenia vhodnosti pre kňazskú službu, čím sa predíde tomu, aby sa seminarista dostal až po prah vysviacky bez toho, že by boli overené nevyhnutne vyžadované podmienky.¹⁹⁶

49. Formátor je povolaný uchovávať v diskretnosti poznanie o živote seminaristov. Náležité sprevádzanie, vyvážené a rešpektujúce slobodu a svedomie druhých, ktoré im napomôže v ich ľudskom a duchovnom raste, si vyžaduje, aby každý formátor bol vybavený schopnosťami a zdrojmi ľudskými,¹⁹⁷ duchovnými,¹⁹⁸ pastoračnými a profesionálnymi. Okrem toho, u tých, ktorí vedú formáciu, je potrebná špecifická príprava¹⁹⁹ a ušľachtilé odovzdanie sa tejto dôležitej úlohe. Nevyhnutní sú formátori, ktorí dokážu zaručiť svoju neustálu prítomnosť a ktorí sú predovšetkým svedkami toho, ako milovať a slúžiť Božiemu ľudu, rozdávajúc sa bez výhrad Cirkvi.²⁰⁰

e.2. Komunitné sprevádzanie

50. Zdravá formačná pedagogika nemôže zabudnúť venovať pozornosť skúsenosti a dynamikám skupiny, do ktorej je seminarista začlenený. Komunitný život počas rokov počiatkovej formácie sa musí dotknúť všetkých jednotlivcov, očisťovať ich úmysly a premieňať ich správanie v perspektíve postupného

¹⁹⁵ Porov. *Usmernenia pre používanie psychologických kompetencií pri prijímaní a formácii kandidátov na kňazstvo*, č. 12: *Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1273 – 1277.

¹⁹⁶ Porov. *tamže*, č. 8 a 11: *Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1262 – 1267.

¹⁹⁷ Porov. *tamže*, č. 3-4.

¹⁹⁸ Porov. Kongregácia pre katolícku výchovu, Okružný list *O niektorých najnaliehavejších aspektoch kňazskej formácie v seminároch* (6. január 1980): *Enchiridion Vaticanum* 7 (2001), 45 – 90.

¹⁹⁹ Porov. Ead., *Nariadenia o príprave vychovávateľov v seminároch* (4. novembra 1993): *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3151 – 3284; por. tiež *Pastores dabo vobis*, č. 66: AAS 84 (1992), 772 – 774.

²⁰⁰ Porov. *Nariadenia o príprave vychovávateľov v seminároch*, č. 4.19.29 – 32.66: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3155; 3184; 3200 – 3207; 3260 – 3262; *Apostolorum successores*, č. 89: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2006), 1777 – 1780.

prispôsobenia sa Kristovi. Formácia sa každodenne uskutočňuje prostredníctvom medzosobných vzťahov, okamihov zdieľania a konfrontácie, ktoré prispievajú k rastu „ľudskosti“, v ktorej povolanie konkrétne dozrieva.

51. Táto komunitná oblasť osoží vzťahu s biskupom, spolubratmi v kňazstve a s veriacimi. Skúsenosť komunitného života je vzácnym a nevyhnutným prvkom vo formácii tých, ktorí budú povolani, v budúcnosti k vykonávaniu skutočného duchovného otcovstva²⁰¹ v im zverených komunitách. Každý kandidát, ktorý sa pripravuje na službu, sa musí stále hlbšie cítiť priťahovaný k spoločenstvu.²⁰²

Duch spoločenstva sa zakladá na tom, že Cirkev ako ľud zhromaždený Kristom, je povolaná žiť, a od svojich počiatkov žila, skúsenosť komunitného života.²⁰³ Treba potom vziať do úvahy, že keď kňazi prijímú sviatosť presbyterátu, „sú navzájom dôverne spojení sviatostným bratstvom“ a „tvoria jediné presbytérium v diecéze, ktorej službe sa venujú pod vedením vlastného biskupa“.²⁰⁴ Na základe vlastnej vysviacky je kňaz súčasťou rodiny, ktorej otcom je biskup.²⁰⁵

52. V Cirkvi, ktorá je „dom a škola spoločenstva“²⁰⁶ a ktorá „svoju jednotu odvodzuje od jednoty Otca, Syna a Ducha Svätého“,²⁰⁷ je kňaz povolaný byť „človekom budujúcim spoločenstvo!“²⁰⁸ Preto v seminári vzťahy, vytvorené medzi formátormi a seminaristami i medzi seminaristami navzájom, musia byť poznačené otcovstvom a bratstvom.²⁰⁹ De facto bratstvo sa buduje prostredníctvom duchovného rastu, ktorý si vyžaduje neustálu snahu prekonávať rozličné formy individualizmu. Bratský vzťah „nemôže byť len vecou ponechanou na náhodu, na vhodné okolnosti“,²¹⁰ ale skôr vedomým rozhodnutím a neustálou výzvou.

²⁰¹ Porov. František, *Príhovor seminaristom, novicom a novickám pochádzajúcim z rozličných častí sveta pri príležitosti Roku viery* (6. júla 2013): *Insegnamenti* I/2 (2013), 8.

²⁰² Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 17; 22–23; 43–59: AAS 84 (1992), 682–684; 690–694; 731–733; 761–762.

²⁰³ Porov. Sk 2, 42.

²⁰⁴ *Presbyterorum ordinis*, č. 8: AAS 58 (1966), 1003.

²⁰⁵ Porov. *Christus Dominus*, č. 16 a 28: AAS 58 (1966), 680–681 a 687; *Apostolorum successores*, č. 76 a 107: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2006), 1740–1742 a 1827–1828.

²⁰⁶ Ján Pavol II., Apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001), č. 43: AAS 93 (2001), 297.

²⁰⁷ Cipriano, *De dominica oratione* 23: CSEL III A, s. 285.

²⁰⁸ *Pastores dabo vobis*, č. 18: AAS 84 (1992), 684.

²⁰⁹ Porov. *tamže*, č. 60: AAS 84 (1992), 764–762; František, *Príhovor seminaristom, novicom a novickám pochádzajúcim z rozličných častí sveta pri príležitosti Roku viery* (6. júla 2013); *Insegnamenti* I/2 (2013), 11.

²¹⁰ František, *Stretnutie s diecéznymi kňazmi v katedrále, Cassano all'Jonio* (21. júna 2014): *L'Osservatore Romano* 140 (22. júna 2014), 7.

Komunita v seminári je de facto rodina, charakterizovaná klímou, ktorá podporuje priateľstvo a bratstvo. Takáto skúsenosť pomôže seminaristovi v budúcnosti lepšie chápať potreby, dynamiky a tiež problémy rodín, ktoré budú zverené do jeho pastoračnej starostlivosti.²¹¹ V tejto optike bude veľmi prospešné pre seminárnu komunitu otvoriť sa na prijatie a zdieľanie s rozličnými skutočnosťami, napríklad rodinami, zasvätenými osobami, mladými, študentmi, chudobnými.

f) Jednota formácie

53. V zmysle stálej skúsenosti učeníctva je formácia jednotným a integrálnym postupom, ktorý začína v seminári a pokračuje v kňazskom živote ako permanentná formácia vyžadujúca si pozornosť a starostlivosť na každom kroku. Aj keď „účinnosť formácie z veľkej časti závisí od silnej a zrelej osobnosti vychovávateľov“,²¹² treba pamätať, že najskôr seminarista – a potom kňaz je „nevyhnutným a nenahraditeľným protagonistom svojej formácie“.²¹³

IV. POČIATOČNÁ A PERMANENTNÁ FORMÁCIA

54. Po prvom, nevyhnutnom rozlišovaní povolania, možno formáciu – chápanú ako jednotné a neprerušené učenicke a misijné napredovanie²¹⁴ – rozdeliť do dvoch veľkých častí: počiatková formácia v seminári a permanentná formácia v kňazskom živote.

55. Počiatková formácia sa týka času, ktorý predchádza kňazskej vysviacke od začiatku propedeutického obdobia, ktoré je jej integrálnou súčasťou. Preto ju musí charakterizovať formačný obsah, ktorý pripravuje seminaristu na kňazský život. To si vyžaduje trpezlivú a poctivú prácu na osobe – otvorenej pre Ducha Svätého; jej cieľom je formácia kňazského srdca.

56. Permanentná formácia je celkom nevyhnutná pre život každého kňaza a na vykonávanie jeho služby; vskutku vnútorný postoj kňaza musí charakterizovať permanentná ochota pre Božiu vôľu, nasledujúc príklad Krista. Z tejto ochoty vyplýva

²¹¹ Porov. Kongregácia pre katolícku výchovu, *Nariadenia o formácii seminaristov vzhľadom na problémy týkajúce sa manželstva a rodiny* (19. marca 1995), č. 33.

²¹² *Pastores dabo vobis*, č. 66: AAS 84 (1992), 772 – 774.

²¹³ *Tamže*, č. 69: AAS 84 (1992), 778.

²¹⁴ František, *List účastníkom Mimoriadneho generálneho zhromaždenia Talianskej biskupskej konferencie* (8. novembra 2014): *L'Osservatore Romano* 258 (12. novembra 2014), 7: „Formácia, o ktorej hovoríme, je skúsenosť trvalého učeníctva, ktorá približuje ku Kristovi a umožňuje dosahovať čoraz väčšiu zhodu s ním. Preto nemá koniec, lebo kňazi nikdy neprestanú byť učeníkmi Ježiša, neprestanú ho nasledovať. Teda formácia ako učeníctvo sprevádza celý život vysväteného služobníka a týka sa integrálnie jeho osoby a jeho služby. Počiatková formácia a permanentná formácia sú dva okamihy tej istej skutočnosti: napredovanie učeníka kňaza, ktorý je zamilovaný do svojho Pána a neustále ho nasleduje».

trvalé obrátenie srdca, schopnosť čítať život a udalosti vo svetle viery a – predovšetkým – pastoračnej lásky, na úplné darovanie seba Cirkvi podľa Božieho plánu.

V tomto zmysle by bolo neúplné a chybné považovať permanentnú formáciu za obyčajnú „aktualizáciu“ kultúrneho alebo pastoračného charakteru, vzhľadom na počiatočnú formáciu v seminári; preto „už vo veľkom seminári treba pripravovať budúcu permanentnú formáciu, otvoriť duše a podnieť túžbu budúcich kňazov, ukázať im jej nevyhnutnosť, výhody aj ducha a zabezpečiť podmienky na jej realizáciu“.²¹⁵

a) Počiatočná formácia a jej etapy

57. Počiatočná formácia môže byť ďalej rozdelená do štyroch veľkých etáp: „etapa propedeutická“, „etapa filozofických štúdií“ alebo „učenícka“, „etapa teologických štúdií“ alebo „konfiguračná“ a „etapa pastoračná“ alebo „syntézy povolania“, ktorej charakteristiky budú detailne vyjadrené neskôr. Počas celého života kňazi zostávajú „učeníkmi“, s neustálou túžbou „prispôbiť sa“ Kristovi, aby konali pastoračnú službu. Ide vskutku o rozmery neustále prítomné v napredovaní každého seminaristu, ktorým sa postupne venuje vážna pozornosť – v procese formačného napredovania – bez toho, aby sa zabudlo na tie ostatné.

58. Na konci každej etapy je dôležité overiť, že vlastné ciele daného výchovného obdobia boli dosiahnuté, berúc do úvahy periodické hodnotenia, najlepšie semestrálne, alebo prinajmenšom ročné, ktoré formátori urobia písomne. Dosiahnutie formačných cieľov nemusí byť nevyhnutne zviazané s časom stráveným v seminári, a najmä s uskutočnenými štúdiami. Neslobodno prísť ku kňazstvu len na základe následnosti etáp poukladaných chronologicky za sebou a dopredu stanovených, „kváziautomaticky“, nezávisle od efektívnych progresov v komplexnom, integrálnom dozrievaní; vysviacka predstavuje reálne dosiahnutú metú v duchovnom napredovaní, ktoré postupne pomohlo seminaristovi zobrať na vedomie prijaté povolanie a vlastné charakteristiky kňazskej identity, čím mu umožnilo dosiahnuť nevyhnutnú ľudskú, kresťanskú a kňazskú zrelosť.

Od spoločenstva formátorov sa žiada koherencia a objektivita v pravidelnom integrálnom hodnotení seminaristov, majúc na pamäti štyri dimenzie formácie, o ktorých sa bude hovoriť v piatej kapitole; od seminaristu sa žiada učenlivosť, neustále prehodnocovanie vlastného života a prístupnosť pre bratské napomenutie, aby stále lepšie zodpovedal impulzom milosti. **a.1. Propedeutická etapa**

²¹⁵ *Pastores dabo vobis*, č. 71: AAS 84 (1992), 783.

59. Vo svetle skúsenosti nazhromaždenej za posledné desaťročia²¹⁶ bola uznaná nevyhnutnosť venovať celé jedno obdobie – zvyčajne nie menej ako jeden rok a nie viac ako dva – príprave úvodného charakteru, v perspektíve nasledujúcej kňazskej formácie, alebo – naopak – rozhodnutia vydať sa na inú životnú cestu.

Propedeutická etapa je nevyhnutná formačná časť, ktorá má svoju špecifickosť. Princiálnym cieľom je položiť solídne základy duchovného života a podporiť väčšie poznanie seba na osobný rast. Na začatie a postupné dozrievanie duchovného života bude predovšetkým nevyhnutné uviesť seminaristov do modlitby prostredníctvom sviatostného života, liturgie hodín, zoznámenia sa s Božím slovom, ktoré sa pokladá za dušu a sprievodcu na ceste, s tichom, modlitbou v mysli, duchovným čítaním. Okrem toho tento čas je vhodný na prvé a syntetické poznanie kresťanskej doktríny prostredníctvom štúdia *Katechizmu Katolíckej cirkvi* a na rozvíjanie dynamiky sebadarovania vo farskej a charitatívnej skúsenosti. Napokon propedeutická fáza môže byť užitočná pre eventuálne dokončenie kultúrnej formácie.

Štúdiá propedeutickej etapy nech zostanú jasne odlišené od filozofických štúdií.

60. Propedeutická fáza môže byť rozčlenená podľa kultúr a skúseností miestnych cirkví, avšak v každom prípade to musí byť skutočný čas rozlišovania povolania, strávený v rámci komunitného života, a „naštartovania» nasledujúcich etáp iniciačnej formácie.

Je dôležité zdôrazniť vo formačnom návrhu aspekt spoločenstva s vlastným biskupom, kňazom a s celou miestnou cirkvou, aj vzhľadom na fakt, že nemálo povolání, predovšetkým dnes, pochádza z rozličných skupín a hnutí, a potrebujú si vytvoriť hlbšie putá s diecéznou realitou.²¹⁷

Je vhodné, aby sa propedeutická fáza prežívala v spoločenstve s komunitou odlišenou od komunity veľkého seminára – a tam, kde je to možné, mala aj osobitné sídlo. Nech sa teda ustanoví propedeutika s vlastnými formátormi, zameraná na

²¹⁶ Propedeutická etapa nasleduje po intuícii povolania a prvom sprevádzaní povolania ešte mimo seminára, por. *Pastores dabo vobis*, č. 62: AAS 84 (1992), 767 – 768. Kongregácia pre katolícku výchovu si od roku 1980 priala predloženie tejto iniciačnej etapy: „vyhrotila sa nevyhnutnosť zintenzívniť prípravu kandidátov do veľkého seminára nielen z pohľadu intelektuálneho, ale aj a predovšetkým z pohľadu ľudského a duchovného“, Kongregácia pre katolícku výchovu, Informačný dokument *Il periodo propedeutico* (10. mája 1998), III. č. 1. Aj Kongregácia pre evanjelizáciu národov si predtým v jednom obežníku z 25. apríla 1987 priala propedeutickú etapu ako „predĺžené obdobie rozlišovania povolania, dozrievania v duchovnom a komunitnom živote a tiež eventuálnej obnovy kultúrnej prípravy v perspektíve filozofie a teológie“: *Enchiridion Vaticanum* 10 (1989), 1214.

²¹⁷ Porov. *Il periodo propedeutico*, III, č. 5.

dobrú ľudskú a kresťanskú formáciu, a na seriózny výber kandidátov do veľkého seminára.²¹⁸

a.2. Etapa filozofických štúdií (alebo učenícka)

61. *Koncept učeníctva.* Učeník je ten, ktorý je povoláný Pánom, aby bol s ním (porov. Mk 3, 14), aby ho nasledoval a aby sa stal misionárom evanjelia. Denne sa učí vstupovať do tajomstiev Božieho kráľovstva, prežívajúc hlboký vzťah s Ježišom. Bytie s Kristom sa stáva pedagogicko-duchovným napredovaním, ktoré mení existenciu človeka a robí ho svedkom jeho lásky k svetu.

62. Skúsenosť a dynamika učeníctva, ktorá, ako už bolo spomenuté, trvá po celý život a zahŕňa celú kňazskú formáciu, si pedagogicky vyžaduje špecifickú etapu, do ktorej majú byť zapojené všetky možné energie – na zakorenenie seminaristu do *nasledovania Krista (sequela Christi)*, počúvaním jeho Slova, jeho uchovávaním v srdci a uvádzaním do praxe. Tento špecifický čas charakterizuje formácia Ježišovho učeníka určeného byť pastierom, s osobitnou pozornosťou voči ľudskému rozmeru, v harmónii s duchovným rastom, napomáhajúc seminaristovi, aby v ňom dozrelo konečné rozhodnutie nasledovať Pána v služobnom kňazstve, v prijatí evanjeliových rád, podľa spôsobov vlastných tejto etape.

63. Táto fáza, zatiaľ čo pripravuje na etapu teologických štúdií, alebo konfiguračnú etapu, a usmerňuje k definitívnemu rozhodnutiu pre kňazstvo, umožňuje – v otvorení sa Duchu Svätému – systematickú prácu na osobnosti seminaristov. V postupe kňazskej formácie nikdy nie je dosť zdôrazňovania dôležitosti ľudskej formácie. Svätosť kňaza je s ňou spojená – a do veľkej miery závisí od opravdivosti a zrelosti jeho ľudskosti. Absencia dobre štrukturovanej a vyrovnanej osobnosti predstavuje vážnu a objektívnu prekážku pre napredovanie formácie ku kňazstvu.

Preto si seminaristi majú zvyknúť ovládať svoj charakter, rásť v sile ducha a – vo všeobecnosti – naučiť sa ľudským čnostiam, ako „lojalnosti, rešpektovaniu spravodlivosti, vernosti danému slovu, vľúdnosti pri zaobchádzaní, diskretnosti a láske pri zhováraní sa“,²¹⁹ ktoré ich urobia živými odrazmi Ježišovho ľudstva a mostom, ktorý spája ľudí s Bohom. Pre dosiahnutie solídnej fyzickej, psychoafektívnej a spoločenskej zrelosti, ktorá sa vyžaduje od pastiera, bude užitočné

²¹⁸ František, *Príhovor k plenárnemu zasadnutiu Kongregácie pre klerikov* (3. októbra 2014). *L'Osservatore Romano* 226 (4. októbra 2014), 8: «je treba dobre študovať priebeh povolania! Dobre preskúmať, či je od Pána, či daný muž je zdravý, či je vyrovnaný, či je schopný darovať život, evanjelizovať, či je schopný vytvoriť rodinu – a zriecť sa jej – pre nasledovanie Ježiša».

²¹⁹ *Optatam totius*, č. 11: AAS 58 (1966), 720.

fyzické a športové cvičenie, ako aj výchova k vyrovnanému štýlu života. Okrem nevyhnutného sprevádzania formátorov a duchovného vodcu, pre integrovanie základných aspektov osobnosti, môže byť v niektorom prípade nápomocné aj špecifické psychologické sprevádzanie.

Tento formačný proces je zacielený na výchovu osoby pre pravdu o vlastnom bytí, pre slobodu a sebaovládanie smerujúce k prekonaniu rozličných foriem individualizmu, ako aj na úprimné sebadarovanie, ktoré otvára pre štedrú oddanosť voči druhým.

64. Ľudské dozrievanie je vzbudené a napomáhané činnosťou milosti, ktorá usmerňuje rast duchovného života. Ten zasa umožňuje seminaristovi žiť v Božej prítomnosti, s postojom modlitby – a je založený na jeho osobnom vzťahu s Kristom, ktorý upevňuje učenickú identitu.

65. Ide o postup transformácie, ktorá zapája celé spoločenstvo. V ňom, prostredníctvom špecifického príspevku formátorov a osobitným spôsobom duchovného vodcu, je navrhnutý pedagogický plán napredovania, ktorý podporuje kandidáta v jeho dynamike rastu, pomáha mu uvedomiť si vlastnú chudobu a – zároveň – potrebu Božej milosti a bratského napomínania.

66. Dĺžka tejto etapy, ktorá nesmie byť kratšia ako dva roky, bude zahŕňať dostatočný čas na dosiahnutie cieľov, ktoré sú jej vlastné – a zároveň – na získanie nevyhnutného poznania filozofie a humanitných vied. Je nevyhnutné, aby bola náležite ocenená a pochopená vo svojich špecifických cieľoch, a nebola pokladaná len za „povinný prechod“ na prístupenie k teologickým štúdiám.

67. Na záver etapy filozofických štúdií – alebo učenickej etapy – by seminarista, po dosiahnutí adekvátnej vnútornej slobody a zrelosti, mal už mať k dispozícii nástroje potrebné na pokojné a radostné začatie cesty, ktorá ho privedie k väčšiemu prispôsobeniu sa Kristovi v povolani ku kňazskej službe. Vskutku po tejto etape bude možné prijatie seminaristu medzi kandidátov posvätného stavu (*petitio*, alebo kandidatúra, atď.) – keď je zrejmé, že jeho úmysel, podporený požadovanými schopnosťami, dosiahol dostatočnú zrelosť.²²⁰ Cirkev – prijímajúc obetovanie seba zo strany seminaristu, si ho vyberá a povoláva, aby sa pripravil na budúce prijatie posvätného stavu. Predpokladajúc zodpovedné rozhodnutie seminaristu, prijatie medzi kandidátov posvätného stavu predstavuje pre neho pozvanie napredovať vo

²²⁰ Porov. Pavol VI., Apoštolský list *Ad pascendum* (15. augusta 1972), I, a) a c): AAS 64 (1972), 538 – 539.

vlastnej formácii, v prispôsobovaní sa Kristovi Pastierovi, prostredníctvom formálneho uznania Cirkvi.

a.3. Etapa teologických štúdií (alebo konfiguračná)

68. *Koncept prispôsobenia.* Ako už bolo povedané, celý život kňaza je od okamihu povolania neprestajnou formáciou: formáciou Ježišovho učeníka, ochotného prijímať pôsobenie Ducha Svätého na službu Cirkvi. Pedagogika počiatocnej formácie – v prvých rokoch seminára – sa zameriavala predovšetkým nato, aby viedla kandidáta do *sequela Christi*, nasledovania Krista; na konci tejto etapy, takzvanej učenickej, sa formácia koncentruje nato, aby seminaristu prispôsobila Kristovi, Pastierovi a Služobníkovi – aby s ním spojený mohol zo svojho života urobiť dar pre druhých.

Toto prispôsobenie si vyžaduje hlboký vstup do kontemplácie osoby Ježiša Krista, milovaného Otcovho Syna, poslaného ako pastiera Božieho ľudu. Prispôsobenie robí vzťah s Kristom intímnejším a osobnejším, a zároveň napomáha poznaniu a prijatiu kňazskej identity.

69. Etapa teologických štúdií, alebo konfiguračná, je osobitným spôsobom zacielená na vlastnú duchovnú formáciu kňaza, kde sa postupné uspôsobovanie Kristovi stáva skúsenosťou, ktorá v živote učeníka vzbudzuje pocity a správania vlastné Božiemu Synovi; zároveň táto etapa uvádza do osvojenia si kňazského života, oživovaného túžbou a podporovaného schopnosťou obetovať sa v pastoračnej službe Božiemu ľudu. Táto etapa umožňuje postupné zakorenenie vo fyziognómii Dobrého pastiera, ktorý pozná svoje ovce, dá za ne aj život²²¹ a vydáva sa hľadať tie, ktoré sú mimo ovčince (porov. *Jn* 10, 14 – 17).

Obsah tejto etapy je náročný a silne zaťažujúci. Vyžaduje sa trvalá zodpovednosť v prežívaní kardinálnych i teologálnych čností, ako aj evanjeliových rád²²² – a tiež v snahe stať sa tvárnym pre pôsobenie Boha prostredníctvom darov Ducha Svätého, podľa rozhodnej kňazskej a misionárskej perspektívy; taktiež postupné nové čítanie vlastného osobného príbehu, podľa dôsledného profilu pastoračnej lásky, ktorá oživuje, formuje a motivuje život kňaza.²²³

²²¹ *Direktórium pre službu a život kňazov*: č. 8: „Možno teda povedať, že prispôsobenie sa Kristovi prostredníctvom sviatostného zasvätenia, definuje kňaza v lone Božieho ľudu, robí ho účastným – spôsobom, ktorý je mu vlastný – na posväcujúcej, učiacej a pastoračnej moci samého Ježiša Krista Hlavy a Pastiera Cirkvi. Kňaz, stávajúc sa podobnejším Kristovi, je – vďaka nemu a nie sám od seba – spolupracovníkom na spásu bratov: nie je to viac on, kto žije a existuje, ale Kristus v ňom (porov. *Gal* 2, 20)“.

²²² Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 27: AAS 84 (1992), 710.

²²³ Porov. *tamže*, č. 23: AAS 84 (1992), 691 – 694.

70. Sociálne nasadenie, ktoré charakterizuje prispôsobenie sa Kristovi Služobníkovi a Pastierovi, môže zodpovedať teologickej etape – bez toho, že by táto etapa vyčerpávala celú jeho vnútornú dynamiku a obsah. Konkrétne, mala by byť zaručená plodná a harmonická interakcia medzi ľudskou a duchovnou zrelosťou a medzi životom modlitby a teologickým štúdiom.

71. V optike a v perspektíve služby pre niektorú miestnu cirkev sú seminaristi povolaní osvojiť si duchovnosť diecézneho kňaza, charakterizovanú nezištnou oddanosťou cirkevnej oblasti, do ktorej patrí alebo tej, v ktorej bude vykonávať svoju službu, ako pastier a služobník všetkých v špecifickom kontexte (porov. 1 Kor 9,19). Čo sa týka zväzku s miestnou cirkvou, táto diecézna príslušnosť sa špecificky týka sekulárneho kléru, avšak vzťahuje sa bez rozdielu aj na všetkých kňazov, ktorí v nej vykonávajú službu, i keď v zhodnocovaní charizmy, ktorá je každému z nich vlastná. To tiež znamená prispôbovať vlastný spôsob vnímania a konania, v spoločenstve s biskupom a spolubratmi kňazmi, pre dobro danej časti Božieho ľudu²²⁴.

Táto nevyhnutná láska k diecéze môže byť užitočne obohatená ďalšími charizmami, vzbudzovanými činnosťou Ducha Svätého. Rovnakým spôsobom dar kňazstva prijatý v posvätnnej vysviacke v sebe zahŕňa odovzdanosť univerzálnej Cirkvi, a preto otvára pre spásnu misiu nasmerovanú ku všetkým ľuďom, až do posledných krajov zeme (porov. Sk 1, 8).²²⁵

72. V priebehu tejto etapy, podľa zrelosti každého jednotlivého kandidáta a na základe formačnej účelnosti, budú seminaristom udelené ministériá lektorátu a akolytátu, aby ich mohli vhodný čas vykonávať a lepšie sa disponovať pre budúce služby Slovu a oltáru.²²⁶ Lektorát predkladá seminaristovi „výzvu“ dať sa pretvárať Božím slovom, ktoré má byť predmetom jeho modlitby a štúdia. Udelenie akolytátu naznačuje hlbšiu účasť na službe Krista, ktorý sa daruje – a je prítomný v Eucharistii, v zhromaždení i v bratovi.

Preto spojené s vhodnou duchovnou prípravou, obe ministériá umožňujú intenzívnejšie prežívať to, čo si žiada *konfiguračná etapa* – v rámci ktorej je namieste

²²⁴ František, *Príhovor kňazom diecézy Caserta* (26. júla 2014): *L'Osservatore Romano* 171 (28. – 29. júla 2014), 5: „Kde je teda centrum duchovnosti diecézneho kňaza? [...] V tom, že má schopnosť otvárať sa pre diecéznosť [...] čo znamená mať vzťah s biskupom, ktorý sa musí neustále uskutočňovať a rásť... Na druhom mieste diecéznosť znamená mať vzťah s ostatnými kňazmi, s celým presbytériom. Neexistuje duchovnosť diecézneho kňaza bez týchto dvoch vzťahov: s biskupom a s presbytériom. Sú nevyhnutné.“

²²⁵ Porov. *Presbyterorum ordinis*, č. 10: AAS 58 (1966), 1007 – 1008; *Pastores dabo vobis*, č. 17: AAS 84 (1992), 682 – 684.

²²⁶ Porov. Pavol VI., Apoštolský list *Ministeria quaedam* (15. augusta 1972), V–VI: AAS 64 (1972),

532 – 533.

ponúknuť lektorom a akolytom konkrétne možnosti na vykonávanie prijatých ministérií – nielen v liturgickom prostredí, ale aj v katechéze, v evanjelizácii a v službe blížnemu.

V každom prípade adekvátne sprevádzanie by mohlo odhaliť, že povolanie, o ktorom si mládenec myslel, že ho dostal – aj keď eventuálne rozpoznané v priebehu prvej etapy – v skutočnosti povolaním k služobnému kňazstvu nie je, alebo nebolo dostatočne rozvíjané. V takom prípade z vlastnej iniciatívy alebo po smerodajnom zásahu zo strany formátorov, seminarista musí prerušiť formačný postup smerujúci ku kňazskej vysviacke.

73. Etapa teologických štúdií, alebo konfiguračná, je v každom prípade orientovaná na udelenie posvätnej vysviacky. Na jej konci, alebo počas nasledujúcej, ak je seminarista podľa úsudku biskupa, ktorý si vypočul formátorov, spôsobilý, požiada a prijme diakonskú vysviacku, ktorou nadobudne stav klerika a s ním spojené práva a povinnosti – a bude inkardinovaný „buď do nejakej partikulárnej cirkvi alebo osobnej prelatury, buď do niektorého inštitútu zasväteného života alebo do spoločnosti“²²⁷ alebo do združenia či ordinariátu, ktoré majú toto splnomocnenie.

a.4. Pastoračná etapa (alebo etapa syntézy povolania)

74. Pastoračná etapa (alebo etapa syntézy povolania) je v období medzi pobytom v seminári a následnou kňazskou vysviackou, ktorej, samozrejme, predchádza udelenie diakonátu. Cieľ tejto etapy je dvojaký: na jednej strane ide o začlenenie do pastoračného života s postupným prijatím zodpovednosti v duchu služby; na druhej strane o snahu adekvátne sa pripraviť, prijímajúc náležité sprevádzanie v perspektíve kňazstva. V tejto etape je kandidát pozvaný, aby slobodným, uvedomelým a definitívnym spôsobom deklaroval vlastnú vôľu byť kňazom, potom, čo prijal diakonskú vysviacku.²²⁸

75. V partikulárnych cirkvách v tomto ohľade existuje veľká rôznosť skúseností, a prináleží biskupským konferenciám stanoviť formačné postupy zamerané na diakonskú a kňazskú vysviacku. Zvyčajne sa táto etapa uskutočňuje mimo budovy seminára, aspoň na určitú konzistentnú časť času. Toto obdobie, ktoré sa obyčajne prežíva v službe spoločenstvu, môže významne ovplyvniť osobnosť kandidáta. Preto sa odporúča, aby farár – alebo iný zodpovedný za pastoračnú realitu – ktorý prijíma seminaristu, boli si vedomí formačnej úlohy, ktorá sa im zveruje a sprevádzali ho v jeho postupnom začleňovaní.

76. Ordinár, po dohode s rektorom seminára, v ktorom sa seminarista formoval, berúc do úvahy potreby presbytéria a ponúkané formačné príležitosti, určí každému seminaristovi jedno spoločenstvo, kde bude vykonávať vlastnú pastoračnú službu.²²⁹ Trvanie tejto formačnej etapy je rôzne a závisí od efektívnej zrelosti a spôsobilosti

²²⁷ CIC, kán. 265.

²²⁸ Porov. *Optatam totius*, č. 12: AAS 58 (1966), 721.

²²⁹ Porov. *tamže*, č. 21: AAS 58 (1966), 726.

Porov.

kandidáta. V každom prípade je nevyhnutné rešpektovať prinajmenšom kánonické časy stanovené medzi prijatím diakonátu a presbyterátu.²³⁰

77. *Diakonská a kňazská vysviacka.* Na záver formačného cyklu v seminári formátori musia pomôcť kandidátovi prijať s poslušnosťou rozhodnutie, ktoré o ňom vynesie biskup.²³¹

Tí, ktorí prijímajú posvätný stav, potrebujú vhodnú prípravu, predovšetkým duchovného charakteru.²³² Modlitbový duch, založený na vzťahu s osobou Ježiša, a stretnutia s príkladnými kňazskými postavami nech sprevádzajú vytrvalé meditovanie nad obradmi vysviacky, ktoré – v modlitbách a liturgických gestách – syntetizujú a vyjadrujú hlboký zmysel sviatosti posvätného stavu v Cirkvi.

78. Intenzívne obdobie prípravy by malo byť prežívané aj zo strany rodiny svätenca a celého farského spoločenstva. Je však vhodné, aby sa jasne rozlišoval špecifický postup prípravy na diakonát od toho, ktorý predchádza presbyterátu, pretože sú to dve rozdielne záležitosti. Preto ak si to nevyžadujú vážne dôvody, je vhodné nespájať do toho istého slávenia vysviacku diakonov (či už dočasných alebo trvalých) a kňazskú vysviacku – aby sa každej z nich mohla poskytnúť patričná a osobitná pozornosť a aby sa napomohlo správne chápanie zo strany veriacich.

79. *Spojenie s permanentnou formáciou.* Od kňazskej vysviacky formačný proces napreduje v rámci rodiny presbytéria. Je vlastnou kompetenciou biskupa, ktorému majú pomáhať jeho spolupracovníci, uviesť kňazov do dynamík, ktoré náležia permanentnej formácii.²³³

b. Permanentná formácia

80. Výraz „permanentná formácia“²³⁴ pripomína, že jedinečná skúsenosť učeníctva tých, ktorí sú pozvaní ku kňazstvu, sa nikdy nekončí. Kňaz sa nielen „učí poznať

²³⁰ Porov. CIC, kán. 1031, § 1 a 1032, § 2.

²³¹ Porov. Benedikt XVI., Posynodálna apoštolská exhortácia *Sacramentus caritatis* (22. februára 2007), č. 25: AAS 99 (2007), 125 – 126.

²³² Porov. CIC, kán. 1039.

²³³ Porov. *Apostolorum successores*, č. 83: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2006), 1764 – 1766.

²³⁴ Koncept permanentnej formácie sa postupne prehlboval, tak v oblasti spoločnosti, ako aj Cirkvi; dôležitý okamih tohto prehlbovania je v „Liste kňazom“ (predovšetkým č. 10), ktorý napísal Ján Pavol II. 8. apríla 1979: *Insegnamenti* II (1979), 857 – 859: «všetci musíme deň čo deň pokračovať v diele nášho obrátenia. Vieme, že je to základná požiadavka evanjelia, adresovaná všetkým (por. *Mt* 4,17; *Mk* 1,15) a o to viac ju musíme pokladať ako adresovanú nám [...] S modlitbou musíme spájať ustavičnú prácu na sebe: “formatio permanens“ [...] taká formácia musí byť

Krista“, ale pod vplyvom Ducha Svätého je v procese postupného a neustáleho prispôsobovania sa k nemu

– v bytí a konaní – ktoré predstavuje neustálu výzvu pre vnútorný rast osoby.²³⁵

Je potrebné neustále živiť „oheň“, ktorý dáva svetlo a teplo pre vykonávanie služby, pamätajúc na to, že „dušou a formou permanentnej formácie kňaza je pastoračná láska“.²³⁶

81. Permanentná formácia má za cieľ zaistiť vernosť kňazskej službe, v napredovaní neustáleho obrátenia, pre oživenie daru prijatého vysviackou.²³⁷ Tento postup je prirodzeným pokračovaním procesu budovania kňazskej identity, ktorý sa začal v seminári a sviatostne bol zavŕšený kňazskou vysviackou, v perspektíve pastoračnej služby, ktorá prináša jej dozrievanie v čase.²³⁸

82. Je dôležité, aby veriaci mohli stretávať adekvátne formovaných a zreých kňazov: vskutku táto požiadavka „zodpovedá presnému právu zo strany veriacich, na ktorých pozitívne pôsobia vplyvy dobrej formácie a svätosti kňazov“.²³⁹ Permanentná formácia musí byť konkrétna, teda vtelená do kňazskej skutočnosti takým spôsobom, aby ju všetci kňazi mohli skutočne prijať, s ohľadom na fakt, že prvým a hlavným zodpovedným za vlastnú permanentnú formáciu je sám kňaz.²⁴⁰

Prvou oblasťou, v ktorej sa rozvíja permanentná formácia, je kňazské bratstvo. Je žiaduce, aby táto formácia bola podporovaná v každej diecéze – kňazom alebo skupinou kňazov formovaných špecifickým spôsobom a oficiálne poverených napomáhať službu permanentnej formácie, berúc do úvahy rozličné fázy veku a konkrétne okolnosti každého spolubrata.²⁴¹

jednak vnútorná, smerujúca k prehĺbeniu duchovného života kňaza, a jednak dušpastierska a intelektuálna (filozofická a teologická)». Pre celkovú víziu a syntézu tohto bodu por. *Direktórium pre službu a život kňazov*, č. 87 – 115.

²³⁵ Porov. František, *Príhovor Plenárnemu zasadaniu Kongregácie pre klerikov* (3. októbra 2014): *L'Osservatore Romano* 226 (4. októbra 2014), 8.

²³⁶ *Pastores dabo vobis*, č. 70: AAS 84 (1992), 781.

²³⁷ *tamže*: AAS 84 (1992), 778 – 782.

²³⁸ Porov. *tamže*, č. 71: AAS 84 (1992), 782 – 783.

²³⁹ *Direktórium pre službu a život kňazov*, č. 87.

²⁴⁰ Porov. *Pastores dabo vobis* č. 79: AAS 84 (1992), 796.

²⁴¹ Porov. *Direktórium pre službu a život kňazov*, č. 108.

Porov.

83. Prvou fázou tohto napredovania je obdobie rokov bezprostredne nasledujúcich po kňazskej vysviacke. Kňaz v tomto období získava vo vykonávaní služby vernosť k osobnému stretnutiu s Pánom a k vlastnému duchovnému sprevádzaniu, ako aj k ochote radiť sa s kňazmi, ktorí majú viac skúseností. Osobitne dôležitou je schopnosť nadväzovať vzťahy spolupráce a schopnosť zdieľania s ostatnými kňazmi z tej istej generácie. Je želateľné, aby bolo podporované sprevádzanie zo strany spolubratov vzorného života a pastoračného zanietenia, ktorí mladým kňazom pomôžu žiť srdečnú a aktívnu prináležitosť na živote celého diecézneho presbyteria.

Je zodpovednosťou biskupa „zabrániť tomu, aby novovysvätení boli vložení do príliš vážnych alebo delikátnych situácií, tak ako sa treba vyhnúť miestam určenia, na ktorých by sa nachádzali ďaleko od spolubratov. Bude dokonca dobré podporovať dostupnými spôsobmi nejakú vhodnú formu spoločného života“.²⁴² Treba sa postarať o to, aby sa zaviedlo osobné sprevádzanie mladých kňazov, aby sa podporovali a udržiavali ich kvality, a mohli tak s entuziazmom čeliť prvým pastoračným výzvam. Za toto sa má na prvom mieste cítiť zodpovedný farár alebo iný kňaz, ku ktorému je mladý presbyter na začiatok poslaný.

84. Po niekoľkých rokoch pastoračnej skúsenosti, by sa osobitným spôsobom mohli ľahko objaviť nové výzvy, ktoré sa týkajú služby a života kňaza:

Skúsenosť vlastnej slabosti: vynorenie sa protirečení, ktoré ešte mohli zostať v osobnosti a ktorým treba nevyhnutne čeliť. Skúsenosť vlastnej slabosti môže kňaza priviesť k väčšej pokore a dôvere k milosrdnej činnosti Pána – ktorého „sila sa dokonale prejavuje v slabosti“ (2 Kor 12, 9) – ako aj k vládnej chápatosti voči druhým. Kňaz sa nesmie izolovať; bude naopak potrebovať podporu a sprevádzanie v duchovnej a/alebo psychologickej oblasti. V každom prípade bude užitočné zintenzívniť vzťah s duchovným vodcom, s cieľom vyťažiť z problémov pozitívne poučenia, naučiť sa spoznávať pravdu o vlastnom živote a chápať ju lepšie vo svetle evanjelia.

Riziko pocitu funkcionára posvätnosti: beh času v kňazovi vytvára pocit akoby úradníka spoločenstva alebo funkcionára posvätnosti,²⁴³ bez srdca pastiera. V prvých okamihoch, keď sa spozoruje táto situácia, bude dôležité, aby kňaz cítil osobitnú blízkosť spolubratov a aby im zostal prístupný. Ako pripomenul pápež František, naozaj, „nie sú potrební [...] kňazi funkcionári, ktorí keď vykonávajú úlohu, vlastnú útechu hľadajú ďaleko od Neho. Len ten, kto svoj pohľad upriamuje na to, čo je skutočne podstatné, môže obnoviť svoje ‚áno‘ prijatému daru a v rozličných

²⁴² Tamže, č. 100.

²⁴³ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 72: AAS 84 (1992), 783 – 787.

obdobiach života neprestať darovať seba samého; len ten, kto sa nechá uspôbiť na podobu Dobrého pastiera, nájde jednotu, pokoj a silu v poslušnosti služby.²⁴⁴

Výzva súčasnej kultúry: adekvátne začlenenie kňazskej služby do súčasnej kultúry, so všetkými rôznymi problematikami, ktorých sa týka a ktoré si vyžadujú otvorenosť a aktualizáciu zo strany kňazov;²⁴⁵ a predovšetkým solídne zakotvenie v štyroch formačných rozmeroch: ľudskom, duchovnom, intelektuálnom a pastoračnom.

Príťažlivosť moci a bohatstva: naviazanosť na pozíciu, posadnutosť vyhľadávať pre seba exkluzívne miesta, ašpirácia na kariéru, objavenie sa túžby po moci alebo túžby po bohatstve, s následným nedostatkom ochoty pre Božiu vôľu, pre potreby zvereného ľudu a mandát biskupa. V takýchto situáciách bude vhodné bratské napomenutie, alebo pokarhanie, alebo iná cesta diktovaná pastoračnou starostlivosťou – ak tieto správania nenapĺňajú podstatu deliktu, ktorý už vyžaduje aplikáciu trestu.

Výzva celibátu: žiť celibát pre Božie kráľovstvo, keď nové stimuly a napätia pastoračného života – namiesto toho, aby napomáhali rásť a dozrievanie osoby – vyvolajú citový úpadok, ktorý vedie, pod vplyvom spoločensky rozšírenej tendencie, k poskytovaniu nepatričného priestoru vlastným potrebám a vyhľadávaniu kompenzácií, zabraňujúc uskutočňovaniu kňazského otcovstva a pastoračnej lásky.

Úplná oddanosť vlastnej službe: s plynúcim časom, únava, prirodzené fyzické zoslabnutie a objavenie sa prvých zdravotných ťažkostí, konfliktov, sklamaní z nenaplnených pastoračných očakávaní, ťažoba rutiny, ťažkosť zmeny a ďalšie sociokultúrne podmienky môžu oslabiť apoštolskú horlivosť a štedrosť v nasadení do pastoračnej služby.

85. V každom veku sa môže stať, že kňaz potrebuje asistenciu pre nejakú chorobu. Starí a chorí kňazi ponúkajú kresťanskému spoločenstvu a presbytériu vlastné svedectvo a sú účinným a výrečným znakom života darovaného Pánovi. Je dôležité, aby sa naďalej cítili byť aktívnou súčasťou presbytéria a diecézneho života, aj prostredníctvom častých návštev spolubratov a ich starostlivej blízkosti.

²⁴⁴ František, *List účastníkom Mimoriadneho generálneho zhromaždenia talianskej biskupskej konferencie* (8.

novembra 2014): *L'Osservatore Romano* 258 (12. novembra 2014), 7; porov. *Presbyterorum ordinis*, č. 14: AAS 58 (1966), 1013 – 1014.

²⁴⁵ *Pastores dabo vobis*, č. 78: AAS 84 (1992), 795 – 796.

Porov.

86. Vhodnými príležitosťami sú iniciatívy na podporu kňazov, ktoré sa zrodili pre starostlivosť o kňazov konajúcich službu v jednej geografickej oblasti – v rovnakom pastoračnom priestore alebo so zameraním na ten istý projekt.

87. Sviatosťné bratstvo predstavuje cennú pomoc pre permanentnú formáciu kňazov. Vskutku učenické napredovanie si vyžaduje rásť stále viac v láske, syntéze „kňazskej dokonalosti“,²⁴⁶ čo sa však nemôže uskutočniť izolovane, pretože kňazi vytvárajú jediné prebyťrium, ktorého jednota sa skladá z „konkrétnych pút apoštolskej lásky, služby a bratstva“.²⁴⁷ Preto „intímne sviatosťné bratstvo“²⁴⁸ kňazov je prvým prejavom lásky, ako aj prvým priestorom, v ktorom táto láska môže rásť. Toto všetko sa dá s pomocou Ducha Svätého, a nie bez osobného duchovného zápasu, ktorý musí kňaza očistiť od každej formy individualizmu.

88. Medzi spôsobmi, ktoré dávajú konkrétnu formu sviatosťnému bratstvu, si niektoré zasluhujú byť osobitne navrhované – už od počiatkovej formácie:

Bratské stretnutie: niektorí kňazi organizujú *bratské stretnutia* na modlitbu, spoločné uvažovanie nad Božím slovom, aj vo forme *lectio divina*, na prehĺbenie nejakej teologickej alebo pastoračnej témy, na zdieľanie povinnosti služby, na pomoc alebo jednoducho kvôli spoločnému tráveniu času. V rozličných formách tieto stretnutia predstavujú najjednoduchšie a najrozšírenejšie vyjadrenie kňazského bratstva. V každom prípade, je silne žiaduce ich podporovať.

Duchovné vedenie a spoveď: sviatosťné bratstvo sa stáva vzácnou pomocou, keď na seba zoberie formu *duchovného vedenia* a *spovede*, ktorú si kňazi jeden od druhého žiadajú. Pravidelnosť tohto typu stretnutí umožňuje udržiavať pri živote „smerovanie kňazov k duchovnej dokonalosti, od ktorej predovšetkým závisí účinnosť ich služby“.²⁴⁹ Predovšetkým v okamihoch ťažkostí kňazi môžu nájsť v duchovnom vodcovi brata, ktorý im pomôže rozlíšiť pôvod ich problémov a použiť adekvátne prostriedky nato, aby im čelili.

Duchovné cvičenia: majú pre život kňaza základný význam, keďže – vedúc k osobnému stretnutiu s Pánom v tichu a uzobranosti – predstavujú privilegovaný čas osobného a apoštolského rozlišovania, na postupnú a hlbokú revíziu života; spoločne ponúknuté pre kňazov napomáhajú väčšiu účasť a posilnenie bratského spoločenstva.

²⁴⁶ *Presbyterorum ordinis*, č. 14: AAS 58 (1966), 1013.

²⁴⁷ *Tamže.*, č. 8: AAS 58 (1966), 1004.

²⁴⁸ *Tamže:* AAS 58 (1966), 1003.

²⁴⁹ Benedikt XVI., *Príhovor účastníkom plenárneho zhromaždenia Kongregácie pre klerikov* (16. marca 2009): *Insegnamenti V/1* (2009), 392.

Spoločné stolovanie: pri spoločnom stolovaní sa kňazi učia navzájom spoznávať, počúvať sa a oceňovať jeden druhého, a majú aj príležitosť na užitočnú priateľskú výmenu.

Spoločný život: niektorí kňazi vedú spoločný život z vlastnej iniciatívy, kvôli pastoračným potrebám, zo zvyku alebo kvôli dispozíciám na lokálnej úrovni.²⁵⁰ Spoločné bývanie sa stáva „spoločným životom“ prostredníctvom komunitnej modlitby, meditácie nad Božím slovom a iných príležitostí permanentnej formácie; okrem toho umožňuje výmenu a konfrontáciu ohľadom jednotlivých pastoračných úloh. Spoločný život smeruje aj k podpore citovej a duchovnej rovnováhy tých, ktorí sa na ňom podieľajú a napomáha spoločenstvo s biskupom. Bude potrebné postarať sa, aby tieto formy zostali otvorené v rámci presbytéria a pre pastoračné potreby diecézy.

Kňazské združenia: majú predovšetkým sklon napomáhať vzájomnej jednote kňazov a jednote so zvyškom presbytéria a s biskupom.²⁵¹ Členovia rozličných združení uznaných Cirkvou nachádzajú v nich bratskú podporu, ktorej potrebu kňazi cítia na kráchanie k svätosti a na pastoračné úlohy.²⁵² Niektorí kňazi patria aj k *cirkevným hnutiam*, uprostred ktorých nachádzajú klímu spoločenstva a dostávajú impulzy na obnovený misionársky zápal; iní žijú osobné zasvätenie v sekulárnych inštitútoch, „ktorých osobitnou vlastnosťou je ‚diecéznosť‘“,²⁵³ bez toho, aby do nich boli obvykle začlenení.

V. ROZMERY FORMÁCIE

a) Integrácia formačných rozmerov

89. Podľa toho, čo bolo naznačené v posynodálnej apoštolskej exhortácii *Pastores dabó vobis*,²⁵⁴ existujú štyri rozmery, ktoré zároveň navzájom pôsobia v procese formácie a v živote vysvätených služobníkov: ľudský rozmer, ktorý predstavuje „nevyhnutný a dynamický základ“ celého kňazského života; duchovný rozmer, ktorý prispieva ku charakteristike kvality kňazskej služby; intelektuálny rozmer, ktorý ponúka nevyhnutné racionálne prostriedky pre chápanie hodnôt vlastných identite pastiera, aby sa ich snažil začleniť do vlastného života a odovzdávať obsah viery

²⁵⁰ Porov. CIC., kán. 280; *Direktórium pre službu a život kňazov*, č. 38.

²⁵¹ Porov. CIC, kán. 278, § 1 – 2.

²⁵² Porov. *Direktórium pre službu a život kňazov*, č. 106.

²⁵³ *Pastores dabó vobis*, č. 81: AAS 84 (1992), 799.

²⁵⁴ Porov. *tamže.*, č. 43 – 59: AAS 84 (1992), 731 – 762.

Porov.

adekvátnym spôsobom; pastoračný rozmer, ktorý umožňuje zodpovednú a osožnú cirkevnú službu.

Každý z formačných rozmerov je zameraný na „transformáciu alebo asimiláciu“ srdca podľa obrazu Srdca Krista²⁵⁵ – toho, ktorý poslaný Otcom na uskutočnenie jeho plánu lásky, bol dojatý ľudskými potrebami (porov. *Mt* 9, 36), šiel hľadať stratené ovce (porov. *Mt* 18, 12–14) až po obetovanie vlastného života (porov. *Jn* 10, 11), neprišiel, aby sa dal obsluhovať, ale aby slúžil (porov. *Mt* 20, 28). Ako naznačil Druhý vatikánsky koncil, celý výchovný proces pripravujúci na služobné kňazstvo, vskutku má za cieľ disponovať seminaristov „mať účasť na láske Krista, Dobrého pastiera“.²⁵⁶

90. So sviatosťou kňazstva bude seminarista povolaný zhromažďovať v jednote a predsedáť Božiemu ľudu ako vodca, ktorý napomáha a podporuje spoluprácu všetkých veriacich. Formácia ku kňazstvu sa teda musí odohrávať v rámci komunitnej atmosféry, schopnej byť na prospech tým postojom, ktoré sú vlastné a funkčné pre život a kňazskú službu.²⁵⁷

Komunitný život v seminári je najvhodnejším kontextom na sformovanie skutočného kňazského bratstva a predstavuje priestor, v ktorom „súbežia“ a prichádzajú do styku spomenuté rozmery, harmonizujú a integrujú sa navzájom. Vzhľadom na komunitnú formáciu, v perspektíve lepšieho poznania jednotlivých seminaristov, treba venovať pozornosť niektorým formačným nástrojom, ako napríklad úprimná a otvorená komunikácia, zdieľanie, revízia života, bratské napomenutie a komunitné plánovanie.

Úrodnou pôdou povolania ku kňazskej službe je spoločenstvo, keďže seminarista z nej pochádza, aby bol – po vysviacke – do nej poslaný slúžiť. Seminarista najskôr a kňaz následne potrebujú životné puto so spoločenstvom. Ono sa konfiguruje ako vodiaca niť, ktorá harmonizuje a zjednocuje štyri formačné rozmery.

91. Kresťanské spoločenstvo je zhromaždené Duchom, aby bolo poslané na misiu; teda misionársky zápal a jeho konkrétne uskutočnenie patria k bytiu celého Božieho ľudu,²⁵⁸ ktorý sa musí neustále vydávať „na cestu“,²⁵⁹ keďže „radosť evanjelia,

²⁵⁵ *Optatam totius*, č. 4: AAS 58 (1966), 716; *Pastores dabo vobis*, č. 57: AAS 84 (1992), 757 – 759.

²⁵⁶ *Pastores dabo vobis*, č. 57: AAS 84 (1992), 757 – 758.

²⁵⁷ *Tamže*, č. 65: AAS 84 (1992), 770: „Cirkev ako taká je komunitným subjektom obdareným milosťou a povinným pomáhať všetkým, ktorých Boh volá, aby sa stali jeho služobníkmi v kňazstve“.

²⁵⁸ Porov. *Evangelii gaudium*, č. 119 – 121: AAS 105 (2013), 1069 – 1071.

²⁵⁹ *Tamže*, č. 20: AAS 105 (2013), 1028.

ktorá naplňa život spoločenstva učeníkov, je misionárska radosť²⁶⁰. Taký misionársky zápal sa týka – ešte osobitnejším spôsobom – tých, ktorí sú pozvaní ku kňazskej službe, ako cieľ a horizont celej formácie. Misia sa ukazuje byť ďalším vodítkom (porov. *Mk 3, 14*), ktoré spája už spomenuté rozmery, oduševňuje ich a oživuje, a umožňuje pastoračne, intelektuálne, duchovne a ľudsky formovanému kňazovi žiť vlastnú službu v plnosti, keďže „je povolaný mať misionárskeho ducha, teda ducha skutočne ‚katolíckeho‘, ktorý – vychádzajúc z Krista – sa obracia na všetkých, aby ‚boli spasení a poznali pravdu‘ (*1 Tim 2, 4*).“²⁶¹

92. Koncept integrálnej formácie je mimoriadne dôležitý, keďže samotná osoba vo svojej plnosti, so všetkým, čo je a so všetkým, čo vlastní, je v službe Pánovi a kresťanskému spoločenstvu. Povolaný je „integrálnym subjektom“, alebo osobou vyvolenou dosiahnuť solídne zvnútornení bez rozdelení a dichotómií. Na dosiahnutie takéhoto cieľa je nevyhnutné osvojiť si integrovaný pedagogický model: postup, ktorý umožní výchovnému spoločenstvu spolupracovať na činnosti Ducha Svätého, pri zaručení náležitej rovnováhy medzi rôznymi rozmermi formácie.

Je preto potrebné bdieť, aby do formačného procesu neboli podsunuté zúžené alebo chybné vízie kňazstva. Formátori nech dávajú pozor na rozlíšenie, či v tých, ktorí sú im zverení, nie je len vonkajšia a formálna poslušnosť voči výchovným požiadavkám, ktoré sú na nich kladené; takýto postoj by neprispieval k ich integrálnemu rastu, ale by ich viedol privyknuť, viac-menej nevedome, k čisto „servilnej a zisťnej“ poslušnosti.

b) Ľudský rozmer

93. Božie volanie zasahuje a zapája celé „konkrétne“ ľudské bytie. Je nevyhnutné, aby formácia ku kňazstvu ponúkala adekvátne prostriedky pre napomáhanie jeho dozrievania, v perspektíve autentického vykonávania kňazskej služby. S týmto cieľom je seminarista povolaný rozvíjať vlastnú osobnosť, nasledujúc ako vzor a prameň Krista, dokonalého človeka.

Rozsiahle uvažovanie nachádzajúce sa v Novom zákone ohľadom kritérií spôsobilosti vysvätených služobníkov²⁶² ukazuje, s koľkou pozornosťou sa od počiatku hľadelo na aspekty ľudského rozmeru. Cirkevní otcovia vypracovali a uvádzali do praxe „terapiu“ alebo starostlivosť o človeka viery, povolaného do

²⁶⁰ *Tamže*, č. 21: AAS 105 (2013), 1028.

²⁶¹ *Direktórium pre službu a život kňazov*, č. 16.

²⁶² Napríklad porov. *Mt 28,20*; *1Pt 5,1 – 4*; *Tit 1,5 – 9*.

Porov.

apoštolskej služby, pretože boli presvedčení o hlbokej potrebe dozrievania, ktorá je v každom človeku.²⁶³ Správna a harmonická duchovnosť si vyžaduje správne štrukturovanú ľudskosť; vskutku – ako pripomína sv. Tomáš Akvinský – „*milosť predpokladá prirodzenosť*“,²⁶⁴ nenahrádza ju, ale ju zdokonaľuje.²⁶⁵ Je teda nevyhnutné pestovať pokoru, odvalu, praktickosť, veľkodušnosť srdca, správnosť úsudku a diskretnosť, toleranciu, transparentnosť, lásku k pravde a pectivosť.

94. Ľudská formácia, základ celej kňazskej formácie,²⁶⁶ podporujú integrálny rast osoby, umožňuje utvárať plnosť jej rozmerov. Z pohľadu telesného sa zaujíma o také aspekty ako zdravie, výživa, pohybová aktivita, odpočinok; v oblasti psychologickej sa zaoberá konštitúciou stabilnej osobnosti, charakterizovanej citovou rovnováhou, sebaovládaním a dobre integrovanou sexualitou. V morálnej oblasti sa spája s požiadavkou, aby jednotlivец postupne dospel k sformovanému svedomiu, alebo aby sa stal zodpovednou osobou, schopnou robiť správne rozhodnutia, obdarovanou správnym úsudkom a objektívnym vnímaním osôb a udalostí. Takéto vnímanie musí seminaristu priviesť k vyrovnanej sebaúcte, ktorá ho dovedie k tomu, aby nadobudol vedomie vlastných darov, a naučil sa ich vkladať do služby Božiemu ľudu. V ľudskej formácii sa treba starať o estetický aspekt; ponúkať vyučovanie, ktoré umožňuje spoznať rozličné umelecké prejavy a vychovávať k „zmyslu pre krásu“ a sociálne prostredie, napomáhajúc subjektu zlepšovať vlastný vzťahový život, aby tak mohol prispievať k budovaniu spoločnosti, v ktorom žije.

Abý takýto výchovný postup mohol byť plodný, je dôležité, aby si každý seminarista bol vedomý vlastného príbehu a zainteresoval do neho aj formátorov – do spôsobu, akým prežil vlastné detstvo a dospievanie; do vplyvu, ktorý naňho má jeho rodina a rodičovské postavy, schopnosti alebo neschopnosti nadväzovať zrelé a vyrovnané vzťahy, ako aj pozitívne zvládať okamihy samoty. Tieto informácie sú dôležité nato, aby bolo možné vybrať vhodné pedagogické nástroje, tak na zhodnotenie uskutočneného postupu, ako aj na lepšie pochopenie eventualitych okamihov regresie, či ťažkostí.

95. Znakom harmonického rozvoja osobnosti seminaristov je zrelá schopnosť nadväzovať vzťahy s mužmi a ženami každého veku a sociálneho stavu. Je vhodné zmieňovať sa o úvahách nad vzťahom medzi seminaristom a ženami, tak ako o ňom

²⁶³ Napríklad možno pripomenúť Gregora Naziánskeho, *Oratio II*: PG 35, 27.

²⁶⁴ Tomáš Akvinský, *Summa theologiae*, I. q. 2, a. 2 ad 1.

²⁶⁵ Porov tamže, I. q. 1, a. 8 ad 2.

²⁶⁶ *Pastores dabo vobis*, č. 43: AAS 84 (1992), 731 – 732.

hovorí dokumenty magistéria, v ktorých čítame, že sa „týka seminaristu nielen vo sfére jeho osobného života, ale aj v perspektíve jeho budúcej pastoračnej aktivity“.²⁶⁷

Prvou oblasťou, v ktorej sa každá osoba učí poznať a oceňovať svet žien je, samozrejme, rodina; v nej prítomnosť ženy sprevádza celý formačný postup a už od detstva znamená pozitívny prínos pre integrálny rast. K nemu veľmi prispievajú aj rozličné ženy, ktoré – svojím svedectvom – ponúkajú príklad modlitby a služby v pastoračii, ducha obety a zriekania, starostlivosti a nežnej blízkosti bližnému. Analogickú úvahu možno urobiť o svedeckej prítomnosti zasväteného života žien.

Takéto poznanie a získanie skúsenosti so ženskosťou, prítomnej vo farnostiach a v mnohých cirkevných kontextoch, je vhodné a nevyhnutné pre ľudskú a duchovnú formáciu seminaristu a treba ho vždy chápať v pozitívnom zmysle, ako pripomenul sv. Ján Pavol II.: „Preto si zo srdca želám... aby sa osobitná pozornosť venovala zamysleniu sa nad témou ‚ženského naturelu‘, no nielen preto, aby sa v ňom rozpoznali črty konkrétneho Božieho plánu, ktorý treba prijať a rešpektovať, ale aj preto, aby sa mu v spoločenskom i cirkevnom živote vytvoril širší priestor.“²⁶⁸

96. Seminarista sa stáva schopný sebaurčenia a prežívania zodpovednosti aj prostredníctvom vedomia vlastnej slabosti, vždy prítomnej v jeho osobnosti. Formátori, spovedníci, duchovní vodcovia a samotní seminaristi si musia uvedomovať, že okamihy krízy, keď sú adekvátne pochopené a spracované, s ochotou učiť sa od života, sa môžu a musia stať príležitosťou na obrátenie a obnovu – povzbudzujú osobu, aby si kládla kritické otázky o prejdenej ceste, o vlastnom aktuálnom stave, o vlastných rozhodnutiach a budúcnosti.

²⁶⁷ Pastoračné usmernenia pre formáciu ku kňazskému celibátu, č. 60.

²⁶⁸ Ján Pavol II., *List ženám* (29. júna 1995), č. 10; *Insegnamenti XVIII/1* (1995), 1879; porov. *Výchovné usmernenia pre formáciu ku kňazskému celibátu*, č. 59.
Porov.

97. Ľudská formácia je nevyhnutným prvkom evanjelizácie, keďže ohlasovanie evanjelia prechádza cez osobu a je sprostredkované jej ľudskosťou: „*Budete mi svedkami... až po samý kraj zeme*“ (Sk 1, 8); každodenná realita nás zaväzuje premyslieť tieto Ježišove slová novým spôsobom, pretože „kraje zeme“ sa rozšírili – prostredníctvom masmédií a sociálnych sietí. Je to „nová ‚agorá‘, verejné a otvorené námestie, na ktorom ľudia zdieľajú myšlienky, informácie, názory a kde, okrem toho, môžu vznikať nové vzťahy a formy spoločenstva“,²⁶⁹ námestie, z ktorého budúci pastieri nemôžu zostať vylúčení, tak čo sa týka ich formačného procesu, ako aj ich budúcej služby.

Z tohto pohľadu, používanie médií a prístup k digitálnemu svetu sú integrálnou súčasťou rozvoja osoby seminaristu, pretože „prostredníctvom moderných komunikačných prostriedkov sa môže kňaz oboznamovať so životom Cirkvi a pomáhať dnešným ľuďom objavovať Kristovu tvár. Pritom má spájať vhodné a kompetentné používanie týchto prostriedkov – ktoré si osvojil už v období formácie – spolu so solídnu teologickou prípravou a dôslednou kňazskou spiritualitou, živenu neustálym rozhovorom s Pánom.“²⁷⁰

98. Cirkev na základe mandátu, ktorý dostala od Krista, pozerá s nádejou na možnosti, ktoré digitálne prostredie ponúka pre evanjelizáciu;²⁷¹ ide o nové „miesta“, na ktorých sa mnohé osoby denne pohybujú; „digitálne periférie“, na ktorých nesmie chýbať ponuka autentickej kultúry stretnutia, v mene Ježiša, na vytváranie jediného Božieho ľudu: „médiá nám môžu pomáhať, aby sme sa cítili jedni voči druhým bližšími; aby sme znovu nadobudli zmysel pre jednotu ľudskej rodiny, ktorý uvedie do pohybu solidaritu a seriózne úsilie o dôstojnejší život. Dobrá komunikácia nám pomáha, aby sme si boli bližší a aby sme sa medzi sebou lepšie spoznali; aby sme boli väčšími zjednotení.“²⁷²

²⁶⁹ Benedikt XVI., *Príhovor na 47. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov* (12. mája 2013): AAS 105 (2013), 181.

²⁷⁰ Tamže, *Príhovor na 44. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov* (16. mája 2010): AAS 102 (2010), 115 – 116.

²⁷¹ František, *Posolstvo na 48. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov* (1. júna 2014): AAS 106 (2014), 115: „Otvoriť brány kostolov znamená otvoriť ich aj digitálnemu prostrediu; jednak preto, aby ľudia mohli vstúpiť, nech už sa nachádzajú v akýchkoľvek životných podmienkach, jednak preto, aby evanjelium mohlo prekročiť prah chrámu a vyjsť v ústrety všetkým».

²⁷² Tamže: AAS 106 (2014), 113.

99. Vo väčšine prípadov tí, ktorí vstupujú do seminára, sú už prirodzene zvyknutí a určitým spôsobom ponorení do digitálneho prostredia a používania jeho nástrojov. Je nevyhnutné zachovať náležitú rozvážnosť ohľadom nevyhnutných rizík, ktoré kontakt s digitálnym svetom prináša, vrátane rozličných foriem závislosti, ktorým možno čeliť s adekvátnou duchovnou a psychologickou podporou. Je vhodné, aby seminaristi rástli v tomto kontexte, berúc do úvahy, že seminár je škola ľudskosti a viery, aby v nich dozrelo uspôsobenie sa Kristovi, ktorý sa približuje celému ľudstvu aj tomu najvzdialenejšiemu: „Nech nás pritom vedie obraz milosrdného Samaritána, ktorý obväzuje rany zbitého človeka a leje na ne olej i víno. Naša komunikácia nech je tým voňavým olejom na bolesť a dobrým vínom pre radosť. Nech nevyžarujeme svetlo vďaka špeciálnym trikom a efektom, ale vďaka našej schopnosti stávať sa blíždami tým zraneným, ktorých s láskou a nežnosťou stretávame na našej ceste.“²⁷³

100. *Sociálne siete* si osobitným spôsobom žiadajú byť vložené do každodenného života v komunite seminára (prostredníctvom ostrážitého, ale aj pokojného a pozitívneho vedenia). Je vhodné, aby boli vnímané ako miesta nových možností – z hľadiska medzosobných vzťahov – ako miesta stretnutia s druhými, miesta konfrontácie s blíždym, svedectva viery – to všetko v perspektíve výchovného rastu, ktorý nemôže nebrať do úvahy všetky miesta vzťahov, na ktorých prebieha život.

c) Duchovný rozmer

101. Duchovná formácia je orientovaná na oživovanie a podporu spoločenstva s Bohom a s bratmi, v priateľstve s Ježišom – Dobrým pastierom a s postojom ochoty počúvať Ducha.²⁷⁴ Tento intímny vzťah formuje srdce seminaristu k tej veľkodušnej a obetavej láske, ktorá je počiatkom pastoračnej lásky.

102. Centrom duchovnej formácie je osobné zjednotenie s Kristom, ktoré sa rodí v tichej, dlhšej modlitbe, a je ňou osobitným spôsobom oživované.²⁷⁵ Prostredníctvom modlitby, počúvania Slova, vytrvalej účasti na sviatostiach, na liturgii a komunitnom živote seminarista posilňuje svoje puto jednoty s Bohom, podľa príkladu Krista, ktorého životným programom bolo plniť vôľu jeho Otca (porov. *Jn* 4, 34). Liturgický rok vo formačnom procese ponúka pedagogickú

²⁷³ Tamže: AAS 106 (2014), 116.

²⁷⁴ Porov. *Presbyterorum ordinis*, č. 12: AAS 58 (1966), 1009 – 1011.

²⁷⁵ Porov. *Katechismus Katolíckej cirkvi*, č. 2709 – 2719.

mystagógiu Cirkvi a umožňuje pochopiť jej duchovnosť prostredníctvom zvnútorňovania biblických textov a liturgických modlitieb.²⁷⁶

103. Treba pamätať na to, že „kto nepozná Písmo, nepozná Krista“.²⁷⁷ Preto v procese duchovného dozrievania patrí význačné miesto vzťahu s Božím slovom,²⁷⁸ ktoré skôr, než sa stane kázňou, musí byť prijaté v hĺbke srdca,²⁷⁹ „najmä v kontexte novej evanjelizácie, ku ktorej je Cirkev dnes povolaná“.²⁸⁰ Je stálym meradlom pre život učeníka a duchovné prispôsobovanie Kristovi, Dobrému pastierovi. Seminaristi potrebujú byť postupne vedení do poznania Božieho slova, prostredníctvom metódy *lectio divina*.²⁸¹ Denná a hlboká meditácia,²⁸² praktizovaná s vernosťou a usilovnosťou, v ktorej sa spája aj plodný vzájomný vzťah štúdia a modlitby, im zaručí integrálny prístup,²⁸³ tak ku Starému, ako aj k Novému zákonu.

104. Kvôli nevyhnutnému prispôsobeniu sa Kristovi „musia byť kandidáti vysviacky formovaní predovšetkým k veľmi živej viere v Eucharistiu;“²⁸⁴ v perspektíve toho, čo budú žiť po kňazskej vysviacke. Účasť na dennom eucharistickom slávení,

²⁷⁶ „Celý liturgický rok nech je potom – nielen pre liturgické slávenie, ale pre samotný život, duchovným napredovaním k intímnej podielaniu sa na tajomstve Krista.“ Kongregácia pre katolícku výchovu, *Inštrukcia o liturgickej formácii v seminároch* (3. júna 1979), č. 32: *Enchiridion Vaticanum* 6 (2001), 1590.

²⁷⁷ Hieronym, *Commentarii in Isaiam*, Prologus: CCL 73, 1.

²⁷⁸ Benedikt XVI., Posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini* (30. septembra 2010), č. 82: AAS 102 (2010), 753: „Kandidáti služobného kňazstva sú povolani na hlboký osobný vzťah s Božím slovom, najmä v *lectio divina*, pretože týmto vzťahom sa živí samotné povolanie: len vo svetle a moci Božieho slova možno objaviť, pochopiť, milovať a nasledovať vlastné povolanie a naplniť vlastné poslanie, keď svoje srdce sýtia Božími myšlienkami, takže ich viera ako odpoveď na Slovo sa stáva novým kritériom posudzovania a hodnotenia ľudí a vecí, udalostí a problémov».

²⁷⁹ Porov. Origenes, *Homilia in Lucam*, XXXII, 2: PG 13, 1884.

²⁸⁰ *Pastores dabó vobis*, č. 47: AAS 84 (1992), 741.

²⁸¹ Porov. tamže, č. 47: AAS 84 (1992), 740 – 742; *Verbum Domini*, č. 86 – 87: AAS 102 (2010), 757 – 760.

²⁸² Porov. Druhý vatikánsky koncil, Dogmatická konštitúcia o Božom Zjavení *Dei verbum* (18. novembra 1965), č. 21: AAS 58 (1966), 828.

²⁸³ Porov. *Verbum Domini*, č. 82: AAS 102 (2010), 753 – 754.

²⁸⁴ Ján Pavol II., *Angelus* (1. júla 1990), č. 2: *Insegnamenti XIII/2* (1990), 7; por. CIC., kán. 246, § 1.

ktoré nachádza svoje prirodzené pokračovanie v eucharistickej adorácii,²⁸⁵ preniká život seminaristu takým spôsobom, že v ňom dozrieva trvalá jednota s Pánom.²⁸⁶

105. V živote modlitby kňaza nesmie chýbať liturgia hodín, ktorá predstavuje skutočnú a vlastnú „školu modlitby“ aj pre seminaristov,²⁸⁷ ktorí sa postupne približujú modlitbe

Cirkvi prostredníctvom modlitby breviára, učia spoznávať jej bohatstvo a krásu.²⁸⁸

106. Pravidelné a časté slávenie sviatosti pokánia, pripravené prostredníctvom každodenného spytovania svedomia, sa pre seminaristu stáva príležitosťou s pokorou spoznať vlastné slabosti a vlastné hriechy, a predovšetkým, pochopiť a zažiť radosť z toho, že sa môže cítiť milovaný a omilostený Pánom; okrem toho, „tam pramení zmysel pre askézu a vnútornú disciplínu, duch obetavosti a odriekania, ochota znášať námahy a kríž“.²⁸⁹

107. Duchovné vedenie je privilegovaný nástroj pre integrálny rast osoby. Duchovný vodca má byť vybraný s plnou slobodou seminaristami – spomedzi kňazov určených biskupom.²⁹⁰ Táto sloboda je naozaj autentická len vtedy, ak sa seminarista otvorí s úprimnosťou, dôverou a učenlivosťou. Stretnutie s duchovným vodcom nesmie byť len príležitostné, ale systematické a pravidelné; kvalita duchovného sprevádzania je dôležitá pre samotnú účinnosť celého formačného procesu.

Seminaristi nech majú k dispozícii riadnych spovedníkov, a tiež ďalších spovedníkov, ktorí pravidelne prichádzajú do seminára; v každom prípade, majú vždy možnosť slobodne sa obrátiť na ktoréhokoľvek spovedníka, či už v rámci seminára, alebo mimo neho.²⁹¹ Pre integrálnu formáciu je vhodné, aby duchovný vodca mohol byť aj pravidelným spovedníkom.

²⁸⁵ Porov. *Sacramentum caritatis*, č. 66 – 67: AAS 99 (2007), 155 – 156; Augustín, *Enarrationes in Psalmos*, 98, 9: CCL 39, 1385.

²⁸⁶ *Pastores dabo vobis*, č. 48: AAS 84 (1992), 743: „Okrem toho ich treba tak vychovať, aby slávenie Eucharistie považovali za najvýznamnejší okamih celého dňa, na ktorom sa majú zúčastniť aktívne, nekonať ho len zo zvyku“.

²⁸⁷ Porov. *Inštrukcia o liturgickej formácii v seminároch*, č. 28 – 31: *Enchiridion Vaticanum* 6 (2001), 1583 – 1588; CIC, kán. 276, § 2, č. 3.

²⁸⁸ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 26: AAS 84 (1992), 697 – 700; porov. tiež *Inštrukcia o liturgickej formácii v seminároch*, č. 31: *Enchiridion Vaticanum* 6 (2001), 1587 – 1588.

²⁸⁹ *Pastores dabo vobis*, č. 48: AAS 84 (1992), 744.

²⁹⁰ Porov. CIC, kán. 239, § 2.

²⁹¹ Porov. *tamže*, kán. 240, § 1.

108. Každoročné duchovné cvičenia,²⁹² čas hlbkej previerky v dlhšom modlitbovom stretnutí s Pánom, prežívané v atmosfére uzobranosti a ticha, musia byť následne obnovované a nachádzať kontinuitu – počas roka – v pravidelných duchovných obnovách a dennej modlitbe. Tak konajúc, v srdci seminaristu tvárnenom činnosťou Ducha, sa postupne prejaví a ustáli túžba prežiť – s veľkodušnosťou – vlastný život v rozdávaní pastoračnej lásky.

109. Nasledujúc majstra, s vierou a slobodou srdca, seminarista sa učí, podľa príkladu Krista, poslušne darovať svoju „vôľu službe Bohu a bratom“.²⁹³ Poslušnosť zjednocuje s Božou múdrosťou, ktorá buduje Cirkev a každému ukazuje miesto a poslanie; je teda na formátoroch vychovať seminaristov k pravej a zrelej poslušnosti, uplatňujúc autoritu s rozvážnosťou a povzbudzujúc ich tak, aby poskytovali svoj súhlas, aj vnútorný, pokojným a úprimným spôsobom.

110. Evanjeliová rada čistoty rozvíja zrelosť osoby a robí ju schopnou prežívať skutočnosť vlastného tela a vlastnej citovosti v duchu logiky daru. Táto čnosť „dáva hodnotu všetkým ľudským vzťahom a vedie k tomu, aby sa ‚vyskúšala a prejavila... úprimná, ľudská, bratská, osobná láska, schopná podľa Kristovho príkladu obetovať sa za všetkých i za každého jednotlivo“.²⁹⁴

Ako znak tohto úplného odovzdania sa Bohu a bližnému, Cirkev si ponecháva dokonalú zdržanlivosť v celibáte pre nebeské kráľovstvo, osobitne vhodnom pre kňazstvo.²⁹⁵ Zakorenení v Kristovi Ženíchovi a celkom zasvätení službe Božieho ľudu v celibáte, kňazi sa ľahšie „pridružajú [Krista] s nerozdelným srdcom, slobodnejšie sa... venujú službe Bohu a ľuďom... a tak sa stávajú schopnejšími prijať v širšom zmysle otcovstvo v Kristovi“.²⁹⁶ Preto tí, ktorí sa pripravujú na kňazstvo, nech spoznajú a prijmú celibát ako špeciálny Boží dar. V správnej výchove k citovosti, vnímanej ako napredovanie k plnosti lásky, „celibátna čistota nie je daň, ktorú treba zaplatiť Pánovi, ale skôr dar, ktorý sa dostáva od jeho milosrdenstva. Osoba, ktorá vstupuje do tohto životného stavu, si musí byť vedomá, že nielen berie na seba bremeno, ale predovšetkým dostáva oslobodzujúcu milosť.“²⁹⁷

²⁹² Porov. *tamže*, kán. 246, § 5.

²⁹³ *Presbyterorum ordinis*, č. 15: AAS 58 (1966), 1014.

²⁹⁴ *Pastores dabo vobis*, č. 50: AAS 84 (1992), 746.

²⁹⁵ Porov. *Presbyterorum ordinis*, č. 16: AAS 58 (1966), 1015 – 1017; CIC, kán. 247, § 1.

²⁹⁶ *Presbyterorum ordinis*, č. 16: AAS 58 (1966), 1015 – 1016.

²⁹⁷ *Výchovné usmernenia per formáciu ku kňazskému celibátu*, č. 16; č. 58: „Seminaristi nech sú vedení k objaveniu teológie čistoty, s poukázaním na vzťahy, ktoré existujú medzi praktizovaním tejto čnosti a všetkými veľkými pravdami kresťanstva. Nech sa poukáže na

Aby potom rozhodnutie sa pre celibát bolo skutočne slobodné, je nevyhnutné, aby seminaristi dokázali pochopiť, vo svetle viery, evanjeliovú silu tohto daru,²⁹⁸ a zároveň správne oceniť hodnoty manželského stavu: „Manželstvo a celibát sú dva stavy autenticky kresťanského života. Oba sú spôsobmi špecifickej realizácie kresťanského povolania.“²⁹⁹

Bolo by závažne nerozumné nechať pristúpiť k vysviacke takého seminaristu, v ktorom nedozrela jasná a slobodná citovosť, verná v celibátnej čistote, prostredníctvom praktizovania ľudských a kňazských čností, chápaných ako otvorenie pre činnosť a milosť, a nie iba ako vôľové ustanovenie zdržanlivosti.

V prípade, že do latinských seminárov sú prijímaní seminaristi východných katolíckych cirkví, čo sa týka ich formácie k celibátu alebo k manželstvu, nech sú dodržané normy a zvyky daných východných cirkví.³⁰⁰

111. Seminaristi nech konkrétnym spôsobom rozvíjajú ducha chudoby³⁰¹. Nech sú formovaní, aby napodobňovali Srdce Krista, ktorý „hoci bol bohatý, stal sa chudobným“ (2 Kor 8, 9), aby nás obohatil. Nech sa snažia nadobudnúť skutočnú slobodu a učenívosť Božích synov, dosahujúc duchovné sebaovládanie, ktoré je nevyhnutné na vytváranie správneho vzťahu so svetom a s pozemskými dobrami;³⁰² nech si takým spôsobom osvoja štýl apoštolov, pozvaných Kristom, aby verili v Božiu prozreteľnosť – „bez toho, aby si brali čokoľvek na cestu“ (porov. Mk 6, 8-9). Nech majú osobitne na srdci najchudobnejších a najslabších a – už zvyknutí na štedré a dobrovoľné zriekanie sa toho, čo nie je nevyhnutné; nech sú svedkami chudoby,

apoštolskú plodnosť zasväteného panenstva, pripomenúc, že každá skúsenosť dobra alebo zla v pozitívnom alebo negatívnom zmysle mení naše bytie, našu osobnosť a, v dôsledku toho, aj našu apoštolskú činnosť.“

²⁹⁸ *Pastores dabo vobis*, č. 29: AAS 84 (1992), 704: „Je osobitne dôležité, aby kňaz pochopil teologickú motiváciu cirkevného zákona o celibáte. Zákon vyjadruje vôľu Cirkvi, ktorá predchádza vôľu človeka vyjadrenú jeho ochotou. Konečnou motiváciou vôle Cirkvi je však puto, ktoré spája celibát s kňazskou vysviackou, čo pripodobňuje kňaza k Ježišovi Kristovi Hlave a Ženíchovi Cirkvi. Ako nevesta Ježiša Krista Cirkev túži, aby ju kňaz miloval úplne a bez výhrad, ako ju miloval Ježiš Kristus Hlava a Ženích Cirkvi. Kňazský celibát je teda sebadarovanie v Kristovi a s Kristom pre jeho Cirkev a vyjadruje službu kňaza Cirkvi v Pánovi a s Pánom.“

²⁹⁹ *Výchovné usmernenia pre formáciu ku kňazskému celibátu*, č. 6.

³⁰⁰ Porov. CCEO, kán, 343 a 373 – 375.

³⁰¹ Porov. *Presbyterorum ordinis*, č. 17: AAS 58 (1966), 1017 – 1018; por. tiež. *Evangelii gaudium*, č. 198: AAS 105 (2013), 1103; František, *Príhovor seminaristom, novicom a novickým pochádzajúcim z rozličných častí sveta, pri príležitosti Roku viery* (6. júla 2013): *Insegnamenti* I/2 (2013), 9.

³⁰² *Pastores dabo vobis*, č. 30: AAS 84 (1992), 706: „Len chudoba zabezpečuje kňazovi ochotu ísť ta, kde bude jeho práca užitočnejšia a potrebnjšia, a to aj za cenu osobných obetí.“

prostredníctvom jednoduchosti a striedmosti života,³⁰³ aby sa stávali úprimnými a dôveryhodnými podporovateľmi skutočnej sociálnej spravodlivosti.³⁰⁴

112. Seminaristi nech sú pozvaní rozvíjať autentickú a synovskú úctu k Panne Márii³⁰⁵ tak prostredníctvom jej spomienky v liturgii, ako aj v ľudovej zbožnosti, predovšetkým recitovaním ruženca a modlitby *Anjel Pána*. To všetko berúc do úvahy fakt, že „každý rozmer kňazskej formácie možno vzťahovať na Pannu Máriu, ktorá na Božie volanie odpovedala najlepšie zo všetkých ľudí, keď sa stala takou služobnicou a učeníčkou Slova, až počala vo svojom srdci a vo svojom tele Slovo, ktoré sa stalo človekom, aby ho odovzdala ľudstvu“.³⁰⁶

Nech sa okrem toho nezabudne na dôležitosť úprimnej úcty svätých, medzi ktorými treba ženícha Panny Márie a patróna univerzálnej Cirkvi – svätého Jozefa, povolaneho Bohom, „aby uskutočňovaním svojej otcovskej úlohy slúžil osobe a poslaniu Ježiša“³⁰⁷ – predkladať na lepšie poznanie seminaristom, aby mali „vždy pred svojimi očami jeho pokorný, zrelý spôsob služby a prijímania účasti na diele spásy“.³⁰⁸

113. Ako súčasť duchovného rozmeru³⁰⁹ musí byť prítomné poznanie a meditácia cirkevných otcov, svedkov tisícročného života Božieho ľudu. V otcoch „sa zmysel novosti kresťanského života spájal s istotou viery. Z toho v kresťanských komunitách ich čias klíčila ‚explozívna vitalita‘, misionársky zápal, atmosféra lásky, ktorá inšpirovala duše k heroizmu v každodennom živote“.³¹⁰

114. Nech sa podporujú a nájdu si svoje miesto tak zbožné úkony, ako aj niektoré vyjadrenia spojené s pobožnosťou alebo ľudovou zbožnosťou, predovšetkým vo formách schválených magistériom;³¹¹ ich prostredníctvom budúci kňazi získavajú

³⁰³ Porov. Ambróz, *De officiis ministrorum*, II, 28: PL 16, 139-142.

³⁰⁴ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 30: AAS 84 (1992), 705 – 707.

³⁰⁵ Porov. *CIC*, kán. 246, § 3.

³⁰⁶ *Pastores dabo vobis*, č. 82: AAS 84 (1992), 802.

³⁰⁷ Ján Pavol II., Apoštolská exhortácia *Redemptoris custos* (15. augusta 1989), č. 8: AAS 82 (1990), 14.

³⁰⁸ *Tamže*, č. 1: AAS 82 (1990), 6.

³⁰⁹ Porov. *Optatam totius* č. 16: AAS 58 (1966), 723 – 724; Kongregácia pre katolícku výchovu, *Inštrukcia o štúdiu cirkevných otcov v kňazskej formácii* (10. novembra 1989), č. 45.

³¹⁰ *Inštrukcia o štúdiu cirkevných otcov v kňazskej formácii*, č. 44.

³¹¹ Porov. Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí, *Direktórium o ľudovej zbožnosti a liturgii. Princípy a inštrukcie* (17. decembra 2001), č. 61 – 64.

poznanie „ľudovej zbožnosti», ktorú budú musieť rozlišovať, usmerňovať, prijímať – v mene nevyhnutnej lásky a pastoračnej užitočnosti.³¹²

115. Pre tých, ktorí sú pozvaní ku kňazstvu a do pastoračnej služby, je dôležité starať sa o postupný rozvoj niektorých špecifických čností;³¹³ „vernosť, dôslednosť, rozvaha, otvorenosť voči všetkým, láskavá dobrota, zásadová pevnosť v podstatných veciach, nepodliehanie subjektivismu, osobná nezištnosť, trpezlivosť, každodenná horlivosť, dôvera v skryté pôsobenie milosti, ktorá sa vyskytuje u pokorných a chudobných“;³¹⁴ okrem toho, aby sa stal skutočne pastierom podľa Srdca Ježišovho, kňaz, „vedomý si nezaslúženého Božieho milosrdenstva vo vlastnom živote a v živote svojich spolubratov, musí pestovať čnosti pokory a milosrdenstva voči celému Božiemu ľudu, predovšetkým, čo sa týka tých osôb, ktoré sa cítia Cirkvi cudzie“.³¹⁵

d) Intelektuálny rozmer

116. Intelektuálny rozmer je zo strany seminaristov zacielený na dosiahnutie solídnej kompetencie vo filozofickej a teologickej oblasti, ako aj kultúrnej prípravy všeobecného charakteru, ktorá im umožní ohlasovať – spôsobom dôveryhodným a pochopiteľným pre dnešného človeka – evanjeliové posolstvo, vstupovať úspešne do dialógu so súčasným svetom a hájiť – so svetlom rozumu – pravdy viery, poukazujúc na ich krásu.

So svedomitou snahou sa kandidáti kňazstva musia pripravovať – prostredníctvom prehlbovania filozofických a teologických vied a s dobrým úvodom do kánonického práva a spoločenských a historických vied – aby „obhájili nádej“ (porov. *1 Pt* 3, 15), s cieľom napomáhať poznanie Božieho zjavenia a privádzať všetky národy k poslušnosti viery (porov. *Rim* 16, 26).

Rozum otvorený tajomstvu Boha a orientovaný na neho umožňuje solídne prijatie Zjavenia, napomáha jeho prehĺbenie – čo sa týka obsahu – a ponúka nástroje a vyjadrovacie prostriedky na jeho ohlasovanie svetu. Ako už povedal Druhý vatikánsky koncil, filozofické a teologické poznanie pomáha „pozorne počúvať, rozoznávať a interpretovať rozličné spôsoby vyjadrovania našich čias a vedieť ich posúdiť vo svetle

³¹² Porov. Pavol VI., Apoštolská exhortácia *Evangelii nuntiandi* (8. decembra 1975), č. 48, AAS 68 (1976) 37 – 38; *Evangelii gaudium*, č. 122 – 126: AAS 105 (2013), 1071 – 1073.

³¹³ Porov. *CIC*, kán. 244 – 245, § 1.

³¹⁴ *Pastores dabo vobis*, č. 26: AAS 84 (1992), 700.

³¹⁵ *Direktórium pre službu a život kňazov*, č. 46.

Božieho slova, aby sa tak zjavená pravda mohla čoraz dôkladnejšie poznávať, lepšie chápať a vhodnejšie predkladať³¹⁶.

117. Intelektuálna formácia je súčasťou integrálnej formácie kňaza; dokonca, je v službe jeho pastoračnej služby a vplýva aj na ľudskú a duchovnú formáciu, ktoré z nej čerpajú užitočný prínos. To znamená, že rozvoj všetkých schopností a rozmerov osoby, vrátane racionálneho, s rozsiahlou oblasťou nadobudnutých vedomostí, prispieva k rastu kňaza, služobníka a svedka Slova v Cirkvi a vo svete. Ďaleko od toho, že by bola zviazaná len s oblasťou poznania alebo chápaná iba ako nástroj na získanie väčšieho počtu informácií o jednotlivých disciplínach, táto formácia sprevádza kňazov, aby sa disponovali na hlboké počúvanie Slova, ako aj cirkevnej komunity, aby sa naučili skúmať znamenia čias.

118. Dôkladné a organické štúdium filozofie a teológie je najvhodnejším spôsobom v perspektíve osvojenia si tej *forma mentis*, ktorá umožňuje čeliť otázkam a výzvam objavujúcim sa pri vykonávaní služby, interpretujúc ich v optike viery. Na jednej strane je nevyhnutné nezanedbať solídnu a primeranú kvalitu intelektuálnej formácie; na druhej strane je potrebné pamätať, že plnenie povinností vzťahujúcich sa na štúdium nemôže byť jediným kritériom na určenie dĺžky formačného procesu kandidáta kňazstva, pretože štúdium, akokoľvek dôležité, predstavuje len jeden aspekt, i keď nie sekundárny, integrálnej formácie v perspektíve kňazstva. Bude úlohou každého národného *ratio* zabezpečiť a posilniť nevyhnutné prvky predstavené v tomto *ratio fundamentalis*, týkajúce sa intelektuálnej formácie, vezmúc do úvahy historické a kultúrne špecifiká každej krajiny.

e) Pastoračný rozmer

119. Keďže cieľom seminára je pripraviť seminaristov nato, aby sa stali pastiermi na obraz Krista, kňazská formácia musí byť preniknutá pastoračným duchom, ktorý ich uschopní mať ten istý súcit, štedrosť, lásku pre všetkých, predovšetkým pre chudobných, a zápal pre veci Božieho kráľovstva, ktoré charakterizovali verejnú službu Božieho Syna, a ktoré môžu byť zhrnuté do pastoračnej lásky.

Avšak, samozrejme, musí byť ponúknutá formácia špecificky pastoračného charakteru,³¹⁷ ktorá pomôže seminaristovi získať vnútornú slobodu nevyhnutnú pre

³¹⁶ *Gaudium et spes*, č. 44: AAS 58 (1966), 1065.

³¹⁷ *Pastores dabo vobis*, č. 58: AAS 84 (1992), 759 – 760: „Výchovný program seminára má vzbudiť u pastiera pravú pastoračnú citlivosť, vychovať ho k vedomému a zrelému preberaniu vlastnej zodpovednosti, vytvoriť u neho vnútorný návyk hodnotiť problémy, ustáliť v ňom správnu hierarchiu hodnôt a schopnosť voliť si riešenia vždy na základe a vo svetle viery a v súlade s teologickými požiadavkami vlastnej pastorácie“ porov. *CIC*, kán. 258.

život apoštolátu ako služby, schopnú spozorovať Božie pôsobenie v srdci a živote ľudí. Takto prežívaná pastoračná činnosť sa pre samotného vysväteného služobníka utvára ako trvalá škola evanjelizácie. V tomto čase seminarista začne byť vedúcim predstaviteľom skupiny, prítomný ako človek spoločenstva – prostredníctvom počúvania a pozorného rozlišovania situácie, a začne tiež spolupracovať s druhým pri napomáhaní ministeriality. Osobitným spôsobom, seminaristi musia byť náležite vychovávaní na spoluprácu s trvalými diakonmi a svetom laikov, oceňujúc ich špecifický prínos. Je nevyhnutné, aby kandidáti kňazskej služby dostali vhodnú formáciu aj ohľadom evanjeliovej podstaty zasväteného života v jeho mnohých vyjadreniach, ohľadom vlastnej charizmy, a ohľadom kánonických aspektov, v perspektíve užitočnej spolupráce.

120. Povolanie byť pastiermi Božieho ľudu si vyžaduje formáciu, ktorá budúcich kňazov urobí odborníkmi v umení pastoračného rozlišovania, teda schopnými hlbokého načúvania reálnym situáciám a dobrého úsudku pri výbere a rozhodovaniach. Pre uskutočňovanie pastoračného rozlišovania je potrebné dať do centra evanjeliový štýl načúvania, ktorý pastiera oslobodzuje od pokušenia abstraktnosti, od protagonizmu, od prílišnej istoty o sebe samom a od toho chladu, ktorý by z neho urobil „účtovníka ducha“ namiesto „dobrého samaritána“. ³¹⁸ Kto počúva Boha a bratov vie, že Duch vedie Cirkve k celej pravde (porov.. Jn 16,13) a že ona, koherentne s tajomstvom vtelenia, pomaly klíči v reálnom živote človeka a v znameniach dejín.

Pastier sa tak učí vychádzať z vlastných vopred vytvorených istôt a nemyslieť na vlastnú službu ako na množinu vecí, ktoré treba urobiť alebo noriem, ktoré treba aplikovať, ale svoj život urobiť „miestom“ pohostinného počúvania Boha a bratov. ³¹⁹

V pozornom, úctivom počúvaní bez predsudkov, sa pastier stane schopným nie povrchno a nie posudzovačne čítať život druhých, vstupujúc do srdca osôb a do kontextov života, ktoré ich vyznačujú, predovšetkým do vnútorných a vonkajších ťažkostí, ktoré niekedy robia problematickým ich konanie. Bude schopný s rozumnosťou a pochopením interpretovať podmienenosti každého druhu, v ktorých sa dané osoby pohybujú, učiac sa predkladať duchovné a pastoračné rozhodnutia,

³¹⁸ Porov. *Evangelii gaudium*, č. 33: AAS 105 (2013), 1034; *Amoris laetitia*, č. 300; František, *Homília na Jubileum (Svätý rok) kňazov a seminaristov* (3. júna 2016): *L'Osservatore Romano* 126 (4. júna 2016), 8.

³¹⁹ Porov. *Angelus* (17. júla 2016): *L'Osservatore Romano* 163 (18 – 19. júla 2016), 1: „Hostá nie je len potrebné obslúžiť, nakrmiť a všemožne sa o neho postarať. Je predovšetkým potrebné, aby bol vypočutý. [...] Pretože hostá treba prijať ako osobu, s jej príbehom, jej srdcom bohatým na city a myšlienky, aby sa mohol cítiť naozaj ako v rodine.“

ktoré sú uskutočniteľné, pozorné voči životu veriacich a sociokultúrnemu prostrediu, ktoré ich obklopuje.

Pohľad dobrého pastiera, ktorý hľadá, sprevádza a vedie svoje ovce, ho uvedie do jasnej, rozvážnej a súcitnej vízie; svoju službu bude vykonávať v štýle pokojného prijatia a bdelého sprevádzania všetkých situácií aj tých najzložitejších, ukazujúc krásu a požiadavky evanjeliovej pravdy, bez sklznutia do rigoristických a legalistických obsesí. Takým spôsobom dokáže predložiť cesty viery prostredníctvom malých krokov, ktoré môžu byť lepšie ocenené a prijaté. Stane sa tak znamením milosrdenstva a súcitu, vydávajúc svedectvo o materskej tvári Cirkvi, ktorá – bez toho, aby sa vzdala požiadaviek evanjeliovej pravdy – sa vyhýba tomu, aby z nich urobila mlynské kamene a uprednostňuje viesť so súcitom, zahŕňajúc všetkých.

121. Keďže adresátmi pastoračnej starostlivosti sú aj nepraktizujúci, neveriaci a tí, ktorí vyznávajú iné náboženstvo, seminaristi sú povolaní naučiť sa vstupovať do dialógu a ohlasovať evanjelium Krista všetkým ľuďom, chápaním ich najhlbšie očakávania a s rešpektom voči slobode každého z nich. Preto nech formátori učia budúcich pastierov, ako vytvárať nové „priestory“ a nové pastoračné príležitosti, aby vychádzali v ústrety tým, ktorí plne nezdieľajú katolícku vieru, ale hľadajú – s dobrou vôľou – vyčerpávajúcu a autentickú odpoveď na svoje najhlbšie otázky.

122. Solídna pastoračná formácia si vyžaduje nielen praktizovanie aktivít apoštolského charakteru, ale aj štúdium pastorálnej teológie, ktorá využíva tam, kde je to potrebné, prospešný príspevok humanitných vied, predovšetkým psychológie, pedagogiky a sociológie. 123. Na túto úlohu – na docielenie „postavy“ a pastoračného rázu misie – bude veľmi nápomocný a stimulujúci príklad kňazov, ktorí predchádzali kandidátov v službe – aj vo vysokom veku – a pastierov, ktorí vedú diecézu, ako aj emeritných biskupov; pôjde teda o spoznanie a ocenenie „pastoračnej tradície“ lokálnej cirkvi, v ktorej budú inkardinovaní alebo v ktorej budú vykonávať službu, aby sa napomohlo ich následnému začleneniu do pastoračného života.

Seminaristi nech sú vedení autenticky katolíckym duchom; milujúc úprimne vlastnú diecézu, nech sú ochotní „ak sa to od nich bude raz žiadať alebo po tom sami zatúžia – vložiť sa do špecifickej služby univerzálnej Cirkvi alebo miestnych cirkví, s veľkorysťou a nasadením“³²⁰.

124. Podľa rozumného úsudku biskupov nech sa zavedú – na celé obdobie formácie, v príhodných časoch a vhodnými spôsobmi, zhodnotiac predovšetkým dni

³²⁰ Porov. *Evangelii gaudium*, č. 273: AAS 105 (2013), 1130.

a obdobia bez vyučovacích hodín – niektoré skúsenosti apoštolátu, nevyhnutné na integrálnu formáciu subjektu, prispôsobené podľa veku seminaristov a ich rozličných postojov. Každý seminár, v súlade a úzkom kontakte s ostatnými diecéznymi inštitúciami, nech sa vynasnaží zadefinovať skúsenosť pastoračnej praxe, zaradiac ju do priebehu roku takým spôsobom, aby sa vyhlo tomu, že nejakým spôsobom zasiahne do ostatných formačných úloh. Mimoriadnu pozornosť treba venovať oblastiam, v ktorých seminaristi budú uskutočňovať svoju pastoračnú prax, predovšetkým „pri výbere miesta a služby, v ktorých sa bude získavať pastoračná prax, treba brať zvláštny ohľad na dotyčnú farnosť, základnú bunku čiastkových a špecializovaných pastoračných skúseností, v ktorej sa budúci kňazi stretnú s jednotlivými problémami svojej služby“.³²¹

Špeciálnu pozornosť treba venovať aj príprave seminaristov vzhľadom na špecifické spôsoby pastoračného sprevádzania detí, mladých, chorých, starých, zdravotne hendikepovaných a tých, ktorí žijú v situáciách samoty alebo chudoby,³²² azda kvôli ich situácii migrantov³²³ alebo väznených; nech sa venuje osobitný ohľad základnej oblasti rodinnej pastorácie.³²⁴

Takéto skúsenosti musia byť usmerňované kňazmi, zasvätenými a laikmi – naozaj skúsenými a obozretnými, ktorí každému seminaristovi pridelia určenú úlohu, poučiac ho o konkrétnom spôsobe konania, a nech sú podľa možnosti prítomní aj počas uskutočňovania samotných aktivít, aby boli schopní radiť a vhodne podporovať seminaristu, a pomôcť mu zhodnotiť konanú službu.

³²¹ *Pastores dabo vobis*, č. 58: AAS 84 (1992), 760.

³²² Porov. *Evangelii gaudium*, č. 270: AAS 105 (2013), 1128.

³²³ Porov. Kongregácia pre katolícku výchovu, *Pastorácia ľudskej mobility vo formácii budúcich kňazov* (25. januára 1986).

³²⁴ Porov. *Ead.*, *Smernice o formácii seminaristov ohľadom problémov týkajúcich sa manželstva a rodiny* (19. marca 1995).

VI. PROTAGONISTI FORMÁCIE

125. Hlavným protagonistom kňazskej formácie je Najsvätejšia Trojica, ktorá utvára každého seminaristu podľa plánu Otca – tak prostredníctvom prítomnosti Krista v jeho slove, vo sviatostiach a v bratoch v spoločenstve, ako aj prostredníctvom rôznorodých činností Ducha Svätého.³²⁵ Vo formácii tých, ktorých Kristus volá a v rozlišovaní povolania, si primát činnosti Ducha Svätého vyžaduje vzájomné počúvanie a spoluprácu medzi členmi cirkevného spoločenstva, kňazmi, diakonmi, zasvätenými a laikmi.

126. V miestnych cirkvách je prítomná Katolícka cirkev, jedna a jediná.³²⁶ I keď za normálnych okolností sa formácia ku kňazstvu uskutočňuje v cirkevnom kontexte vlastnom danej diecéze, alebo príslušným inštitúciám, kňazská služba je otvorená univerzalite Cirkvi,³²⁷ a preto zahŕňa aj prípadnú disponibilitu pre najnaliehavejšie potreby iných diecéz.

Vzťah k miestnej cirkvi, z ktorej seminarista pochádza, však vytvára neopomenuteľný kontext formačného procesu. Miestna cirkev predstavuje zároveň miesto, na ktorom nájdú uplatnenie pravidlá rozlišovania povolania, a je tiež svedkyňou dosiahnutých pokrokov jednotlivcov – smerom k požadovanej ľudskej a kresťanskej zrelosti, v perspektíve kňazskej vysviacky.

127. Členovia vlastného diecézneho spoločenstva sú spoluzodpovední za kňazskú formáciu, podľa rozličných úrovní, spôsobov a kompetencií: biskup ako pastier zodpovedný za diecézne spoločenstvo; presbyterát, ako prostredie bratského spoločenstva vo vykonávaní kňazskej služby; spoločenstvo formátorov seminára, ako duchovné a pedagogické sprostredkovanie; profesori, ponúkajúci tú intelektuálnu oporu, ktorá umožňuje integrálnu formáciu; administratívny personál, odborníci a špecialisti, s príspevkom ich svedectva viery a života a ich kompetenciou; napokon samotní seminaristi ako protagonisti procesu integrálneho dozrievania, spolu s rodinou, s farnosťou odkiaľ pochádzajú a prípadne združeniami, hnutiami a ďalšími cirkevnými inštitúciami.

³²⁵ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 65: AAS 84 (1992), 770 – 772.

³²⁶ CIC, kán 368: „Partikulárne cirkvi, v ktorých a z ktorých jestvuje jedna a jediná Katolícka cirkev, sú predovšetkým diecézy“.

³²⁷ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 18: AAS 84 (1992), 684 – 686.

a) Diecézny biskup

128. Prvý zodpovedný za prijatie do seminára a za formáciu ku kňazstvu je biskup.³²⁸ Táto zodpovednosť sa prejavuje vo výbere rektora a členov spoločenstva formátorov,³²⁹ vo vypracovaní a schválení štatútov, výchovného projektu a seminárneho poriadku.³³⁰

Je nevyhnutné, aby biskup vedel nadviazať dôveryplný dialóg so seminaristami, aby tak napomáhal ich úprimnú otvorenosť; vskutku „diecézny biskup, alebo ak ide o interdiecézny seminár, biskupi, ktorých sa to týka, majú seminár osobne a často navštevovať, dozerať na formáciu svojich chovancov, ako aj na filozofické a teologické formovanie, ktoré sa v ňom poskytuje, dozerať na formáciu svojich chovancov, ako aj na filozofické a teologické formovanie, ktoré sa v ňom poskytuje, a majú získať znalosti o povolání, povahe, nábožnosti a prospechu chovancov najmä vzhľadom na udelenie stupňa posvätného stavu.“³³¹ Biskup musí venovať starostlivú pozornosť tomu, aby svoju autoritu neuplatňoval takým spôsobom, že by de facto pripravil o vážnosť rektora a ďalších formátorov pri rozlišovaní povolania kandidátov a pri ich vhodnej príprave; skôr „so zodpovednými za seminár nech biskup udržiava časté osobné kontakty, v znamení dôvery, aby ich povzbudzoval v ich práci a postaral sa, aby medzi nimi vládol duch plnej harmónie, spoločenstva a spolupráce“.³³² Pre dobro Cirkvi treba pamätať na to, že pastoračná láska, na každej úrovni zodpovednosti, sa neprejavuje prijatím hocakej osoby do seminára, ale ponúknutím rozvážneho usmernenia ohľadom povolania a účinného formačného procesu.

V prípade interdiecéznych seminárov alebo v prípade zverenia seminaristov jednej diecézy do seminára inej miestnej cirkvi,³³³ dialóg medzi zainteresovanými biskupmi, vzájomná dohoda na formačnej metodológii, ktorá sa bude uplatňovať a dôvera zverená zodpovedným za seminár, predstavujú nevyhnutné predpoklady na dobrý výsledok vzdelávacej aktivity.

³²⁸ Porov. *tamže*, č. 65: AAS 84 (1992), 770 – 772; porov. tiež *Inštrukcie o príprave vychovávateľov v seminároch*, č. 1: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3151 – 3152; *Apostolorum successores*, č. 88: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2006), 1774–1776.

³²⁹ Porov. CIC, kán. 239.

³³⁰ *tamže*, kán. 242 – 243.

³³¹ *Tamže*, kán. 259, § 2.

³³² *Apostolorum successores*, č. 89: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2006), 1780.

³³³ Porov. CIC, kán. 237.

Porov.

Liturgické slávenia, ktorým predsedá biskup v katedrále, dávajú najavo tajomstvo Cirkvi a robia viditeľnou jednotu Božieho ľudu,³³⁴ berúc do úvahy formačné úlohy v seminári, bude vhodné, aby sa na nich seminaristi zúčastňovali – v najdôležitejších okamihoch liturgického roku a diecézneho života.

b) Kňazstvo

129. Klérus miestnej cirkvi nech je v spoločensťve a hlbokom súlade s diecéznym biskupom, zdieľajúc s ním starostlivosť o formáciu kandidátov, prostredníctvom modlitby, úprimnej náklonnosti, podpory a návštev seminára. Každý kňaz si musí byť vedomý svojej formačnej zodpovednosti vzhľadom na seminaristov; osobitným spôsobom farári – a vo všeobecnosti – každý kňaz, ktorý prijíma seminaristov na pastoračnú prax, nech veľkoryso spolupracujú so spoločensťvom formátorov v seminári, prostredníctvom otvoreného a konkrétneho dialógu. Praktické spôsoby, ktorými sa uskutočňuje spolupráca so seminárom, sa môžu líšiť podľa rozličných etáp formačného procesu.

c) Seminaristi

130. Každý seminarista, ako už bolo spomenuté, je protagonistom vlastnej formácie a je povolaný k postupu neustáleho rastu v ľudskej, duchovnej, intelektuálnej a pastoračnej oblasti, s prihliadnutím na osobný a rodinný príbeh. Seminaristi sú okrem toho zodpovední za vytvorenie a udržiavanie formačnej klímy, ktorá nech je v zhode s evanjelióvymi hodnotami.

131. Seminaristi sú povinní – ako jednotlivci aj ako skupina – preukázať nielen vo vonkajšom správaní, že zvnútorňili autenticky kňazský štýl života, v pokore a službe bratom – -znamenie zrelého rozhodnutia vydať sa na osobitné nasledovanie Krista.³³⁵

d) Spoločensťvo formátorov

132. Spoločensťvo formátorov sa skladá z vybraných a dobre pripravených kňazov,³³⁶ poverených spolupracovať na citlivom poslaní kňazskej formácie. Je nevyhnutné, aby boli aj formátori určení výlučne na túto úlohu, aby sa jej mohli úplne venovať; preto je potrebné, aby bývali v seminári. Spoločensťvo formátorov sa

³³⁴ Porov. Kongregácia pre Boží kult, *Caerimoniale Episcoporum*, edizione tipica, 1984, č. 11 – 13, vydané s dekrétom *Recognitis ex decreto*, 14. septembra 1984: AAS 76 (1984), 1086–1087.

³³⁵ Porov. Benedikt XVI., *Homília pri kňazskej vysviacke 15 diakonov Rímskej diecézy* (7. mája 2006): *Insegnamenti* II/I (2006), 550 – 555.

³³⁶ Porov. *Inštrukcie o príprave vychovávateľov v seminároch*, č. 1: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3151 – 3152.

pravidelne stretáva s rektorom na modlitbu, plánovanie života v seminári a periodické skúmanie rastu seminaristu.

Skupina formátorov nie je len inštitucionálnou nevyhnutnosťou, ale predovšetkým skutočnou výchovnou komunitou, ponúkajúcou koherentné a výrečné svedectvo o hodnotách, ktoré sú vlastné kňazskej službe. Vychovaní a povzbudení takýmto svedectvom, seminaristi s ochotou a presvedčením prijímajú formačné ponuky, ktoré sa im predložia.

133. Podľa *Kódexu kánonického práva*³³⁷ minimálne spoločenstvo formátorov na vedenie každého seminára sa skladá z rektora a duchovného vodcu. Avšak počet členov skupiny formátorov musí byť nutne prispôsobený a proporčne zodpovedajúci počtu seminaristov, vrátane aj viacerých duchovných vodcov, vicerektora, ekonóma a ďalších formátorov, ako koordinátorov pre rozličné rozmery, keď si to okolnosti vyžadujú.

134. Rektor³³⁸ je kňaz, ktorý sa vyznačuje obozretnosťou, múdrosťou a vyrovnanosťou – vysoko kompetentný,³³⁹ ktorý koordinuje výchovnú činnosť v riadení seminára.³⁴⁰ S bratskou láskou vytvorí s ďalšími vychovávateľmi hlbokú, lojálnu spoluprácu; je právnym zástupcom seminára, tak z hľadiska cirkevného ako aj občianskeho.³⁴¹ Rektor v spoločenstve s formátorom predstaveným každej etape a s duchovným vodcom, sa vynasnaží ponúknuť potrebné prostriedky na rozlišovanie a dozrievanie povolania.

135. Vicerektor musí mať nevyhnutnú spôsobilosť vo formačnej oblasti a je povolaný pomáhať s náležitou rozvážnosťou rektorovi v jeho výchovnej službe, a v prípade jeho neprítomnosti ho zastupuje; vo všeobecnosti, vicerektor „musí prejavovať výrazné pedagogické nadanie, radostnú lásku zo svojej služby a ducha spolupráce.“³⁴²

³³⁷ Porov. *CIC*, kán. 239.

³³⁸ Porov. *Inštrukcie o príprave vychovávateľov v seminároch*, č. 43: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3224 – 3226.

³³⁹ Porov. *tamže* č. 60: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3252 – 3253.

³⁴⁰ Porov. *CIC*, kán. 260.

³⁴¹ *tamže*, kán. 238, § 2.

³⁴² *Inštrukcie o príprave vychovávateľov v seminároch*, č. 45: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3228. Porov.

136. Biskup sa postará o výber kompetentných a skúsených kňazov pre duchovné vedenie, ktoré je jedným z privilegovaných prostriedkov na sprevádzanie každého seminaristu pri rozlišovaní povolania. Vodca, alebo páter špirituál, musí byť skutočným majstrom vnútorného života a modlitby, ktorý pomáha seminaristovi prijať Božie povolanie a nechať v sebe dozrieť slobodnú a veľkodušnú odpoveď.

Na ňom „spočíva zodpovednosť za duchovné napredovanie seminaristov vo vnútornom fóre a za vedenie a koordinovanie rozličných cvičení v zbožnosti a liturgickom živote v seminári“. ³⁴³ V seminároch, v ktorých je viacero duchovných vodcov, jeden z nich má byť „koordinátorom duchovného rozmeru“. On moderuje liturgický život; koordinuje aktivity ostatných duchovných vodcov a eventuality externých spovedníkov, ³⁴⁴ pripravuje program ročných duchovných cvičení a mesačných duchovných obnov, ako aj slávenia liturgického roku, a spolu s rektorom napomáha permanentnú formáciu duchovných vodcov.

137. Tam, kde si to okolnosti vyžadujú, jeden z formátorov má byť poverený za „koordinátora ľudského rozmeru“. Jeho úlohou je vytvoriť atmosféru spoločenstva priaznivú pre proces ľudského dozrievania seminaristov, v spolupráci s ďalšími kompetentnými osobami (v oblasti psychologickej, športovej, lekárskej, atď.).

Keď je organizovanie študijných kurzov riadené seminárom, jeden z formátorov má byť „koordinátorom intelektuálneho rozmeru“. Jeho úlohou je vypracovať študijný plán schválený kompetentnou cirkevnou autoritou a sprevádzať a podporovať učiteľov, s osobitnou pozornosťou venovanou ich akademickej príprave, vernosti magistériu a pravidelnému doškološovaniu. Okrem toho koordinuje sekretariát štúdií a je zodpovedný za knižnicu.

Ak by seminaristi navštevovali akademické kurzy na univerzite alebo fakulte, „koordinátor intelektuálneho rozmeru“ je povolaný zaujímať sa o ne a sledovať ich, overiť intelektuálnu integráciu študijných materiálov a pripraviť komplementárny formačný plán, týkajúci sa tých aspektov, ktorým sa univerzita alebo fakulta nevenujú.

Medzi formátormi sa „koordinátor duchovného rozmeru“ venuje teoretickej a praktickej pastoračnej formácii. Stanovuje vhodné miesta pre pastoračnú prax, organizuje skúsenosti apoštolátu, dialógu s kňazmi, rehoľníkmi a veriacimi laikmi.

³⁴³ Tamže č. 44: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3227.

³⁴⁴ Porov. kán. 240, § 1.

138. Ekonóm³⁴⁵ má pri vybavovaní administratívnych aspektov aj skutočne výchovnú úlohu v rámci spoločenstva seminára. Nech si je vedomý vplyvu, ktorý môžu mať v oblasti života na seminaristu vo formácii a hodnoty, ktoré predstavuje poctivé a evanjeliové užívanie materiálnych dobier, v perspektíve výchovy seminaristov k duchu kňazskej chudoby.

139. Spoločenstvo formátorov pracuje v rámci širšieho „výchovného spoločenstva« a berie ho do úvahy pri naplňaní svojho poslania. „Výchovné spoločenstvo« znamená súčet činiteľov (protagonistov), ktorí majú účasť na kňazskej formácii: biskup, formátori, profesori, administratívny personál, pracovníci, rodiny, farnosti, zasvätení, špeciálny personál, samozrejme, okrem samotných seminaristov, keďže bez ich plnej spolupráce nemožno dosiahnuť dobrý formačný prínos.³⁴⁶ Títo všetci si musia byť vedomí výchovnej funkcie, ktorú zastávajú a tiež dôležitosti ich životnej koherencie, dôslednosti.

e) Profesori

140. Profesori seminárov nech sú menovaní biskupom alebo – v prípade interdiecéznych seminárov – zainteresovanými biskupmi, po konzultácii, ak je to vhodné, s rektorom a kolégiom profesorov. Táto úloha, v zmysle formačnej zodpovednosti, ktorú obnáša,³⁴⁷ si vyžaduje patričný mandát. Vyučujúci i seminaristi sú povolani s plnou vernosťou sa pridržať Božieho slova, zvereného vo Svätom písme, odovzdávaného Tradíciou a interpretovaného magistériom. Živý zmysel tradície čerpajú z diel cirkevných otcov a ďalších učiteľov, ktorých si Cirkev veľmi váži.

141. Intelektuálna formácia kandidátov podlieha zodpovednosti rektora a spoločenstva formátorov. S eventuálnou prítomnosťou „koordinátora intelektuálneho rozmeru“ formátori zabezpečia spoluprácu a pravidelné stretnutia s profesormi a ďalšími odborníkmi – kvôli otázkam týkajúcim sa vyučovania, s cieľom efektívnejšie napomáhať integrálnu formáciu seminaristov. Profesori nech sa venujú postupu štúdia každého seminaristu. Snaha seminaristov v osobnej intelektuálnej činnosti, vo všetkých materiáloch, musí sa považovať za jedno z kritérií rozlišovania

³⁴⁵ Porov. *Usmernenia o príprave vychovávateľov v seminároch*, č. 45: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3228.

³⁴⁶ Porov. *CIC*, kán 233, § 1.

³⁴⁷ *Pastores dabo vobis*, č. 67: *AAS* 84 (1992), 774 – 775.

Porov.

povolania a jednu z podmienok pre progresívny rast vo vernosti budúcej služobnej úlohe.

142. Pri napĺňaní svojej úlohy nech sa profesori pokladajú za súčasť jedinej komunity vyučujúcich,³⁴⁸ ako aj za skutočných vychovávateľov;³⁴⁹ nech sa snažia viesť seminaristov smerom k jednote poznania, ktoré nachádza svoje zavŕšenie v Kristovi, Ceste, Pravde a Živote.³⁵⁰

Syntéza poznania, ktoré sa vyžaduje od seminaristu, nech zahŕňa aj všetky ostatné oblasti týkajúce sa kňazského života, nielen vedeckú. Profesori nech sa podieľajú na formačnom projekte seminára a berú na seba zodpovednosť zaň, podľa ich kompetencie; nech seminaristov stimulujú a pomáhajú im, aby napredovali tak v oblasti poznania a vedeckého bádania, ako aj v oblasti duchovného života.

143. Počet profesorov musí byť proporčne zodpovedajúci a dostatočný vzhľadom na didaktické potreby a počet seminaristov. Väčšinu pedagogického zboru nech prednostne tvoria kňazi, ktorí dokážu zabezpečiť aj pastoračný prístup v prednášanej materii, čerpajúc priamo z osobnej skúsenosti. Toto ustanovenie je motivované skutočnosťou, že učitelia neodovzdávajú len poznatky, ale prispievajú k „vytváraniu“ a formovaniu nových kňazov.³⁵¹

V niektorých situáciách sa môže ukázať ako vhodný výchovný príspevok členov inštitútov zasväteného života, spoločností apoštolského života alebo laikov. V rôznosti povolaní, nech každý vyučujúci predstaví seminaristom poznanie o vlastnej charizme, uistí ich o zmysle vlastnej príslušnosti k Cirkvi a ponúkne dôsledné svedectvo evanjeliového života.

144. Profesori musia mať dosiahnutý náležitý akademický titul;³⁵² pre posvätné vedy a filozofiu sa vyžaduje najmenej licenciát alebo jemu ekvivalentný titul, pre iné disciplíny zodpovedajúce akademické hodnosti. Vybavení skúsenosťou a

³⁴⁸ Porov. *tamže*, č. 67: AAS 84 (1992), 774 – 775.

³⁴⁹ Porov. *Usmernenia o príprave vychovávateľov v seminároch*, č. 46: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3229 – 3232.

³⁵⁰ Porov. *tamže*.

³⁵¹ Por. *Optatam totius*, č. 5: AAS 58 (1966), 716 – 717; *Usmernenia o príprave vychovávateľov v seminároch*, č. 27: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3196 – 3197.

³⁵² Porov. *CIC*, kán 253, § 1.

schopnosťami v pedagogickej oblasti, vyučujúci sú povolani mať vhodnú znalosť disciplín, predovšetkým tej, ktorú vyučujú.³⁵³

f) Špecialisti

145. Rozličných špecialistov možno prizvať, aby poskytli svoj príspevok napríklad v oblasti lekárskej, pedagogickej, umeleckej, ekologickej, administratívnej a pri používaní prostriedkov komunikácie.

146. Vo formačnom procese ku kňazstvu sa prítomnosť a príspevok špecialistov v určitých disciplínach javia ako užitočné – pre ich odborné kvality a pre podporu, ktorú môžu ponúk-

³⁵³ Porov. *Usmernenia o príprave vychovávateľov v seminároch*, č. 27: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3256.

Porov.

nuť, keď si to konkrétne situácie vyžadujú. Pri výbere špecialistov, okrem ich ľudských kvalít a špecifickej kompetencie treba brať do úvahy aj ich profil veriaceho človeka.³⁵⁴ Seminaristi musia cítiť a vnímať ich prítomnosť nie ako diktát, ale ako ponuku cennej a kvalifikovanej pomoci pre vlastné eventuálne potreby. Každý špecialista sa musí snažiť, aby zasahoval len v tej oblasti, ktorá je mu vlastná, bez toho, aby sa vyjadroval k spôsobilosti seminaristov pre kňazstvo.

147. V psychologickvej oblasti je tento príspevok cenný tak pre formátorov, ako aj pre seminaristov, principiálne vo dvoch okamihoch: pri hodnotení osobnosti – vyjadrením názoru o psychickom zdraví kandidáta – a pri terapeutickom sprevádzaní, osvetlením eventuálnych problémov a napomáhaním rastu ľudskej zrelosti.³⁵⁵ Niektoré normy, ktoré treba brať do úvahy pri používaní tejto vedeckej disciplíny, budú prezentované v VIII. kapitole.

g) Rodina, farnosť a ďalšie cirkevné prostredia

148. Povolanie sa zvyčajne rodí v rámci komunitného kontextu, v ktorom seminarista prežil významnú skúsenosť viery. Z tohto dôvodu, počiatočná kňazská formácia musí brať do úvahy tohto partnera v dialógu. Tak rodina, ako aj farnosť, odkiaľ seminarista pochádza alebo ku ktorej má vzťah, a neraz aj iné cirkevné komunitné prostredia,³⁵⁶ prispievajú k podpore a významným spôsobom oživujú povolanie tých, ktorí sú volaní ku kňazstvu, tak v priebehu formácie, ako aj v priebehu samotného života kňaza.³⁵⁷

Vskutku „rodinné zväzky sú základom pre posilnenie zdravej sebaúcty seminaristov. Je preto dôležité, aby rodiny sprevádzali celý proces seminára i kňazstva, pretože ho pomáhajú posilňovať realistickým spôsobom.“³⁵⁸

Zároveň, formačné napredovanie musí od počiatku viesť k vnútornej slobode, ktorá umožňuje správnu autonómiu pri vykonávaní služby a zdravý odstup od prípadných očakávaní rodiny, pretože povolanie majstra si vyžaduje „položiť ruku na pluh a nepozerať sa späť“ (porov. Lk 9, 62).

³⁵⁴ Porov. *tamže*, č. 64: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1996), 3258.

³⁵⁵ Porov *Usmernenia pre používanie psychologických kompetencií pri prijímaní a formácii kandidátov kňazstva: Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1239–1289.

³⁵⁶ Porov Kongregácia pre náuku viery: List *Iuvenescit Ecclesia* biskupom Katolíckej cirkvi o vzťahu medzi hierarchickými a charizmatickými darmi pre život a poslanie Cirkvi (15. mája 2016): *L'Osservatore Romano* 135 (15. júna 2016), 1,4 – 5; *tamže*, 136 (16. júna 2016), 7.

³⁵⁷ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 68: *AAS* 84 (1992), 775 – 778.

³⁵⁸ *Amoris laetitia*, č. 203.

149. Seminár je povolaný nielen uskutočňovať výchovné dielo so seminaristami, ale aj podnikáť skutočnú pastoračnú činnosť vo vzťahu k rodinám. Je nevyhnutné, aby – realisticky a s ľudskou i kresťanskou zrelosťou – seminaristi dokázali vziať na vedomie a prijať vlastnú rodinnú situáciu, ako aj čeliť eventúálnym problémom, a kde je to možné, tiež zdieľať s rodinou vlastný projekt povolania. Pastoračná práca seminára vzhľadom na rodinu seminaristov prispieva tak ku kresťanskému dozrievaniu rodiny, ako aj k prijatiu povolania ku kňazstvu jedného z jej členov v zmysle požehnania – k jeho oceneniu a celoživotnej podpore.

h) Zasvätený život a laici vo formácii

150. Prítomnosť osôb patriacich do oblasti zasväteného života a laikov v seminári predstavuje dôležité meradlo vo formačnom procese kandidátov. Seminaristi nech sú formovaní k správne mu oceneniu rozličných chariziem prítomných v diecéznom spoločenstve; kňaz je povolaný byť animátorom rôznosti chariziem v Cirkvi. Zasvätený život predstavuje príťažlivý a výrečný znak evanjeliovej radikálnosti a ochoty na službu. Laickí veriaci zasa spolupracujú na evanjelizačnom poslaní Krista a ponúkajú povzbudivé svedectvá dôslednosti a životných rozhodnutí podľa evanjelia.³⁵⁹

151. Prítomnosť ženy vo formačnom procese seminára, či už medzi špecialistami, alebo v oblasti vyučovania, apoštolátu, rodín a služby spoločenstvu, má vlastnú formačnú dôležitosť aj s ohľadom na pochopenie komplementárnosti medzi mužom a ženou. Ženy často predstavujú číselnú väčšinu medzi adresátmi a spolupracovníkmi pastoračnej činnosti kňaza, ponúkajúc povzbudivé svedectvo skromnej, štedrej a nezištnej služby.³⁶⁰

i) Permanentná formácia všetkých protagonistov

152. Úloha protagonistov formácie môže byť definovaná ako vnútorná dispozícia, založená na intenzívnej duchovnej skúsenosti a usmerňovaná neustálym rozlišovaním; umožňujúca učiť sa od života a od rozličných okolností, a objavovať v nich prozreteľnosť činnosť Boha pre vlastné kresťanské alebo kňazské napredovanie. Podľa hĺbky tejto dispozície sa meria kvalita služby ponúkanej seminaristom a zároveň od nej závisí aj pokojná formačná atmosféra v seminári.

³⁵⁹ Tamže, č. 162: „Tí, ktorí boli povolani k panenstvu, môžu nájsť v niektorých manželských pároch jasné znamenie šľachetnej a neochvejnej vernosti Bohu a jeho zmluve, ktoré ich srdcia môže povzbudiť ku konkrétnejšej a obetavejšej disponibilite.“

³⁶⁰ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 66: AAS 84 (1992), 772 – 774; Ján Pavol II., Posynodálna apoštolská exhortácia *Christifideles laici* (30. decembra 1988), č. 49 a 51: AAS 81 (1989), 487 – 489 a 491 – 496.

Uskutočňujúc toto poslanie, formátor prežíva príležitosť rastu a môže objaviť špecifickú charizmu sprevádzania povolania a kňazského života – ako povolanie, ktoré ho charakterizuje osobným spôsobom. V tomto zmysle sa seminár môže stať školou, ktorá pripravuje zodpovedných za permanentnú formáciu; kto bol formovaný v seminári, teda získava osobitnú citlivosť a bohatú skúsenosť nato, aby mohol následne sprevádzať permanentnú formáciu kléru.³⁶¹

VII. ORGANIZÁCIA ŠTÚDIÍ

153. „Intelektuálna formácia kandidátov kňazstva má svoje osobitné zdôvodnenie v samej podstate kňazskej služby a v súčasnosti je veľmi potrebná v súvislosti s výzvami ‚novej evanjelizácie‘, ku ktorej Pán povoláva Cirkev.“³⁶² Aby bola budúcim kňazom garantovaná adekvátne intelektuálna formácia, nech sa všetky disciplíny vyučujú takým spôsobom, aby sa jasne zdôraznilo ich intímne spojenie, vyhýbajúc sa fragmentácii. Ide o jednotné, integrálne napredovanie,³⁶³ ktorého sú všetky matérie dôležitými zložkami – na prezentáciu tajomstva Krista a Cirkvi, a na dozretie autenticky kresťanskej vízie človeka a sveta.

„Terajšia situácia, ťaživo poznačená náboženskou ľahostajnosťou a všeobecnou nedôverou v reálnu schopnosť rozumu spoznať objektívnu a univerzálnu pravdu, ako aj donedávna neznámymi problémami a otázkami, ktoré sa vynorili po vedeckých a technických objavoch, toto všetko si dôrazne žiada vysokú úroveň intelektuálnej formácie, ktorá umožní kňazom hlásať za týchto podmienok nezmeniteľnosť Kristovho evanjelia a ukázať jeho vierohodnosť voči oprávneným požiadavkám ľudského rozumu. Treba dodať, že súčasný, tak často prízvukovaný jav pluralizmu nielen v ľudskej spoločnosti, ale aj v Cirkvi si vyžaduje zvláštnu schopnosť kritického rozlišovania. Toto je ďalší dôvod na nevyhnutnú vážnu intelektuálnu formáciu.“³⁶⁴

154. Následne budú predstavené rozličné disciplíny, ktoré utvárajú všeobecný študijný plán. V *ratio nationalis* sa musí objaviť prehľad materií, ktoré sa týkajú intelektuálnej formácie v každej formačnej etape, so stručným popisom cieľov každej disciplíny, jej kontextualizáciou v rámci celého postupu, program, ako aj prehľad rokov a semestrov, vrátane počtu kreditov priznaných každému kurzu.

Treba brať do úvahy, že štúdium propedeutických materií musí trvať aspoň rok; dĺžka filozofických štúdií musí zodpovedať prinajmenšom dvom rokom alebo

³⁶¹ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 70-81: AAS 84 (1992), 778 – 800.

³⁶² *Tamže*, č. 51: AAS 84 (1992), 748.

³⁶³ Porov. *CIC*, kán 254, § 1.

³⁶⁴ *Pastores dabo vobis*, č. 51: AAS 84 (1992), 749.

náležitému počtu semestrálnych hodín – podľa školských systémov platných v niektorých krajinách– zatiaľ čo teologické štúdiá musia trvať aspoň štyri roky (alebo úmerný počet semestrálnych hodín) – tak, aby obdobie teologických a filozofických štúdií bolo dohromady minimálne šesťročné³⁶⁵ (alebo podľa iných študijných programov zodpovedalo kvantite školských materií, ktoré sa dohromady preberajú za šesť rokov).

Matérie, ktoré budú následne uvedené pre propedeutické, filozofické a teologické štúdiá, spoločne s „ministeriálnymi“, tvoria základnú štruktúru štúdií v seminároch a vo všetkých formačných domoch, a môžu byť integrované a adaptované biskupskými konferenciami, s ohľadom na ich formačnú tradíciu a špecifické pastoračné potreby.

³⁶⁵ Porov. CIC, kán. 250.

a) Štúdium propedeutických matérií

155. Hoci ide o predbežnú a prípravnú etapu na filozofické a teologické štúdium, propedeutika kladie dôraz nielen na intelektuálny aspekt, „ale aj a najmä na ľudský a duchovný“;³⁶⁶ „predovšetkým, je naliehavé zabezpečiť správnu rovnováhu medzi ľudsko-duchovným a kultúrnym prvkom, aby nedochádzalo k nadmernému násobeniu študijných materiálov, na úkor náležite duchovnej a kňazskej formácie.“³⁶⁷

156. Ohľadom matérií, ktoré sa majú prebrať v propedeutickom období, treba vziať do úvahy situáciu spoločnosti a miestnej cirkvi, v ktorej sa vzdelávací projekt rozvíja. Musí byť zaručená solídnosť základných prvkov intelektuálnej formácie, ktoré prispejú k následnému formačnému postupu.

Treba sa postarať, aby bolo zaručené „obširnejšie poznanie učenia viery“³⁶⁸ a prvkov pochopenia kňazskej služby, ako aj zaceliť prípadné medzery, ktoré by sa objavili u kandidátov na kňazstvo na záver stredoškolských štúdií v oblastiach, ktoré sú pre nich nutné.

157. Následne sú vymenované, názorným spôsobom, niektoré matérie, ktoré môžu charakterizovať propedeutické štúdiá:

- a. úvod do čítania Svätého písma, ktorý umožní prvé poznanie Biblie vo všetkých jej čas-
tiach;
- b. úvod do tajomstva Krista³⁶⁹ a Cirkvi, do teológie kňazstva a liturgie, prostredníctvom štúdiá *Katechizmu Katolíckej cirkvi* a liturgických kníh;
- c. úvod do dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu a magistéria Cirkvi, predovšet-
kým pápežského magistéria;
- d. prvky kňazskej duchovnosti, s osobitnou pozornosťou voči hlavným duchovným „škola-
m“ a svätým, ktorí poskytli príkladné svedectvo kňazského života;

³⁶⁶ *Propedeutické obdobie*, III, č. 1.

³⁶⁷ *Tamže*, III, č. 6.

³⁶⁸ *Pastores dabo vobis*, č. 62: AAS 84 (1992) 767.

³⁶⁹ Porov. *Propedeutické obdobie*, III, č. 2. Vo všeobecnosti, úvod do tajomstva Krista má seminaristom pomôcť pochopiť význam cirkevných štúdií, ich štruktúru a ich pastoračné zameranie; zároveň, spolu s pozorným čítaním Božieho slova má tiež seminaristom pomôcť, aby dokázali položiť solídny základ pre svoju vieru, hlbšie chápať a s väčšou zrelosťou objasniť kňazské povolanie.

- e. prvky dejín univerzálnej Cirkvi a miestnej cirkvi, predovšetkým v misionárskych aspektoch;
- f. hagiografia, vo vzťahu k svätým a blahoslaveným danej diecézy alebo regiónu;
- g. prvky humanistickej kultúry, prostredníctvom poznania diel národných autorov
- a nekresťanských náboženstiev v danej krajine alebo regióne;
- h. prvky psychológie, ktoré môžu seminaristom pomôcť pri sebazpoznaní.

b) Filozofické štúdiá

158. Štúdium filozofie „vedie k hlbšiemu pochopeniu a výkladu osoby, jej slobody, jej vzťahov k svetu a Bohu. Filozofia je veľmi potrebná nielen z hľadiska súvisu medzi filozofickými argumentmi a tajomstvom spásy, ktoré teológia podáva vo vyššom svetle viery, ale aj vzhľadom na rozšírenú kultúrnu situáciu, ktorá povýšila subjektivismus na kritérium a mieru pravdy... Netreba podceňovať dôležitosť filozofie ako záruky „istoty pravdy“, ktorá sama môže byť základom úplného osobného odovzdania sa Ježišovi a Cirkvi“.³⁷⁰

159. Čo sa týka materií na štúdium vo filozofickej oblasti, osobitnú pozornosť treba venovať systematickej filozofii, ktorá vedie k solídnejmu a dôslednému poznaniu človeka, sveta a Boha, garantujúc širokú syntézu myslenia a perspektív. Táto formácia sa musí zakladať na neustále platnom filozofickom dedičstve, ktorého svedkami sú veľkí kresťanskí filozofi.

Treba brať do úvahy aj filozofické skúmania našich čias – predovšetkým tie, ktoré majú najväčší vplyv na danú krajinu – ako aj napredovanie moderných vied, aby seminaristi – majúci náležité vedomie o významných prvkoch spoločnosti – boli adekvátne prichystaní na dialóg s ľuďmi. Aby sa uľahčilo štúdium filozofických predmetov, seminaristi sa musia pripraviť osvojením si špecifickej „filozofickej metodológie“.

160. V tomto okamihu formácie má byť primeraný priestor rezervovaný metafyzike, keďže „charakter poznania filozofie implikuje jej ‚autenticky metafyzický význam, teda schopnosť transcendovať empirické údaje, aby sa pri hľadaní pravdy dosiahlo niečo absolútne, posledné, základné‘, hoci spoznávané postupne počas dejín“, ³⁷¹ podľa „pôvodného ‚povolania‘ filozofie – hľadania pravdy a jej

³⁷⁰ *Pastores dabo vobis*, č. 52: AAS 84 (1992), 750.

³⁷¹ Kongregácia pre katolícku výchovu, *Dekrét o reforme cirkevných štúdií filozofie* (28. januára 2011), č. 4: AAS 104 (2012), 219; por. tiež Kongregácia pre katolícku výchovu, Okružný list

metafyzického a sapienciálneho rozmeru“. ³⁷² Bude tiež nevyhnutné venovať pozornosť teodiceji a kozmológii, ktoré uvádzajú do kresťanskej vízie skutočnosti.

161. Usilovne sa musia prednášať „dejiny filozofie“, aby bola jasná genéza a rozvoj najdôležitejších tém. „Dejiny filozofie“ majú za cieľ pomôcť pochopiť kontinuitu uvažovania a ľudského myslenia o absolútne, o pravde a o možnosti jej poznania. Filozofické štúdiá predstavujú aj úrodnú pôdu na dialóg a konfrontáciu s neveriacimi.

162. Ostatné matérie, ktorým bude potrebné venovať pozornosť počas tejto fázy štúdií, sú filozofická antropológia, logika, estetika, epistemológia, etika, politická filozofia a filozofia náboženstva.

163. Náležitú pozornosť treba venovať humanitným vedám, ako sociológia, pedagogika a psychológia – v tých aspektoch, ktoré možno pokladať za najprimeranejšie pre formačný proces v perspektíve kňazskej služby, aby v seminaristoch vzrástla schopnosť poznať ľudského ducha, s jeho bohatstvami i krehkosťami, a tak uľahčiť formovanie jasných a vyrovnaných úsudkov o ľuďoch a situáciách.

164. Prostredníctvom tohto študijného napredovania bude možné stimulovať v seminaristoch „lásku k dôslednému hľadaniu, skúmaniu a dokazovaniu pravdy spolu s úprimným uznaním hraníc ľudského poznania“, a to aj v pastoračnej optike, venujúc „dôkladnú pozornosť vzťahom medzi filozofiou a skutočnými životnými problémami“. ³⁷³

c) Teologické štúdiá

165. Teologická formácia musí „priviesť kandidáta kňazstva k tomu, aby si osvojil úplné a zjednocujúce videnie právd, ktoré Boh zjavil skrze Ježiša Krista a ktoré dosvedčuje viera Cirkvi. Z toho vyplýva dvojaká požiadavka: poznať „všetky“ kresťanské pravdy bez svojvoľného výberu a poznať ich v organickej spätosti“. ³⁷⁴ Ide teda o významnú a podstatnú fázu postupu intelektuálnej formácie, pretože „budúci

Vyučovanie filozofie v seminároch (20. januára 1972): *Enchiridion Vaticanum* 4 (1971 – 1973), č. 1516 – 1556.

³⁷² Dekrét o reforme cirkevných štúdií filozofie, č. 3: AAS 104 (2012), 219.

³⁷³ *Optatam totius*, č. 15: AAS 58 (1966), 722.

³⁷⁴ *Pastores dabo vobis*, č. 54: AAS 84 (1992), 753.

kňaz v skutočnosti práve štúdiom – a najmä teologickým – vniká do Božieho slova, zveľaďuje svoj duchovný život a pripravuje sa na pastoračnú službu“.³⁷⁵

166. Štúdium Svätého písma je dušou teológie;³⁷⁶ ono musí inšpirovať všetky teologické disciplíny. Nech sa preto pripisuje náležitá dôležitosť biblickej formácii, na všetkých úrovniach, od *lectio divina* po exegézu.³⁷⁷ Po vhodnom úvode, nech sú seminaristi náležite uvedení do exegetických metód, aj s pomocou doplnkových disciplín a špeciálnych kurzov. Nech sú spôsobilí oboznámení profesormi o povahe a riešení principiálnych hermeneutických problémov a nech sa im poskytnú účinná pomoc, aby získali celkový pohľad na celé Sväté písmo a do hĺbky pochopili významné okamihy dejín spásy a charakteristiky jednotlivých biblických kníh. Profesori nech vynaložia úsilie, aby seminaristom ponúkli teologickú syntézu Božieho zjavenia, zodpovedajúcu magistériu, na zabezpečenie solídnych základov na ich duchovný život a ich budúce ohlasovanie.

³⁷⁵ *Tamže*, č. 51: AAS 84 (1992), 749.

³⁷⁶ Porov. *Dei verbum*, č. 24: AAS 58 (1966), 828 – 829.

³⁷⁷ Benedikt XVI., Posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini*, č. 35: AAS 102 (2010), 714 – 715: Vznikla hlboká priepasť „medzi vedeckou exegézou a *lectio divina*. Práve odtiaľto niekedy pramení istá rozpačitosť pri príprave homílií.“ Treba poukázať aj na to, že takýto dualizmus často vyvoláva neistotu a nedostatočnú solídnosť intelektuálnej formácie aj u niektorých kandidátov služobného kňazstva. „Tam, kde exegéza nie je teológiou, nemôže byť ani Písmo dušou teológie. A naopak, tam kde teológia nie je vo svojej podstate interpretáciou Písma v Cirkvi, takáto teológia nemá základy.“ Preto je nevyhnutné rozhodne začať brať pozornejšie do úvahy usmernenia, ktoré v tejto súvislosti podáva dogmatická konštitúcia *Dei verbum*».

Seminaristi nech dostanú príležitosť naučiť sa niektoré pojmy hebrejčiny a biblickej gréčtiny, prostredníctvom ktorých sa môžu priblížiť originálnym biblickým textom; osobitná pozornosť nech sa tiež venuje poznaniu kultúry a biblického kontextu, predovšetkým hebrejským dejinám, s cieľom zlepšiť pochopenie Svätého písma a dosiahnuť správny vnútorný vzťah k bratom Starej zmluvy.

167. Posvätná liturgia sa musí pokladať za základnú disciplínu; nech sa prezentuje z teologického, duchovného, kánonického a pastoračného aspektu, v spojení s inými disciplínami, aby seminaristi spoznali, ako sú tajomstvá spásy prítomné a pôsobia v liturgických úkonoch. Okrem toho, keď sa objasňujú texty a obrady – tak východné, ako aj západné – posvätná liturgia sa musí považovať za vyjadrenie viery a duchovného života Cirkvi. Seminaristi nech si osvoja podstatné a nemenné jadro liturgie a tiež to, čo, naopak, patrí ku konkrétnym historickým nánosom, a preto môže byť aktualizované, samozrejme s dôsledným rešpektovaním liturgických a kánonických predpisov pre danú oblasť.³⁷⁸

168. Dogmatická teológia, a v nej zahrnuté sviatosti, nech sa vyučuje systematicky a usporiadane, takým spôsobom, aby boli najskôr vysvetlené biblické texty; potom nech sú prednesené – s cieľom odovzdania a rozvoja chápania zjavených právd – príspevky východných a západných cirkevných otcov; nech sa objasní historický progres dogiem; napokon nech sa seminaristi prostredníctvom hlbavého výskumu naučia plnšie prenikať do tajomstiev spásy a chápať prepojenia, ktoré medzi nimi existujú; nech sa tiež naučia, ako interpretovať a čeliť životným situáciám vo svetle Zjavenia; ako chápať večné pravdy v meniacich sa podmienkach ľudskej skutočnosti a vhodne ich komunikovať Božiemu ľudu.

Od počiatku teologickej formácie nech sa vhodnými spôsobmi predstavuje doktrína týkajúca sa teologických prameňov a fundamentálnej teológie; nech sa tiež nevynechá, v ekumenickom duchu a vo formách prispôbených súčasným podmienkam, všetko to, čo sa týka úvodu do viery, s jej racionálnymi a existenciálnymi základmi, berúc do úvahy aj prvky historickej a sociologickej povahy, ktoré majú osobitný vplyv na kresťanský život.

169. Aj morálna teológia, vo všetkých jej odvetviach, musí byť zakorenená vo Svätom písme, aby sa poukázalo na jej vnútornú prináležitosť k jedinému tajomstvu spásy. Nech zobrazí kresťanské konanie veriacich, založené na viere, na nádeji a na láske, ako odpoveď na Božie povolanie, vyložiac systematickým spôsobom ich povolanie k svätosti a slobode. Nech sa tiež snaží vzbudiť zmysel pre hodnotu čnosti a citlivosť na hriech, bez toho, aby s týmto cieľom opomenula najnovšie poznatky

³⁷⁸ Porov. CIC, kán. 838.

antropológie, a nech sa predstavuje ako napredovanie – niekedy náročné – ale vždy nasmerované k radosti kresťanského života.

Toto morálne učenie, chápané ako „zákon slobody» a „život podľa Ducha» má svoje završenie v spirituálnej teológii, ktorá musí zahŕňať aj štúdium teológie a kňazskej spirituality, zasväteného života – prostredníctvom praktizovania evanjeliových rád – a tiež laického života. Kresťanská etika je povolaná formovať učeníkov, každého podľa znakov vlastného povolania, na cestu svätosti. V takomto kontexte bude nevyhnutné predvídať v študijnom pláne kurz *Teológie zasväteného života*, aby sa budúci pastieri mohli oboznámiť so základnými údajmi a teologickými obsahmi, ktoré sú vlastné podstate zasväteného života, patriaceho do života a svätosti samotnej Cirkvi.

170. Pastoralná teológia „je vedeckou úvahou o tom, ako sa Cirkev deň čo deň buduje v toku dejín silou Ducha; [...] pastoračná teológia nie je len umením či súhrnom povzbudení, skúseností, metód; má svoju plnú teologickú dôstojnosť, lebo z viery čerpá zásady a kritériá pastoračnej činnosti Cirkvi počas dejín, tej Cirkvi, ktorá každodenne „rodí» samu seba. [...] Medzi týmito zásadami a kritériami je zvlášť významné evanjeliové rozlišovanie sociálno-kultúrnej a cirkevnej situácie, v ktorej sa pastoračná činnosť uskutočňuje.“³⁷⁹

171. V kontexte zvýšenej ľudskej mobility, v ktorom sa celý svet stal „globálnou dedinou», nemôže v priebehu štúdií chýbať misiológia, ako pravá formácia k univerzalite Cirkvi a podpora jej evanjelizačného nadšenia – nielen ako *missio ad gentes*, ale aj ako *nová evanjelizácia*.

172. Bude nutné, aby dostatočný počet hodín bol rezervovaný vyučovaniu sociálnej náuky Cirkvi, vzhľadom na to, že ohlasovanie a vydávanie svedectva o evanjeliu, ku ktorému je kňaz povolaný, má jednu zo svojich dôležitých oblastí pôsobnosti v ľudskej spoločnosti a zameriava sa, medzi inými vecami, na budovanie Božieho kráľovstva. To si žiada obširnu znalosť reality a evanjeliové čítanie ľudských, spoločenských a politických vzťahov, ktoré determinujú existenciu jednotlivcov a národov. Do tohto horizontu patria dôležité témy vlastné životu Božieho ľudu, ktorým magisterium Cirkvi³⁸⁰ venuje rozsiahlu pozornosť; medzi nimi napríklad hľadanie spoločného dobra, hodnota solidarity medzi národmi, hodnota subsidiarity,

³⁷⁹ *Pastores dabo vobis*, č. 57: AAS 84 (1992), 758 – 759.

³⁸⁰ Napríklad porov. Lev XIII., Encyklika *Rerum novarum* (15. mája 1891): AAS 23 (1890 – 1891), 641 – 670; Ján XXIII., Encyklika *Mater et magistra* (15. mája 1961): AAS 53 (1961), 401 – 464; Pavol VI., Encyklika *Populorum progressio* (26. marca 1967): AAS 59 (1967), 257 – 299; Ján Pavol II., Encyklika *Centesimus annus* (1. mája 1991): AAS 83 (1991), 793 – 867; Benedikt XVI., Encyklika *Caritas in veritate* (29. júna 2009): AAS 101 (2009), 641 – 709.

výchova mládeže, práca s právami a povinnosťami, ktoré sú s nimi spojené, význam politickej autority, hodnoty spravodlivosti a pokoja, sociálne štruktúry podpory a sprevádzania najchudobnejších.

Okrem toho sa pozornosť odborníkov a učencov aktívnych v rozličných oblastiach výskumu už dlhší čas koncentruje na objavujúcu sa planetárnu krízu, ktorá nachádza veľkú odozvu v súčasnom magistériu a týka sa „ekologického problému». Ochrana stvorenia a starostlivosť o náš spoločný dom – zem – naplno patria do kresťanskej vízie človeka a skutočnosti, a predstavujú v istom zmysle základ pre ekológiu ľudských vzťahov, a preto si predovšetkým dnes vyžadujú ekologickú konverziu, „ktorá vedie k tomu, že umožníme, aby sa vo vzťahoch so svetom, ktorý nás obklopuje, prejavili všetky dôsledky nášho stretnutia s Ježišom. Povolanie strážiť Božie dielo je podstatnou súčasťou čnostného života a nie niečím voliteľným alebo druhotným aspektom kresťanského života“.³⁸¹ Bude preto nutné, aby budúci kňazi boli výrazne vedení k tejto téme a prostredníctvom nevyhnutných magisteriálnych a teologických usmernení im bola poskytnutá pomoc, aby spoznali „veľkosť, naliehavosť a krásu výzvy, pred ktorou stojíme“,³⁸² a preniesli ju do vlastného budúceho pastoračného ministéria, stanúc sa podporovateľmi adekvátnej starostlivosti o všetky témy spojené so správou stvoreného sveta.

173. Dejiny Cirkvi musia objasniť pôvod a vývoj Cirkvi ako Božieho ľudu, ktorý sa šíri v čase a priestore, vedecky skúmajúc historické pramene. Pri jej výklade treba brať do úvahy progres teologických doktrín a konkrétnej sociálnej, ekonomickej a politickej situácie, ako aj názory a formy myslenia, ktoré mali najväčší vplyv – nie bez skúmania vzájomnej závislosti a vývoja. Napokon treba zdôrazniť obdivuhodné stretnutie medzi božským a ľudským konaním, rozvíjajúc v seminaristoch skutočný zmysel pre Cirkev a pre Tradíciu. Je nutné, aby bola venovaná náležitá pozornosť aj dejinám Cirkvi vo vlastnom kraji.

174. Kánonické právo nech sa vyučuje na základe solídnej vízie tajomstva Cirkvi, vo svetle Druhého vatikánskeho koncilu.³⁸³ Pri vysvetľovaní jeho princípov a noriem je potrebné ukázať, ako celý kánonický poriadok a cirkevná disciplína musia zodpovedať spásonosnej Božej vôli, majúc za najvyšší zákon (*suprema lex*) spásu duší. Preto – slovami, ktoré boli použité pri promulgácii kódexu z roku 1983 – sa dá povedať, že cirkevné právo možno vcelku „chápať ako veľké úsilie preložiť [...] koncilovú ekleziológiu do kánonickej reči. A hoci obraz Cirkvi opísaný v náuke

³⁸¹ František, Encyklika *Laudato sí* '24. mája 2015), č. 217: *L'Osservatore Romano* 137 (19. júna 2015), 6.

³⁸² *Tamže*, č. 15: *L'Osservatore Romano* 137 (19. júna 2015), 4.

³⁸³ Porov. *Optatam totius*, č. 16: *AAS* 58 (1966), 723 – 724.

koncilu nie je možné dokonale pretlmočiť do kánonického jazyka, predsa kódex treba stále prirovnávať k tomuto obrazu ako prvotnému vzoru, ktorého črty musí v sebe podľa možnosti vyjadrovať svojou prirodzenosťou.³⁸⁴ Kánonické právo sa teda dáva do služby činnosti Ducha v Cirkvi a – v rámci správneho rozlišovania cirkevných situácií – napomáha uskutočňovanie účinnej pastorácie.

V tom zmysle je vhodné, aby sa v období počiatočnej formácie podporovala kultúra a štúdium kánonického práva, takým spôsobom, aby si kňazi mohli uvedomiť, že predovšetkým v oblasti rodinnej pastorácie, mnohé problémy alebo „zranenia“ môžu nájsť liek v prostriedkoch ponúkaných kánonickým právom, napomáhajúc „podľa darov a poslania každého, dobro veriacich“.³⁸⁵

175. Tým istým spôsobom nech sa vezmú do úvahy – ako dôležité oblasti procesu teologických štúdií – aj ďalšie disciplíny, ako ekumenizmus a dejiny náboženstiev, s osobitným zameraním na židovstvo a islam, okrem tých, ktoré sú najviac rozšírené v danej krajine, s cieľom podporovať medzináboženský dialóg. Okrem toho, vo vedomí, že „evanjelizujeme aj vtedy, keď sa snažíme čeliť rozličným výzvam, pred ktorými sa ocitáme“,³⁸⁶ treba venovať veľa pozornosti adresátom ohlasovania viery, a teda aj otázkam a provokáciám vychádzajúcim zo sekulárnej kultúry; ekonómia vylúčenia, idolatria peňazí, znečistenie, ktoré plodí násilie, primát zdania nad bytím, postmoderný a globalizovaný individualizmus, ako aj realita etického realizmu a náboženskej indiferentnosti.³⁸⁷

d) „Ministeriálne“ matérie

176. Tieto disciplíny sú matérie, ktorých poznanie sa vyžaduje predovšetkým kvôli špecifickým potrebám budúcej pastoračnej služby,³⁸⁸ ktorá sa bude vykonávať v konkrétnom kontexte a v určitej dobe. Podľa časov a spôsobov, ktoré určí každé *ratio nationalis*, bude mať každý seminár na starosti zaručiť, aby vyučovanie týchto disciplín bolo seminaristom poskytnuté počas formačného napredovania. Ponuka a prehĺbenie týchto matérií budú predstavovať užitočný a neopomenuteľný prínos pre život a duchovný i ľudský rast budúcich kňazov, ako aj pre ich službu.

³⁸⁴ Ján Pavol II., Apoštolská konštitúcia *Sacrae disciplinae leges* (25. januára 1983): AAS 75 (1983), Pars II, p. XI.

³⁸⁵ František, Apoštolský list motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* (15. augusta 2015): *L'Osservatore Romano* 204 (9. septembra 2015), 3.

³⁸⁶ *Evangelii gaudium*, č. 61: AAS 105 (2013), 1045.

³⁸⁷ Porov. *tamže*, č. 52 – 75: AAS 105 (2013), 1041 – 1051.

³⁸⁸ Porov. *CIC*, kán. 256, § 1.

177. Osobitným spôsobom bude vhodné prehľbiť *ars celebrandi*, naučiť ich ako sa prospešným spôsobom zúčastňovať na svätých tajomstvách a ako prakticky sláviť liturgiu, s rešpektom a vernosťou voči liturgickým knihám.

Špeciálnu pozornosť treba venovať homílii,³⁸⁹ keďže je „meradlom na hodnotenie blízkosti pastiera a jeho schopnosti stretávať sa so svojím ľudom“.³⁹⁰ To sa ukáže ako veľmi užitočné aj v ďalších oblastiach služby, ako v liturgickom kázaní a katechéze, ktoré sú neustálymi povinnosťami kňazov v ich činnosti napomáhania rastu spoločenstiev, ktoré im boli zverené. Príprava ohlasovania kresťanského posolstva nie je len „technická“, keďže „kazateľ má kontemplanovať Slovo a tiež kontemplanovať ľud. [...] Ide o prepojenie posolstva biblického textu s ľudskou situáciou; s tým, čo ľudia prežívajú, so skúsenosťou, ktorá potrebuje svetlo Slova“.³⁹¹

178. Na dobrú prípravu a dispozíciu na vysluhovanie sviatosti zmierenia bude mať veľkú dôležitosť špecifický kurz *úvodu do služby svätej spovede*, ktorý má pomôcť seminaristom aplikovať princípy morálnej teológie na konkrétne prípady a konfrontovať sa s problémami tejto citlivej služby v duchu milosrdenstva.³⁹² V tejto oblasti, v perspektíve pastoračnej služby veriacim, bude potrebné brať do úvahy aj formáciu k rozlišovaniu duchov a duchovné vedenie, ako integrujúcu súčasť kňazskej služby.

179. Keďže viera Božieho ľudu sa často prejavuje prostredníctvom foriem ľudovej zbožnosti, ktorá „dokazuje smäd po Bohu, ktorý môžu cítiť len prostí a duchom chudobní ľudia“³⁹³ a predstavuje „*locus teologicus*, ktorému treba venovať pozornosť predovšetkým vtedy, keď premýšľame nad novou evanjelizáciou“,³⁹⁴ musí byť budúcimi kňazmi poznaná a docenená – v jej najautentickejších významoch a hodnotách. Seminaristi nech sa naučia takto rozlišovať to, čo patrí k inkulturácii evanjelia a predstavuje skutočný poklad Cirkvi od „naviazanosti na nedokonalé alebo chybné spôsoby zbožnosti, ktoré vzdávajú od autentického biblického Zjavenia“.³⁹⁵ Ako prirodzené rozšírenie tejto témy bude treba

³⁸⁹ Porov. Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí, *Homiletické direktórium* (29. júna 2014); *Evangelii gaudium*, č. 135 – 144: AAS 105 (2013), 1076 – 1080; František, Apoštolský list *Misericordia et misera* (20.

novembra 2016), č. 6: *L'Osservatore Romano*, 268 (21. – 22. novembra 2016), 8-9.

³⁹⁰ *Evangelii gaudium*, č. 135: AAS 105 (2013), 1076.

³⁹¹ *Tamže*, č. 154: AAS 105 (2013), 1084 – 1085.

³⁹² Porov napr. Kongregácia pre klerikov Kňaz, *služobník Božieho milosrdenstva – Pomôcka pre spvoedníkov a duchovných vodcov* (9. marca 2011).

³⁹³ *Evangelii nuntiandi*, č. 48: AAS 68 (1976), 37 – 38.

³⁹⁴ *Evangelii gaudium*, č. 126: AAS 105 (2013), 1073.

³⁹⁵ *Direktórium o ľudovej zbožnosti a liturgii*, č. 1.

seminaristom prezentovať hagiografiu – so zameraním na životy najvýznamnejších svätcov.

180. Aby lepšie zodpovedali nárokom kňazskej služby, seminaristi musia absolvovať dôkladnú formáciu týkajúcu sa administratívy materiálnych dobieh, ktorú treba viesť podľa kánonických noriem, s triezvosťou, odstupom a morálnou transparentnosťou,³⁹⁶ ako aj so špecifickou kompetenciou. To umožní vydávať jasné evanjeliové svedectvo – na ktoré je kresťanský ľud osobitne citlivý – a napomôže tak výraznejšiemu pastoračnému pôsobeniu. Takáto formácia nech obsahuje podstatné prvky relevantných občianskych zákonov, so špeciálnou pozornosťou voči ich plneniu zo strany každého farára – a voči potrebe uplatniť schopnosti kompetentných laikov.

181. Na základe konkrétnych okolností toho miesta, na ktorom sa formujú, musia seminaristi nadobudnúť citlivosť pre témy posvätného umenia. Špecifická pozornosť tejto oblasti zabezpečí budúcim kňazom dodatočné nástroje katechézy, a okrem toho im pomôže lepšie chápať dejiny a „poklady», ktoré treba uchovať, dedičstvá miestnych cirkví, v ktorých pracujú. Treba pripomenúť, že náležité ocenenie umenia a krásy je samo osebe hodnotou, ktorá má ešte aj výnimočný pastoračný dosah. Poznanie posvätnej hudby,³⁹⁷ navyše prispieva ku komplexnej formácii seminaristov a ponúka im ďalšie nástroje pre evanjelizáciu a pastoraáciu.

182. Berúc do úvahy širokú pozornosť venovanú zo strany magistéria téme spoločenských komunikačných prostriedkov³⁹⁸ a užitočnej oblasti evanjelizácie, ktorú predstavujú „nové miesta» mediálneho priestoru, nemôže v seminároch chýbať špecifické vzbudenie citlivosti pre túto oblasť. Pre daný účel bude nielen nutné osvojiť si nástroje a technické pojmy, ale predovšetkým privyknuť seminaristov na ich vyrovnané a zrelé používanie, bez prílišných naviazaností a závislostí.

³⁹⁶ Porov František, *Príhovor rektorom a chovancom pápežských kolégií a konventov v Ríme* (12. mája 2014): l.c. 5; CIC, kán. 282.

³⁹⁷ Porov. Congregatio rituum, Inštrukcia *Musicam sacram*, pre hudbu v posvätnej liturgii (5. marca 1967): AAS 59 (1967), 300-320.

³⁹⁸ Porov. Druhý vatikánsky koncil, Dekrét o spoločenských komunikačných prostriedkoch *Inter mirifica* (4. decembra 1963): AAS 56 (1964), 97 – 138, ako aj posolstvá pápežov na Svetové dni spoločenských komunikačných prostriedkov.

183. Napokon, téma učenia jazykov v seminároch je neustále aktuálna. Veľmi sa odporúča poznanie aspoň jedného živého cudzieho jazyka, majúc na pamäti jazyky, ktorými sa hovorí v krajinách, kde budú seminaristi vykonávať svoju kňazskú službu. Tematiky spojené s migráciou alebo turizmom nemožno v seminárnej formácii ignorovať a vyžadujú si dosiahnutie adekvátnej jazykovej znalosti.

Okrem hebrejského jazyka a biblickej gréčtiny, nech sú seminaristi od počiatku formačného napredovania vovádzaní do štúdia latinského jazyka, ktorý umožňuje prístup k prameňom magistéria a dejín Cirkvi.

184. „Ministeriálne matérie«, ktoré boli spomínané a ďalšie pokladané za vhodné alebo nevyhnutné pre kňazskú službu, vzhľadom na relevantnosť, ktorú každá z nich môže mať vo formačnom procese, musia seminaristi študovať v období formácie – v časoch a spôsoboch stanovených v každej *Ratio nationalis*.

e) Špecializačné štúdiá

185. Okrem inštitucionálnych štúdií, nevyhnutných pre formáciu každého kňaza, apoštolát si môže pre niektorých vyžadovať aj špecifickú formáciu. Odhliadnuc od možnosti podporovať určitú špecializáciu v perspektíve pastoračnej aktivity, dôležitá je aj formácia kňazov určených na úlohy a úrady, ktoré si vyžadujú hlbšiu prípravu na špeciálnych kurzoch alebo inštitútoch.

V tomto ohľade, okrem poznania dobre známych posvätných vied v procesoch špecializovaných štúdií, možno myslieť aj na ďalšie iniciatívy, podporované miestnymi cirkvami, týkajúce sa špecifickej formácie v oblastiach, ktoré sa pokladajú za dôležité pre pastoraáciu a na získanie prostriedkov a poznatkov, o ktoré sa opierajú určité služobné aktivity. Napríklad možno spomenúť kurzy zamerané na formáciu pracovníkov na cirkevných súdoch, formátorov v seminároch, pracovníkov v oblasti masmédií, administratívy cirkevných materiálnych dohier alebo katechézy.

Na tento účel, po zhromaždení užitočných informácií a zhodnotení potrieb miestnej cirkvi – podľa zodpovednosti ktorá im prináleží, môžu biskupi vybrať osoby spôsobilé svojou povahou, čnosťami a nadaním, schopné nasledovať dané ciele.

f) Ciele a metódy vyučovania

186. Aj keď s prihliadnutím na rozličnosť metód, vyučovanie musí zaručiť sledovanie niektorých cieľov:

a, Pomôcť seminaristovi, aby vo veľkom množstve informácií, ktoré dostáva, rozpoznal podstatné otázky a vzbudil ten zdravý nepokoj srdca, ktorý otvára ľudského ducha pre hľadanie Boha; b, uskutočniť jednotu a syntézu intelektuálnej formácie – prostredníctvom vzájomnej

harmónie medzi biblickým, teologickým a filozofickým štúdiom; predovšetkým treba seminaristom pomôcť usporiadať a skoordinať jednotlivé poznatky, aby sa zabránilo riziku, že kvôli ich nadobudnutiu fragmentovaným spôsobom vytvoria len neorganickú a popletenú mozaiku;³⁹⁹c, zaistiť jasné a solídne vyučovanie, zamerané na lepšie poznanie tajomstva Boha v jeho

Cirkvi, právd viery a ich hierarchie,⁴⁰⁰ človeka a súčasného sveta; d, podporovať dialóg a zdieľanie medzi seminaristami, ako aj medzi nimi a vyučujúcimi

– prostredníctvom podpory logických a racionálnych argumentácií; e, ponúknuť seminaristom historickú perspektívu, aby pochopili spojenie medzi vierou a historickým vývojom a naučili sa vyjadrovať adekvátnym jazykom obsah filozofickej a teologickej formácie.

187. *Praktické indikácie.* Čo sa týka uvažovania nad didaktickými metódami, treba vziať do úvahy to, čo nasleduje:

a, v inštitucionálnych kurzoch nech vyučujúci predstavia podstatné obsahy matérií a predložia študentom usmernenia ohľadom osobného štúdia a bibliografie; b, vyučujúci nech sa starajú o vyučovanie katolíckej náuky – s osobitným ohľadom na bohatstvo magistéria Cirkvi – najmä magistérium pápežov a ekumenických koncilov, aby poskytli odpovede na výzvy novej evanjelizácie a súčasnej reality; c, nech sa konajú aj interdisciplinárne semináre, aby sa spoločné štúdium stávalo osožnejším, a aby sa kreatívnym spôsobom napomáhalo spolupráci medzi vyučujúcimi a seminaristami – na vedeckej aj intelektuálnej úrovni;

d, nech sa podporuje osobné štúdium vedené „tútormi“, takým spôsobom, aby sa seminaristi naučili metodológiu pre vedeckú prácu a – náležite podporovaní a povzbudzovaní

– adekvátne si osvojili prijaté vyučovanie; e, seminaristi nech sú vedení k tomu, aby vedeckou metódou študovali rozličné pastoračné problémy a mohli tak lepšie odhaliť intímne spojenie medzi životom, zbožnosťou a znalosťou čerpanou z vyučovania;⁴⁰¹f, tam, kde to biskupská konferencia pokladá za vhodné, možno zaviesť aj obdobie formácie mimo seminára, v niektorých prípadoch aj v zahraničí, aby sa seminaristi naučili potrebné jazyky a spoznali život Cirkvi zakorenený aj v odlišnej kultúre.

Aby štúdium bolo skutočne plodné, nesmie chýbať základná organizácia, ktorej súčasťou je dostatočný počet dobre pripravených učiteľov,⁴⁰² usporiadaná knižnica,

³⁹⁹ Porov. *Pastores dabo vobis*, č. 54: AAS 84 (1992), 753 – 754.

⁴⁰⁰ Porov. *CIC*, kán. 750; 752 – 754.

⁴⁰¹ Porov. *tamže*, kán. 254, § 2.

⁴⁰² Porov. *tamže*, kán. 253, § 1 –

2. 280 Porov. *tamže*, kán. 237, § 1.

vybavená starostlivosťou kompetentného personálu a prístupom k internetu ako prostriedku vyhľadávania a komunikácie.

Seminaristi nech potvrdia dosiahnutý pokrok v štúdiách skúškami, tak ústnymi ako aj písomnými, a dizertačnými prácami – podľa noriem biskupských konferencií.

VIII. KRITÉRIÁ A NORMY

a) *Rozličné typológie seminára*

188. Nech sa nezabudne predovšetkým na to, že seminár, skôr než budova, je formačné spoločenstvo, nech sa už nachádza kdekoľvek. Preto biskupi, ktorí pokladajú za možné zriadiť alebo udržiavať diecézny seminár²⁸⁰, nie bez toho, aby pozorne zvážili okolnosti spojené s cirkevným kontextom, nech vezmú do úvahy nutnosť počtu povolání a formátorov dostatočného nato, aby zaručili formačné spoločenstvo,⁴⁰³ ako aj učiteľského zboru schopného poskytnúť kvalitnú intelektuálnu ponuku a – samozrejme – ekonomickej udržateľnosti tejto štruktúry.

Keď to okolnosti neumožňujú, v dialógu s ostatnými biskupmi cirkevnej provincie alebo biskupskej konferencie treba hľadať adekvátne riešenie – zveriť seminaristov do seminára inej miestnej cirkvi alebo zriadiť interdiecézne semináre, po získaní schválenia Kongregácie pre klerikov, tak čo sa týka zriadenia seminára, ako aj pre jeho štatúty.⁴⁰⁴

Osobitnú pozornosť si zaslúži prípad seminaristov, ktorí sú pozvaní študovať v inštitúcii inej než vlastný seminár; v tomto prípade je zodpovednosťou diecézneho biskupa garantovať ich začlenenie do skutočného formačného spoločenstva, dôsledne sa pritom vyhýbať tomu, aby seminarista alebo malá skupina kandidátov bývali stabilne v súkromnom ubytovaní, v ktorom by pre nich nebolo možné náležite formovať ani vlastný duchovný život, ani život spoločenstva.

Kto legitímne býva mimo seminára, nech je biskupom zverený do starostlivosti spôsobilého kňaza, ktorý sa svedomito postará o jeho duchovnú a disciplinárnu formáciu⁴⁰⁵.

b) *Prijatie, prepustenie a opustenie seminára*

189. „Cirkev má právo overiť, a to aj s použitím medicínskej a psychologickej vedy, spôsobilosť budúcich kňazov.“⁴⁰⁶ Biskup je zodpovedný za ich prijatie do seminára; s pomocou spoločenstva formátorov vyhodnotí u kandidátov ich ľudské a morálne,

⁴⁰³ Porov. *tamže*, kán. 239, § 1 – 2.

⁴⁰⁴ Porov. *tamže*, kán. 237, § 2.

⁴⁰⁵ Porov. *tamže*, kán. 235, § 2.

⁴⁰⁶ *Usmernenia pre použitie psychologických kompetencií pri prijímaní a formácii kandidátov na kňazstvo*, č. 11: *Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1271 – 1272; porov. *CIC*, kán. 241, § 1.

duchovné a intelektuálne danosti, fyzické a psychické zdravie, i správnosť úmyslu.⁴⁰⁷ V tomto zmysle je potrebné vziať do úvahy usmernenia týkajúce sa použitia expertov v psychologických vedách,⁴⁰⁸ ako aj prestupu z iných seminárov či formačných inštitúcií,⁴⁰⁹ a eventuálnej prítomnosti homosexuálnych tendencií u kandidáta;⁴¹⁰ vo všeobecnosti „prvý výber kandidátov pre ich vstup do seminára musí byť pozorný, pretože nie je zriedkavé, že seminaristi postupujú v procese ku kňazstvu pokladajúc každú etapu ako dôsledok a predĺženie tohto prvého kroku“.⁴¹¹**b) 1. Fyzické zdravie**

190. V okamihu vstupu do seminára je seminarista povinný preukázať, že sa teší takému zdraviu, ktoré je kompatibilné s budúcim vykonávaním služby, podľa patričných noriem vydaných biskupskými konferenciami, ktoré treba vložiť do národných *rátii*. Osobitným spôsobom, musí preukázať výsledky všeobecných lekárskeho testov, aby bola zaručená „zdravá a pevná stavba tela“, ako aj eventuálnu dokumentáciu, ktorá sa týka chorôb, podstupených zákrokov alebo špecifických terapií, ktoré sa vyskytli v minulosti. Obsah takejto dokumentácie môže byť poskytnutý na oboznámenie len biskupovi a rektorovi diecézneho seminára, a jeho šírenie sa bude riadiť podľa občianskych a cirkevných zákonov platných v každej krajine.

V tejto oblasti treba hneď vziať do úvahy to, čo predpisuje Kongregácia pre náuku viery ohľadom rozvážneho a personalizovaného hodnotenia tých, ktorí trpia celiakiou, alkoholizmom alebo obdobnými chorobami.⁴¹² Vo vzťahu k tomu, čo ustanovilo toto dikastérium ohľadom ďalších zdravotných situácií, ktoré by mohli vystaviť nebezpečenstvu vykonávanie služby, sa biskupským konferenciám zveruje vypracovanie príslušných noriem.

⁴⁰⁷ Porov. *CIC*, kán. 241, § 1.

⁴⁰⁸ Porov. *Usmernenia pre použitie psychologických kompetencií pri prijímaní a vo formácii kandidátov na kňazstvo: Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1239 – 1289.

⁴⁰⁹ Porov. Kongregácia pre katolícku výchovu, *Inštrukcie pre biskupské konferencie ohľadom prijatia do seminára kandidátov pochádzajúcich z iných seminárov alebo rehoľných rodín* (9. októbra 1986 a 8. marca 1996); Kongregácia pre katolícku výchovu, *Okružný list Ci permittiamo*, pápežským predstaviteľom ohľadom prijatia ex-seminaristov do druhých seminárov (9. októbra 1986): *Enchiridion Vaticanum* 10 (1989), 694 – 696.

⁴¹⁰ Porov. *Inštrukcia o kritériách rozlišovania povolania vzhľadom na osoby s homosexuálnymi tendenciami v perspektíve ich prijatia do seminára a k posvätným vysviackam* (4. novembra 2005), č. 2: *AAS* 97 (2005), 1009–1010.

⁴¹¹ Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí, *Okružný list Entre las más delicadas a los Exc. mos y Rev. mos Señores Obispos diocesanos y demás Ordinarios canónicamente facultados para llamar a las Sagradas Ordenes, sobre Los escrutinios acerca de la idoneidad de los candidatos* (10. november 1997), č. 7: *Notitiae* 33 (1997), p. 497.

⁴¹² Porov. Kongregácia pre náuku viery, *Okružné listy z 19. júna 1995 a 24. júla 2003.*

Adekvátny zdravotný stav musí vytrvať a môže byť overený v priebehu celého obdobia formácie.

b) 2. Psychické zdravie

191. Spravidla sa bude treba vyhnúť prijatiu do seminára tých, ktorí trpia nejakou patológiou, prejavenu alebo latentnou (napr. schizofréniou, paranojou, bipolárnou poruchou, parafiliou, atď), ktorá by mohla podkopať rozvážnosť úsudku osoby a následne aj jej schopnosť prijímať záväzky povolania a služby.

192. Téma obrátenia sa na odborníkov v tejto oblasti – v psychologických vedách v súvisi s formáciou k posvätnnej službe – už bola v minulosti predmetom pozornosti Cirkvi a Svätej stolice.⁴³ Prínos psychologických vied sa vo všeobecnosti ukázal byť cennou pomocou pre formátorov, ktorým prináleží rozlišovanie povolania. Takýto vedecký príspevok umožňuje lepšie poznať povahu a osobnosť kandidátov a ponúknuť formačnú službu adekvátnejšiu podmienkam jednotlivca. „Je osožné, keď rektor a ostatní formátori môžu počítať so spolupracou odborníkov v psychologických vedách, ktorí však nemôžu byť súčasťou skupiny formátorov.“⁴⁴ Vzhľadom na delikátnosť tejto úlohy a špecifickosť formácie ku kňazskej službe, výber týchto odborníkov musí byť pozorný a obozretný: „Treba pamätať, že okrem toho, že vynikajú solídnu ľudskou a duchovnou zrelosťou, musia sa tiež inšpirovať antropológiou, ktorá otvorene zdieľa kresťanskú koncepciu ohľadom ľudskej osoby, sexuality, povolania ku kňazstvu a k celibátu, aby tak ich pôsobenie bralo do úvahy tajomstvo človeka v jeho osobnom dialógu s Bohom, podľa vízie Cirkvi“.⁴⁵

193. V atmosfére vzájomnej dôvery a otvorenosti srdca, ktorá musí charakterizovať okamih žiadosti o prijatie do seminára, aspirujúci seminarista bude povinný dať vedieť biskupovi a rektorovi seminára o prípadných predchádzajúcich psychických problémoch, ako aj o prípadnom využití terapeutického pôsobenia – ako prvok, ktorý treba zhodnotiť v kontexte ďalších vyžadovaných kvalít. V každom prípade, bude vhodné, aby sa uskutočnilo psychologické zhodnotenie, tak v okamihu prijatia do seminára, ako aj v nasledujúcom čase – keď sa to formátorom bude zdať užitočné.

194. Je potrebné pamätať na to, že pre obrátenie sa na odborníka v psychologických vedách, je nevyhnutné zo strany zainteresovanej osoby⁴⁶ prejavit

⁴³ Porov. *Monitum* – Congregatio S. Officii (15. júla 1961): AAS 53 (1961), 571.

⁴⁴ *Inštrukcie pre použitie psychologických kompetencií pri prijímaní a vo formácii kandidátov na kňazstvo*, č. 6: *Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1258 – 1260.

⁴⁵ *Tamže*.

⁴⁶ *Tamže*, č. 12: „Ak by kandidát, po žiadosti motivovanej zo strany formátorov, odmietol pristúpiť k psychologickému konzultácii, nebudú nijakým spôsobom nútiť jeho vôľu a budú postupovať

predchádzajúci súhlas, informovaný a slobodný, daný písomne.⁴¹⁷ Na druhej strane, „kandidát kňazstva nemôže vnucovať svoj osobný stav, ale musí s pokorou a vďačnosťou akceptovať normy a podmienky, ktoré z hľadiska zodpovednosti stanovuje samotná Cirkev“.⁴¹⁸ Pri starostlivosti o vlastnú intimitu sa „kandidát bude môcť slobodne obrátiť na odborníka, vybraného spomedzi tých, ktorých určili formátori, alebo na niekoho ďalšieho, ním zvoleného a ostatnými akceptovaného. S ohľadom na možnosti, kandidátom by mal byť vždy garantovaný slobodný výber medzi rozličnými expertmi, ktorí spĺňajú stanovené podmienky.“^{419,420}

195. Po vypracovaní správy, rešpektujúc platné občianske zákony, znalec komunikuje výsledok svojho skúmania zainteresovanému – a jedine tým osobám, ktoré sú oprávnené poznať dané údaje vzhľadom na ich úrad: „Po uskutočnení vyšetrenia, tiež s ohľadom na indikácie od formátorov, odborník – len s predchádzajúcim písomným súhlasom kandidáta – poskytne im svoj príspevok na pochopenie typu osobnosti a problematiky, ktorej subjekt čelí alebo bude musieť čeliť. Označí tiež, podľa svojho hodnotenia a vlastných kompetencií, predpokladané možnosti rozvoja osobnosti kandidáta. Okrem toho, ak je to nutné, navrhne formy alebo postupy psychologického sprevádzania.“⁴²⁹⁸ Konkrétne – pri zachovaní toho, čo bolo povedané vyššie – osoby autorizované poznať poskytnuté informácie znalca sú: biskup (zainteresovanej diecézy a tiež zodpovedný za seminár, ak je to iná osoba), rektor (seminára, v ktorom sa odohráva formácia a tiež diecézneho, ak je to iná osoba), ako aj duchovný vodca.

196. Každá biskupská konferencia má na starosti vydať normy – na začlenenie do národných *Ratio* – ktoré určia spôsoby vypracovania psychologických znaleckých posudkov, a tiež stanoviť ako dlho majú byť uchovávané dokumenty vzťahujúce sa na fyzické a psychické zdravie seminaristov, s ohľadom na platné občianske zákony jednotlivých krajín, a tiež prípadné aspekty, aj penálne, týkajúce sa šírenia – čo aj neúmyselného – údajov, ktoré tieto dokumenty obsahujú.

b) 3. Prepustenie

197. Keď formačné spoločenstvo pokladá za nutné prepustiť seminaristu – v ktoromkoľvek okamihu formačného procesu – po konzultovaní s biskupom, vo

oobzretne v diele rozlišovania znalostí, ktorými disponujú“: *Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1277.

⁴¹⁷ Porov. *tamže*, č. 12 a 15: *Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1276 – 1277 a 1282 – 1283.

⁴¹⁸ *Tamže*, č. 11: *Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1272.

⁴¹⁹ *Tamže*, č. 12: *Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1276.

⁴²⁰ *Tamže*, č.15: *Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1283.

všeobecnosti má byť takýto krok zaznačený písomne a vhodne archivovaný, s rozumným, aspoň sumárnym, avšak dostatočne indikatívnym vysvetlením⁴²¹ okolností, ktoré k nemu viedli, a tiež syntézou uskutočneného rozlišovania.

b) 4. Seminaristi z iných seminárov alebo formačných inštitúcií

198. Vo všeobecnosti, bude nevyhnutné, aby ten, kto po prepustení alebo opustení žiada byť prijatý do nového seminára či formačného domu, predstavil svoju žiadosť písomne biskupovi, opíšuc svoju osobnú cestu a motivácie, ktoré v minulosti viedli k jeho prepusteniu alebo zanechaniu iného formačného inštitútu. Rektor seminára, do ktorého daná osoba chce byť prijatá, si musí zaobstarať dokumentáciu, aj psychologického charakteru, vzťahujúcu sa na čas, ktorý daná osoba strávila v inom formačnom inštitúte,⁴²² podľa predpisov biskupskej konferencie;⁴²³ vo všeobecnosti ide o veľmi delikátne situácie, ktoré si zo strany formátorov vyžadujú zvýšenú mieru dôkladného rozlišovania a maximálnu obozretnosť, skôr než pristúpia k eventuálnemu prijatiu.

c) Osoby s homosexuálnymi tendenciami

199. Vo vzťahu k osobám s homosexuálnymi tendenciami, ktoré sa hlásia do seminárov, alebo ktoré v priebehu formácie objavia takúto skutočnosť, v zhode so svojim magistériom,⁴²⁴ „Cirkev, hoci hlboko rešpektuje dotyčné osoby, nemôže pripustiť do seminára a na vysviacky tých, ktorí praktizujú homosexualitu, prejavujú hlboko zakorenené homosexuálne sklony alebo podporujú tzv. homosexuálnu kultúru. Spomínané osoby sa skutočne nachádzajú v situácii, ktorá im vážne bráni nadväzovať správne vzťahy s mužmi i so ženami. Nemožno prehliadať negatívne následky, ktoré môžu vyplynúť z vysvätenia osôb s hlboko zakorenenými homosexuálnymi sklonmi.“⁴²⁵

⁴²¹ Porov. *CIC*, kán. 51.

⁴²² *Usmernenia pre použitie psychologických kompetencií pri prijímaní a formácii kandidátov kňazstva*, č. 16: „Je v rozpore s normami Cirkvi prijať do seminára alebo formačného domu osoby, ktoré odišli alebo – o to viac – boli prepustené z iných seminárov či formačných domov, bez predchádzajúceho získania potrebných informácií od ich príslušných biskupov či vyšších predstavených – predovšetkým ohľadom príčin prepustenia alebo odchodu. Je vážnou povinnosťou predchádzajúcich formátorov poskytnúť novým formátorom presné informácie.“ *Enchiridion Vaticanum* 25 (2011), 1284; porov. *CIC*, kán. 241, § 3.

⁴²³ Porov. *Inštrukcie pre biskupské konferencie ohľadom prijímania do seminára kandidátov pochádzajúcich z iných seminárov alebo rehoľných rodín*.

⁴²⁴ Porov. *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, č. 2357 – 2358.

⁴²⁵ *Inštrukcia o kritériách rozlišovania povolania, pokiaľ ide o osoby s homosexuálnymi sklonmi, vzhľadom na ich prijatie do seminára a na pripustenie do posvätného stavu*, č. 2: AAS 97 (2005), 1010.

³⁰⁴ *Tamže*.

200. „Ak však ide o homosexuálne sklony, ktoré boli iba prejavom prechodného problému, ako napríklad ešte neukončenej adolescencie, musia byť minimálne tri roky pred diakonskou vysviackou jednoznačne prekonané.“⁴²⁶

Napokon je potrebné pamätať na to, že vo vzťahu úprimného dialógu a vzájomnej dôvery, má seminarista vyjadriť formátorom – biskupovi, rektorovi, duchovnému vodcovi a ostatným vychovávateľom – eventuálne pochybnosti alebo ťažkosti v tejto oblasti.

V takom kontexte, „ak kandidát praktizuje homosexualitu alebo vykazuje hlboko zakorenené homosexuálne sklony, jeho špirituál, rovnako ako jeho svedomie, sú vo svedomí zaviazaní odradiť ho od krokov smerujúcich k prijatiu vysviacky“. V každom prípade, „bolo by veľmi nečestné, keby kandidát zatajoval svoju homosexualitu, aby bol, napriek všetkému, pripustený na vysviacku. Takýto nepravdivý postoj nezodpovedá duchu pravdy, oddanosti a ochoty, ktorý má charakterizovať osobnosť toho, kto sa cíti byť povoláný slúžiť Kristovi a jeho Cirkvi v kňazskej službe“.⁴²⁶

201. Na zhrnutie je potrebné pripomenúť a zároveň neskrývať pred seminaristami, že „samotná túžba stať sa kňazom nie je dostačujúca a neexistuje právo prijať vysviacku. Je v kompetencii Cirkvi, [...] aby posúdila spôsobilosť toho, kto chce vstúpiť do seminára, sprevádzala ho počas rokov formácie a pripustila ho na vysviacku, ak preukázal, že má požadované vlastnosti.“⁴²⁷

d) Ochrana maloletých a sprevádzanie obetí

202. Maximálnu pozornosť treba venovať téme ochrany maloletých a zraniteľných dospelých,⁴²⁸ s veľkým pozorom na to, aby tí, ktorí žiadajú prijatie do seminára alebo formačného domu alebo už predkladajú žiadosť o prijatie do posvätného stavu, neboli akýmkoľvek spôsobom zapletení do deliktov alebo problematických situácií v tejto oblasti.

Špeciálne a odborné osobné sprevádzanie musí byť zo strany formátorov zabezpečené tým, ktorí v tejto oblasti podstúpili bolestné skúsenosti.

V programe tak počiatočnej, ako aj permanentnej formácie majú byť zahrnuté špecifické lekcie, semináre a kurzy týkajúce sa ochrany maloletých. Adekvátne informácie musí byť poskytnutá vhodným spôsobom, a tiež s dôrazom na oblasti možného zneužitia alebo násillia, ako napríklad obchodovanie s maloletými, detská práca a sexuálne zneužívanie maloletých alebo zraniteľných dospelých.

⁴²⁶ Tamže, č. 3: AAS 97 (2005), 1012.

⁴²⁷ Tamže, č. 3: AAS 97 (2005), 1010.

⁴²⁸ Porov. František, *List prefektovi Kongregácie pre klerikov* (9. júna 2016).

S týmto cieľom bude vhodné a prospešné, aby biskupská konferencia alebo biskup zodpovedný za seminár nadviazali kontakt s Pápežskou komisiou pre ochranu maloletých ⁴²⁹, ktorej špecifickou úlohou je „predkladať [Svätému Otcovi] najvhodnejšie iniciatívy na ochranu maloletých a zraniteľných dospelých, ako aj uskutočňovať všetko, čo je možné, aby sa zaistilo, že také zločiny, ku ktorým došlo, sa viac v Cirkvi nezopakujú. Komisia bude podporovať,

⁴²⁹ Vytvorená pápežom Františkom, prostredníctvom Chirografu *Minorum tutela actuosa* (22. marca 2014); štatút bol promulgovaný 21. apríla 2015.

spolu s Kongregáciou pre náuku viery, zodpovednosť miestnych cirkví za ochranu všetkých maloletých a zraniteľných dospelých.⁴³⁰

e) Skrutíniá

203. Prostredníctvom dôslednej a pozornej skúšky sa biskup „s rozumným predstihom prostredníctvom skrutínií uistí, že každý z kandidátov je spôsobilý pre posvätný stav a naplno rozhodnutý žiť požiadavky katolíckeho kňazstva. Nech nikdy nekoná prenáhle v takej delikátnej materii a – v prípadoch pochybnosti – nech radšej svoje schválenie odloží, kým sa nerozptýli čo aj náznakov chýbajúcej spôsobilosti.“⁴³¹

204. Ako „skrutínium“ sa označuje akt rozlíšenia spôsobilosti kandidáta; musí byť uskutočnené v niektorých okamihoch, *de facto* piatich, počas procesu kňazskej formácie: prijatie medzi kandidátov posvätného stavu; ministériá (lektorát a akolytát), diakonát⁴³² a presbyterát⁴³³. Tieto skrutíniá nie sú len byrokratickými a formálnymi aktmi, pri ktorých sa používajú štandardizované a všeobecné formuly, ale predstavujú dôležité zhodnotenia povolania konkrétneho kandidáta, i jeho rozvoja – zo strany tých, ktorí sú zmocnení hodnotiť, na základe funkcie a v mene Cirkvi. Ich cieľom je overenie reálnej existencie kvalít a osobných predpokladov kandidáta vzhľadom na každý uvedený moment formačného procesu. Musia byť zostavené písomne a obsahovať odôvodnené zhodnotenie, či už pozitívne alebo negatívne, ohľadom napredovania uskutočneného do daného okamihu.

205. Zatiaľ čo overenie niektorých prvkov treba robiť len z pohľadu jedného špecifického okamihu, pri každom skrutínií musí spoločenstvo formátorov predstaviť biskupovi, do ktorého kompetencie daný seminarista patrí:

a, písomnú žiadosť kandidáta

⁴³⁰ František, Chirograf *Minorum tutela actuosa* (22. marca 2014). Na záver plenárneho zhromaždenia, ktoré sa uskutočnilo v októbri 2015, táto komisia vydala nótu týkajúcu sa vykonávanej práce a – predovšetkým – špecifikácie vlastných cieľov a úloh, v ktorej okrem iného možno čítať: „Konkrétne oblasti zamerania týchto pracovných skupín zahŕňajú výskum hodnotenia a pokračujúcej formácie kandidátov kňazstva a rehoľného života [...] Komisia sa nevenuje individuálnym prípadom, jej úlohou nie je dohľad, a nie je to ani orgán na prijímanie rozhodnutí“, *Press Release from the Commission for the Protection of Minors* (12. októbra 2015).

⁴³¹ *Apostolorum successores*, č. 89; *Enchiridion Vaticanum* 22 (2006), 1778.

⁴³² Porov. *CIC*, kán. 1051.

⁴³³ *Entre las más delicadas*, č. 4. l.c., 496.

Porov.

b, detailnú správu rektora (toho seminára, v ktorom sa kandidát formuje a – v prípade interdiecéznych seminárov – aj rektora diecézneho seminára alebo zodpovedného za povolania), obsahujúcu tiež zhodnotenie výsledku toho, čo predchádzalo, ako aj všetky informácie, ktoré rektor pokladá za užitočné pre lepšie pochopenie situácie a pre hodnotenie zo strany spoločenstva formátorov, s ohľadom na to, čo vyžaduje kán. 240, § 2 *CIC.*; c, správu farára farnosti, z ktorej kandidát pochádza alebo v ktorej má trvalé bydlisko;

d, správu, ktorú treba vyžiadať od tých, u ktorých kandidát vykonával pastoračnú službu; ako užitočný sa môže ukázať aj príspevok žien, ktoré poznajú kandidáta – integrujúc tak do hodnotenia ženský „pohľad“ a úsudok.

206. V perspektíve udelenia posvätnej vysviacky je potrebné overiť aj dovŕšenie predpísaného času formácie, prítomnosť náležitých ľudských a duchovných kvalít, neprítomnosť prekážok a iregularít,⁴³⁴ prijatie sviatostí, účasť na duchovných cvičeniach predpísaných na účely vysviacky.⁴³⁵ Vo všeobecnosti, treba vždy brať do úvahy, čo je uvedené v kán. 1052, § 1 *CIC*, na základe ktorého spôsobilosť musí byť prejavovaná jasným a doloženým spôsobom alebo – inými slovami – „na základe morálnej istoty podloženej pozitívnymi argumentmi“,⁴³⁶ a nielen na základe neprítomnosti problematických situácií.

Je známe, že biskup má poslednú a definitívnu kánonickú zodpovednosť za povolania do posvätného stavu; má však morálnu povinnosť s maximálnou pozornosťou vziať do úvahy finálne zhodnotenie formačného spoločenstva, vyjadrené rektorom, ktoré zhromažďuje plody skúsenosti prežitej počas viacerých rokov formácie. Skúsenosť ukazuje, že neprijatie negatívneho posudku formačného spoločenstva zo strany ordinárov bolo v mnohých prípadoch prameňom veľkého

⁴³⁴ Porov. *CIC*, kán. 1041 – 1042. Dva okružné listy Kongregácie pre katolícku výchovu nástojili na povinnosti biskupov a iných cirkevných organizmov informovať kandidátov čo najskôr o kánonickej disciplíne týkajúcej sa prekážok a iregularít; porov. Okružný list z 27. júla 1992 (Prot. č. 1560/90/18) a Okružný list z 2. februára 1999 (Prot. č. 1560/90/33).

⁴³⁵ Posvätné vysviacke, diakonskej i kňazskej, musia predchádzať tieto akty: písomná žiadosť kandidáta adresovaná biskupovi, v ktorej vyjadrí vedomie a slobodu pre prijatie posvätného stavu a prevzatie jeho úloh (tak, čo sa týka diakonátu, ako aj presbyterátu); duchovné cvičenia, najmenej 5-dňové (porov. kán. 1039 *CIC*); prednesenie vyznania viery a prísahy vernosti, najlepšie verejnou formou, pred ordinárom daného miesta alebo jeho delegátom, a podpis daného aktu.

⁴³⁶ *Entre las más delicadas*, č. 2: *l.c.*, 495.

Porov.

utrpenia pre zainteresovaných a tiež pre miestne cirkvi. Biskup nech sa zdrží publikovania dátumu diakonskej vysviacky a vydania povolenia na prípravy slávenia diakonátu, kým nie je isté, že všetky požadované štúdiá boli regulárne a dokončené, čiže kým kandidát definitívne nezložil požadované skúšky kurikula filozoficko-teologických štúdií, vrátane tých, ktoré sú predpísané pre piaty rok.⁴³⁷

207. Osobitným spôsobom sa okrem toho musí vziať do úvahy:

- a) výsledok kánonických ohlášok v mieste trvalého bydliska kandidáta;
- b) rešpektovanie predpísaného veku na udelenie sviatosti posvätného stavu (porov. kán

1031, § 1 *CIC*);

- c) rešpektovanie vzájomných časových odstupov predpísaných medzi jednotlivými ministériami, medzi akolytátom a diakonátom, berúc do úvahy kán. 1035 *CIC*, a tiež rešpektovanie eventuálnych ďalších rozhodnutí zo strany biskupských konferencií.

- d) preskúmanie eventuálnych prekážok (porov. kán. 1042 *CIC*: uzavretie manželstva, vy-

konávanie aktivity zakázanej klerikom, stav neofytu alebo prispôsobiteľný stav toho, kto sa vrátil k viere alebo praktizovaniu náboženstva po mnohých rokoch neúčasti, podľa zhodnotenia biskupa) a iregularita (porov. kán. 1041, bod 2–6 *CIC*: delikt apostázy, herézy alebo schizmy, pokus o uzavretie manželstva aj civilného; zámerné zabitie človeka alebo dovŕšený potrat; sebapoškodzovanie alebo pokus o samovraždu; simulácia skutkov, viazaných na moc vyplývajúcu z vysviacky);

- e) pre udelenie presbyterátu, účinné vykonávanie diakonskej služby.

208. Požiadavky na prijatie diakonskej a kňazskej vysviacky môžu byť dišpenzované:

- a) vzhľadom na vek: do jedného roka môže dišpenzovať biskup; pre viac než jeden rok je

nutné obrátiť sa na Kongregáciu pre Boží kult a disciplínu sviatostí;⁴³⁸

- b) vzhľadom na formačný postup: udelenie dišpenzu ohľadom minimálneho času formá-

⁴³⁷ *CIC*, kán. 1032, § 1.

⁴³⁸ Porov. *tamže*, kán. 1031, § 4 a Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí, Vyhľadka *È noto* (24. júla 1997): *Notitiae* 35 (1997), 281 – 282.

Porov.

cie, ktorý treba stráviť vo veľkom seminári⁴³⁹ a ohľadom matérií, ktoré tvoria *Ordo studiorum*, prináleží Kongregácii pre klerikov.⁴⁴⁰

209. Posúdenie spôsobilosti kandidáta na prijatie prechodného diakonátu, v perspektíve presbyterátu, musí zahŕňať aj posúdenie ohľadom kňazskej služby, berúc do úvahy kán. 1030 *CIC*. Je podstatné pripomenúť, že hodnotenie pre udelenie prechodného diakonátu potenciálne predpokladá aj posúdenie spôsobilosti na presbyterát; nikoho nemožno prijať do diakonátu *ad experimentum*. Po diakonskej vysviacke sa spôsobilosť na presbyterát predpokladá, avšak opak môže byť preukázaný biskupom, s jasnými argumentmi – tak kvôli skutočnostiam, ku ktorým došlo skôr, avšak neboli vzaté do úvahy v okamihu prijatia do diakonátu, ako aj pre správania, ktoré sa objavili následne, podľa kán. 1030 *CIC*.

210. Podľa svojho rozvážneho rozhodnutia, s prihliadnutím na hodnotenie formátorov, sa biskup postará o prijatie kandidáta k vysviacke alebo o vyjadrenie svojho odmietnutia; je vhodné, aby biskup svoju vôľu prejavil formou dekrétu, v ktorom aspoň všeobecne vysvetlí dôvody daného opatrenia.⁴⁴¹

ZÁVER

Druhý vatikánsky koncil ponúkol kňazom, aby v Márii videli dokonalý vzor vlastnej existencie, a modlili sa k nej ako k „Matke najvyššieho a večného Kňaza, Kráľovnej apoštolov a Ochrankyni ich kňazskej služby“ – a pozval presbyterov, nech si ju „ctia a milujú, preukazujú jej synovsky oddanú nábožnú úctu“ (*Presbyterorum ordinis*, 18).

⁴³⁹ Porov. *CIC*, kán. 235, § 1.

⁴⁴⁰ Porov. *Ministorum institutio*, čl. 6: AAS 105 (2013), 134.

⁴⁴¹ *Entre las más delicadas*, Príloha III, č. 10: l.c., 498.

Porov.

Pod plášťom tej, ktorá je Matkou milosrdenstva a Matkou kňazov, sú život a formácia kňazov, pre účely ktorej sa predkladá toto nové *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*.

Najvyšší veľkňaz František schválil tento všeobecný výkonný dekrét a nariadil jeho publikovanie.

V Ríme v sídle Kongregácie pre klerikov 8. decembra 2016, na sviatok Nepoškvrneného počatia Panny Márie.

Kardinál Beniamino Stella, prefekt

+ Joël Mercier, titulárny arcibiskup Roty, sekretár

+ Jorge Carlos Patrón Wong, arcibiskup – emeritný biskup Papantly, sekretár pre semináre Mons. Antonio Neri, podsekretár

Z talianskeho originálu *Il dono della vocazione presbiterale* preložil Martin Kramara.

Lektoroval Ivan Šulík

Jazyková úprava Marian Veselý

© Spolok svätého Vojtecha, Trnava 2016

ADRESÁR AUTOROV

Mons. prof. ThDr. Peter Šturák,
PhD. Katedra historických vied
Gréckokatolícka teologická
fakulta Prešovská univerzita v
Prešove e-mail:
peter.sturak@unipo.sk

prof. PhDr. Pavol Dancák, PhD.
Katedra filozofie a európskych
štúdií
Gréckokatolícka teologická
fakulta Prešovská univerzita v

Prešove e-mail:
pavol.dancak@unipo.sk

Mgr. Jana Lukáčová, PhD.
Katedra historických vied
Gréckokatolícka teologická
fakulta Prešovská univerzita v
Prešove e-mail:
jana.lukacova.1@unipo.sk doc.
ThDr. Marcel Mojzeš, PhD.
Katedra systematickej
teológie

Gréckokatolícka teologická
fakulta Prešovská univerzita v
Prešove e-mail:
marcel.mojzes@unipo.sk

doc. ThDr. Štefan Paločko, PhD.
Katedra systematickej teológie
Gréckokatolícka teologická
fakulta Prešovská univerzita v

Prešove e-mail:
stefan.palocko@unipo.sk

ThDr. Patrik Taraj, PhD.
Teologická fakulta KU
Hlavná 89, 041 21 Košice e-
mail:
patrik.taraj@gmail.com

*Proces permanentnej formácie absolventov teológie
ako súčasť celoživotného vzdelávania II.*

Zostavovateľ:
Peter Šturák (ed.)

Recenzenti:
prof. ThDr. Cyril Hišem, PhD.
doc. ThDr. Bogdan Wegrzyn, PhD.

*Technický redaktor, spracovanie obálky a grafická
úprava:* PhDr. ThLic. Juraj Gradoš, PhD.

Príprava obálky:
Mgr. Jana Lukáčová, PhD.

Vydavateľ:
Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove,
vydanie prvé, 2024

ISBN XXX